ISSN 1304-1037-0-6
9 771304 103704

Kıbrıs'a 2.500.000 TL

OH NE RAHAT

MINDERLAND

PLAJLARDA DİSCOLARDA BAHÇELERDE
EVLERDE
OTELLERDE BARLARDA
TERASLARDA
HAVUZLARDA
BÜTÜN YERLERDE

desen desen, renk renk, çeşit çeşit...

NADİR ERMİŞ

TURİZM ORGANİZASYON TEKSTİL ve KONFEKSİYON PAZARLAMA

FABRİKA: Tahsin Tekoğlu Cad. No.36 SEFAKÖY - İSTANBUL
Tel.: 0212. 598 96 00 (7 hat) Fax: 0212. 598 20 78 e-mail: ermis turk.net

BODRUM: Atatürk Bulvarı No.105 KONACIK - BODRUM / TURGUTREİS
Tel.: 0252. 319 10 80 - 319 09 11

ÇEŞME: BAHÇEM PEYZAJ Altın Yunus Kavşağı Halı Saha Yanı ÇEŞME / İZMİR
Tel.: 0232. 723 35 93 Fax: 0232. 723 41 86

Türkiye Genelinde Bayilikler Verilecektir.

>Kaçak Editör

- Abi buna ne desek olmaz şimdi!..

- Edebiyatın sert gerçeklerden örülmüş yollarında bununla da karşılaşmak varmış meğer...

KAÇAK YAYIN

Sayı: 5 - Eylül 2003 / Ayda bir yayımlanır

Sahibi	LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay AKGÜN
Yayın Yönetmeni	Tuncay AKGÜN
Yayın Danışmanı	Adnan ÖZER adnanozer57@hotmail.com
Editör	Aslan ÖZDEMİR aslanozdemir@leman.com.tr
Sorumlu Yazışleri Müdürü	Ayhan ERDOĞAN
Sanat Yönetmeni	Tanzer ERCANPOLAT
Kapak İlüstrasyonu	Kutlukan Perker
Fotoğraflar	Sinan GÖKSEL
Dizgi	Zuhal HALICI Zehra ARSLAN
Müessese Müdürü	Ali YAVUZ
Satış Müdürü	Cengiz KOCALI
Baskı Sorumlusu	Üzeyir ATMACA
Abone-Reklam	Sevinç SELVİ

Tel: 0212 - 292 94 50 - 292 95 51 (4 Hat) - **Fax:** 0212 - 292 44 91
Abonelik için Tel: 0212 - 292 94 50/119
Adres: Firuzağa Mahallesi, Defterdar Yokuşu No: 47 Beyoğlu / İstanbul
Baskı: LeMan Matbaası **Tel:** 0212 - 858 00 93 (Pbx)
Dağıtım: BBD Merkez

içindekiler

2- Evrensel kötülük ve felsefe
Oktay Taftalı
4- Şairlerimiz alemin sırrını çözmüş
Ersin Kalkan
5- Kendine ait bir kalem
Aslı Erdoğan
6- Homeros ödülü, Homeros'a
Rüstem Aslan
8- Yüzünde göz izi var, sana kim bahti yarim
İskender Pala
15- İpek Olgun'la söyleşi
Adnan Özer - Aslan Özdemir
16- Erfurt'taki saldırı olayından bir yıl sonra
Björn Kern
18- "Sadece Bitti"
Nena Çalidis
20- 30 yıl önce Şili'de...
Mehmet Necati Kutlu
24- Ege Haber
Savaş Ünlü
26- Tek kişilik suitte, çift kişilik cinayet
küçük İskender
28- Kürt kızı Leyla, Scala de Milano'da
Metin Aksoy
30- Altay Martı ile söyleşi
Zerrin Yılmaz
34- Tanıklıklar
Salih Bolat
36- Cemal Süreya ile...
Necati Güngör
38- Ziggurat'ın Gizemi
Kaan Polatlar
40- Latin Dünyası
Özlem Kumrular
42- Anadolu Haber
İrfan Yıldız
44- Fantastik kurgular ya da fantastik kediler üzerine...
Çetin Şan
47- Kısacık Öyküler
48- Almanya Haber
Gültekin Emre
50- "Söylenen toplum"dan, "Söyleyen" topluma
Mehmet Ergün
52- Kaçak Keşif
İbrahim Baştuğ
54- Düş Kurgusu
Atilla Birkiye
53- Gibi Yaşamak
İbrahim Baştuğ
54- Yazar Olucam
Tarkan İkizler
56- Kaçak Şair
Gülsün İlgün
58- Kaçak Bir Hayat, Bir Yazar
Kürşad Oğuz
62- Mezarını Yadırgayan Kadının Şansı
Aslan Özdemir
65- Okullar Açılıyor
66- Yaşar Kurt ile söyleşi
Suat Bilgi
74- Tersten Okumak
Yahya Kebir
78- Kaçak Aktif
80- Gibi Yaşamak
İbrahim Baştuğ

>Oktay Taftalı

Evrensel kötülük ve felsefe

Ağustos ayında İstanbul'da gerçekleştirilen, dünya felsefe kongresi dolayısıyla paçavra medyanın köşe yazarlarından tutun da, memur edebiyatçılara kadar bir yığın ipe sapa gelmez şahsiyet, anında olaya uzman kesildiler. Aralarında, yalan yanlış demeden, bilimin tanımını yapanlar, felsefenin tanımını yapanlar, fiziğin ve metafiziğin tanımını yapanlar, mantığın, etiğin tanımını yapanlar... Artık Allah ne verdiyse. Yalaka medya silme filozof doluymuş fakat bundan bir bizim, bir de sokaktaki adamın haberi yokmuş meğerse. Arkadaş, madem bu denli felsefeyle doluydu yüreğiniz neden bugüne dek içinde bulunduğunuz yıvışık medya dünyasını adam etmek için bir adım atmadınız. Bu sivri akıllı gazeteci felsefe "uzmanlarından" birisi de Alman Devleti'nin günümüzdeki resmi filozofu Habermas'ı yaşayan en büyük filozof ilan etmiş, ya sabır bre gudik kafa! Oysa Habermas'ın kendisine sorarsanız şu an yaşayan en büyük filozof, aralarındaki derin çatışmaya rağmen Peter Sloterdijk'dır. 1982 de Sloterdijk "sinik aklın eleştirisi" adlı yapıtını yayınladığı sırada bizzat Habermas, bu kitabı günümüzün en büyük felsefe yapıtı olarak ilan etmişti. Beri yandan Sloterdijk ise yaşayan en büyük filozof olarak Johann Galtung'u göstermekte ve ona olan hayranlığını, kitap ithaf etmekten tutun da, her vesileyle dile getirmektedir. Her neyse...

Evrensel kötülüğün ülkemizdeki en belirgin uzantısı olan medya, derin cehaletine karşın, insan hayatı üzerindeki yıkıcı etkisini nasıl oluyor da büyük bir pervasızlıkla sürdürebiliyor? Bu soruyu irdeleyebilmek için "evrensel kötülüğe" felsefi bir bakış da biz atalım bakalım. Felsefe tarihinde Schopenhauer ve kısmen de Nietzsche dışında "kötülük" olgusunu soyut ve evrensel genel bir ide olarak ele alıp işleyen başkaca filozofa rastlayamıyoruz. Filozoflar, taa Platon'dan günümüze dek etik bilgisi kapsamında: tek tek ahlaki normların oluşumu, toplumların bu normlara göre düzenlenişi vb. akılcı yöntemlerle, kötü davranışların insan ve toplum yaşamından ayıklanacağı sanısını yaymışlardır. Marks maddenin yasalarının toplumda da geçerli olduğu savından yola çıkarak, kötülüğün kaynağını sınıflı toplumda görür. Dolayısıyla sınıflar ortadan kalkarsa kötülük de ortadan kalkacaktır. Platon'a göre bilgi erdemdir. Öyleyse erdemsiz ve kötü davranışlar bilgisizlikten kaynaklanmaktadırlar. Leibnitz'e göre ise bu dünya iyidir ve iyilikle doludur, falan filan.

Aslında Schopenhauer ve Nietzsche'yi dışarıda tutarsak bütün bir felsefe tarihi (tabii burada sözü edilen Batı Felsefesi tarihidir.) neredeyse kötülüğü yaşamın doğal bir verisi olarak kabullenir ve yer yer onu dolaylı olarak mazur görmemizi doğuracak sonuçlara ulaşır. Mazeretsiz ve önkoşulsuz olarak kötülükle birebir, kıran kırana bir mücadeleyi ancak Schopenhauer ve Nietzsche göze alabilmiştir. Ki, bu iki filozof da yüzlerini doğuya dönerek, Batı Felsefesi içinde kendilerine özgün bir alan açmışlardır. Schopenhauer evrensel kör iradenin bütün acılara ve kötülüklere kaynaklık ettiğini söyler, ona göre insanın acı çekmekten kurtulabilmesinin biricik yolu bu maddi dünyanın hazlarına, keyif ve kapılmamak ona karşı nefsi köreltmekten geçer. Ama bakın bugünkü İblis düzeni yeryüzünde her türlü mutluluğun kaynağı olarak tüketmeyi, sahip olmayı dayatmaktadır. Ne kadar tüketebilirsen, ne denli çok şeye sahip olursan o denli mutlu olursun. İşte bu şeytani formül insanı iğva etmiştir. Tüketmek ve sahip olmak istenci, bütün kötülükleri katlanılır ve yer yer meşru görülür hale getirmiştir. Oysa bu durum insanın özüne, doğasına, tözüne, fıtratına ne derseniz deyin, aykırıdır. Şeytani mutluluğun kaynağı olan tüketmek ve sahip olmak formülüne karşı insani mutluluğun kaynağı olan üretmak ve paylaşmak formülü geçerli olmadığı sürece insan acı çekecektir. Buradaki üretim de kuşkusuz tinsel olabildiğince makbuldür.

Ancak belirtmek gerekir ki, birçok bağlamda, deyim yerindeyse şeytanın gölgesi, bütün bir felsefe tarihinin üzerine düşmüştür. Keşke Platon'un öngördüğü gibi özel olarak ahlak bilgisi ve genel olarak bilgi edinilir, öğrenilir olduğunda kötülük ortadan kalksaydı. Veya Marks'ın beklentisi sonuç verip sınıflı toplumlar bütün kötülükleriyle birlikte yeryüzünden silinselerdi. Ama olmadı, olmuyor işte. Dinler ise sanki tanrının egemenliğini değil de şeytanın egemenliğini kolaylaştırmak için, kötülükten korunmak istiyorsan Tanrı'ya sığın diyorlar. İyi de kötülük maddi ve fiziksel olarak hayatı tahrip edip insana fiziki acılar tattırırken Tanrı'ya sığınma, yalnızca manevi bir anlam taşıyor ve öteki dünyayı vaad ediyor. İşte maddi kötü-

Nietzsche

lüğün en belirgin örneği diyebileceğimiz yerli medya çukuru karşısında, sığın Tanrı'ya, sığınabildiğin kadar. Amerikan devletinin kurucu dinamiğini oluşturan satanist Klu Klux Klancılar yeryüzüne egemen olmuşken Tanrı'ya sığınmak düşüncesi yalnızca İblis'in egemenliğine boyun eğmek, bu egemenliğe katlanmak anlamına gelmiyor mu? Aslında insanlık, bütün bir tarih boyunca kötülüğün ne olduğunu, niçin insanın insana kötülük yaptığını anlamaya çalıştı. Kötülüğün mantığını, nedenlerini, gerekçelerini bulmaya, saptamaya uğraştı. Kötülüğü maddi nedenlerle veya Şeytanla veya insanın doğasıyla açıklamaya çalıştı. Ancak insanlık, açıklamaya anlamaya çalıştığı kadar onunla nasıl savaşılacağına kafa yormadı, çok az rastlanan birkaç istisna kişilik ve olay dışında insanlık kötülüğe hep boyun eğdi ve kötülükle cepheden savaşan önderlerini de daima yalnız bırakarak, İblis'in yanında dolaylı veya doğrudan saf tuttu. Bilmek gerekir ki, kötülüğe karşı cephe aldığınızda yanınızda yörenizde sizi bu nedenle doğrudan veya örtülü olarak küçümseyen, komplo teorisyenliğiyle suçlayan, akıldan mantıktan söz ederek asıl hedefin yönünü saptırmak isteyen birileri mutlaka peydah olacaktır. İşte kötülükle savaşımı manüple eden bu şahıslar, ya bizzat İblis' in kendisi veya çıraklarından birisidir. Sözgelimi bugün mütareke basınındaki savaş çığırtkanı uğursuz köşe yazarlarının, gazetelerindeki fotoğraflarına dikkatlice bakın. Fotoğraf ne denli yakışıklı olursa olsun, o an aklınızdan İblis'i geçirdiğinizde, o uğursuz kişilerin fotoğraflarıyla, İblis arasında derin bir örtüşmeyi, şaşırtıcı bir benzerliği yakalayacaksınız ve adeta bir korku filmi sahnesindeki gibi yüreğiniz ürperecektir, hatta o gün işiniz gücünüz bile rast gitmeyebilir. Aynı testi bir takım politikacılar için de, papaz ve rahibe kıyafetiyle gerdeğe giren kimi genç evli çiftler için de uygulayabilirsiniz. Sonuç ürkütücüdür. Bugüne dek farkına varmadığınız, hiç ummadığınız sayısız kişiliğin, olay ve nesnenin içine İblis nüfuz etmiştir. Bu bağlamda, en çok da akıl, mantık, bilim, teknoloji, demokrasi, hoşgörü vb. lafızları yıpratırcasına telaffuz edenlere dikkat etmek gerekir. Buyurun denemesi bedava.

Bu kongre şunu gösterdi:

Ne yazık ki Habermas da dahil bir yığın dev filozof bir cami müezzini kadar bile şeytanla polemiğe giremediler. Hukuk, guguk, etik metik, ulus devlet, modernizm bilmem ne diyene kadar iblisin yeryüzündeki imparatorluğunu ve onun yerel ajanlarını lanetleyelim deselerdi, hakiki felsefenin amacına yönelik çok daha etkili bir tavır takınmış olacaklardı.

Felsefe tarihine bilimsel kuşku yöntemini armağan eden Descartes'ın akıl dolu önermesi karşısında, felsefeye de hezeyan dolu bir kuşkuyla, akıl dışı bir kuşkuyla yaklaşma hakkı bizlere sunulmuş oluyor. Evrensel kötülüğün dünyanın her yerinde mazlumların ocaklarını sön-

dürdüğü bir çağda, felsefeye de kuşkuyla bakmanın yeri ve zamanı gelmiştir. Filozoflar felsefenin eleştirisini yapmazlarsa, bu işi yapacak başka kimse de yoktur zaten. Koca koca profesörler yaşlı başlı adamlar, bilgili ve olgun kadınlar, binlerce yayın, kongreler, binlerce bildiriler, akademiler, felsefe okulları, harcanan paralar ve ortada hiçbir yaptırım gücü olmayan, İblis'i ve kötülüğü bile teşhir etmekten aciz koca bir masturbasyon.

Bunca yıllık felsefeciyim, bu aciz durum karşısında insanın felsefeden tiksinesi geliyor.

"Amerika kendi hukukunu çiğniyormuş"; anlı şanlı kongrenin ulaştığı en derin sonuç bu. Bre filozoflar! İblis'in hukuku mu var ki, hukukunu çiğnesin? Bizi niçin kandırıyorsunuz. Ulus devlet bilmem neymiş de, mikromilliyetçilik şuymuş buymuş...

Devletin, milliyetçiliğin ne olduğunu bilmiyor musunuz ey filozoflar, bunun ulusalı ne, uluslararası ne, mikrosu ne makrosu ne? Bir yığın laf salatası karnıyarık, pilav cacık. Söyleseniz ya! "Bu dünyayı yaşanmaz, milyarlarca insana hayatı çekilmez kılanlar, dünyanın her yerine serpilmiş bir avuç şeytan çırağı, filozofun hedefi olmalıdır, filozof kötülük kavramını fenomenolojik olarak irdeleyip onu teşhir etmekle görevlidir."

Dürüst filozof Edgar Morin bu kongreye gelmedi, zamanında biz gittik adama sorduk: (bkz. E dergisi mayıs - haziran) İnsanlık nasıl huzur bulur dedik, adam cevap verdi, " Bir dünya toplumu oluşması gerekir dedi, yoksa mad-max filmlerinin gerçek olmasından korkarım dedi. Tek bir dünya toplumu, bir tek insanlık ailesi bunun başka yolu yok." Bir başka büyük filozof Yemen çöllerinden, Hint ormanlarına, Kamboçya'dan Amazon Havzasına, Zapatistaların yurtlarına kadar, demir çarık, demir asa dolaşan 70 yaşındaki büyük eylem adamı, barış araştırmacısı Johann Galtung. Bu kongrede esamesi okunmadı; adamın yazdığı kitaplar Habermas'ın boyunu geçer, diyor ki: "Kötülük kendisini savaş olarak gösterir, savaşın önünde durmak ödevdir." Yeter başka söze ne hacet. Ama bizim kongrede yine "derin" ve "manalı" hipotezler: Küreselleşme durdurulamaz bir gerçekmiş, global mılobal tıraş... Oysa Sloterdijk ne diyor: "Dünya üç kez globalleşmiştir; birincisi Aristoteles dünyayı küre biçiminde tasarlayınca ikincisi gemiler okyanus ötesi yolculuklar yapmaya başladığında ve üçüncüsü ise, yeryüzünde sermaye denen şeyin ortaya çıkmasıyla." Evet sermayenin ortaya çıkması, bu zaman dilimine denk düşen evrensel kötülüğün, uğursuzluğun başlangıcı olmuştur aslında, sermaye İblis'in egemenlik aracıdır.

Bütün bunları niye söylüyoruz, filozof siyasetçi midir, asker midir, idari işler müdürü müdür? Hayır filozof bunların hiçbirisi değildir; ancak bütün bu olgulara kafa yoran bu ve benzeri olgulardan kaynaklanan sorunlara cevap ve çözüm arayan kişidir filozof. Platon'un deyimiyle Arkhon, yani erdemli bilge kişi, yani devlet ve toplum yönetiminde rol alması gereken adaletin ve erdemin koruyucusu... Değerler üreten, üretilmiş değerleri sorgulayan kişidir filozof. Şimdi merak konusudur, bizim bu koskoca kongreden hangi değer zuhur etti? Bu kadar zeki, bilgili insan bir araya geldi de şeytanın tekerine çomak sokacak bir cümle, bir mesaj, bir yöntem, bir protest tavır, bir karşı duruş sergileyebildi mi? Bu toplantıyı dünya jinekologlar kongresinden farklı kılacak bir tek unsur gözümüze çarpıyor mu? Şunu unutmayalım, İblis'e fırlattığı taşla, onun gözünü kör eden bir Hz. İsa bir daha gelmeyecek yer yüzüne, peygamberler devri bitti, kapandı o iş. Kötülüğün karşısına akılla, mantıkla, hesap kitap, laf salatasıyla değil, dehşet ve coşkuyla, heyecan ve cesaretle dikilecek filozoflara ihtiyacımız var. Ast komutan Markos gibi birileri lazım dünyaya, kaldı ki Habermas ve benzerleri de ondan çok şey öğreniyorlar ama söyleyemiyorlar gizliyorlar, filozoflar da başka birçokları gibi biliyorlar ama korkuyorlar.

>Ersin Kalkan

Şairlerimiz alemin sırrını çözmüş

İstanbul'da yapılan Dünya Felsefe Kongresi'nde Eda Elodie Moreau diye bir öğrenciyle tanıştım. Eda, Beşiktaş Atatürk Anadolu Lisesi birinci sınıf öğrencisi. Karma bir ailenin kızı olarak Fransa'da dünyaya gelmiş. Fransa'da doğmuş, şimdi İstanbul'da yaşıyor. Felsefeye ilgisi edebiyatla başlamış. Felsefe okudukça da edebiyatta derinleşmiş. En son Dostoyevski'nin "Yeraltından Notlar"ını bitirmiş. Felsefenin insana aklını kullanmayı öğrettiğine inanıyor. "Hayat bir yolculuktur" diye söze başlıyor, "Felsefe bize bu yolculuk boyunca geçtiğimiz güzergâhı açıklayan bir harita ve kilitli kapıları açacak bir anahtar veriyor" diye devam ediyor. Onun felsefe tanımı çok güzel: "Felsefe tıkanmış akılları, körleşen gözleri, sağırlaşan kalpleri açmak için tek ilaçtır."

21. Felsefe Kongresi'nde en çok, tıkanmış akıllar, başkasına sağırlaşmış kulaklar, taşlaşmış kalpler üzerine konuşuldu. 'Öteki' kavramının günümüz âleminde aldığı şekil üzerine filozoflar karşılıklı akıl yürüttü. Eda'nın söylediği gibi felsefenin sağırlaşmış kalpleri açmak için bir ilaç olması gerektiği üzerinde duruldu. Ben olmayanı anlama, başkasının hikâyesine, tutkusuna ve aşkına yolculuk yapmanın en büyük erdem olduğuna dair görüşler dillendirildi. 'Medeniyetler Çatışması' kavramının insanlığı örselemeyi sürdürdüğü söylendi. Dünyanın saygın felsefecileri, mevcut ulussararası sisteme itirazlarını dillendirdi. Kültürlerarası çatışmaların şiddetlendiği, yabancı fobisinin yayıldığı günümüz dünyasında bu tartışmalar çok önemliydi bence.

Jürgen Habermas

Kendini sıkı bir felsefe takipçisi olarak tarif eden ben, bu tartışmaları izledikçe kendimden utandım. Orta yaşa doğru ilerleyen bizlerin, her fırsatta küçümsemeyi adet edindiği (ki bizden öncekilerin bize yaptığından farksız bir biçimde ve aynı çirkinlikte) gençlerin, kongre boyunca sürdürdükleri baş döndürücü akıl fırtınalarını gördüm. "Küreselleşme ve Kültürel Kimlik" konulu tartışma toplantısında dünyamızın yeni binyılda nereye doğru savrulduğunu anladım. Çok sevdiğim, bir zamanlar ve her zamanlar kitaplarını elimden bırakamadığım **Jürgen Habermas**'ı, In-Suk Cha'yı, Adamantia Pollis'i, Gianni Vattimo'yu ve Afrika'nın ışığı Ganalı felsefeci Kwasi Wiredu'yu dinleme ve görme şansını elde ettim. Merak ettiğim soruları onlara sordum. Nietzsche ve Wittgenstein üzerine düşüncelerini öğrendim.

Kongre'den önce Hilmi Yavuz'la yaptığım söyleşide şöyle bir soru sormuştum:®MD-BO/ ``Ülkemizde edebiyat hayatında görülen canlanma felsefe alanında neden yaşanmadı? Geçmişten günümüze Türkiye'de filozof olarak adlandırabileceğimiz isimler kimlerdir?" Hilmi Hoca'nın yanıtı ilginçti: ``Bazı ülkelerde edebiyatın felsefenin işlevini de üstlendiği gözardı edilmemelidir. Bakın mesela Teri Anderson İspanya'da edebiyatın felsefenin yerini tuttuğunu söyler; Japon düşünürü **Suishi Kato** aynı şeyin Japonya için de geçerli olduğunu bildirir. Buna Türkiye'yi de ekliyorum ben."

Adalet Ağaoğlu

Bundan yola çıkarak ben, kongrede çok sayıda Türk edebiyatçısının ve şairinin de bulunacağına dair ümitlenmiştim. Ama **Adalet Ağaoğlu** (ki rahatsızlığına rağmen kongreyi başından sonuna izledi) ve birkaç genç şair dışında kimseyi göremedim. Oysa onları ilgilendiren çok sayıda tartışma vardı. "Kültür ve Felsefe", "Şiir ve Felsefe", "Bir Problematik Olarak Aşk ve Ölüm", ``Küreselleşme ve Kültürel Kimlik", "MD-BO"``Ben ve Öteki Tartışması Açısından Yabancı Düşmanlığı", ``Kültürlerarası Diyalogda Felsefenin Rolü: Bir Afrika Perspektifi" gibi tartışmalar ve bildirilerle şairlerimizin ilgileneceğini zannetmiştim.

Şairlerin de tıpkı kâhinler, filozoflar, dervişler gibi ölümün, aşkın, öteki olanın sırrı peşinde olduğuna; çilenin, zulmün, cefanın, elemin, kederin ardına düştüklerine inanıyorum. Felsefe Kongresinde onları göremeyince, ``herhalde bizimkiler âlemin tüm bilgisine vakıf olmuş" diye düşündüm.

Kendine Ait Bir Kalem

Asli Erdoğan

Virginia Woolf, 'Kendine Ait Bir Oda'da, Shakesperare'in aynı yetenekte bir kız kardeşi olsaydı, ne olurdu, sorusunu ortaya atar ve Judith'in intiharla sonuçlanan hüzünlü öyküsünü kurar. Hintli bir yazarın, ilk kitabıyla 'Booker Ödülü'nü aldığını duymuşsunuzdur. Şimdi, bu romana yazınsal düzeyde eşdeğer bir kitabın Türkiye'de Trabzon'da yazıldıını varsayalım. Hastalıklı, ince bir genç olan Cemal, yaşamını, odasında okuyarak geçirmiş ve bir roman yazmıştı. 'madam Bovary' gibi sayısız klasiğe gönderme yapan beş yüz sayfalık kitabı, nasılsa İstanbul'da bir yayıncı tarafından kabul edilir, üstelik çok önemli bir ödül kazanır -jürideki yazın tutkunu, yaşlı bir yazarın bastırması sonucu.

*

Bir yazarın ilk kitabını yayımlaması, bitkinin toprağı delip geçme anına benzer. Çok uzun, zorlu bir savaşımı atlatmıştır, ama gerçek savaş henüz başlamaktadır. Keats'i Flaubert'i bile yaralayan aldırışsızlık, dünyanın sanat eserine duyarsızlığı, her yazarı hırpalar. Hele taşralı, isimsiz biri söz konusuysa, bu aldırışsızlık kaba bir kahkahaya dönüşür. Yazmak mı? Yazmak senin neyine!

Çıkınını toplayıp İstanbul'a göçerken, düşleri alçak gönüllüydü Cemal'in. Güçlüklere hazırdı. Kültürel yönden besleyici bir ortam düşlüyordu, dünyaya açılan yeni pencereler, yol gösteren, sırtını sıvazlayan eller...

Çabucak biten ödül töreni, yüzünde patlayan flaşlar, şaraplı akşam yemeği... Ve sonra sessizlik. Tünel gibi uzayıp giden bir sessizlik. Adı konamayan bir beklentiyle yayıncının kapısını aşındırır; kitapçıları dolanır, kendi kitabını satın alır. Bir fırıncı ekmeğinin alıcı bulmasını nasıl beklerse, o da yıllarını verdiği romanının beğenilmesini bekler. Üstelik yazarlar, çelik gibi özgüvenleri yoksa, yapıtları hakkında yargılara hem muhtaç, hem de aşırı duyarlıdır.

Cesurca kovaladığı gerçek, acımasızca yakalar onu. Kitabını kimselerin okumadığı, kafasına dank eder: Ödüllü olduğu, iktidar olduu ya da bir türlü olamadığı, köylü olduğu ve buna benzer otuz kadar nedenden dolayı yok sayılmaya yazgılıdır. On milyonluk İstanbul'da tek dostu olmayan Cemal'e, pervasızca 'jürideki dostların' denir.

Yavaş yavaş bir çevre edinmeye başlar. Ardından konuşulmasını istemeyenin kapanışa dek kaldıı barlarda, bu bozuk şiveli gence haddi çabucak bildirilir. Görüşlerini dile getirecek denli toydur. Geri zekâlı, zevksiz, kişiliksiz bulunur. Okuduğu kitapların sayısı çoğaldıkça yazın anlayışı esnekleşen Cemal, bunca kesin, şaşmaz yargı karşısında serseme döner. Kimine göre roman yalın olmalı, başka metinlerden değil, yaşamdan beslenmelidir. Biri onu iç dökmekle, diğeri yeterince içten olmamakla, bir diğeri ise özkaynaklarına sırt çevirmekle suçlar. Zaten aşk, cılkı çıkmış, polülist, kolay bir temadır. Çok satan kulvarına girerse tarihin pembe çöp sepetinin boylayacaktır. (Kitabı o güne dek 326 adet satmıştı.) Suçluluk duygularıyla dolar. Ülkede bunca yoksulluk, şiddet, kan varken, nasıl olup da 'aşk romanı' yazmak gibi pis, bencilce bir dürtüye boyun eğmiştir? Hem de roman denen türün can çekiştiği bir çağda.

Günün birinde telefondaki şirin sese kapılır, bir kadın dergisiyle söyleşi yapar. Mini etekli gazetecinin önünde, postmodernizm, aşk, Lazlar vb. Üzerine atıp tutar. İki güne kalmadan şöyle bir başlık çarpar gözüne: 'Haçan, nedur bu postmodernizum?'

Talihsizlikler ardarda gelir. Laz erkekleri hakkında yaptığı beceriksiz bir şaka, magazin basınına çarpıtılarak yansıyınca, bir anda kazayla ünleniverir. Trabzonluların erkekliğine sövdüğü söylentisi çıkar, İnşaatçılar Birliği ayağa kalkar. Anakentine dönerse bir kurşun yiyeceği kesindir, ailesi onu reddeder.

Bu yabancı şehirde, görünmez dev bir düşmanlık ağıyla sarmalanmış, bir başına kalmıştır. Tiye alındığı masalrda bira içecek parası yoktur artık. Bir akşam, yaşlı jüri üyesine ilişkin imayla çileden çıkar. Korktuğu başına gelir: onca insanın arasında sara nöbeti geçirir.

1. Son: Romanına ilişkin 'saralı sabuklamalar' saptamasını okuduğu gün pes eder. Tarlabaşı'ndaki odasıda öndörtlüyü kafasına dayar.

2. Son: Trajik çağ çoktan kapandı. Cemal yaşamı da, yazını da ciddiye almamayı öğrenir. Yeteneğini nakite çevirebileceği bir reklam şirketine girer. Şimdi Cihangir'de oturuyor, dördüncü Kristal Elma'sını kazandı. Artık sosunu beğenmediği bonfileyi kolayca geri yolladığı gibi, aynı kolaylıkla başkalarının kitaplarına burun kıvırıyor. Romanının son kopyalarını kız arkadaşlarına veriyor. Hatta bazılarını okumaya ikna bile ediyor.

Zaten, kimin bir aşk romanına daha gereksinimi var ki?

Dipnot:** "**Kendine Ait Bir Kalem**", yıllar önce yayınladığım bir metin. Unutulduğunu sanıyorum. Hem "**Kaçak Yayın**"ın ruhuna uygun, hem de kişisel olmayan, üstelik sürekli yinelenen bir geçmişe ait olduğuna inandığım için seçtim. Yani gerçekleştiğinde dahi gücünü yitirmeyen bir kehanet. Bu yazı ilk yayınlandığında, reklamcılar tepki göstermişti. Yalnızca onlar üzerlerine alındıysa, kendimi yeterince ifade edememişim. **Merhaba!

Homeros Ödülü **Homeros**'a

40. Çanakkale Troia Festivali Kapsamında Verilen Homeros Ödülü **Yaşar Kemal**'in

Ödül töreninden önce Yaşar Kemal, eşi ve Mehmet Uzun, Troia örenini ziyaret edip, kazı başkanı Prof. Dr. Manfred Korfmann ve kazı ekibiyle sohbet etti.

Troia'da yapılan açılış töreninde ödülünü Yaşar Kemal'e Çanakkale Belediye Başkanı Ürgün Gökhan'la birlikte veren kazı başkanı Manfred Kofmann yaptığı konuşmada 9 Ağustos gününün Troia için çok özel bir gün olduğunu belirttikten sonra şunları söyledi: "Bin yıllardır, yüzyıllardır Troia'yı politikacısından, askerine, sanatçısından ozanına, pek çok ünlü kişi ziyaret etti, etmekte. Ancak bugünkü ziyaretçi Yaşar Kemal ise Homeros'a ve onun geleneğine bağlılığını devam ettiren ender edebiyatçılardan biridir. Ben kendisinin Almanca'da yayınlanan bütün kitaplarını okudum. Ve biz Almanlar onu çok iyi tanıyoruz, çünkü kendisi birkaç yıl önce Almanya'nın en saygın edebiyat ödüllerinden olan Alman Yayıncılar Birliği'nin verdiği "Barış Ödülü'nü aldı. Buradaki ödül de barışa hizmet eden bir ödüldür".

Büyük bir coşkuyla ödülünü alan Yaşar Kemal ise Homeros ve Troia ile ilgili kısa bir konuşma yaptı:

"Avrupa kültürünün temelinde Troia var. İlyada var. Biz buraya layık olmalıyız, bu bölgeyi barış yeri yapmalıyız. Homeros bir halk ozanıdır. O bütün çağların en büyük ustalarından bir tanesidir. Bütün dünya edebiyatının temelinde o vardır biraz da. Tabii biz çok tanıdık bu Anadolulu arkadaşı. Ama bizi de oldukça etkiledi. Hiç olmazsa bir toprakta doğmayı, bir yerel olmayı, bizler Homeros'u okuduktan sonra öğrendik, o öğretti bize. Homeros için şaşılacak birşey anlatacağım. Ben de şaştım öğrendiğim günden bu yana. Homeros için bugüne kadar Kırk bin kitap yazılmıştır. Homeros'un etkisinde kalmayan hiçbir yazar yoktur. Homeros bir edebiyat kültürüdür. Gılgamış destanı beş bin yıllıktır. Homeros daha sonra gelmiştir. Homeros destanı 6. yüzyılda destana geçirmiştir ve daha sonra ise kuşaktan kuşağa günümüze kadar ulaşmıştır. Bu destana kaynaklık etmiş Troia toprakları hâlâ kazılmakta. Buraya canını koymuş insanlar var. Bu gün gördüm o insanları. Bizim Osman Bey de onlardan bir tanesi (Manfred Korfmann). Korfmann'nın ismini Osman koymuşlar, bu bir sevgidir.

Bu Troia festivali büyümelidir. Bu festivalin, yani Troia'nın ödülünü alacak pek çok insan var. Ve her yıl bir tanesi bulu-

nabilir. Burada seminerler yapılmalı. Dünyanın her yerinden insanlar çağrılmalı. Kültür Bakanlığı'ndan ümidim filan yok ama, bizim üniversitelerimiz yapabilir bunu. Homeros Vakfı kurulabilir. Bunun adına ödüller koyabiliriz.

Türkiye'de yürekli, memleketini seven insanlar yaşıyor.

Troia bir barış sevenler yeri olsun. Dünya insanlarının yeri olsun.

Bakın arkadaşlar, burada taşlar var. O devirlerde yapılmış tiyatronun taşlarında oturuyoruz biz. Yani insanlıktan kalan bir şeyler var burda. Ama bilin ki en kalıcı olanı Homeros destanı. Burada İlyada destanı var. O yıldan bu yana insanlığı besliyor bu destan. Ve bizler ise bu dönemde kültüre çok az önem veriyoruz. Bizim Karacaoğlan'ımız var, Yunus Emre'miz var, Pir Sultan Abdal'ımız var. Kürtlerde de bir sürü çok değerli ozanımız var. Yani Anadolu bin çiçekli bir kültür bahçesidir. 50 yıldır söylüyorum. Dünya diyarı bir kültür bahçesidir. Avrupa kültürünün temelinde Troia var diyorum. Homeros var daha doğrusu. Biz buraya layık olmalıyız, burayı yeşertmeliyiz. İnsanların barış yeri yapmalıyız. Homeros ne kadar savaşı anlatmışsa da, destanı, barışı amaçlayan bir destandır. O bir halk ozanıdır. Bir zamanlar 'folklor şiire düşmandır' dediler. Bu hiç doğru değildir. Çünkü bizler Homeros'u taklit ettik. Taklit zararlıdır ama, Anadolu kültürüyle beslenmek de bizim işimizdir.

Dünya kültürünün başında Homeros gelir. O da bizdendir. Bizler bunu dünyaya daha iyi anlatacağız".

Dakikalarca alkışlanan Yaşar Kemal'in bu konuşmasından sonra, uzun yıllardır Troia'da çalışan biri ve Homeros Ödülü fikrinin sahibi olarak Homeros ve Yaşar Kemal ilişkisine değinen bir konuşma yaptım:

Nedir Homeros ve Yaşar Kemal'i biraraya getiren?

Yaşar Kemal, Symrnalı mı?

Hayır!

Yaşar Kemal, Grekçe mi konuşuyor, yazıyor?

Hayır!

Yaşar Kemal bir Troia ve Homeros uzmanı mı?

Hayır! Hayır!

Peki öyleyse nedir onun adını Homeros'la birlikte anmamızı sağlayan neden?

Bu soruyu cevaplamadan önce Homeros ve İlyada ile ilgili bazı konulara açıklık getirmek durumundayız.

Homeros araştırmacılarının büyük bir çoğunlukla kabul ettiği görüşe göre, büyük ozanın doğum yeri İzmir yöresi, yani Symrna'dır. Kesin olmamakla birlikte genel kabul gören görüşe göre Homeros yaklaşık M.Ö. 730'larda İlyada'yı, daha sonra ise Odysseia'yı kaleme almıştır. M.Ö. 8. yüzyılda Grekler doğudan, yani Fenikelilerden yazıyla birlikte pek çok diğer yeni teknik gelişmeyi almışlardır.

Onu ölümsüz kılan en önemli nokta, yaşadığı döneme kadar özel gelenekle anlatılagelmiş olan Troia Savaşı destanını yazıya geçirmiş olmasıdır. Yani Homeros öyle bir dönemde yaşamıştır ki hem sözel hem de yazılı geleneğe hâkim olmuş ve özünde bir gerçeklik payı bulunan Troia Savaşı destanını böylece ölümsüz kılmıştır.

Peki öyleyse Yaşar Kemal fenomeninde sözel gelenekle yazılı gelenek arasındaki bağlantı nasıl gerçekleşmiştir?

Bunu anlamak için Anadolu destanlarına ve Yaşar Kemal'in erken dönem eserlerine geri dönmek gerekmektedir.

Buna verilebilecek en iyi örnek Köroğlu destanlarıdır.

Yaşar Kemal, Ruşen Ali'nin nasıl Köroğlu olduğunu, Köroğlu'nun torununun torununun tornunu olan arkadaşından dinleyerek kaleme almıştır. İşte bu nedenle Hüseyin Ferhad'ın da çok iyi tespit ettiği gibi, Köroğlu'nun meydana çıkışı destanının üç önemli öğesi vardır:

1. Tüm olarak bir destanın nasıl gelişip, nasıl son bulduğunu anlaşılabilir bir tarzda okumak mümkündür.

2. Anadolu'ya ait bir destanı bir 20. yüzyıl yazarının nasıl kaleme almış olduğu görülmektedir.

3. Böylesine güzel bir destan bir de Yaşar Kemal'in sesinden dinlemiş olunacaktır.

Troia kalıntıları arasında yaptığımız sohbette Yaşar Kemal, gençlik yıllarında nasıl köy köy dolaşarak destancılık yaptığını, elinde hiçbir yazılı metin olmadan nasıl saatlerce destanlar dillendirdiğinden sözetmişti. Özellikle Çukurova'da elinde değnekle iki gün destan anlatan Homeros'lara da şahit olmuş, onlardan pek çok şey öğrenmişti Yaşar Kemal. Yani 20. yüzyıla kadar anlatıla anlatıla gelen destanları duymuş, dinlemiş ve yazıya geçirmişti. Bu nedenle çağımızın Homeros'uydu o.

Yaşar Kemal bu topraklardaki mirası almış, 20. yüzyıldan, 21. yüzyıla taşımıştır.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Homeros'un iki gözü de görmüyordu; binlerce yıl sonra aynı topraklarda bir gözü açıldı, Yaşar Kemal oldu.

>İskender Pala

YÜZÜNDE GÖZ İZİ VAR
SANA KİM BAHTI YARİM

Ulusal kimlikleri ölçen parametreler arasında din, dil, ırk ve -bazı durumlarda onlardan da önce- musikî etkin bir yere sahiptirler. Her milletin musikîsi, biraz da onun kimliğini diğerlerinden ayrıştıran bir temel çizgi üzerinde gelişir. Bu bakımdan, Türk milleti için türkülerin yadsınamaz bir önemi vardır. Orada milletimizin uzun tarih maceralarından güne yansıyan, sonra sırasıyla hayatın başlı ve sonlu zamanına sığamadığı için sevinç veya hüzün olarak gönle dolan, gönüllerde coşan, kabaran, taşan ve nihayet gürül gürül akarak lisana gelen, nihayet lisandan kulaklara yayılmaya yol bulup ağıt veya şakrak nağmelere bürünen, böylece geleceğin koridorunda benzer halleri yaşayanlarca hatırlanmak üzere sırasını bekleyen bedbaht hatıraları, belki vuslatı hiç yaşanmamış ayrılıkları, nazenin servileri kurutan seller sular misali göz yaşlarını ve asla biri diğerine benzemeyecek kadim zaman elemlerini görmek, okumak ve anlamak mümkündür. "Milleti yapan mazidir" der Cemil Meriç. Milletler için tarihin evrildiği çağlar yaşanıyorsa bir kez daha haklıdır bu söz... Maziye ait ne varsa bir misyon için gönle yansımaktaysa artık; âdetler, ritüeller, hatıralar ve acılar da sökün edip gelmişse bir bir, milletin çamuru yeniden karılıyor demektir. Bir köşede acılarla birlikte ağıtlar, ve öteki uçta sevinçlerle birlikte türküler... Şiirler ve destanlar, zamanlar ve mekânlar...

Ondokuzuncu yüzyılın başından sonuna dek, ülkemize açılmış sayısız cephede Türk çocuklarının saygısızca zayiatı bu güzel ve bereketli yurtta nice çirkin ve kısır yaralar açtı. Vatan herkesindi ama dökülen yalnızca Türk kanı oldu. Yoksulluk ve yokluk en ağır biçimde yalnızca Türk kadının can evini yaktı. Ebedî ayrılıkların derunî hasretini de, himayesiz öksüzlerin teselli kâr etmez matemini de Türk anası yaşadı ve arada sırada derinden derine bir türkü mırıldandı. Mersiye kılıklı iki dizeydi belki söylediği; şiirselliğe özenmiş, prosedüden yoksun, şiir mekteplerindeki tanımlara uymayan iki dize... Yakan, eriten, vuran, öldüren... Belki kapan, uçuran, kaldıran, dirilten... O iki dize ki iki kanat gibi çırpınıp uçuverirdi yüreklere. Türk anası şair değildi, şiir okumamıştı, bir şair görse mahcubiyetinden yerin dibine girerdi, ama işte iki kanat takıp uçurduğu şu hayal kuşu ki, pek az şairin ilham kafesine girerdi.

Cepheden dönmekte olan bir gazinin alnından sızan kanlara tutsak iniltileriyle, vücudu yad ellerde kalan kocasına yahut oğluna türkü yakan bir ananın terennüm ettiği sözler arasında, gerçekte hiçbir fark yoktur; her ikisi de yeknesak ritmiyle yürek kanatır, her ikisi de acılarla tanışmış bir vicdanın rengi olarak damlar. Hele bir de yavrusunun ağzından yazdıysa ağıtını, varmayın üstüne garibin, imtihanı uzundur artık.

Müzik eserlerinde güftelerin müziğe feda edilmesi gibi bir handikap daima ola gelmiştir. Özellikle de elinde bağlaması yahut müzik aleti olan bir bestecinin eseri olacaksa bu beste, sözlerin o kadar da önemsenmediği görülür. Bir düğünün arifesinde henk edecek kadınlar için türkünün zarif sözlerinden ziyade hareketli ritmine, kına gecesinde de ritimden ziyade hüzünlü güftesine ihtiyaç vardır. Bu yüzden bizim bazı türkülerimiz saçma sapan sözler üzerinde muhteşem bir ritim abidesi olarak durur. Günümüz pop şarkıcılarının klip çekerek piyasa yaptıkları orta malı müzik parçaları için de durum bundan farklı değildir. Nitekim sırf bu yüzden, eskinin şairliği yerine şimdilerde şarkı sözü yazarlığı diye bir meslek türemiştir. Madem ki müzik eserinde güzel bir ritim vardır, artık kimse güftenin şiir kaidelerine uyup uymadığına, güzel veya çirkin duruşuna, hatta müstehcen veya mahrem olduğuna aldırmamaktadır. O halde şen şakrak bir ritme pekâlâ kafiyeli/kafiyesiz sözler de uydurulabilir. Burada hedef, ritmi esas alan bir müzik eseri ortaya çıkarmaktır ve elinde ister bağlama olsun, ister ud; ister piyano karşısında olsun ister bateri, bir müzik adamı önce nağmeleri belirler, perdeleri bulur, tınıları düzenler, porte üzerinde gösterilecek notaları tesbit eder, içine piyano, yaylı çalgılar, üflemeli ve vurmalıları yerleştirir; tenor, bariton ve baslar ile soprano ve altoları sıralar ve nihayet solo yahut orkestrasyon eserini ortaya çıkarır. Ama bir acının söylettiği, bir elemin ilham ettiği, bir sevginin dışa vurduğu, bir kalp ağrısının alevlendiği besteler öyle midir ya?!..

Bir türkü, ne zaman hüzünle gergeflenmiş, elemle örülmüş, ayrılıkla desenlenip acıyla dokunmuşsa, Türkçesi de kırların rüzgarları kadar berrak, suda şekeri eritir gibi kolay, yağı bala katar gibi tatlı olur nedense. Orada mana ile madde, soyut ile somut, öz ile kabuk birbirine eski kündekârîler kadar zarif geçişkenlikler sağlamıştır. Böylesi türkülerde konuşan âşık/şair çok zaman Türkçe'nin Dede Korkut çağından kalma üstadıdır da onu kimse bilememiştir. Kırık dökük bir lisan ile öyle derin, öyle muhteşem bir duygu dile getirir ki, sanki belagat (retorik) ilmi onunla zirveye ermiştir de edebiyat tarihleri onun adını yazmayı unutmuşlardır. Bir iki kelime ile bir çok fikri ifade edebilmek -ki bütün şairlerin kızıl elması budur- aslında onun için sıradan bir söz sayılır. Çünkü içinde sevinç kadar matem, yeis kadar umut yaşatır. Ne Aşık Ömer, Gevherî ve Emrah gibi ilhamını güzelden ve güzellikten alan saz şairleri, ne Nabî, Fuzulî ve Nedim gibi klasik medeniyet birikiminin en yalın söyleyişli Divan şairleri, ne de Pir Sultan, Dertli ve Nesimî gibi ulvî bir misyondan beslenen tekke şairleri matemi ve umudu onun kadar duymuş, hissetmiştir. Ne söz oyunları, ne edebiyat sanatları, ne üslup kaygısı, ne mısra düzeni onun kaygusudur artık. Orada gönül penceresinden uçurulmuş bir hayal vardır ki nezaket ve zarafette eşini hiçbir şair görmüş değildir. Estetik ve sanat terbiyesi görmeyen, belagatin adını hiç duymamış, hatta bir ilk mektebin yakınından bile geçmemiş harikulade bir yetenek tasavvur edin ki bazan küçücük bir köye endeksli dünyasında iki dize söylesin ve şehirlerin, ülkelerin en az ikiyüz şairini kendisine meftun bıraksın.

Ne zaman avare bir türkünün hüzünlü dizeleri arasından eski zaman koridorlarının yelmiş yöpürmüş peyklerine tutunsam, hep o isimsiz kahramanların gizlendikleri, hep o acı çeken öznelerin saklandıkları izbe köşeleri yoklamak gelir içimden. Her türkü bir acıdır, bir aşktır, bir

ayrılıktır tamam da, bu acıyı içselleştiren, ya ki bu aşkı yaşayan, can ile canan arasında bu ayrılığı çeken de kim, diye sorarım kendime!.. Yakıldığından bunca yıl sonra bile öznesi bizden kıskanılan bir türküyü dinlerken acaba kaç yürek onunla aynı acıyı, aynı aşkı ve aynı ayrılığı hissediyor, kaç insan o gizli kahraman ile kendi arasında bir yakınlık, bir sırdaşlık, bir kaderdeşlik bağı kuruyor ve ona yıllarca geriden teşekkür ediyor, dua okuyor, Fatiha gönderiyor?!..

Bütün bu söylediklerimi örneklendirmek için üç türküden dizeler göstereceğim şimdi sizlere. Her üçünü de ne zaman duysam aklım orada takılı kalır ve yanarım, yanarım... İlki binlerce şehit verdiğimiz Çanakkale'nin bütün tarihi macerasını özetler gibidir bu türkülerin ve bir anne, geri dönmeyen oğlu için, onun ağzından kalbindeki ağrıya merhem vurmaya çalışmaktadır:

Kale kapısında kurulur pazar
Oturmuş kâtipler künyemi yazar

İkinciyi bu günlerde pek çok türkü repertuarında görmek mümkündür. Acem Kızı adıyla bilinir. Der ki âşık;

Sana sahip oğlan neylesin malı
Yumdukça gözünden döker mercanı
Sonuncusu bir Erzurum manisi:
A benim bahtı yarim
Gönlümün tahtı yarim
Yüzünde göz izi var
Sana kim bahtı yarim

Bunlardan ilkinde kadim bir askerlik uygulamasanın hüzünlü hatırasını görüyoruz. Eskiden savaş sırasında tıpkı erlere ait askeri hüviyet bilgilerinin yer aldığı künye defterleri gibi şehitler için de ayrıca künye defterleri tutulur, bir şehid defnedildikten hemen sonra adı bu deftere kaydedilip üzerinden çıkan künyesindeki bilgiler de altına ilave edilir ve sonra künyesi köyüne gönderilirdi. Künyeyi alan kimse de bilirdi ki oğlu, kocası, her kimse, artık şehit olmuştur. Bazan eve gelen künye ile birlikte şehidin saati, cüzdanı, not defteri, mektupları ve birkaç kuruş banknot da gelmiş olurdu ki bu banknotlar, şehit erden geriye kalan bütün eşyaların satışıyla derlenip toparlanmış olan para olurdu. Belki yetimi var ise bir göynek alsın diye, belki taze gelini bir yarasına merhem etsin diye. Çünkü şehitlerin geride kalan özel eşyaları (gözlük, fotin, tarak, potur, göynek, kitap, defter, yağlık vs.) satılmak üzere mezada çıkartılır, belli bir günde bütün ordugâha, -yerleşik birlik ise şehre- duyurusu yapıldıktan sonra açık arttırma ile satılır, buna da "şehid mezadı" denirdi. Türküde geçen "Kale kapısında kurulan pazar" işte o mezattır ki alıcısı da şehidin silah arkadaşı olup arttırmada en yüksek fiatı veren, bazan şehidin en yakın arkadaşı olurdu. Böyle bir mezatta sözgelimi bir çakı bıçağının100 kaymeye, bir sahtiyan çizmenin de on kuruşa satıldığı çok olmuştur. Cebindeki bütün parası on kuruş olan bir ere, "Bu çizmeleri ucuza aldın!" kim diyebilir? Şimdi geriye dönüp dizeleri bir daha okuyalım:

Kale kapısında kurulur pazar
Oturmuş kâtipler künyemi yazar

*

İkinci türküde sevdiğini almak için yegâne varlık olarak kalbindeki aşkı pey süren, varlığını uğrunda yok etmeye hazır olduğu halde onu maddi karşılıklarla ölçemeyen bir âşık-ı sâdık tipinin yakarışı vardır. Sevgilinin bütün dünya malına değdiğini, uğrunda dünyalık her şeyin harcanabileceğini, yani her fedakârlığa hazır olduğunu söyleyen âşık aslında bütün dünyayı sevgilisi için satın alabileceğini, bu işe harcanacak nakit olarak da gözünü yummasının yeterli olduğunu, çünkü yumar yummaz gözlerinden inciler ve mercanların dökülüvereceğini, öylesi muhteşem bir güzeli sevdikten sonra insanın göz yaşlarının gitgide inci renginden mercan rengine döneceğini, yani gitgide kanlı göz yaşları dökeceğini nasıl da veciz ve beliğ biçimde anlatmaktadır. Önce bir güzeli seveceksiniz, sonra onun uğrunda göz yaşları dökmeye başlayacaksınız, göz yaşlarınız o sevgilinin değerinden dolayı birer inci olup size nakit olacak, sonra sizin aşkınız ve şevkiniz (özleminiz) gitgide artacak ve daha çok ağlayacak, gözlerinize kan oturasıya kadar yaş dökeceksiniz ve yaşlarınız bu sefer birer mercan tanesi olup dökülmeye başlayacak... Âşık ki, sevgilisi evine gelin geldiği vakit ayağına inci-mücevher saçacaktır, işte ondan ayrı geçen gecelerde bu inci ve mercanları o yüzden biriktirecek, yani sevgilisinin ayağına serpmeye dünya malı biriktirecektir. Bu durumda böyle bir güzelin aşkına talip olmak hem kolay hem zordur. Kolaydır, yumarsınız gözünüzü, bütün masrafları çıkartacak mercanlar avucunuza dökülü dökülüverir; zordur, göz yaşlarını sudan inciye, ondan da mercana dönüştürecek bir aşkı ziyan erişmeden taşımanız gerekir... Ateşten gömlek!.. Her yiğidin kârı değil üstelik!..

Türküye bakarsak topu topu iki dize. Evet iki dize; ve şah - mat! Kimbilir hangi okuması yazması olmayan âşığın söylediği bu iki dizeyi biz açıklamak için daha sayfalarca yazı yazsak yeridir:

Sana sahip oğlan neylesin malı
Yumdukça gözünden döker mercanı

Son türküye gelince: Bir aşkın duruluğunu, berraklığını, masumiyetini acaba bir başka şair var mıdır ki böylesine kuşatıcı anlatmış olsun?!.. Henüz aşkı tanımamış bir kızın çehresine nezaketsiz bakışlar gönderen bir herifin o kıza verdiği utanma duygusu ve mahcubiyettir ki yüzünü kızartıverir. Yahut birinin helali (nişanlısı, sözlüsü, eşi vs.) iken, aynı biçimde bir bakışın yüzde bıraktığı izin, kaybolmayarak bir casus gibi olanları ifşa etmesidir ki hem kadının iffet ve dürüstlüğüne, hem helalinin safiyet ve sadakatine işaret eder. Düşünün bir kez; sevgilideki öyle berrak, öyle temiz, namus lekesine karşı öyle hassas bir yüz ki, izinsiz bir bakışın bile onun yanak aynasında izi kalıyor ve bunu daha sonra helali baktığı zaman görüyor. Bahtiyar'ın bahtı kendisine yar olduysa eğer, belki de şifre, "Yüzün kızarmış, ne oldu söyle çabuk!" cümlesini nezaket imbiğinden geçirerek "Yüzünde göz izi var / Sana kim baktı yarim" formatında kurmakta gizlidir!..

Zarafet!.. Ah zarafet!..

Desen: Onur Güçel

Hayat ıskalanmasın diye yazıyor

İpek Ongun

Adnan Özer - Aslan Özdemir

Şu Tarabya ne yanından baksanız sinematografik bir semt. Âşıklar Yolu oraya yakışırdı tabii. Âşıklar Yolu'nu ardımızda bırakıp, Şalcı Caddesi üzerinden İpek Ongun hanımefendiye beş çayına gidiyoruz. Ihlamur ağaçları arasından Boğaz'a bakan bir balkon hayâli içindeyiz. Aynısını da buluyoruz. Ama fotoğrafçımız Hikmet Koç balkon çekimlerinde sanki güneşe tapınıyor, ışıl ışıl çıkıyoruz.

Çocuklara, gençlere kitap okutmadan okur sayısı artsın istiyoruz. Hele yayınevlerimiz, kitap ile insan eğitimi arasındaki bağı unutmuşlar neredeyse. Kategorik yayınlar, diziler, öyle cılız ki. Ama Türkiye'de bir İpek Ongun olayı var. İpek Ongun kendisini gençlik kategorisine adamış bir yazar. Bunu bir hizmet olarak görmesi saygıya değer. Onu çok büyük bir çoğunlukla genç kızlarımız okuyor. İpek Ongun'un okur yetiştirdiği belli; okurların çoğu genç kız ya da kadın. Yayıncılarımız ona teşekkür borçlu, bizden söylemesi.

Kaçak Yayın'ın bir ev ziyareti de böyle geçti; gençlik edebiyatını konuşarak; 'ev sahibemizin' zerafetine hayran kalarak...

Fotoğraflar: Hikmet Koç

Biz evde anneler babalar olarak hep birtakım kurallar öğretiyoruz; şöyle yapma kızım, böyle yapma oğlum falan... Okul da bilgi veriyor. Peki hayatla ilgili ne öğretiyoruz ve kim öğretiyor?..

Kaç yıllık bu daire?

Bu 11 yıllık bir daire. Ama semtteki öbür evimiz o çok eski. Biz çok eski Tarabyalıyız. Buralara o zamanlar dolmuş filan pek işlemezdi. Geldiğimiz bu yol son derece ıssızdı. Etrafta da hiç ev yoktu. Bir tek "Âşıklar Yolu" dedikleri ince bir yol vardı, sonra bu boğaz yolları açıldı.

Âşıklar Yolu duruyor mu hâlâ?

Duruyor ama galiba Reşadiye filan gibi oldu. Türlü türlü evler... Ev olur da hepsi bir renk olur... Önemli değil, gecekondu da olsa...

Tarabyalı olmak için kaç kuşaktan beri burada olmak gerekiyor?

Babam yaşasaydı, şimdi 90'larında olması lazımdı. Ama o buraya geldiğinde yine de daha daha eski kişiler de vardı, ondan sonra biz hep burada yaşadık. Babam, bizler, bizim çocuklarımız... Evi dağıtmadık. Yazın hep biraraya geliyoruz. O çok hoş bir şey. Her yaz geldiğinizde adeta hayatınızı bir kere daha yaşıyorsunuz. Ben mesela yatılı okudum, Arnavutköy Amerikan Koleji'nde. Her cuma gelirdim evime. Öyle bir de okul yıllarını hatırlıyorum. Arkadaşlarım vardı. Yatıya gelirlerdi bize. Daha sonra evleniyorsunuz. Bu sefer çoluk çocukla gelmeye gitmeye başlıyorsunuz. Kızlarımız hep buralarda okudular. Biri Galatasaray'da. O hani Beşiktaş'taki ilk bölümde okudu. Yine buralarda evlendiler. Biri Yıldız Parkı'nda Malta Köşkü'nde evlendi. Yani hep tarihi yerleri sevdiğimiz için, küçük olsun ama tarihi yerler olsun falan diye. Onun için hem Tarabyalı olarak ve o çok çok eski Tarabyalılar da pek kalmadı. Tek bir çay bahçesi var: Madam Karabet'in çay bahçesi. Çok Rum vardı. Madam Karabet benim genç kızlığımda kocaman bir kadındı. Sonra, işte Garaj Lokantası. Bunlar ilk böyle yeni yeni boğazdaki restoranlar. O kadar çok değil, tek tük de olsa...

O zamanlar gittiğiniz restoranları hatırlıyor musunuz?

Ben daha ziyade Madam Karabet'in çay bahçesini hatırlıyorum. Tahta masalar, tahta iskemleler, kocaman kocaman ağaçlar –daha ziyade akasya türü- ve onlar böyle sonbaharda dökülmeye başlardı.

Eskiden Tarabya Tokatlıyan Oteli vardı. Yani şimdiki Tarabya Oteli'nin yerinde çok güzel ahşap bir otel vardı. Beyoğlu'ndaki Tokatlıyan Oteli'nin yazlık kısmıydı. Öyle şık bir oteldi ki her tarafı ahşap ve yemek odasındaki dört mevsimi anlatan duvar boyu büyük yağlı boya panolar vardı. Böyle işte artdecoux tarzı çizilmiş, mesela ilkbaharı anlatan bir genç kız görünümü; uzun saçlar böyle lüleler arasında bahar dalları filan... Sonra yaz kucağında meyveler, sonbahar, kış... Çok hoş bir yemek salonunda. Ve yemekte muhakkak müzik oluyordu. Ve o benim çocukluğum oluyor. Mesela muhakkak piyano ve keman vardı. Ama böyle tabii elektrikli değil. Onun için düz bir piyano sesi, düz bir keman sesi, yemek boyu bunu çalarlardı. Sonra otelin etrafında çok güzel ortancalar vardı. Muazzam, böyle mavi mavi kocaman... Lobisi diyebileceğim girişe büyük merdivenlerden çıkılırdı. O bölümde sallanan hasır koltuklar vardı. Daha ziyade yaşını başını almış müşteriler oraya otururlardı. Benim de o zamanlar bir arkadaşım vardı. Emekli bir beyefendi. O beni adam yerine koyar, konuşurdu. Ve çok güzel arkadaş olmuştuk. Dört bakardım ki hani gideyim de onunla sohbet edeyim diye. Sonra işte yaz sona erdi ve evine çaya davet etti. Ben tabii, büyük bir hevesle koşaraktan -herhalde beş yaşındaydım-. Anneme söyledim. Biz de Ankara'da oturuyoruz. Annem, tabii, olmaz dedi. Sonunda ağladım mağladım, yani arkadaşım davet etmiş, ne kadar mahcup olacağım gitmezsem. Sonunda anneannemin beni götürmesine karar verildi. Ve biz anneannemle beraber, çünkü evini nasıl bulacağım, gideceğim falan...

Yani böyle çok hoş, zarif insanlar vardı. Ve o otel çok güzeldi. Sonra yandı. Bir sürü dedikodu edildi; sahibi yaktı dediler, bilmem ne dediler, ama bilmiyorum kıyamaz herhalde, sanmam.

İstanbul'u çok güzel yaşamışsınız.

Bütün hayatımız adeta boğazdı. Okulum oradaydı. Sekiz sene o okulda okudum. Arnavutköy-Tarabya arası.

Ne düşünürdünüz o zaman İstanbul'un o tarafı için? Mesela Pera (Palas) için, bir Bab-ı Âli için.

Bir kere Beyoğlu, işte o zamanlar çok önemli bir şeydi Cumartesi günü sinemaya gitmek. Yeni Melek Sineması, iki buçuk matinesi. Bir de Atlantik sineması vardı. O zamanlar Tepebaşı'nda tiyatro daha yıkılmamıştı. Ve orada bir de pastane vardı. Sanırım Pelit'in bir şubesiydi. Cumartesi günü şık şık giyinip sinemaya gitmek (gülüşmeler) ve ondan sonra da öyle bir pastaneye gitmek...

Lise dönemi mi?

Ortaokul, lise yatılı dönem. Bu en büyük olaydı. Bir de insanlar da hoş giyinirlerdi o zamanlar. Yeni Melek'te ilk filmin başladığı gece bayağı bir şeydi. Herkesin koltukları vardı, giderlerdi. Sanki gala gibi bir özen vardı. Sonra yavaş yavaş Hilton açıldı. Hilton çay saatleri olmaya başladı. Yine oralara böyle fevkalade süslü püslü gidiliyordu. Bizim de, dediğim gibi Beyoğlu'na gitmek o hayatımızın en uç noktası. Bir de tabii bizim okullarımız; Robert Kolej ve Kız Koleji arasında çok sosyal etkinlikler yapılırdı. Mesela edebiyat kulüpleri... Beraber çalışırdık. Kütüphane kolları falan... Konserler düzenlenirdi. Onlara giderdik, onlar bizim okulumuza gelirlerdi. Bir de o tür faaliyetler vardı.

O kuşaktan sanatçı arkadaşlarınız var mı?

Sanatçılar çok. Mesela Çiğdem Selişık vardı. Çok başarılı tiyatroda. O şimdi Amerika'da. Genco Erkal, bizdendir. Ali Saygun, Nevra Serezli...

Bayağı tiyatrocu kuşak olmuş o zamandan...

Çok, çünkü tiyatro kolumuz çok güçlüydü. Ve o bölümün başındaki hanım İngilizdi. Bizi bu işe heveslendiren ve yetenekleri bulup çıkaran bir hanımdı. Onun için yani bizde ders dışı etkinlikler çok güçlüydü. Mesela biz edebiyat kolundaydık. Ayşe Kulin'le ben aynı sınıf, aynı kulüp ve biz çok yakın arkadaşız zaten, yatılı olarak... O da Ankara'dan gelme. Ve mesela o zamanlar, hatırlarım, biz böyle Çetin Altan'ın peşinde koşardık ki edebiyat kulübümüze getirelim de bir konuşma yapsın ya da bir söyleşi yapalım filan diye. Bizim etkinliklerimiz böyle yazarları bulup getirmekti.

Ayşe Kulin'le iyi geçinir miydiniz?

Birbirimizi severdik ve hâlâ severiz. Şimdi mesela peş peşe Samsun'da imza günlerimiz oldu. Ama benim haberim yok, onun da benden haberi yok. Geçen seneydi. Karadeniz turu gibi çeşitli şehirlerde imzalarım vardı. Samsun'a gittim. Orada büyük bir kitabevi. O dedi ki; İpek Hanım bakın size ne göstereceğim. Benim afişim asılı. Afişin üzerine biri bir şeyler yazmış. Gittim bir de baktım, Ayşe. 40 yıllık dostum hoş geldin. Koltuğu sana ısıttım falan diye. Bir de altında Ayşe'nin imzası. Ona söylemişler benim gideceğimi, tabii o çok sevinmiş. Ben de dedim ki burada Ayşe'nin yazısı var. Ben bu afişi istiyorum. İndirdiler. Yani iyi arkadaşım, çok sevdiğim bir arkadaşım. Yani bir merhaba arkadaşlığı vardır, öyle değil bizim ki.

O yıllarda bir şey yazıyordunuz elbette.

O yıllarda ben pek bir şey yazmıyordum. Ayşe daha çok yazıyordu. Ama okumayı çok seviyordum. İlkokulda bir küçük defterimin içine günün birinde yazar olmak isterim filan diye bir not düşmüşüm, ama sonra da onu öyle bir beynimin gerisine itmişim ki olmayacak bir şey, olmayacak bir hayal gibi. Ondan sonra da onu sımsıkı kapatmışım. Fakat çok çeviriler yapıyordum. Mesela Doğan Kardeş'e epey. Kendim öğrenciyken devamlı çeviriler yapardım. Ama yazmaya cesaret edemiyordum ciddi anlamda. Onun için bir yerde başlangıçta çeviri... Başkasının arkasına saklanıyórsunuz. Çeviri yapa yapa yıllar geçti, sonra günün birinde Altın Kitaplar'daki editör Nilgün Hanım'la (Zimmetoğlu) tanıştık. O benim çevirideki dilimi sevmiş ve yüreklendirdi. Sen kendin yaz dedi. Olur mu olmaz mı diye düşünürken eşim de çok destek oldu. Hadi dedi, dene ne kaybedersin. Ben her kış bir kitap yazıyordum. Aşağı yukarı 23 yıl oluyor. 1979'ta ilk kitabım çıktı benim; "Mektup Arkadaşları" diye, çocuk kitabı. Ve işte Mersin'e gittiğim vakit ya kitap çeviriyordum ya da bütün bir kış öyle bir kitapla oyalanıyordum. Ondan sonra onu götürüp yazın hangi yayınevi basarsa çeviri olarak veriyordum ve sonunda Nilgün Zimmetoğlu'nu kaybettik, onu iki sene oluyor. Öyle dedi, yani bu üslubu beğendim ben, bir denesen. Yayınevi de çok beğendi. Onun üzerine devam dendi. İkincisini yazdım çocuk kitabının, derken üçüncüsü...

Sonra gençlik...

Ondan sonra o büyük boşluğu gördüm. Yani o kadar eksik ki, boş. Bir

yerde insan dehşete düşüyor. Bol bol laflar ediyoruz; gençler bizim şuyumuz buyumuz, geleceğimiz... Gençlik yazınımız yok. Şok bu! Halbuki çağdaş ülkelerde bakıyorsunuz her sene yüzlerle gençlik kitabı çıkıyor. Yüzlerce, çeşit çeşit. O konuda, bu konuda, şu konuda ama gence yönelik, genç için ve genç hakkında. Yani sadece karakteri genç diye bir küçük aşk hikâyesi kondu diye o gençlik kitabı olmuyor. Hiç alakası yok. Çeviriler, onlar da güzel bir başlangıç ama onlar da biz değiliz. Bizim kızlarımız büyürken baktım çocuk kitapları bitti ve ondan sonra hop gençliğin kitabına geçtim. Bir sakıncası yok. Bir yerde öyle bir dönem ki o kadar büyük desteğe ihtiyacı olan bir dönem; 10-11 yaşından başlayıp müthiş bir kişilik çatışması, çocuk değil, büyük desen değil... Daha ileri yaşlarda 15'lere geldiğinde yavaş yavaş hayatıyla ilgili en önemli kararları almak zorunda. Yani eğitim açısından hiçbir donanımı yok. Çok zor bir dönem aslında. Derken "Bir Genç Kızın Gizli Defteri"ni yazdım. İkisinde de hep ben gençlerle olan ilişkilerimde sorunlar nedir onları tartıyorum. Bana gelen mektuplar, konuşmalarımız imzalarda o sorunları temel başlıklar altında toplayıp işliyorum. Yaş 17'de ebeveyn kaybı. Annesini kaybeden bir genç kız. Lise sonda, baba işte o sene emekli olmuş. Bunun etrafında yaşadığım için aktarabildim. Öbürü de bir boşanmayı işler. O da yine pek çok gencin yaşadığı bir şey. Ama ben bunları yazarken iki düzeyde yazıyorum. Üst düzey son derece neşelidir, eğlencelidir, yani genci yakalayıp, ilgisini tutacak düzeyde olması lazım. Mesajlar çok aşağılardadır. Ve istediğim, genç isteyerek okusun, sıkılmadan okusun. Ne demek istiyor demesin. Tekrar tekrar başa dönmesin. Okusun gitsin, kitabı kapattığı zaman da hayatla ilgili aklında bir şey kalsın. Çünkü hayatla ilgili bilgileri vermiyoruz. Çünkü biz evde anneler babalar olarak hep birtakım kurallar öğretiyoruz; şöyle yapma kızım, böyle yapma oğlum falan... Okul da bilgi veriyor. Peki hayatla ilgili ne öğretiyoruz ve kim öğretiyor?.. Bakın, yok düşündüğünüz an. Bir bu, bir de okumayı sevmeyenleri yakalamayı çalışıyorum. Bana çok mektup geliyor. O mektupların yüzde sekseni diyebilirim, "şimdiye dek hiç kitap okumazdım ama sizin kitabınızı elime aldım ve bırakamadım. Artık okuyorum," gibi ifadelerle dahil. İşte bu müthiş bir mutluluk veriyor. O zaman pencereler açıyorsunuz. Benimkilere başlayınca peş peşe -çünkü Gizli Defter beş cilde ulaştı- okuyor. Beni okuduktan sonra da, ben onları öbür yazarlara gönderiyorum.

Burada eleştiri yapabilir miyiz? Yayınevleri öteden beri böyle pedagojik yüklem almıyor. Halbuki gelecek için ve onlar için yatırım bu. 5-10 sene sonra çok güzel bir ürün alabilecekleri, böyle birkaç yazar çıkaracakları böyle bir program yapsalar, hatta dergi çıkarsınlar. Mesela sizin şimdi temsilinizle bir dergi yapılmış olsa yayınevinden o şey çok daha fazla katlanır. Bağlı olarak onu soracağım; siz kendimizi sosyal bir pedagog olarak görüyor musunuz? Ya da bir ergenlik uzmanı diyebilir miyiz size?

Onlar çok büyük sözler. Biz gençlerle beraber yürüdük bu yollarda (gülüşmeler). Yani ben onlara yazarken kendim önce oturup o konuyu araştırıyorum. Yurtdışından kitaplar getiriyorum. Benim öyle bir donanımım yok. Ben bir pedagog değilim. Psikolog değilim, eğitimci de değilim. Dolayısıyla gençlere yazmadan önce de o bir sorumluluk. Erişkine yazarsınız, anlar anlamaz, beğenir beğenmez kimin umurunda dersiniz, ama gence öyle değil, bir sorumluluk var. Çocukta da aynı şey. Onun için ben her romandan önce altı ay tez hazırlar gibi çalışıyorum. Sadece okuyorum o sorunla ilgili. Mesela arkadaşlık sorunu, yahut boşanmış aile çocuğu vs. Notlar alarak yani öyle bir çocuğa nasıl davranmalı, nasıl konuşulmalı, arkadaşı nasıl davranmalı, babası nasıl, annesi nasıl vs. bütün bunları hatmediyorum adeta. Ondan sonra oturup romanı yazmaya başlıyorum. Yani oradaki akış, karakterler filan, onlar hazır, tamam. Bir de bir tutum var, bakış açısı var, onun doğru olması lazım. Dolayısıyla sırtımı o bilimsel verilere, bilim insanlarımızın bilgilerine dayayıp ona göre yazıyorum. Dolayısıyla genç hem sorununu buluyor, hem de çözümünü. Diyor ki, sırf sorunu yazdın; sorun sorun sorun... E, biliyorum ben de yaşıyorum diyor. Çözüm ne? İşte çözümü de oralardan aldığım bilgilerle çeşitli şekillerde onların önlerine seriyorum. Şu var, şu seçenek var, bu var, bu var, ve bu şekilde hem eğlenerek okuyorlar hem de hayat hakkında bir şeyler öğreniyorlar.

Peki sokağı nasıl takip ediyorsunuz?

Benim aldığım eleştiri şudur; hep kitaplarınız kızlara yönelik. Ben gözleme dayanarak yazıyorum. İki kızım var. Onlar büyürken onların arkadaşları da bizim evimize çok girip çıkar. Erkek arkadaşları da geliyor, ama onların arkadaşlığı kadar tanıyorum erkekleri. Dolayısıyla delikanlılar hakkında yazamıyorum. Çünkü iç dünyasını bilmiyorum onların gerçek hayatını bilmiyorum. Ben ancak bildiğimi yazabilirim. Daha ziyade kızlara yönelik oluyor ve kızlarla olunca da, öyle bir sokak hayatı da kızlarda, en azından benim bildiğim çevrede pek yok.

Mesela benim o kişisel gelişim kitapları dediğim birincisinin ismi "Bir Pırıltıdır Yaşamak"tır. Onun ikinci başlığı da 'Hayatı Iskalamak.' Ben bunu daha 11-12 yaşındaki çocuğa söylüyorum. O yaştan başlar ıskalanmaya. Her şeyi kendi kafasıyla sorarak yapması lazım. Ben neyi seviyorum? Çay mı seviyorum, kahve mi seviyorum? Annesi çay koyuyor, içiyor gidiyor. Değil işte. Oradan başlar o iş. İkincisi de "Bu Hayat Sizin" diye bir kitap. Onun da ikinci başlığı 'Gençliğinin Kıymetini Bil Derler İyi de Nasıl' Onu bize de söylerler. Kızım gençliğinin kıymetini bil. E, bilecem de ne yapacam?

Tavsiye edeceğiniz bir şeyler var mı?

Bir kere en önemlisi o küçücük yaştan başlayarak sorgulayarak düşünen bir kafaya sahip olmak.

Eğitim sürecimiz de o yok ki...

Okulda yok.

Sorgulayıcı olursanız, bütün hayatınıza siz kendiniz sahip oluyorsunuz. Yani mutluluğu başkalarının gözünde aramıyorsunuz. Falanca şu kartvizitimi beğensin diye o meslek seçildi mi olmuyor işte. Bir yere kadar gidiyor, sonra olmuyor. Adam gibi adamlar olabilmek için önce beynini çalıştırmak, bunu dediğim gibi, ne kadar küçük yaşta yani dört yaşından başlayarak; dondurma mı? Hangi dondurma? Anne babanın sabırla beklemesi lazım. Çikolatalı mı seçecek, vanilyalı mı? Aman çocuktur canım, ver gitsin. Bunlar yanlış. O zaman o kararı veremeyen, yarın öbür gün üniversite kapısına dayandığı zaman ne karar vereceğini bilemiyor. Bu öyle bir tramvay ki, durmadan gidiyor. Yani onun için geri getiremiyorsunuz. Bir genel provası olmayan temsil bu. Bir kere yaşanıyor. Yanlış yaptım, döneceğim, yok. Onun için mesela okul ev, okul ev... Daha ileri yaşlarda iş ev, iş ev... Halbuki hayatına -meselasanatı katarsa, yani o beş duyuyu katarsa, başka olur, iyi olur.

Yazmaya kaç saatinizi ayırıyorsunuz?

Yazmaya sabah başlıyorum. On gibi oturuyorum. On ikiye kadar yazıyorum. Ondan sonra öğlen yemek faslı. Daha sonra üç gibi oturuyorum, altıya-yediye kadar yazıyorum. O sancılı dönemler, çünkü zor yazıyorum. Başında çok zor oluyor. İlk yüz sayfa yallah atıyorum. Tekrar yeni baştan başlıyorum. Azap masası diyorum. Masama oturmaktan nefret ediyorum. Fakat sonra bir kaptırınca, bu sefer artık saat kalmıyor. Akşam mesela dokuz-on gibi oturuyorum. O bazen on iki oluyor, bazen iki oluyor, bazen üç oluyor. Durduramadan tamamen havasına girince o zaman yuvarlana yuvarlana gidiyor. Ama genelde iki senede bir kitap yazıyorum. Çünkü dediğim gibi araştırma durumu var. Uydurma olmamalı. Uydurma olsa zaten bir alırlar, bir daha almazlar.

İnternet sitesi kurdunuz mu?

Benim kırık dökük bir internet sitem var. Yani mektup gönderiyorlar. Ben bunu daha yeni kendim öğrendim. O makine bana bakıyor, ben ona bakıyorum. Çok kötü oluyor. Hiç anlaşamıyoruz.

Bilgisayarda mı yazıyorsunuz kitaplarınızı?

Ne münasebet! Elle. Kâğıt, kalem. Babadan görme usul. Çünkü kâğıt kalemle yazarken düşünebiliyorum. Ben orada makinenin karşısında, onun ışığı yandıkça ben süzülüp duruyorum. Bilgisayara sonra geçiriyorum. Allah razı olsun bazen eşim çekiyor. Ah ne olur, falan diyorum ona (gülüşmeler).

Sorgulayıcı olursanız, bütün hayatınıza siz kendiniz sahip oluyorsunuz. Yani mutluluğu başkalarının gözünde aramıyorsunuz. Falanca şu kartvizitimi beğensin diye o meslek seçildi mi olmuyor işte.

Bazı şeyler kendisine fazla gelen birisi:

Erfurt'taki saldırı olayından bir yıl sonra:

Björn Kern, 25, Tübingen'deki Aux-en-Provence'de ve Leipzig'deki Alman Edebiyat Enstitüsü'nde okuyor. Yeni çıkan romanı "**KIPP noktası**" (Alman Cep Kitapları Yayınevi) cinnet geçiren bir saldırganı konu alıyor.

2 Temmuz 2003, Almanya'nın güneyindeki Coburg'dayız, sabah saat dokuz olmak üzere. Yine aynı trajedi tekrarlanıyor: Bir öğrenci elindeki tüfekle önce öğretmenini tehdit ediyor, sonra öğretmeni bacağından vuruyor ve kendisini öldürüyor. Olay sonrasında yine, ağlaşarak birbirlerinin kollarına yuvarlanan öğrencilerin fotoğrafları çekiliyor, yine yaşananlar karşısında çaresizlik duyuluyor.

Coburg'da yaşananlar kısa sürede yetkililere bildiriliyor: Polis olayın klasik bir saldırı olmadığını, aksine bir intihar olduğunu söylüyor. Ateş eden kişi dışında kimse ölmüyor ve olay bir gün sonra gazetelerde yayınlanıyor.

Ama 2002 yılının nisan ayında, Erfurt'ta 19 yaşındaki bir gencin 16 öğrenciyi ve öğretmenini vurduğu yere ait, medyayı aylarca meşgul etmiş olan resimler bu olay üzerine yeniden gündemde. Bir yıl geçmiş olmasına rağmen aynı soru cevapsız bekliyor: Bir insan böyle bir şeyi nasıl yapabilir?

Dürüst olmak gerekirse ben böyle bir kişiyi anlayabilirim. Erfurt'taki saldırganın öfkesini, çelişkilerini ve nefretini... Ama yaptığı şeyi anlamak mümkün değil. Ket vurma eşiği neden başka bir yerde değil de burada düşüyor? Bu soruyu kim cevaplayabilir? Eğer saldırganı bu eşiği geçmeden kısa süre önce dondurma imkânımız olsaydı: O zaman yalnız olmayacaktı. En azından diğerlerinden daha yalnız olmayacaktı.

Bir çoğu hayal kırıklığına uğramış ve frustrasyon yaşayan insanlar. Eğer Erfurttaki saldırgan tahammül eşiğini aşmamış olsaydı belki de ona sempati duyacaktım. Çünkü hiç bir saldırgan bir anda aklını kaçırmaz: Yaşadığı şeyler ona ağır gelecektir. Birilerinin ateşli silahlarla daha fazla saldırıda bulunmaması sık sık beni şaşırtıyor. Elbetteki bu spekülasyon. Halen Erfurt'taki saldırgan hakkında pek az şey biliyoruz: Şiddet filmleri, silah mülkiyeti, okuldan uzaklaştırılma-hepsi bu ve bize mükemmel uyuyor. Çünkü bu verilerle bir şeyleri açıklayabilecekmişiz gibi görünüyor. Sanki şiddet filmlerini yasaklamak (aslında en büyük şiddet filmleri her saat canlı yayında CNN'de gösterilmekte) ve ateşli silahlara sahip olmayı zorlaştırmak yeterli olacak.

Şimdi 18 yaşındakiler yerine 21 yaşındakiler mi silah alabilmeliler? Bazen yanlış bir filmde olduğuma inanıyorum. Çünkü bir saldırı bireysel bir olay olmasına rağmen, bu olayın ardında yatan gelecek hakkındaki umutsuzluk ve öfke, çözüm yolu bulamama ve çelişkiye düşme gibi duygular bütün bir nesli biçimlendirmektedir. Ve bu duygular katılaştırılmış kanunlarla düzelmezler.

Genç insanlara altmış sekizlerden beri hiç duygusal sorular sormuyorlarmış gibi davranılmasına bir son verildiği ve bir daha hiç böyle davranılmadığı bir zaman gelecek. Gerçekten burada paralel çizgiler çekilmeye çalışılıyor. Belki Erfurt'taki saldırganın gerekçeleri (tabi böyle bir olayda gerekçelerden bahsedilebilirse) son derece banaldi. Belki de orada olanları hiç anlamayacak veya onaylamayacaktı. Bunu asla bilemeyeceğiz, ama konumuz bu değil.

Çünkü saldırgan, eylemi sayesinde o güne kadar gizli kalmış bir öfkesiyle yüzleşti. Bu Erfurt'ta her zaman var olan fırsatlardan biriydi: Fakat ilginç olan, eylemin arkasında yatanın ne olduğu, neyin bardağı taşıran son damla olduğuydu. Ve herşeyden önemlisi: Nerede böylesine dolmuş, sınırlarını aşmıştı. Saldırganı tahrip etmek ve onu aklını kaçırmış bir eylemci olarak damgalamak bize hiçbirşey kazandırmaz. Başka bir Alman okulunda başka bir öğrenci cinnet geçirip saldırıya geçerek aynı olayların tekrar yaşanmasına neden olabilir. En önemlisi de kişinin gerçek algısı-

nı kaybederek ateş etme davranışı aslında şu meşhur buzdağının sadece görünen yüzüdür.

Almanya İçişleri Bakanı bile toplumdaki genç insanlarda nelerin eksik olduğunu, nerelerde tek başlarına bırakıldıklarını, nerelerde bakış açılarının çalındığını ve tüm bunları nasıl kontrol altına alabileceğini görmek istiyor. Birdenbire yepyeni bir ışık içinde Pisa-Eğitim belirdi: Okullar öğrencileri ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaları için hazır hale getirmekten daha fazlasını başarmak zorundaydılar. Aslında serinkanlı görünen bakanın bunu yapabileceğini kimse ummazdı.

Örneğin Japonya hem ekonomik globalleşme hem de gençlerin intihar oranlarındaki azalma konularında bilinçli bir başarı elde etmiş durumda. Eğer Shily ciddiye alınacak olsa bütün toplumsal düzenimiz alt üst olurdu. Bu sebeple yakında bazı yasaları güçlendirmek ya da konuyu genelgeler içerisinde Kültür Bakanlıklarına göndermekle yetinecektir.

Bu üzücü, aynı zamanda da mantıklı. Sonuçta en başından beri kollektiflik, askervari koruma göğsünü siper etme ve başkasına da yer vermemiz için hiç imkân tanımayan bireysel kariyer, kişisel refah ve ilerleme uğrunda çalışıp çabaladık. Bugün ortaokula gidip üniversiteye gitmediğimiz için aptal olduğumuza inanıyoruz. (Hâlâ ilk okul mezunu olarak kalan var mı?)

Son sınıflarda Federasyonlara gideriz, çünkü o insanı şaşkına çeviren Amerika olmadan gelişemeyiz. Bir yıl sonra geri döndüğümüzde tüm fırsatları kaçırdığımızı görmek bizi rahatsız etmez. Çünkü biz geleceğimiz için bir şey yapmışızdır. Mezuniyetimiz için harekete geçmemiz gerekiyordur, yoksa hayatımız boyunca kendimizi ancak yarı yarıya ispatlayabildiğimizi hissederiz.

Eğitim alıyor ve eğitim sürecine ait kuralların zorunluluk olduğunu hissediyoruz: Hâlâ ne istediğini bilemediği için normalden daha uzun süre okuyan kişinin şansı yoktur. O haylazlık etmiştir. Kız ya da erkek arkadaşımızı yurtdışı deneyimleri kazanmak için bırakıp gideriz. Hayatımızın akışını durmadan yemlerle besleriz, ta ki kendimizin hiçbir şey yemediğini fark edene kadar.

Erkek olduğunu ispatlaması gerekenler için iş daha da zor bir hal alır: Erfurt saldırganı gibi maçoluk yapmaktan hoşlanan bir erkek için başkalarına gitmek ve dışardan yardım aramak düşünülemeyecek bir şeydir. Televizyonda gösterilen eski filmlerde saldırgan kendisini beton gibi soğuk ve mükemmel olmayan birisi gibi yansıtıyor: Ağzında bira şişesi, gözünde güneş gözlüğü, kaçık gibi pozlar. Hentbolde çoğunlukla mağlup olacağı bir yerde oynamayı seçer: Kalede durur. Böyle bir kişi kendi iradesiyle psikoloğa gitmez. Sadece zayıflar psikoloğa gider, yani "kadınlar."

Fakat erkek olarak kendisini ispatlamak zorunda olmayan insanlar da erken yaşlarda önlerine bakmayı ve devam etmeyi öğrendiler. Çünkü geri adım atan ya da duran, treni kaçırır - eğer yeterince hızlı ilerlersek en azından nereye gitmek istediğimizi bilmediğimizi fark etmeyiz.

Bu fenomen elbetteki yeni bir şey değil. Hâlâ aranmaya başlar başlamaz yok olan bir duygu var. Yeni olan, bunu itiraf etme hakkımızın olmaması. Duygusal arayış cool bir şey değil. Yetmişli yıllarda yaşamıyoruz. Politik ve toplumsal alternatifler korunamadı ve akamete uğradı. Bu, hikayenin sonuna geldiğimiz anlamına mı geliyor? Her şeyimiz var. Şimdi bize düşen, sadece bunlarla mutlu olmak. Ve kimse bunu nasıl yapacağımızı göstermeyecek. Geçmişe dikkatle yöneltilen sorular alay ve polemikle karışık cevaplar alacaklardır: Komününüze ya da koyunlarınızı büyütme işine geri dönün, herşey yapıldı. Ama anlaşılmadı.

Çünkü buradaki olay romantik bir geçmişe bakış değildir. Biz Endüstri Devrimi'nden önceki zamana geri dönmek ya da tozlanmış rüyaları yeniden canlandırmak istemiyoruz. Bugün burada yaşamak istiyoruz, fakat geçmiştekinden farklı bir şekilde. Kollektif akıl kurumlarının varlığının zan altında bulunmadan, totaliter olmadan mümkün olmasını istiyoruz. Kendimizi bu kurumlara angaje etmek ve başardığımızı görmek istiyoruz. Gazetelerin yazı işlerindeki meslek sinizmcilerini kovmak istiyoruz. Alaya alınıp, gülünmeden bizim için çevre korumanın önemli olduğunu söyleyebilmek istiyoruz. Ve zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapan ekonomik globalleşmeye karşı gösteri yaptığımız zaman fanatik ya da ütopyacı olarak anılmak istemiyoruz.

Çünkü Gerhard Schröder ya da Joschka Fisher gibi "Kurumlar içindeki marşları" geride bırakmış insanların aksine genç insanlar çoğunlukla söyledikleri şeyleri gerçekten hisseden ve özümseyen kimselerdir. Sosyal adaletsizlik, çevrenin istismarı, tüm yaşam mıntıkalarının parasallaşması, hedef odaklı olma, kariyer baskısı, kimseye aldırmayan bir toplum. Tüm bu kelimeler onlar için, aldıkları emir üzerine insanları yüce duygulara ulaştıran düşüncelerin ortaya dökülmesini sağlayacakları türden, süslü, edebi sözler değil. Hayır, gazete okuduklarında ya da radyo dinlediklerinde öfkelenip kendilerinden bahsedildiğini hissediyorlar- hem de tamamen gerçek olan bir duyguyla.

"Devamlılık" yönetim seminerlerinde birdenbire ortaya çıkıp moda olmuş bir kelime değil, aksine, yaşamaya değecek bir geleceğe giden gerçek yol. Örneğin temel insan hakları ve demokrasi komitesi gibi düşünceleri taşıyan kimseler kinik Henryk M. Broder tarafından "Köpek boku Yığını" olarak gösterildi.

Orada ya onunla beraber alay edip gülünecek ya da şöyle ilave edilecekti:

"İnsan = Pislik", Erfurt saldırganının severek dinlediği Heavy-Metal kasetindeki bir parçanın adı böyle.

Genç insanların ya genç hippiler olup sevgi yürüyüşlerinde boy göstermesi ya da konformist ve kariyer düşkünü olması hayali bilincin önüne kalın bir perde çekti. Bu kalıpların dışına çıkanlar ya fanatik ya da zorba (Seattle veya Cenova'daki globalleşme karşıtları gibi) ya da aklını kaçırmış (Erfurt'taki saldırgan gibi) oluyorlar. Fakat globalleşme eleştirmenlerinin yaşam biçimlerimize temel ve haklı bir eleştiri yöneltmekte olduklarını kimse kabul etmek istemiyor.

Bir Pazar günü Cenova'daki bir kaldırımda vurularak öldürülen 23 yaşındaki globalleşme eleştirmeni Carlo Giuliani'nin ardından kısa bir feryat duyuldu ve sonra her şey yeniden sakinleşti. Ama tabiki sadece görünürdeydi bu sakinleşme. Çünkü farklı yaşama arzusu, ait olmama duygusu, yaşamlarımızın üzerindeki yabancı direktiflerine duyulan öfke kalmıştı. Ve bu nefretin mutlaka yeniden bir yol bulup yüzeye çıkmak istemesi sadece doğal.

"Sadece Bitti"

33 yıldan sonra İstanbul'dan aklımda kalan **tek acı mutlu kelime bu.**

Dolu dolu 33 yıl oldu doğduğum, büyüdüğüm ve hayatımda belki tek ve son kez âşık olduğum adamın yaşadığı o kenti görmeyeli.

Karlı bir 13 ocak sabahında elimde bavulum ve anılarımla terk etmek zorunda bırakıldığım, belki de bir daha hiç dönmemek üzere gittiğim bu şehirden.

Şu an adını hatırlayamadığım, fakat İstanbul-Atina, Atina-İstanbul seferleri düzenleyen bir şirketin otobüsüne bindiğimde gözlerim kan çanağıydı.

Otobüse bindiğimde hafızamın boşaldığını hissetmiştim.

Hafıza gerçekten nasıl boşalır? Eğer boşalıyorsa bu boşalma nasıl hissedilir? Ve buna benzeyen bir yığın soru... Gerçekten o an yaşadığım duygu, hafızamın boşalması mıydı? Bilmiyorum... Kim bilir belki de bellek yitirilmesi buna deniliyor.

Yeni bir yaşam, yeni bir ev, yeni bir üniversite ve bunlara benzeyen bir sürü yeni... Ne acı ki, yeni olmayan bir bendim.

Kavafis'in o ünlü şiiri geliyor aklıma: "Yeni ülkeler bulamayacaksın, bulamayacaksın yeni denizler. Hep peşinde, izleyecek durmadan seni kent. Dolaşacaksın aynı sokaklarda. Ve aynı mahallede yaşlanacaksın ve burada, bu aynı evde ağaracak saçların. Hep aynı kente varacaksın. Bir başka kent bekleme sakın, ne bir gemin var, ne de bir yol sana. Nasıl heder ettiysen hayatını bu köşecikte, yıktın onu, işte yok ettin onu tüm yeryüzünde". Ne kadar doğru söylemiş şair.

Nereye gidersen git, anıları, yaşananları yok edemezsin. Sen istesen bile, onlar kendileri sildirtmezler belleğinden.

25 saatlik uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Atina'ya vardığımda hiçbir şey hissetmiyordum. Vücudum, aklım ve sahip olduğum ruh hali, savaş sonrası kentleri andırıyordu. Yıkık, dökük ve sessiz...

Atina'nın geniş caddelerinde ağlayarak dolaşıyordum, ne sinemaya, ne de yürüyüşe çıkacak gücüm vardı. Her şey bana geride bıraktığım o adamı hatırlatıyordu.

Dolu dolu 3 yıl bir beraberlik yaşamıştım onunla. Hem de öyle böyle değil. İnsanın içini ısıtan türden. Belki de serserice bir aşktı... Ne fark eder, yıllar sonra hâlâ izlerini taşıyorsam ve içim hâlâ titreyebiliyorsa, bu aşktan öte bir şey olsa gerek.

Elimi ne zaman tutsa ona "ben tanrının sana yolladığı bir meleğim ve bir gün gelip sessiz sedasız sen hiç fark etmeden gideceğim yanından," derdim. O ise söylediklerime inanmaz sadece "sen meleğimsin" der, dudağıma kaçamak bir öpücük kondurdu. Ansızın bir gün gideceğime hiçbir zaman inanmazdı. Oysa ben bu hikâyemin nasıl biteceğini biliyordum. Çalışma odamın sandığında durur sarı saçlı, bordo kadife elbiseli porselen bebek. Onu hediyesi... Bir de not yazmıştı nar kırmızısı o karta; "Sevgilim, doğum günün kutlu olsun. Bir gün senden böyle bir kızım olacak". Nar kırmızısı kart çoktan soldu.

Yıllar yılları kovaladı. Eski benle yeni hayatım bir türlü barışamadı belki ama sorun yaşamadan da geçinmeyi öğrendiler.

Gözlerim de artık eskisi gibi sık sık sulanmıyor. Onu ne zaman özlesem ufak bir çocuk gibi gider porselen bebeğimi okşar sonra da yanağına bir öpücük kondururdum. Kendi dünyama döner, hayata sımsıkı sarılmaya çalışırdım.

Bunca yıl içinde bir kez olsun İstanbul'a gitmedim. Belki de gidecek cesareti kendimde bulmayışımdandır.

Ailemin zoruyla yollandığım bu ülkeye hiçbir duygu hissetmeden bağlanmayı öğrendim. Fırtına sonrası batan bir gemiden arda kalan bir tahta parçasına tutunmuş gibiydim.

Ne zaman bizimkiler, "Hadi kızım bu noel biz gelmeyelim, sen gel İstanbul'a" deseler gitmemek için bahaneler uydururdum. Gitmek gelmiyordu içimden. İçimi acıtıyordu onların bu sözleri.

Şu an 50'li yaşlarında bir kadınım. Ona hiç haber vermeden gittiğim için kızgın mıdır bana, yoksa evlenmiş midir bilmiyorum. Belki de İstanbul'u terk etmiştir. Kim bilir?

13 Ocak 1970 sabahı Atina'daki evimde yarı şiş gözlerle uyandığımda yeni hayatımı kurma ve geçmişe bir daha dönmeme kararı almıştım. Yaşamımı işime adadım diyebilirim. Lise ortalamam yüksek olduğu için Atina Üniversitesi'nin mimarlık bölümüne girdim. Üniversiteyi bitirince Atina'nın en lüks semtlerinden biri olan Kolonaki'de çok şık bir ofis açtım. Müşterilerim hep Atina sosyetesinin ünlü isimleri arasında yer alıyordu. Kendime verdiğim sözü tuttum. Hiç kimseye âşık olmadım. Ama rahibe gibi de yaşamadım. Hayatıma birileri tabii ki girdi, hatta evlendim. Fakat kimse için gözyaşı dökmedim. Kimseye bir çocuk vermeyi asla ama asla düşünmedim.

Yarı mülayim yarı hızlı hayatımdan sonra 35'ime gelince de Yorgo ile evlenme kararı aldım. Yorgo, İngiltere'de deniz hukuku üstüne eğitim almış bir avukattı. İyi bir ailenin de tek oğluydu. Aynı yaşlardaydık. O da benim gibi hiç evlenmemişti. Daha doğrusu hayatında fırtınalar estirecek o meçhul kadına rastlamadığını söylerdi.

Kim bilir belki de kalbi İngiltere'de kalmıştı. Onunla bir armatör müşterinin Korfu'daki yazlığında verdiği yaza veda partisinde tanışmıştım. Yakışıklı bir adamdı. Bir yıl kadar flört ettikten sonra da Santorini de bir manastırda evlendik. Ailesi, ailem ve birkaç dost katılmışlardı sade ve hüzünlü törene.

Hayatımızda her şey su gibi akıp gidiyordu. Ofis, ev ve kısa hafta sonu kaçamaklarıyla... Onunla mutsuz günlerimiz olmuştu. Fakat kalbim İstanbul'daki o adam için çarptığı gibi

Desen: Onur Güçel

hiçbir zaman çarpmadı. Yorgo doğduğum şehri çok merak ediyordu. Ayasofya, Patrikhane, Ruhbanokulu, Süleymaniye sadece kitaplardan okuduğu ve görmek istediği yerlerdi.

İstanbul ona Doğu'nun gizeminin saklandığı tek yer gibi geliyordu. Ona bu şehir ayinsel bir dinginlik hissi yaratıyordu. Ne zaman karıcığım bu yaz İstanbul'a gidelim dese sözü değiştirir, uzaklara dalardım. O, da galiba kalbimin bir bölümünün orada kaldığını anlar, gözlerime bakıp "gözlerinde Aya Sofya'nın hüznünü görüyorum," derdi.

Bense İstanbullu Rum dilber edasıyla konuyu değiştirip onu öperdim. Hayatımı bütün açıklığı ile ona anlatmıştım; bir tek, gece gözlü o adamı anlatmadım. Benle beraber gömülmesini istediğim belki de tek sırrımdı.

Acaba bilseydi ne düşünürdü.

Çoğu zaman rüyamda Aya Sofya'nın hüzünlü çanlarını duyardım. Ardından da sakalı birbirine karışmış "hadi yanıma gel" diye seslenen bir gölge belirirdi.

Üç yıl önce Yorgo bir trafik kazasında yaşamını yitirdi. Koca evde, koca şehirde yalnız olduğumu bilmek beni korkutuyordu. İçimi acıtıyordu. Kim bilir belki de onu çok sevmiştim. Öldüğü gün kendimi büyük bir boşluğun içinde hissetmiştim. Sonu olmayan bir yolculuğa çıkar gibiydim. Zamanla bu acıya da alıştım ve bir kez daha kurmak zorunda olduğum yeni yaşamıma da.

Çoğu kış gecelerinde deniz manzaralı evimin geniş pencerelerinden bakıp kahvemi yudumlarken çocukluğumun geçtiği ve hayal meyal hatırladığım Cihangir'i özlediğimi fark ederdim. Ay ve yıldızlar gökyüzünü aydınlatmaya çalışırlardı. Tıpkı anılarımın benim ruhuma yaptıkları gibi.

O zaman gözlerim dolar, porselen bebeğime sarılırım. İçim biraz rahatlar. Gene de bir şeylerin eksikliğini hissederim.

Birkaç gün sonra 51 yaşına gireceğim. Başarılı bir mimar ve artık şen bir dul alarak kendime sonunu bilmediğim bir sürpriz yapma kararı aldım.

Doğum günüme iki gün kala İstanbul-Atina seferleri düzenleyen otobüs şirketinin önünde buldum kendimi. İçeriye girip girmeme arasında bir tereddüt yaşamadım desem yalan olur. 9 Ocak sabahı için kendime bir yer ayırttım. Yıllar önce Atina'ya ağlayarak gittiğim otobüse bu kez karmaşık duygularla binmeye hazırlanıyorum. Gözü yaşlı kızı bir kenara atıp yepyeni benimle bindim o otobüse.

Gözlerimde yaş yoktu sadece biraz hüzün biraz da merak vardı. Yaşlı gözlerle terk etmek zorunda kaldığım o şehre artık sarılmak istiyordum.

Yol bitmek bilmiyordu, yanımda oturan kadınla biraz sohbet ettim. İstanbul'u sordum, sokaklarını, dokusunu. Ah o eski İstanbul değil kızım dedikçe yanımdaki kadın, daha da meraklanıp hüzünleniyorum.

Sonu olmayan bir maceraya atıldığımı çok iyi biliyorum ama ne fark eder. Onunla ilgili her şey aklımda; evi, gözleri, ailesi, o dönem okuduğu okul. Onu nerede nasıl bulacağımı bilmiyorum.

Yorucu bir yolculuğun ardından Gümüşsuyu'ndaki otobüs şirketinin ofislerine varmak üzereyiz. Sağa sola bakıyorum hiç tanıdık gelmiyor bu şehir bana. Tanıdık gelen sadece hüzünler ve yaşananlar. Yolculuk boyunca üstünde bir şeyler karaladığım not defterime yıllar önce bindiğim otobüse ilk aklıma gelen kelimeyi yazdım Sadece Bitti – 13 Ocak 2002.

Taksim'deki otelimdeki odama yerleştim. Banyomu yaptıktan sonra, hazırlanıp çıktım. Önce âşık olduğum adamı ve anılarımı tekrar yaşamak için Cihangir'e doğru yürüdüm. Sıraselviler'e inerken köşede duran ve mezun olduğum okulan Zapyon Lisesi ile Aya Triada Kilisesi aynen yerinde duruyordu. Okulumun kapısına kadar gittim. Kocaman okul olan 45 öğrenci ya çıktı ya çıkmadı. Okulumda ve öğrencilerim de İstanbul'un fethinin hüznünü gördüm. İçim burkuldu öğrencilik yıllarımı anımsadım. Arkadaşlarımın kahkahaları çınladı kulaklarımda. Gittim...

Cihangir'e doğru yürüyorum ne kadar da yabancı bu semt bana. Tanıdık bir şey yok sanki, dünden bana kalan.

Bu şehir, bu yaşam bana ait değil sanki...

Kendimi Oba sokağındaki evimin önünde buldum. Luvre Palas yazıyor nefti kapının üstünde. Üçüncü daireye bakıyorum. Beyaz tül perdeli o daireye. Ne çok şeye tanık oldu bu daire. Ah bir dili olsa da konuşsa. Zili çalacak cesareti bulamıyorum kendimde. Sadece baktım...

Yavaş yavaş aşağıya doğru yürüyorum. Yol bitmek üzere. Akarsu Caddesine vardım. Gözlerim evini arıyor. Eskiden Aysal Eczanesi olan dükkân artık Orhan Kemal'in müzesi durumunda. Eczanenin tabelası sökülmüş, İkbal Kahvesi yazıyor. Aklıma edebiyat ustaları geliyor. Bir dönem Cağaloğlu'nda olan bu kahve geldi aklıma. Kendime bir kez daha itiraf ediyorum; her şey yerinde vē zamanında güzel. Caddenin sağı solu küçük kafelerle doldu. Her şey değişti. Gözlerim doldu, Marmara Apartmanı'nın önündeyim. O eski taş bina yıkılmış, yerine modern tarzda inşa edilmiş bir bina çıkıyor karşıma. Kapıya doğru gittim. Zillerin üstündeki isimlere baktım... Tanıdık bir şeyler aradım düne dair. Gözlerim doldu. Anılarım yanıyordu sanki kendi içimde.

Yıllar önce İstanbul'da bir elveda diyemeden terk etmek zorunda kaldığım kalbime bir öpücük, bir sarılış, belki de bir özür borcumu ödemeden gitmek istemiyordum bu şehirden.

>Mehmet Necati Kutlu>mnkutlu@yahoo.es

Otuz yıl önce

11 Eylül 1973
1 Eylül 2003

Şili'de

Savaş sahnelerini ya da çatışma haberlerini televizyonda seyrederken, onca gürültünün ve korkunun içinde oralarda yaşayan çocukların nasıl uyuduklarını hiç düşündünüz mü? Alışırlar... İnsanoğlunun hayatta her şeye alıştığı gibi, onlar da bir zaman uyuyamadıktan, o güne dek tanımadıkları bir korkunun esiri olduktan sonra yavaş yavaş o gürültüleri kanıksar ve uyumaya çalışırlar. Ben de öyle yaptım, ilkbaharın serin günlerinin yaşandığı o Eylül ayında, karanlık geceler boyunca, otomatik tüfeklerin, helikopter motorlarının sesleri, şehrin dört bir yanından gelen patlamalara karışırken yorganımı burnuma kadar çekip yattım. O kumaş parçasının beni karanlıktan ve bitmez tükenmez patlamaların getireceği kötülüklerden koruyacağına kendimi inandırdım. O uğursuz gecelerde yatağımdan kalkıp şimdi birçok küçüğün yaptığı gibi annemle babamın yanına gitmeyi ya da yoldan geçenleri pencereden seyretmeyi hiç düşünmedim, hatta yatağımda sağa sola bile dönmez oldum, mumya misali uyuduğum gibi sırtüstü uyandım. Günlerden bir gün, ölüm saçan namlular bizim evimize de yöneldi ve kapkara gecenin bir vaktinde iki kurşun benim odama rastladı ve küçük dimağımda geliştirdiğim o çocuksu savunma mekanizması hayatımı kurtardı. Kurşunlar camı kırıp, yatağımın üzerine saplandı, korkularla arama serdiğim yorgan ise yaşamla ölüm arasındaki ince çizgi oldu. (Neden hep inceyse bu çizgi de?)

Mehmet Necati Kutlu (Önde ortada) 5 yaşında, Şili'de yabancı misyon çocukları ile. Şili'de çıkan bir dergiye konu olduğunda.

O dönemlerde dünyada, ata sporu güreşteki başarıları kadar darbeleriyle de tanınan bir ülkenin çocuğu olmama karşın, talihin garip bir cilvesi neticesinde ilk darbe deneyimimi dünyanın öbür ucunda yaşadım. 1972 yılı sonunda babamın ilk yurdışı tayin zamanı geldiğinde, tüm aileyi bir heyecan sarmış, görev yerinin Şili'nin başkenti Santiago olduğu açıklandığında ise aileye şaşkınlık ve kaygı hâkim olmuştu. Türk halkına bugün hâkim olan içe kapanıklık ve "ben merkezci" zihniyet o dönemde de ziyadesiyle yaşandığından, aile efradının hissiyatına hâkim olan endişenin nedeni Şili'nin o dönemde yaşadığı son derece kritik dönem olmayıp, daha çok gidilecek ülkenin Türkiye'den çok uzak olmasıydı. Üç kişilik çekirdek ailemizin hazırlıkları kısa sürede tamamlanmış, ilkokul öğretmeni olan annem görevinden ayrılmış ve nihayet yola çıkma günü gelip çatmıştı.

24 Ocak 1973 günü Ankara'daki evimizden birkaç arabadan oluşan konvoyla yola çıkmış ve hafif kar yağışı altında Esenboğa havalimanında uçağa binmiştik. Atıştıran kar taneleri arasında, dönüp dönüp bizleri uğurlamaya gelen akrabalarımıza el sallayarak, ağır ağır çıktığımız merdivenlerin yaşamımızın belki de en önemli kırılma noktasına tanıklık ettiğini ise hiçbirimiz bilmiyorduk. Öyle ya, o merdivenleri çıkarak başladığımız yolculuk, tüm ailemizi çok seveceğimiz ve bir daha kopmayacağımız latin kültürüne taşıyor, ailenin henüz beş yaşındaki küçük oğlunun ufacık elindeki yaşam çizgisinde derin mi derin bir iz beliriyordu.

Aktarma yaptığımız, bizi Şili'ye götürecek olan bağlantı uçuşunu beklediğimiz merkez olan Amsterdam'da geçirdiğimiz birkaç günün ardından nihayet bizi bu uzak ülkeye götürecek uçağa bindik. Ekvator çizgisinin üzerinden de uçtuğumuz oldukça uzun ve yorucu yolculuktan aklımda kalan bir unsur Santiago'ya birkaç saat kala annemin üzerimdeki kışlık kıyafetleri çıkartıp yazlık elbiseler giydirmesi. Öyle ya, güney yarımkürede yer alan Şili'ye giderken yalnızca ülkemizi, sevdiklerimizi değil, soğuk kış mevsimini de ardımızda bırakmıştık.

Güneşli bir yaz günü vardığımız Santiago'dan aklımda kalanlar, yerleştiğimiz küçük ama tertemiz otel, sokaklardaki meyve tezgâhları ve bizi karşılamaya gelen büyükelçilik Müsteşarı İhsan Aksoy ile eşi Semra hanımdan ibaret. Bundan sonraki dönemden hatırladıklarım ise "Avenida Lion"da tuttuğumuz güzel evimiz ve yaz mevsiminin sonunda açılan okullarla birlikte halen varlığını sürdüren "Lo Castillo School"da okula başlayışım. Diplomasinin o dönemlerine özgü tarzda, ay-yıldız işlemeli kepinin tamamladığı siyah üniformasıyla elçilik şoförü Eufracio'nun kullandığı elçiliğimize ait arabayla başlayan eğitim serüvenimin o ilk gününü bugün gibi

Türkiye Büyük[illegible] Necdet Özmen'i [illegible] Şili [illegible] General Augusto Pinochet [illegible] 1976 [illegible] CHILE. Cumhurbaşkanı General Augusto Pinochet [illegible] Dışişleri Protokol Gn. Md., Müsteşar [illegible]

hatırlıyorum. Büyükelçimiz Sn. Necdet Özmen okula başlayacağım ilk günde beni okula elçiliğin arabasıyla göndermek nezaketini göstermiş, okul çıkışında da bizi ikametgâhın bahçesine çay içmeye davet etmişti. Bu çay davetinden aklımda kalan ise Büyükelçi beyle eşi Emel hanımın beni sürekli olarak oğulları Süleyman beyin küçüklüğüne benzetmeleri ve bahçedeki süs bitkilerinin arasına gizlettikleri kocaman hediye paketiydi. Necdet beyin elimden tutarak bahçede birlikte gezme bahanesiyle bana buldurduğu bu paketin içinden deri bir okul çantası çıkmıştı. Bu güzel hediye ve bu iki olgun insanın bir çocuğa hediye verişlerindeki zarafet beni derinden etkilemiştir.

O günlerin Şili'sine gelince: Pırıl pırıl binaları, geniş caddeleri olan gelişmiş bir Santiago'yla karşılaşmıştık. Son derece sevecen, nazik ve sıcakkanlı Şililerle de çok iyi ilişkiler kurmuştuk. İlk alışma dönemimizde şehirde yerleşik olan Türkiye göçmeni Musevî ve Ermenilerden büyük yakınlık gördüğümüzün de altını çizmeliyim. Şehrin önemli tüccar ve sanayicilerinden olan bu insanlar, dilini, kültürünü bilmediğimiz bu ülkede kendimize bir yaşam kurmaya çalışan bizlere önemli yardımlarda bulunmuşlar ve gurbet elde altın değerinde olan dostluk göstermişlerdi. Muhtemelen vefat etmiş olan bu insanlardan Señor Kuriel ile Señor Mizrahi'nin isimlerini burada zikretmeyi bir borç biliyorum. Dostluk ve iyilik hiç unutulmaz... Bu noktada kişisel deneyimlere ve anılara kısa bir ara verip bu son derece ilgi çekici Latin Amerika ülkesi ile ilgili bazı temel verilere değinmek gereği ortaya çıkmaktadır.

756.626 km.'lik yüzölçümüyle yaklaşık olarak Türkiye büyüklüğünde bir ülke olan Şili, Güney Amerika'nın batı yakasında bir kıyı ülkesidir. Pasifik Okyanusu boyunca dar bir şerit biçiminde uzanan ülkenin kuzey-güney uzaklığı 4.350 km bulurken genişliği ise doğu-batı istikametinde ortalama 180 km civarındadır. Ülkenin komşuları kuzeyde Peru, kuzey-doğuda Bolivya, doğuda ise Arjantin'dir. Şili hakkında göz önünde bulundurulması gereken verilerin en ilgi çekicilerinden biri de ülkenin, "Tierra del Fuego" (Ateş Ülkesi) olarak bilinen ve ülkenin güney ucunu teşkil eden bölgenin ötesinde, Antartika'da Güney Kutbu'na kadar uzanan bölgede, yüzölçümünün yaklaşık iki katı büyüklüğünde bir alan üzerinde hak iddia etmesidir. 12 Şubat 1818 tarihinde İspanya'ya karşı bağımsızlığını ilan eden Şili dünyada, yerkürenin en büyük bakır ve lityum yataklarına sahip olmasıyla, Nobel ödüllü edebiyatçıları **Pablo Neruda** ve **Gabriela Mistral** ile tanınmaktadır. Özellikle son dönemde dünya pazarlarında hak ettikleri yeri alan kaliteli şarapları da unutulmamalıdır. Siyasal açıdan bakıldığında ise Şili dendiğinde akla hiç şüphesiz geride bıraktığımız yüzyılın en önemli toplumsal-siyasal olaylarından biri olan ünlü darbe gelmektedir. İçinde bulunduğumuz Eylül

30 [illegible] Santiago'daki Atatürk Anıtı önünde. Sağda, [illegible]

ayının on birinci gününün, otuzuncu yıldönümüne denk gelen bu unutulmaz süreci, büyük bir ihtimalle ülkedeki tek Türk çocuğu olarak yaşamıştım.

Yazının başında da değindiğim üzere, o günlerin Santiago'su oldukça çalkantılı günler geçirmekteydi. Sosyalist ve Komünist partilerin yanısıra Radikal ve Hıristiyan Demokrat partilerin içindeki sol grupların da katılımıyla 1969 yılında oluşturulan Halk Birliği (Unidad Popular) geniş bir halk desteği sağlamış; birliğin tabip kökenli Başkan adayı, tanınmış siyasetçi, **Dr. Salvador Allende Gossens** (1908-1973), 1970 yılında yapılan seçimleri kazanmıştı. Böylelikle Allende bir yandan, daha önce üç kez katılıp kaybettiği seçimleri kazanarak azmin elinden hiç bir şeyin kurtulamayacağını dosta düşmana gösterirken diğer yandan da Latin Amerika'da ilk kez Marksist bir lider seçimle başa geçmiş oluyordu. Allende'nin programı, düşünce yapısı ile ülkenin tarihsel özlemleri doğrultusunda ülkede yabancı sermaye egemenliğine son vermeyi, tarım reformunun kapsamını genişletmeyi ve daha dengeli bir gelir dağılımını hedefliyordu. Halk Birliği 1971 yılında yapılan yerel seçimler ile 1973 yılında gerçekleştirilen Kongre seçimlerinde de oylarını arttırmış, halk yenilikler vadeden bu yönetimin atacağı önemli adımların beklentisi içine girmişti. Çok geçmeden, alınan cesur bir karar sonrasında yalnız ülke ekonomisi açısından değil dünya ekonomisi açısından da son derece önemli olan bakır işletmelerinin 1971 yılında, Kongre'de oybirliği ile kabul edilen bir Anayasa değişikliği ile millileştirilmesi Amerika Birleşik Devletleri'ni rahatsız etmişti. Atılan adımlardan duyduğu rahatsızlığı somut

Bir Halk Birliği militanı; şimdi belki ölü, belki sağ...

bir şekilde ifade etmeye başlayan Amerikan yönetimi ise ülkeye ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamış, tarımsal üretimde meydana gelen düşüş ve taşımacılık alanında oluşan düzensizlikler nedeniyle ülkeye bir bunalım havası hâkim olmuştu. Yaşananlar esasında Latin Amerika devletlerinin doğal kaynaklarını her dönemde sömüren ve çıkarlarını korumak uğruna her türlü siyasal, askeri ve ekonomik tedbiri almaya kararlı emperyalist devletlerin tekrarlanan senaryosundan başka birşey değildi. Yaklaşık bir asır önce İngiliz şirketlerinin ülkenin potasyum nitrat üretimi üzerindeki tekelini kırıp, bu önemli varlığı ülkenin çıkarları doğrultusunda ulusallaştırma niyetinde olan ve bu yönde adımlar atan Başkan José Manuel Balmaceda'nın (1840-1891) deneyimleri bir anlamda tekrarlanmaktaydı. Balmaceda ulusal çıkarları koruma amaçlı birtakım önlemlere yöneldikten sonra ülke hızla bir iç savaş ortamına sürüklenmiş, İngiliz gemileri kıyıları tutmuş, bu ülkenin desteğini arkalarına alan asilerce iktidardan düşürülen başkan, 1891 yılında hem de Eylül'ün 19'unda intihar etmişti. Kaderin garip bir cilvesi sonucunda bundan tam seksen yıl sonra bu kez Marksist bir lider, yeni yüzyılda Şili'nin ümidi olabilecek bakır madenlerini millileştirdiği için çıkarları zarar gören Anaconda Copper Mining ve Kennecott Copper Company adlı yabancı şirketler son derece rahatsızdı. Şili'nin ulusal çıkarlarının ve başkan Allende'nin karşısında ise bu kez yeni yüzyılın güçlü ve müdahaleci ülkesi Amerika Birleşik Devletleri bulunuyordu.

Şili'ye gittiğimiz 1973 yılı başlarında başkentte özellikle de Halk Cephesi taraftarlarınca sık sık düzenlenen yürüyüş ve gösteriler, sağ eğilimli siyasal unsurlarla ordu güçleri arasında her geçen gün daha yüksek sesle dile getirilen darbe söylentilerine birer cevap niteliğindeydi. Bu yürüyüş ve gösterilerde dile getirilen sloganlardan birinin;

"Allende! Allende! El pueblo lo defiende!" (Allende! Allende! Onu halk savunur!) şeklinde olduğunu hatırlıyorum. O günlerden çocuk dimağımda kalan görüntüler ise kopuk kopuk. Şehrin en önemli alışveriş merkezinde annemle dolaşırken bir çatışma çıktığını ve bir mağazaya sığındığımızı hatırlıyorum. Çatışmada yaralanan bir genci arkadaşlarının taşıdıklarını, mağazanın kepenklerine vurarak yardım istediklerini ve mağaza sahibi ile tezgahtârların kapalı kepenkleri açarak yaralıyı içeri aldıklarını hatırlıyorum. Başından yaralı gencin akan kanlarının yüzünü tamamen kaplayışı ve mağazanın içinde küçük bir kan gölünün oluşması bugün gibi gözlerimin önünde. İlk fırsatta oradan çıkmış, dehşet içinde evimize dönmüştük. Şilili yöneticilerin evimizin önüne bir jandarma koruma vermeleri de sanırım bu günlere denk gelmişti. Bu yenilik benim için de oldukça ilgi çekici olmuş, okul dönüşü evimizin önünde bekleyen bu askerlerle ahbaplık eder olmuştum. Ellerindeki silahların kaç mermisi olduğunu, menzilinin ne kadar olabileceği gibi bilgileri onlardan alıyor, ateş etmeyi ne zaman öğrendiklerini, nişancı olup olmadıklarını soruyordum. Santiago şehrinde özellikle geceleri çatışma sesleri eksik olmuyor, büyük patlamalar, çığlıklara, makinalı tüfek sesleri helikopter gürültülerine karışıyordu. Muhtemelen 1973 yılı Ağustos ayı sonları ya da Eylül ayı başlarında bir sabah uyandığımda ise ülkedeki genel huzursuzluk havasının ailemize yansımasıyla yüz yüze kaldım. Gece meydana gelen çatışmalar sırasında iki mermi de benim odama isabet etmiş, camı ve jaluziyi parçalayan kurşunlar yatağımın bir metre kadar üstüne saplanmıştı. Her şeyden habersiz, telaşla babamların odasına gidip babamı uyandırdığımı ve *"odamdaki cam ve jaluzi kırılmış ama ben yapmadım"* dediğimi hatırlıyorum. Evimize gelen askerler mermi çekirdeklerini duvardan çıkarmış ve evde güvenliğimizi sağlamanın son derece zor olduğunu ifade ederek, elçilik binasına taşınmamızı önermişlerdi. Yaş haddi nedeniyle emekli olacak olan ve Türkiye'ye dönme arifesinde bulunan büyükelçimiz ise bu dönemde yakın Latin Amerika ülkelerine ziyaretler gerçekleştiriyordu. Temmuz ayında bu çerçevede Peru'ya giden Özmen çifti, Şili'nin en kritik günleri yaşadığı o günlerde de Arjantin'de bulunuyorlardı. Böylelikle 1973 yılı Eylül ayı başlarına gelindi ve **General Augusto José Ramón Pinochet Ugarte** (Valparaiso,1915) önderliğinde 11 Eylül günü bir askeri darbe yapıldı. Başkentte büyük yokluk yaşanan ve asayişin olmadığı o dönemde maslahatgüzar bulunan İhsan Aksoy, eşi Semra hanım, annem, babam ve ben zorunlu olarak mülkiyeti ülkemize ait olan elçilik binamızda yaşamaya başladık. Bir hafta kadar süren bu zorunlu ikametimiz sırasında elçilikte erzağın bitişi, ihtiyat olarak tutulan kilerin anahtarının bulunamaması nedeniyle İhsan amca ile babamın kiler kapısını baltayla kırışları ise darbeden bizlere kalan bir anı olmuştu.

Cumhurbaşkanı Dr. Salvador Allende 11 Eylül 1973 günü

meydana gelen darbe sırasında başkanlık sarayına yönelik saldırıda yaşamını yitirmiş, başkanın saraya saldıran ordu kuvvetlerine direnirken mi öldürüldüğü yoksa intihar mı ettiği spekülasyonlara konu olmuştur. Aşağıda sunulan konuşma metni bu konuya bir nebze ışık tutar niteliktedir. Konuyla ilgili olarak kullanılan fotoğraflar ise o dönemde Santiago'da yayımlanan popüler siyasi dergi Ercilla'nın 31 Ekim 1973 tarihli nüshasından alınmıştır. 11 Eylül 1973 günü "Radio Magallanes" adlı yayın kuruluşunda Allende'nin yaptığı son konuşmadan alınan ve aşağıda görülen konuşma metni de, başkanın o gün içinde bulunduğu ruhsal durumu yansıtır niteliktedir ve intihar düşüncesi içindeki birinden çok, çarpışarak ölmeyi hedefleyen birinin kararlılığını ortaya koymaktadır:

"Ben istifa etmeyeceğim. Tarihsel bir geçiş sürecinde, halkın sadakatini yaşamımla ödeyeceğim. Binlerce Şililinin tertemiz vicdanlarına ektiğimiz tohumun nihai olarak engellenemeyeceğine emin olduğumu da ifade ediyorum. Güç onların elinde, bize boyun eğdirebilirler, ancak toplumsal süreçler ne kuvvet ne de cürüm yoluyla durdurulamaz. Tarih bizimdir ve onu halk yazacaktır."
(11 Eylül 1973)

Darbe sonrasında ülke, başında General Pinochet'nin bulunduğu bir cunta tarafından idare edilmeye başlanmış, Halk Birliği (Unidad Popular) ise yasadışı ilan edilmiştir. Şili tarihinin bu dönemine, soruşturmalar, insan hakları ihlalleri, işkence iddiaları ve kayıplar damgasını vurmuştur. General Pinochet, askeri yönetim tarafından 27 Haziran 1974 tarihinde Devlet Başkanı, aynı yılın 17 Aralık tarihinde ise Cumhurbaşkanı ilan edilmiştir. Bundan sonraki dönemde, karşı propagandanın yasak olduğu, hükümet güçlerince denetlenen bir grup halkoylamasıyla iktidarına meşruiyet kazandırmaya çalışan Pinochet'in bu dönemde attığı adımların en dikkat çekenleri, 11 Eylül 1980 yapılan halkoylamasıyla yürürlüğe giren yeni Anayasa ve buna bağlı olarak başkanın 11 Mart 1981 tarihinde sekiz yıllık yeni bir dönem için ettiği Cumhurbaşkanlığı yeminidir. Aynı dönemde yeniden ortaya çıkmaya başlayan muhalif hareketler ve geniş çaplı protesto gösterileri güvenlik kuvvetlerince bastırılmıştır. Pinochet aleyhtarı hareketlerin doruk noktası ise 7 Eylül 1986 tarihinde Generalin hafif yaralandığı beş koruma görevlisinin ise hayatlarını kaybettikleri suikast olmuştur. Tüm demokraik ve antidemokratik çabalara ve hatta terörist girişimlere karşın Şili yönetiminin en tepesindeki yerini 1988 yılına kadar koruyan Pinochet ilk ciddi darbeyi 5 Ekim 1988 tarihinde yapılan halkoylamasında yaşamıştır. Sekiz yıllık yeni bir başkanlık dönemi için yapılan halkoylamasında Pinochet'nin bir dönem daha ülkeyi yönetmesi yönünde oy kullananların oranı %43 düzeyinde kalırken, olumsuz oylar %55 civarında gerçekleşmiştir. Bu halkoylamasının sonucuna göre başlatılan süreç sonrasında gerçekleştirilen seçimi oyların yaklaşık olarak %60'ını alan Patricio Aylwin Azócar kazanmıştır. General Augustox Pinochet, güç kullanarak ele geçirdiği iktidarı 1989 yılı sonunda yapılan başkanlık seçimleri sonrasında halkın iradesiyle terk etmek zorunda kalmış ve on altı yıl önce bir 11 Eylül günü başlayan iktidarı 11 Mart 1990 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Patricio Aylwin Azócar'a devretmesiyle son bulmuştur.

General Pinochet'nin Şili'yi demir bir yumrukla yönettiği dönemde yaşamlarını kaybeden ya da kaybolan rejim muhaliflerinin sayısı bugün bile tam olarak bilinmemektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün ve çalışmaları uluslararası alanda kabul gören bilim adamlarının yayınlarında bu rakam 2.279 ile 30.000 arasında olabileceğini açıklanmıştır. Dönemin önde gelen tanıklarından Santiago'daki Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Nathaniel David ise bu konuya şöyle değinmiştir: "Darbe sırasında ya da hemen sonrasında ölenlerin sayısıyla ilgili tahminler 2.500 rakamının hemen altından 80.000'e kadar uzanmaktadır. 3.000 ile 10.000 arasında ölü ise en güvenilir rakamı teşkil etmektedir."

Darbe sonrasında Şili'de bir yıl daha yaşadık, bu dönemde büyükelçimiz veda ederek Türkiye'ye döndü ve yeni büyükelçimiz Sn. Sakıp Bayaz güven mektubunu (o zamanlar itimatname deniyordu) General Pinochet'ye sundu. Güven mektubu sunulurken çekilen resimde görülen yaşlıca adamın, o dönem sonrasında Şili'nin kaderine çeyrek asırdan daha fazla hükmedebileceğini sanırım o günlerde kimse tahmin edemezdi. Aynı şekilde otuz yıla yakın bir süre ülkesinin en güçlü adamı olan ve ömür boyu senatörlük zırhıyla korunan Pinochet de, büyük bir ihtimalle seksen yaşını geçtikten sonra dost bir ülkede tutuklanarak hukukla yüzleşeceğini tahmin edemezdi.

Augusto Pinochet, İspanya'nın efsanevi yargıcı Baltasar Garzón tarafından, yönetimde bulunduğu dönemde Şili'de kaybolan İspanyol vatandaşları ile ilgili olarak başlatılan hukuksal süreç çerçevesinde, 1998 yılı sonunda Londra'da tutuklanmıştır. Ecel terleri döktüğü hukuk süreci bir yıldan fazla süren yaşlı diktatör, kıta Avrupası adaletinden tartışmalı bir sağlık raporuyla kurtulabilmiş ve ancak 2000 yılında ülkesine dönebilmiştir.

Aralarında Başkan Dr. Salvador Allende'ninkinin de bulunduğu binlerce cinayetin sorumlusu olduğu artık hemen hemen herkes tarafından kabul edilen eski diktatör General Augusto Pinochet'nin dosyası hal-i hazırda ilahî adalet kaleminde gününü beklemektedir.

.[1] *Bu konuda daha geniş bilgi sahibi olmak isteyen okurlar, Uruguay'lı yazar Edeuardo Galeano'nun dilimize de çevrilen "Latin Amerika'nın Kesik Damarları" adlı eserine başvurabilirler.*

İzmir İmbatı

İnsanlarımız yazarlar uğruna havuzlara atlıyor

Ege Bölgesi sıcaktan kavruluyor. On beş gündür İzmir'deyim. Bir tutam esinti için yanıp tutuşanlardanım. Goethe'nin ölüm döşeğinde söylediği "Biraz daha ışık, biraz daha ışık" sözü, dilimizde "biraz daha esinti, biraz daha esinti"ye dönüşüyor. Şair Hidayet Karakuş'un "Makinemin tuşları İzmir deyince" İmbat eser eski sokaklardan" dizelerine uyarak sayfalar dolusu İzmir yazdım. İmbatı estiremedim. Yazmaktan yazmaya fark var kuşkusuz.

Ağustos sıcaklarında mavi bir hüznün sarmalındayım. Denizden, belki de gökyüzünden gelen bir hüzün. Arkadaş Zekeriya Özger'in "Gönler sarmal bir yay gibi/ bunu unutma/ Bahar annemizin yemenisindeki solgun çiçektir' bunu unutma" dizeleriyle hüznüm coşuyor. Kendimi sonbahara mı hazırlıyorum ne?

Bir Fuar Anısı

Sanat, kültür olayları sıcaklarda mola verir gibi olsa da sürüyor. İzmir, Uluslar arası 72. Fuara hazırlanıyor. 26 Ağustosta açılacak. Sanatsal etkinlikler ilgilendiriyor bizleri. Çocukluğumuzdaki fuar anılarda kaldı. Gazinolarda minder, gazoz sattığımız günler çok uzaklarda şimdi. Manolya, Ekici Över, Lunapark Aile Gazinolarının yerinde yeller esiyor. Başka yapılar boy attı oralarda. Onların önünden geçerken kendi sesimi duyar gibi oluyorum: Gazuuuz, soğuk gazuuuuz...

Fuarda Uzun Havuz'un bulunduğu yerde Kitap ve Nota Sokağı kuruluyor birkaç yıldır. Bu sokaktaki etkinlikler fuara ayrı bir renk ve tat getiriyor. Kaçak Yayın'ın da etkinlikleri var bu yıl. Sizlere duyuracağım bunları.

Fuar, bir anılar mahzenidir bizler için. Yaşadığımız bir anıyı paylaşayım dedim. İki yıl önceydi. Günümüz Mizahı konulu söyleşimiz vardı. Söyleşi havuzun üzerindeki köprüde yapılıyordu. Köprü üzerinde söyleşirken kimse kimseye dayıcığım deme gereğini duymuyordu. Sanatta, kültürde ağırlığı olan insanları dinlemek bir güzellikti. Geçen yıl köprü üzeri söyleşilerden vazgeçilmiş. Ulu manolya ağacının altında yapılmıştı söyleşiler. Kafama, "Acaba biz farkında olmadan birbirine dayı diyenler mi çıktı köprü söyleşilerinde sorusu takıldı.

Şimdi gelelim bizim iki yıl önceki söyleşimize. Konuşmacı olarak Mukadder Akman, Muzaffer İzgü ve ben vardık. İzleyici rekoru kırmıştık. Kitap ve Nota Sokağı tarihsel bir gün yaşıyordu. Söyleşimizi yaptık. Köprüdekiler mizahçı olunca gırgır da olacaktı. Oldu da... Bir ara mikrofonu elime aldım. "Şimdi burada bir türkücü ya da şarkıcı olsaydı kaç kişi havuza atlardı? Burada ünlü bir mizahçımız var. Bir kişi havuza atlamadı," diyordum ki bir genç havuza atladı. Başladı koşmaya. Yanımıza geldi, Muzaffer İzgü'nün elini öptü. Bu yıl bakalım kaç kişi havuza atlayacak? Ülkemizde de yazar ve çizerler için havuzlara atlanıyormuş. Maharet atlatabilmekte...

İzmir'de Gazeteler Çoğalıyor

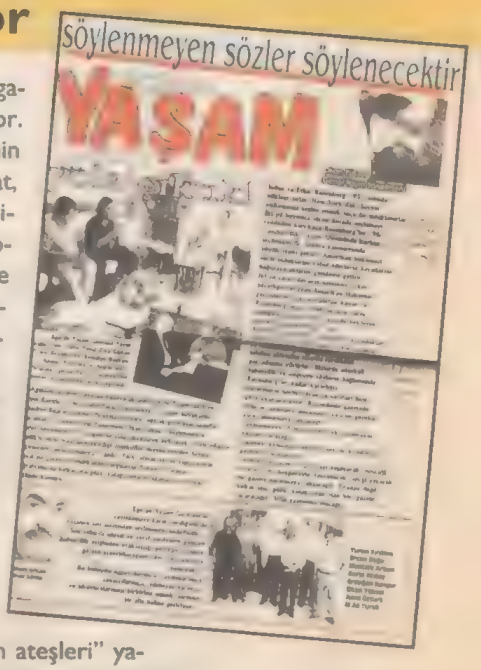

Medya grubu değil, gazeteler çıktıkça çıkıyor. Gazetelerin sahiplerinin holdingleri yok. İhracat, ithalat, bankacılık, sigortacılık turizm, komisyonculuk, alavere dalavere gibi yan işlerle uğraşmıyorlar. Gazeteler çalışanların gecesini gündüzüne katarak amatör ruhla çalışıp yıllarını bu işe verenlerin. Gazeteci Hasan Tahsin'in emperyalizme ilk kurşunu sıktığı kentte, gerçek gazeteler ve gazetecilik için "çoban ateşleri" yakılmaya, ilk kurşunlar sıkılmaya başlandı.

İşte bu gazetelerden biri EGE'DE YAŞAM. Güçlü bir kadro kurdu. Şimdilik haftalık çıkacak. Gazetenin genel yayın yönetmeni usta gazeteci Okan Yüksel. "Söylenmeyen sözleri söyleyecek, yazılmayan yazıları yazacağız. Tarihte dolaşacak, coğrafyayı yaşayacak, nostalji turu atacak, hoşgörüy-

le davranacak, sevgi yayacak bir gazete yaratmaya çalışacağız. Sizin gazeteniz olacağız" diyor Okan Yüksel çıkış yazısında. Bu ara İsmail Gökmen yılların gazetesi Demokrat İzmir'i yeniden çıkartmak için kolları sıvadı.

Barış Emeği Akıyor

"Ne şimdi ne yarın, ne burada ne başka yerde, ne şu gerekçeyle, ne bu gerekçeyle... Savaş istemiyoruz; duyun bu sesi!" diyerek 360 imza 360 yapıttan oluşan Barış Irmağı kitabı Nisan 2003'te Ercan Kitabevi yayınları arasında çıkmıştı. Savaş yanlısı politikaları için barışı reddedenlere, barış sözcüğünü yitirdiğimizden dem vuranların inadına bu ırmak sonsuza dek akmaya devam edecek. Şiirden desene, düzyazıdan karikatüre uzanan 360 yapıtta "Savaşa Hayır" deniliyor. Barış severlere duyurulur. Ercan Kitabevi 0232 489 45 05.

Bir de Dergi

İzmir dergi cenneti desem, fazla mı sallamış olacağım. Ses getiren dergiler çıkmıyor değil. Eylül ayında yayın hayatına katılacak dergiyi kesinlikle duyacaksınız. Bereket versin ağzımız sıkı da adını yazmadım. Geçen sayıda sevgili İrfan Yıldız'ın dediklerine katılmamak elde mi? "İstanbulistan ülkesinin ötesinde Kaf Dağı'nın ardında Anadolu derler bir yerde (Rumeli'si de buna dahil) YAŞANAN VE YAŞAYAN BİR EDEBİYAT, ŞİİR VE KÜLTÜR ORTAMI VAR. Onların birbirinden haberi var. Sizin de haberiniz olsun, dedik" görüşüyle dergileri, gazeteleri tanıtmaya çalışacağım.

İki yıldır yayımlanan bir dergi AKRAPOL. Çağdaş Özürlüler Yaşam Derneği yayın organı. Alçakgönüllüce sanatın her alanına değiniyor. Gençler çıkartıyor dergiyi. Sayfaları herkese açık. Şiirden sinemaya, incelemeden seramik sanatına dek eserleri okumak olası. Gelecekte sanatta söz sahibi olacak Baran Sıtkı, Meral Özçınar, Onur Akyıl, Belma Güney gibi adların yer aldığı dergiyi destekleyin, diyorum (Vedat Başer 0232 373 70 97).

ŞARKIŞLA'YA DÜŞTÜ YOLUMUZ

On beş gündür İzmir'deyim. Hele yaz aylarında benim için bir rekordu bu. 16-17 Ağustosta Şarkışla'da Köy Enstitüleri'yle ilgili söyleşimiz var. Sevgili öğretmenim Hidayet Karakuş, eğitimci yazar Muhittin Bilgin'le çağrılıyız. Şarkışla'dan sonra mı? Hiç belli olmaz. Hani, dervişe "Bağdat'ta pilav var" demişler. "Yalan değilse ırak değil" demiş. İçimde bu gezme sevdası olduktan sonra hiçbir yer uzak değil bana.

Nena Çalidis, Cunda'yı anlatırken "Yanınıza muhakkak âşık olduğunuz adamı alın. Onunla çıkartın bu romantik adanın keyfini," diyordu. Gezilere genelde yalnız giderim. Her yeri, her şeyi güzelleştirebilecek bir idolle geziye gitmek de fena olmaz; amma...

Yurdumun en ücra köşelerine martı kanadıyla bir tutam esinti gönderiyorum. MERHABA...

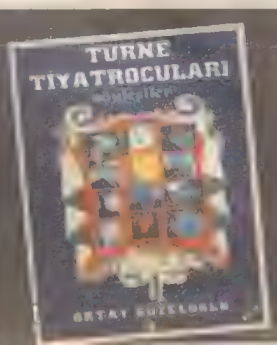

Oktay Güzeloğlu'dan
iki ayrı kitap
"Ölümün Rütbesi Yoktur"
"Turne Tiyatrocuları"
HIÇ Yayınları

tek kişilik suitte
çift kişilik cinayet

Bir kimlik balkonu istiyorum, manzarası ekose. Sarı kız çocukları bir yurt bulmuşlar, sınırlarını çiziyorlar seksek oynayarak. Taş çizgide kalıyor, yanıyor bütün sebepsiz yıldızlar. Bu gece Ethan Hawke gelmeli buraya ve bana bir tokat atmalı. Sonra oturup onunla Scrabble oynamalıyız sabaha kadar, ellerimizde vermut kadehleri, önümüzde bir vişne tabağı. Aklımızda Neruda'dan mısralar.

Bir kömür sobası istiyorum, içinde sevgili tutuşturacak. Çok karanlık bir klavyeyle yazıyorum ismimi bütün pankartlara. İsmimin son harfinde elektrik kesiliyor, anlamsız kalıyor anlattığım hatıralar. Bu gece Albert Einstein gelmeli buraya ve bana bir tekme atmalı. Sonra oturup onunla –tuhaf ama- eşli pişti oynamalıyız sabaha kadar, ellerimizde jilet kesikleri, önümüzde bir beyaz leblebi tabağı. Aklımızda Aragon'dan mısralar.

Bir filarmoni oskestrası istiyorum, yalnız benim için çalacak. Çocukluğumu hizaya sokacak bir eş arıyorum gazetenin iş ilanlarında. Ettiğim telefonlar yüzüme kapatılıyor en ağır, en sakil küfürlerle;

Erdemin zarafetinde küle bulanıyorum. Beni elbette anlamıyorlar. Bu gece ilk otuz birimi çektiğim hayal kahramanı gelmeli buraya ve bana bir yumruk atmalı. Sonra oturup onunla sessiz film oynamalıyız sabaha kadar, ellerimizde puf börekleri, önümüzde bir garnitür tabağı. Aklımızda Lorca'dan mısralar.

Bir toplu katliam istiyorum, geçmişimi fısıldayan resim albümünde. Hangisi daha hızlı yaşlandı, hangisi öldü, hangisi nefretle sayıklıyor beni; tüm bunları yalanlayacak. Yırttığım vesikalık fotoğraflarla skoru yükseltiyorum gibi sanki, evet, beni bu savruluş aklayacak. Yüzlercesini yok ediyorum, yüzlercesini mahvediyorum, yüzlercesini kahrediyorum. Beni bu infial tutuklayacak. Bu gece öldürdüğüm ilk aşkım gelmeli buraya ve bana bir çiçek atmalı. Sonra oturup onunla bütün taşları piyon olan satranç oynamalıyız sabaha kadar, ellerimizde kâğıttan gemiler, önümüzde bir Pearl Harbor tabağı. Aklımızda sarfedilmemiş mısralar.

h_artboy@hotmail.com

Kaçak>Şair Olucam

>Emre Varışlı

PANİK
MAVİ ÖPÜCÜK
SİYAH PALTO
Alışılagelmiş siyanür için biçilmiş protesto
Yakalar gençliğimizi
Kanlı fiyasko
Tutkularımız hep kanlı olur

Cesareti çürümüş insanların tek ümitleri:
Filmler!

ŞÜPHELİ SOKAK
ANLIK DEPRESYON
TURNİKE
Gözlerimin önünde kırdığın camlar
Dişi camlar belki
Üzülmüştüm
Bazı ağlamaların yeri yoktur, gibi oldum

Şansına ellerimden tutan hiç kimse kalmamıştı
Şansına bir uçuruma da söz vermemiştim o zamanlar

Kış ne kadar bağışladı bizi hatırlarsın
Gövdendeki dini ilk anladığım zamanlardı
Başı sonu belli olmayan cümlelerde seyretmiştim seni
Kan gövdeyi götürmüyordu şimdiki gibi

KENDİ KUSMUĞUNDA ÖLEN FIRTINA
Cennet yüzünden elmadan kovulma
Vapurlarda beklediğin geç gelen iskeleler
Ve kurşunu öldüren yara

Sevgilimin kestiği gerçeklerde yatıyorum bu gece
Tam yanında salya sümük gibi bir gece

Keyfi bir işkence
Bakarken pencerelerden
Şapkasını çıkartmış bizi bekliyor sarhoş

SAMİMİ YANGIN
KURTLU ELMA
AHLAKLI SİGARA
Sorgusuz içilmiş bir öpücük
Dudaksız gelmiş bir öpücük
Narin bir cinayet sahnesi oynanırken karşımda
Nasıl senin gibi olabilirim ben
Kayıtsızlık ve şımarıklık sahibi nefis gölge!

Bana yaktıklarını anlat diyorum sana

Küller önemli benim için
Bazı küller önemli
Hepsi gibi
Alkışlayacağım kendimi
Sokak alkışlayacak beni
Ve sen
Sen de

Trene gelen ilk istasyonla yanına geleceğim
Ve sen yanımdayken seni özlemeyi deneyeceğim

Yokluğunda aynalarla konuşmamaksa
Büyük devrim!

>küçük İskender

Serhat

Serseriler geceleri bıçak çeker kanlı ayışığına
Ellerinde siyah gözyaşlarından fiyakalı bir tespih
Racondur: Sevdanın kalesini kimse korumaz
Hakemi aldatmaya kalkmaz has delikanlının aşkı
Aşağı mahalleden alınmış bir maç gibi hayat
Topla on sekize girerken düşürülen ağır yaralar,
Ağır mı ağır hatıralar, uzak ayrılıklardaki
Kimsesiz cerahat! Ordusu olmayan tek serhat!
Issızsın şimdi, nefesler tutuldu, gol çok yakın,
Nerde peki göğüs kafesini yırtacak o şut, o korkunç feryat!

SERHATAKIN

Kürt kızı Leyla, Scala De Milano'da, **Saba Melikesi Belkiz'ı canlandırdığı gün...**

İtalya'nın dünyaca ünlü Scala De Milano Tiyatrosu'nda, günlerce süren hummalı çalışma, o akşam doruk noktasına çıkmıştı. Bir yandan organizatörler, öte yandan sesçiler, ışıkçılar, sahne görevlileri ve gelecek olan konukları karşılamak için son hazırlıkları yapan tiyatro görevlileri, sağa sola koşuşturuyorlardı. İçeride, kuliste ise ilk defa Scala De Milano'da sahneye çıkma heyecanı yaşayan genç bir balerin, sergileyeceği gösterinin son hazırlıklarını yapıyordu. 1935 yılının bir sonbahar akşamıydı; bazı İtalyanlar adını ilk defa duydukları genç bir balerinin yapacağı gösteriyi izlemek için Scala De Milano'nun önünde birikmişlerdi bile. Elbette ki o genç balerini tanıyan birçok sanatsever de vardı aralarında; bir yıl önce, 1934'te Strazburg'da düzenlenen festivalde sahne performansı binlerce insanı büyülemişti adeta. Ardından 1935 Haziran'ında Paris'te, "Gala De Danses D'orient" başlığı altında Ortadoğu halklarının danslarını modern baleye uyarlayarak Grande Salle de Rameau Sahnesi'ne çıkmıştı.

Gazeteler Strazburg'daki festivalde büyük bir başarı yakalayan o genç balerini kısa haberlerle geçiştirmişlerdi ancak bir yıl sonra Grande Salle de Rameau'daki bale ve halk dansları gösterisinin ardından fikirleri değişmişti. O balerinden yani Kürt kızı Leyla Bedirxan'dan (soyadının Türkçe okunuşu Bedirhan) günlerce söz etmişlerdi, sergilediği bale ve halk dansları gösterisini, öve öve bitirememişlerdi ki, organizatörler de Leyla Bedirxan için kolları sıvayıp Scala De Milano'da muhteşem bir bale ve halk dansları, gösterisi sunma girişiminde bulunmuşlardı. Giuseppe Verdi'nin Aida'sına, Giacomo Puccini'nin operalarına, Maria Callas'ın gösterilerine ev sahipliği yapan Scala De Milano bu kez bir Kürt kızı için perdelerini açacaktı.

Gösteri saati yaklaştıkça Santa Maria Delle Grazie Katedrali'nin çevresini, Alla Scala'nın etrafını gösteriyi izlemeye gelen üç bine yakın insan doldurmuştu. Gösteriyi izlemeye gelenler şundan çok eminlerdi: Scala De Milano'da sahneye çıkan sıradan biri değil. Çünkü Alla Scala Tiyatrosu, sadece Milano'nun zenginlerinin, aristokrat, entelektüel kesimin gösterileri izlediği bir yer değildi, İtalya'nın tümünden hatta İspanya'dan, Fransa'dan gösterileri izlemeye gelen önemli konuklarla dolup taşardı perdelerini açtığı zaman.

Tiyatro kapılarını seyircilere açmadan önce Fas prensi, Milano belediye başkanı, şehrin valisi, üst düzey yöneticileri ve Birinci Dünya Savaşı'nda bir süre Türkiye'de işgal güçlerine komuta eden bir albay, VIP salonuna birer birer alındı. Ellerine tutuşturulan broşürde gecenin programı ve gösterilerin isimleri ile birlikte Leyla Bedirxan'ın özgeçmişi yer alıyordu. Scala de Milano'nun müdürü Giuseppe Spina Toti, VIP salonundaki konuklarına selam verdikten sonra Leyla Bedirxan'ın

odasına yöneldi. Başarılı bir gösteri olması temennisinde bulundu ve yanındaki görevliye seyircilerin içeri alınması için talimat verdi.

Scala De Milano Tiyatrosu'nda gösteri izlemek başka yerlere benzemezdi; içeri alınırken insanların üst başlarına dikkat edilir, kıyafeti uygun olmayanlar alınmazdı tiyatro salonuna. İtalyan erkekler kafalarında fötr şapka, çizgili siyah takım elbise, kravat; kadınlar ise vücutlarının detaylarını ortaya koyan zarif gece elbisesi, ellerine giydikleri, kollarının tamamını kaplayan beyaz yada siyah eldivenler, zarafeti tamamlayan etrafı süslü fötr şapkalar, pahalı mücevherler, takıp takıştırıp öyle gelirlerdi. Scala De Milano bir anlamda şehrin moda arenası olma özelliğini de taşıyordu.

İzleyiciler salona alındıktan hemen sonra VIP salonundaki konuklar da localarına davet edildikleri sırada gösterinin başlayacağına dair ikinci uyarı zili de çaldı. Işıkların sönmesine bir iki dakika kala, içeriden gelen uğultu kesildi, ışıklar söndü ve perde açıldı.

Saba Melikesi Belkıs'a sadakat

İlk gösteri Süleyman Peygamber'in, aşkı uğruna camdan saraylar yaptırdığı, dünyanın en nadide mücevherlerini ona adadığı Saba Melikesi Belkıs'ın aşkını, hayatını anlatan, hafızalardan silinmeyecek bir performanstı. Saba Melikesi Belkıs'ı Leyla Bedirxan canlandırıyordu. Köleler, korumalar, askerler, halk sırasıyla sahnedeki yerlerini aldı, ardından büyük bir zarafetle Saba Melikesi süzüldü. Hizmetçileri, cariyeleri ona eşlik ettiler. Herkes sadakatini, bağlılığını sundu... Ardından Süleyman Peygamber rüzgârla gelip ona aşkını ilan etti. Sahne adeta yaşama atfedilen, rüyalarda bile görülemeyen bir ayin, bir aşk mabediydi. Tarihin derinliklerinden, mitlerden uyanan iki efsane isim binlerce insanı, rüya ile gerçek, aşk ve yaşam zevkinin doruk noktasında gezdirdi... İlk gösteri bittiğinde salondan kopan alkış tufanı bir armağan yağmuruna dönüştü adeta.

Bir Kürt kızı nasıl süslenir?

Bir Kürt kızı kendisini nasıl süsler? Sorusuna yanıt bulmak için sahneye yeniden çıktı Leyla Bedirxan, "Radha Xwe Dixemilîne" (Radha Kendisini Süslüyor) bale gösterisiyle. Bu kez yalnızdı, üzerindeki giysiler de bir balerinin sahne giysileri değildi ama hareketleri bir balerininki kadar sanatsal ve bir o kadar da estetikti. Balerinin gösterisi sadece sanatsal da değildi, felsefiydi, izleyenlere bir Kürt kızının hayatla olan bağlarını, ayak uçlarında gezinerek, zülüflerini, kâkülünü, süsleyişini gösterdi.

Ardından "Dîlana Kurdî" (Kürt Halayı), ardından "Dansa Durziyan" (Dürzilerin Dansı) ve "Mar" (Yılan) geldi. Her gösteri bittiğinde seyirciler onu ayakta alkışladı.

Leyla Bedirxan, her sanatçının yaşamak istediği bir olayı yaşıyordu, alkışlar ona yabancı değildi, devasa bir salonda binlerce insan, onun yaratıcılığıyla mutlu olmuştu. Gözleri içerideki insanları taradı, hiçbiri tanıdık değildi. Kopup geldiği toprakların insanlarından öylesine farklıydılar ki; ne bedenleri ne çehreleri ne mutlulukları benziyordu doğup büyüdüğü topraklardaki insanlara. Sevinçliydi. Ama buruk bir sevinçti, ne yapacağını bilemedi, geri çekildiğinde gözlerinden birkaç damla yaş süzüldü....

Alla Scala Tiyatrosu, bir ayine, hüzünlü bir bilinmeyene (!) ev sahipliği yapmıştı.

Ertesi gün gazeteler şöyle yazıyordu Leyla Bedirxan için:

"...Leyla Bedirxan, çocukluğunda gördüğü örf, adet ve gelenekleri, gençliğinde sanatla yoğurup dünyaya sundu. O halk arasında kutsal olan örf ve adetleri balenin hamuruyla yoğurdu ve öyle sundu ki; bu onu sanatın doruk noktasına çıkardı. Bu sanatı icra ederken, çabası ve estetik hareketleri onun binlerce yıldan süzülüp gelen kültürünün bir ürünüydü..." (Maurice İmbert, Les Debats, 1935)

Leyla, 1960 yılına dek bu alandaki gösterilerine yenilerini ekleyerek onlarca kentte sahneye çıktı. 1958'de Paris'te düzenlenen bir gösteri sonrasında İstanbul'da çıkan Son Saat gazetesi onun için şöyle yazdı: Kürt balerin Paris'in altını üstüne getirdi.

'İyilik Tanrısının Günleri' nasıl geçer?

Altay Martı

Çıkardığı beş anlatı ve mizah kitabının ardından uzun bir suskunluk döneminden sonra Altay Martı okuyucunun karşısına, anlatımı çok güçlü bir öykü kitabıyla çıktı: "İyilik Tanrısının Günleri." Hayatın karmaşıklığını fark edememiş insanların dünyalarındaki şaşkınlığı, öfkeleri, yılgınlıkları, mücadeleleri, her şeye rağmen kaybetmedikleri umutları ve kurdukları hayalleri anlatıyor Altay Martı. Biz de onunla mizahtan edebiyata yolculuğunu, gerçekle kurguyu birleştirdiği öykülere sinen aykırılığı, aşkı, ölümü konuştuk.

Geçmişteki mizah yazılarınıza ve kitaplarınıza baktığımızda hem yazdığınız konularda hem de tarzda kesin bir dönüş görüyoruz. Niye mizahtan edebiyata böylesi bir dönüş yaptınız?

Yazdığım konuların değişme nedeni belki de benim çok acı duyduğum olayların medyaya malzeme olmaya başlamasıydı. Klasik laflar vardır ya, mesela denir ki, "yoksulluk edebiyatı yapma." Çok acırsın, o zaman derler ki "merhamet krizine girdin". Halbuki ben bunları içimde duyuyordum. Ama her şeyin adı konmaya başlandı, adı konunca sen de rahatsız olmaya başlıyorsun. Çekildim ondan sonra, birebir anlatmamaya başladım, yaşadıklarımdan esinlenerek kurgu yaptım.

Benim mizahçılığıma gelince; yaptığım politik mizahtı. Hatta şöyle söyleyeyim, görünenle hiç uğraşmadım, hep derin devlet denir ya, ben de öyle derin mizah yapmaya çalıştım. Çok tutmadı açıkçası. Daha sonraki yıllarda da biraz felsefe katmaya çalıştım. O da uyuşmadı; felsefe ve mizah birlikte gitmedi. Mizahın kendine özgü bir jargonu var, sokak dili olması lazım. Beceremedim. Hem beceremedim, hem de kitleye ulaşmadı. Öyle diyeyim. Mizahçıları ya okur takdir eder ya da diğer mizahçılar takdir eder. İkisi de olmadı. Bu işin bir boyutu, diğer boyutu da benim içimde tabii. Mizah duygusu, benim yaratmam gereken mizah bitti, özüme döndüm. İnsanın da özünde hüzün vardır... Belli bir yaştan sonra eskisiyle aynı coşkuyu taşıyarak mizah üretemiyorsunuz. Ya da ben yapamadım. Edebiyata iyice yöneldiğim için çok üzerinde durmadım açıkçası. Şu da önemli; öyle bir ürktüm ki daha sonra mizahtan, mizah sanki edebiyatı da örtüyormuş gibi geldi. Dolayısıyla mizah öykülerinin çoğunu takma isimle yazdım. Edebi kimliğimi örtmesin, kapatmasın diye.

Bir edebiyatçı için mizahtan bu korku niye?

Toplumumuzda mizah maalesef bir alt kültür olarak sayılıyor, gerek üslubu itibariyle, gerek işlediği konular itibariyle; harala gürele giriyor meselelere, kafadan giriyor, dolayısıyla o kendini daha narin, daha melankolik hisseden insanlar belli bir yaşı aştıktan sonra mizahı küçümsemeye başlıyorlar. Örneğin Aziz Nesin edebiyatçılar tarafından kabul görmemiş çok önemli bir yazarımızdır. Bunları da görüyordum ben. İçimde de edebiyata yatkınlık zaten vardı. Dolayısıyla mizahtan edebiyata geç-

mem çabuk oldu, ama mizahtan da tam anlamıyla vazgeçtiğim söylenemez, edebiyat içerisine yedirerek bunu yapmaya çalışacağım. Hangi boyutta; kara mizah ve ironi boyutunda. Edebiyatla harmanlanmış bir mizahtan asla vazgeçmem.

Yazı macerası nasıl başladı?

Diyarbakır'da doğu ve doğunun kültürünün de daha alt kültürüne sahip olan insanlarla iç içe yaşadık. Onlarla birlikte oynuyorduk ama yine de içimde tam olarak o kültüre ait olmadığımı da biliyorum. Bizi oyunlarına alıyorlardı ama yine de onlardan saymıyorlardı. Kendilerine özgü gelenekleri vardı. Hepimiz fakirdik ama gülecek çok şey de buluyorduk. Ben o zamanlar kafamda oyunlar uyduruyor, nesnelere bakıp hikâyeler tasarlıyordum, başka bir şeylerin olması gerektiğini hissediyordum. Arayışım böyle başladı. Ben dokuz yaşındayken öyküler yazmaya başlamıştım. Öyküleri yarışmalara da gönderiyordum. Kazandığım birkaç ödül de vardır. O zaman farkında değildim ama ister istemez Doğu'yu, yoksulluğu yazıyordum. Yollardaki çamurdaki, çamurun içindeki oynayışımızı yazıyordum. O zaman çamur benim için çok eğlenceli bir şeydi. Sonradan, ne sefaletmiş diye düşündüm. Mesela orada bir tren yolu vardı, bütün çocuklar belli bir yaşa kadar asla tren yolunun öbür tarafına geçmezdi. Neden geçmezdik? Kimse geçme dememiştir ama bütün çocuklar orada bir sınırın olduğunu bilirdi. Belli bir yaşa kadar onun berisinde oynarsınız. Aslında o demir yolu iki mahalleyi birbirinden ayırır. Öbür taraf yoksulluğun daha az olduğu, burjuva bir mahalleydi. Sonra sonra karikatür de çizmeye başladım, dergilere gönderdim, yayınlandı. Öyle çiçeği burnunda sayfasında filan değil hem de. Ben en büyük kardeş olduğum için kardeşlerime karşı sorumluluk duyuyordum. Okula giderken onları çalıştırdım, başkalarına ders verip oradan aldığım parayla eve alış veriş yapıp geldiğimi hatırlıyorum. O zamanlar en gözde meslek doktorluktu. Ben de doktor olacağım diye kafaya koymuştum. Yoksa mizahçı olmak bir meslek gibi görünmüyordu, önce kendini kurtarmak gerekiyordu.

Hemen hemen her öyküde bir babanın hüznü, melankolisi var. Baba figürünü neden bu kadar kullandığınızı, neden bu kadar sizin için başat öge olduğunu sormak istiyorum.

Bunda kendi yaşamımın da etkileri var sanırım. Benim babam aslen Bartınlıdır. Bartın'da dönemin şartlarına göre burjuva sayılabilecek bir ailede yetişmiş bir insandır. Fakat aynı zamanda ruhen çok çatışmalı, çok sıra dışı ve aynı zamanda içsel olarak melankolik, acz içerisinde bir insan olduğu için kendini savrulmaya bırakmıştır. Babam kendisini bıraka bıraka önce Elazığ'a kadar sürüklenmiştir sonra da bir vesile ile Diyarbakır'a gelmiştir. Orada da her türlü işi yapmış bir adamdır. Her türlü işe girip çıkmış bunları da büyük paralar kazanayım diye değil, çok başarılı olayım diye değil, bugün de geçsin diye yapmıştır. Normalde bir evin içerisinde böyle bir baba olması kimi çocuklar için, kimi kendini bilmeyen, çok kafası çalışmayan çocuklar için belki utanılası, belki kahrolunası bir olaydır. Efendim sen hiçbir şeyi beceremiyorsun, şu hayatımıza bak, diyen kardeşlerim oldu benimde. Hatta babamı evlerinden atan kardeşlerim var. Sen git artık, bizim hayatımıza girme, diyen kardeşlerim var. Bence burada tabii bir algılama problemi var. Ben babamı da bir insan olarak gördüm, derinlikli bir insan olarak gördüğüm için hoşuma gitti babam. Neydi benim babam?Birincisi, yaşar gibi yapan bir insandı. Bir taraftan hayatla mücadeleyi tam olarak beceremiyordu, bir taraftan da becermek için çok büyük gayret de sarfetmiyordu, büyük bir hayalperestti. O hayallerin

hep gerçekleşebileceğini umacak kadar da saftı. Ve aynı zamanda da bana alçakgönüllü olmayı, hoşgörülü olmayı, merhametli olmayı öğretti. Paylaşmayı da öğretti. Ben babalığın da ne olduğunu erken yaşta ondan öğrendim zaten. O zamanlar ben iyi bir baba olurum diye düşünüyordum, çünkü durumum babalığa çok yakındı. Belki bu, daha bir çocuğum yokken de babalığı anlayabilmeme ve yazabilmeme yol açtı.

Öykülerin her biri ayrı tatlar getiriyor ve bazen isimleri bile öykü ile beraber düşünüldüğünde ironik. "Aşk" bu bakımdan çok ilgimi çeken bir öykü oldu. Ama aşk hakkındaki en iddialı sözler "Boş Rüya"da anlatıcının yanına oturup konuşmaya başlayan kadından geliyor: Aşk ya hiç olmamalı ya hiç bitmemeli...

Bu doğru. Kutsal olduğu sanılır, büyük emekler harcanır aşk için, fakat sonuçta aşk şu ya da bu şekilde biter. Bitmesinin de sebebi belki günümüzle ilgili, gündelik yaşamımızla kendi talihimizle ilgili bir olay. Eski aşklara baktığımızda, büyük tüketimler, hırslar söz konusu olmadığı için, insanlar daha tevekkül içerisinde azla yetinerek kendi güzel duygularını daha bir tadarak yaşıyorlardı. En azından paylaşma daha anlamlıydı, bana kalırsa aşk da aslında bir paylaşmadır, daha yüce seviyelere ulaşabiliyordu. Büyük bir kuşatma altında değildi insanlar. Büyük bir kirlenmişlik yoktu. Tabii bu söylediklerimden nostaljiye büyük önem atfeden bir insanmışım anlamı çıkmasın, çünkü geçmişte de elbette insan zaaflarından, insanın acısından kaynaklanan büyük savaşlar, büyük katliamlar oldu. Bunlar da sırf belli bir medeniyeti kurmak, ilerleme adına ister istemez yapıldı, fakat olan aradaki birçok insana oldu, telef oldular, bu arada tabii ki aşklar da gitti. Bana kalırsa aşk artık tembellerin, canı sıkılanların, hastalıklı insanların, daha çok melankoliklerin uğraştığı bir iş olup çıktı. Eski aşk hikâyelerinin, destanların kahramanlarına bakın, hem kendilerini aşk ateşine teslim etmişler hem de aşkı çok utanılası bir duygu olarak görmüşler. Bizzat aşkın kendisinden utanma gereği duymuşlar; hayat, sorumluluk ve yapılması gereken çok daha aklı başında işler, çok daha ağır bastığı için. Aşk çok çocuksu bir oyundur, biraz bencilcedir, işin içinde hafif kumpas da vardır. Masumane bir şekilde sadece o duyguyla hareket edilmez, işin çok ciddi bir cinsellik boyutu vardır. İnsanları birbirine düşüren, işin içine cinneti, şiddeti, boşvermişliği, melankoliyi sokan bir kavram masum olamaz, saf olamaz zaten.

Peki siz bu his üzerine neden bu kadar çok düşünme ihtiyacı duydunuz. Bu sizi nerede yakaladı, bu bir ihtiyaç mıydı, aradığınız bir şey miydi, yoksa şaşırdığınız bir şey miydi?

Şöyle: Her insan gibi belli yaşta, belki de öğretilmiş şeylerden dolayı öyle olması gerektiği için, benim de aşk oyunlarım oldu. Fakat daha sonra çok kaybettim. O geçen zamanda hem kendim hem çevremdeki insanlar hem de elimin kolumun uzanabileceği benim bilmediğim insanlar için faydalı işler yapabilirdim. Daha gelişkin hale gelebilirdim. Sonra da bu konuyu sorguladım. Onun için orada öyle bir cümle vardır. Aynı zamanda aşk da bitiyor zaten. Çok kutsal, çok yüce, çok anlamlı bir şey olsa bitmemesi gerekirdi, arkadaşlıklar bitmiyor mesela. İnsanların içinde yaşamış oldukları sorumluluk duygusu da bitmiyor, başarma arzusu da bitmiyor fakat aşk bitiyor. Dolayısıyla çok anlam yüklememek lazım. İnsanları kırıyor döküyor. Sağlıklarını değil erdemlerini kaybetmeye başlıyorlar. Özellikle ideolojik anlamda söylüyorum bunu. Büyük bir coşkuyla, büyük bir donanım ihtiyacıyla yola çıkan bir sürü genç, belli bir yaşa geldikten sonra yavaş yavaş o ideolojiyi de kaybediyor, asıl erdem kaybından kastım odur, mülkiyete karşı olanların, bir yaştan sonra mülk edinmek için çırpındıklarını görüyorum.

Pek çok farklı öykü tekniğini kimi zaman beraber kullanmışsınız, hemen hemen her öykü de farklı bir teknikle yazılmış.

Ben bazen öykülerin sadece belli

teknikle yazılması gerektiğinden sıkılıyorum. Bir formül oluyor ya, öykü tekniği formüle dönüşüyor işte böyle yazmalıyız, giriş, gelişme, sonuç, diyaloglar, edat, tasvir, betimlemeler, insan karekterleri, o karekterler yaratılmalı, bir an, bir dönem anlatılmalı filan... O teknikleri de kullanmak zorundayız, başka türlü öykü yazılmıyor, ama sıkılıyorum, o zaman da başka, kendim bir şey bulmaya çalışıyorum. Mesela "Son Mektup"ta onu denemeye çalıştım, bir şizofreninki gibi düşünce uçuşmaları olsun -onların düşünce akışlarını çok severim- burda hafif bir kişilik yarılması da vardır, uzun bir dönemde anlar birbirine karışmıştır, mekânlar birbirine karışmıştır, sabit bir fikir de yoktur, mesaj filan da yoktur.

O öyküde sanki her paragrafın içinde başka bir öykü var...

Evet onu ben çok farklı bir şekilde yazabilirdim, 4, 5 öykü yazabilirdim, fakat ben o tekniklerle öykü yazmak istemedim, yoğun, daha yoğun ve benim anladığım tarzda yazdım, klasik anlamda malzemeden de bir çalma filan olmadı, çok yoğun bir şekilde yedirmeye çalıştım. En sevdiğim türdür, elimden gelse bu tarz bir roman denir mi bilmiyorum, ama ben adına roman diyebileceğim bir metin yazmak isterim.

Benim derdim hep nasıl daha iyi bir şey yazılabilir oldu. Acaba üslup ne olmalı, üslupta mı çok büyük bir farklılık olmalı, kurguda mı olmalı, yoksa mesela benim kendi kendime bulduğum bir şey var, bir yazının kendisini okutabilmesi için içinde bilgi mi olmalı? Yani o merak duygusu. İnsanların hayatı öyle çok dolu dolu değil, çok güzel sözcükler dolaşmıyor ortalıkta... Çetin Altan'ın deyimiyle iki yüz üç yüz kelime dolaşıyor ilişkileri kurmak için, insanların hayatlarında büyük, çok önemli şekilde ifade edilebilen aşklar yok. Çok büyük kavgalar da yok; kavgalarda bile hemen levyeler çekiliyor, bilmem nacaklarla saldırıyorlar... Büyük derinlikler yok. Bu derinlikleri bulabilmek, yazıda da ciddi bir merak uyandırabilmek için bilgi katmaya başladım. Bir yazar ismi, bir yer ismi. O yazar ilgi çeksin, o adam kimdir diye merak etsin okur. Öyle de gittim biraz, kitaplardan kitaplara geçe geçe gittim. Yazılan bir öykü insanda bir tat bırakıp eğlendirmekten öte şeyler yapmalı, mutlaka kişide merak uyandırmalı. Bak böyle bir adam varmış ya da böyle bir olay varmış bu nerde geçmiş, nasıl olmuş diye merak etmeliler.

Öykülerde 'ölüm' sık sık karşımıza çıkıyor. "Misafir" öykünüzdeki kahramanınız hastanede ölümü bekleyen bir adam ve onu çok iyi anlatmışsınız. O anlatımların yarattığı gerçeklik duygusu, akıcılığı çok etkileyici.

İnsanın hayatında her şeyi bir kenara bırakalım, yaklaşan bir ölüm vardır, yirmi yıl, otuz yıl, elli yıl insan için çok uzun ama yeryüzü için çok kısa bir zamandır. O ölüm duygusunun insanın aklının bir köşesinde durması lazım. Çünkü ölüm düşüncesi insanları daha merhametli daha hoşgörülü yapar. Aklın bir köşesinde duran ölüm duygusu, insanları başlarına büyük felaketler getirecek kahramanlıklardan alıkoyar ve büyük alçaklıklar yapmasını da engeller. Sırf hayatınızı idame edebilmek için gerekli olan büyük bir mücadelenin peşine düşmek de insanı alçaltıyor. Onu anlatmaya çalışıyorum. O zaman, gelecekse o ölüm, gelsin. Bu acı, bu sıkıntı bitsin. Bu büyük acılar yaşanmasın, kendim için söylemiyorum, bütün insanlar için söylüyorum. Bu teslimiyetçilik değildir. Şunu becerebiliyorsak, daha ötelere götürebiliyorsak çok anlamlı, ama yapamıyorsak da ondan korkarak daha da geri adımlar atmamalıyız. Büyük şükran duyguları olmamalı insan hayatında, çok büyük tevekküller olmamalı, olacaksa onlar da bir dengede olmalı, büyük teslim olmalar da olmamalı yani daha doğrusu şöyle söyleyeyim, ezen, seni mahvetmeye çalışan bir kişiye, bir sisteme teslim olmaktansa ölmek daha iyidir. Söylemek istediğim bu.

Karakterlerinizi marazi aşkların içinden, aykırı insanlar arasından çekip çıkarıyorsunuz.

Ben aslında kendim çok aykırı yaşamasam da -aykırı yaşayamıyorum çünkü sorumluluklarım var- aykırı insanlar her zaman hoşuma gidiyor, aykırılıkta ısrar eden insan hoşuma gidiyor, deli fişek, isyankâr, bütün kuralları çiğneme cesareti gösteren insanlar... Ben hayatı onlarda buluyorum. Tekdüze giden, çok aklı başında giden yaşamlarda bir sıkıcılık, bir kuruluk var... Can sıkıntısı diye bir kavram yok hayatlarında, her an her şeyi yaşıyorlar. Bu yüzden karakterlerim onların arasından süzülüyor sanırım.

Edebiyat sizin için başka bir hayatı yaratabildiğiniz alandır diyebilir miyiz?

Bence yeryüzündeki tekdüzeliği iki şey sona erdirebilir; biri aşktır, biri sanattır, ben aşka inanmıyorum, geriye sanat kalıyor.

tanıklıklar

Öz ve Biçim

Eskiden TRT televizyonunda, "Uykudan Önce" adlı bir çocuk programı yayımlanırdı. Programda, küçük çocuklara yönelik masal okunurdu. Bir gün, programın yapımcısının yakını olan bir dostum, programın iki yüzüncü gününde, istedikleri öz ve biçime uygun masal bulmakta zorlandıklarını, benim pekâlâ masal da yazabileceğimi belirtti ve eğitici, geleneklerimize ters düşmeyecek (!) çocuk masalları yazmamı önerdi. Üç-beş kuruş para da kazanacaktım. Dostumun önerisi aklıma yattı ve birkaç masal yazdım. Her masalın sonunda bir kıssadan hisse bulundurmayı da unutmamıştım. Masallarımın çoğu beğenilmiş ve yayımlanmıştı. Ama benim en beğendiğim masalım denetimden dönmüş, eğer onların önerdiği biçimde sonuçlandırırsam, yayımlanabileceği haberini almıştım. Masalım kısaca şöyleydi: Bir köyde Ali ile Veli adında, çok çalışkan iki çocuk yaşarmış. Çok becerikli olan bu iki arkadaş, ağaç kabuklarından, kozalaklardan nefis oyuncaklar yapıyorlarmış. Bir gün, oyuncaklarını pazarda satıp, kazandıkları parayla da bostancıdan hıyar satın almaya karar vermişler. Oyuncakları çok güzel olduğundan, satmakta hiç zorluk çekmemişler. Akşama doğru, satın aldıkları bir sepet hıyarı paylaşmak için bir ağacın altına oturmuşlar. Ama iş hıyarları paylaşmaya gelince, bu iki arkadaşın arasında bir tartışma başlamış. İkisi de, kendisinin yaptığı oyuncağın daha güzel olduğunu, bu yüzden de daha fazla hıyar alması gerektiğini öne sürüyormuş. Tartışmaya o denli dalmışlar ki, köye dönmekte olan inek sürüsünün hıyar sepetini devirdiğini ve bütün hıyarları yediğini görmemişler bile. Son hıyarı iştahla yiyen ineğin şu sözleriyle kendilerine gelmişler: "Sizin gibi hıyarlar çalışıp kazansın, bizim gibi inekler de yesin. Ne güzel!"

Masalın sonunu şu biçimde değiştirmiştim ve yayımlanmıştı: "Ali ile Veli tartışırken, oradan geçen sürünün çobanı şöyle demiş: Çocuklar, kavga etmeyin, kardeşçe ürettiğinizi, kardeşçe paylaşın!"

Böylece, almak için birkaç kez TRT'ye gitmek zorunda kaldığım iki bin lira kazanmıştım.

Her olgu, olay, ilişki ve nesne bir öz, bir de biçim düzlemlerinden oluşur. Tarihsel süreç içerisinde, farklı ideolojiler, bu durumu kendilerine göre yorumlamışlardır. Örneğin, geleneksel diyalektik materyalist anlayışa göre (Bkz.Engels) öz düzlemi, biçim düzlemini belirlemektedir. Buna karşın, geleneksel idealist anlayışa göre (Bkz.Hegel) biçim düzlemi, öz düzlemini belirlemektedir. Doğal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak, bu tartışma süredursun, günümüzde sanat bağlamında böyle bir ikilemin yerini oldukça geniş bir düşünce yelpazesinin aldığını görüyoruz. Sanat yapıtının başlı başına bir biçim olduğunu öne süren estetikçiler ve edebiyat kuramcıları (Bkz.Wellek ve Waren), sanat yapıtının olsa olsa iç biçiminden ve dış biçiminden söz edilebileceğini vurguluyorlar. Şu da bir gerçek ki, öz olarak algıladığımız bir durumun, belli bağlamlarda biçimin kendisi olduğuna, biçim olarak algıladığımız bir durumun da belli bağlamlarda özün kendisi olduğuna tanıklık edebiliyoruz. Birkaç yıl önce, edebiyat üzerine konuşmacı olarak katıldığım bir panelde, "şair kişilik" konusunda konuşurken, şairin imgelem ve soyutlama gücünün, sıradan bir insana göre daha gelişmiş olduğunu belirterek, şöyle bir örnek vermiştim: "İçinde kırmızı bir elma bulunan beyaz bir porselen tabağı, herhangi bir kişiye göstererek, onun ne olduğunu sorduğunuzda, büyük olasılıkla, 'tabakta duran bir elma' yanıtını alırsınız. Aynı soruyu bir şaire sorduğunuzda ise, büyük olasılıkla, 'Japon bayrağı' yanıtını alabilirsiniz." Öğretmen olduğunu belirten bir adam söz alarak, örneğime şu biçimde karşı çıkmıştı: "Niçin Amerikan bayrağı değil de Japon bayrağı?" Doğrusu bunu hiç düşünmemiştim. Düş kırıklığı içerisinde, sanırım şöyle bir yanıt vermiştim: "Amerikan bayrağına uygun bir örnek olsaydı, onu verirdim..."

Bu olay, bireyin öz olarak algıladığı şeyin, biçimin kendisi olmasına bir örnek olması açısından, ilginçtir. Şu olay

da biçimin, özün yerine geçtiğini göstermesi açısından çarpıcıdır: İlk gençlik yıllarımda, Adana'da, bir mahalle arkadaşım, ilk kez birlikte olduğu genelev kadınına âşık olduğunu söylemişti. Kadının, arkadaşımın beceriksizliğine rağmen, onun gururunu incitmemesi ve şefkatli davranması buna neden olmuştu. Elbette kadının bu aşktan haberi olmamıştı. Bizim Romeo, haftanın 2-3 günü geneleve gidip, gizlice sevgilisini izlemiş, hatta diğer erkeklerden kıskanmıştı.

Bertholt Brecht, "Bay Koner'in Öyküleri" nde, şöyle bir öykü anlatır: "Bay Koner bir gün bahçıvan olmaya karar verir ve bir bahçıvana giderek düşüncesini açıklar. Bahçıvan elindeki makası Bay Koner'e uzatır, hemen oradaki defnelere küre biçimini vermesini ister, gider. Döndüğünde, Bay Koner'in gerçekten de defnelere küre biçimini verdiğini görür. Ortada iyice küçülmüş küreler biçiminde defneler durmaktadır. Bahçıvan şöyle der: 'Ortada küreler var, ama defneler nerede?'"

Brecht'in anlattığı bu öykü, biçimin mutlaklaştırılarak, özün unutulmasına nefis bir örnektir.

Metin Altıok, "Şiirin İlk Atlası"nda, öz ile biçimin, bir kâğıdın iki yüzü gibi birbirinden ayrılamayan iki düzlem olduğunu öne sürse de, bu sorun daha çok hep yazarların kafasını karıştırıyor gibi gelmiştir bana. Adorno da benim gibi düşünüyor olsa gerek, "Minima Moralia" da şu düşünceleri üretiyor: " Yazarlar için ilk uyarı: Her metinde, her parçada, her paragrafta, ana motifin açıkça ortaya çıkıp çıkmadığına bakılmalı. Bir şey anlatmak isteyen kişi anlatmak istediği şeye kapılıp gider ve üzerinde düşünmez olur. Niyetine fazlaca yakın durduğu, 'düşüncelere dalmış' olduğu için, söylemek istediği şeyi unutmuştur. (...) Metni kısaltmaktan kaçınmamak, atılan cümlelere hiç acımamak gerekir. Yapıtın uzunluğu önemsizdir, kâğıda dökülenlerin miktarının yetersiz olduğu kaygısı da çocukça .(...) Gerektiği gibi yazılmış metin örümcek ağına benzer: Gergin, eş merkezli, saydam, sıkı örgülü. Uçuşan her şeyi kendine çeker. Arasından geçmeye çalışırken ağa yapışıp kalan metaforlar, onu besleyen avlardır. Konu ve malzeme kendiliğinden ona doğru kanat çırpıyordur."

Adorno'nun betimlediği gibi bir "sıkı metin" düşündüğümde, aklıma James Joyce'un, "Dublinliler" adlı yapıtındaki, "Üzücü Bir Olay" adlı öykü geliyor. Öykünün temel karakteri olan Mr. Duffy, öylesine sağlam ve sıkı biçimde betimleniyor ki, yani öz ve biçim uyumu o denli iç içe geçmiş bir dengeyle sağlanmış ki, okurken, hiç farkına varmadan, kendinizi Mr. Duffy ile ödeşleştiriyorsunuz: " Mr. Duffy, fiziksel

ya da zihni bir düzensizliği akla getiren her şeyden nefret ederdi. Bir ortaçağ doktoru onu görmüş olsa, oluşumunda kurşun madeninin ağır bastığını söyleyebilirdi. Yaşadığı yılların bütün öyküsünü anlatan yüzü Dublin sokaklarının kahverengi tonunu taşırdı. Uzun ve oldukça iri başında kuru kara bir saç çıkıyor, kızılımtırak bıyığı pek dostane görünüşlü olmayan ağzını ancak bir ölçüde örtüyordu. Elmacık kemikleri de yüzünü sertleştiriyordu; ama gözlerinde yoktu sertlik. Kızılımtırak kaşlar altından dünyaya bakan bu gözler, başkalarında kurtarıcı bir içgüdüyü selamlamaya her zaman hazır olup da çoğu zaman hayal kırıklığına uğramış bir insan izlenimi veriyordu. Bedeninin biraz uzağında yaşar, kendi davranışlarını kuşkulu bir şekilde yan gözle süzerdi. Tuhaf bir otobiyografik huyu vardı, onun için zaman zaman kendisiyle ilgili bir cümle kurar, cümlenin öznesi üçüncü şahıs, yüklemi de geçmiş zaman olurdu. Dilenciye hiçbir zaman sadaka vermez, kalın bir fındık dalından yapılma bastonuyla dimdik yürürdü..."

Evet, dünyayı ve olayları doğru kavrayabilmek için, öz ile biçimi, sanırım nehir ile yatağı gibi ayrılmaz bir bütün olarak algılamak gerekiyor.

>Necati Güngör

Kaçak>Anı

Cemal Süreya ile...

Bir meyhane kuşu **muydu o?**

Cemal Süreya ile yakınlığımız, tanışmamız ve dostluğumuz, on yıllık bir süreyi kapsıyor. En fazla on bir, o kadar. Bu süre içinde üstadı her gün biraz daha yakından, her gün bir başka yönüyle tanıdığımı anımsıyorum. Şimdi düşünüyorum: Evde, sokakta, işyerinde beraber olmaktan çok, bir meyhane masasının çevresinde bulunduk... Ve uzak yakın, birçok insanla birlikte...

Cemal Süreye bir meyhane kuşu muydu? Belki evet.

Zaman zaman, sevdiği ya da sevmediği meyhanelerden söz ederdi.

Onu tanıdığım ilk günlerden itibaren, İstanbul'un değişik meyhanelerine "müdavim" olduk. "Çınar", "Hatay", "Fıçı", bunlardan bazıları... Onun, bu konuda daha eski, dolayısıyla daha sürekli arkadaşları da vardı. Sözgelimi Muzaffer Buyrukçu. Kendisine sorsanız bir çırpıda söyleyemez, kaç yılda kaç meyhane dolaştıklarını. Açın bakın günlüklerine Buyrukçu'nun: Hemen hepsi, tabii Cemal Süreya ile ilgili olanlar, bir meyhane atmosferini yansıtır... Birliktelikler uzun olurdu Cemal Süreya ile. Akşam olunca herkes evine dağılmazdı. Söyleşisine, şakalarına, ilginç saptamalarına doyum olmazdı da ondan...

Gördüğüm kadarıyla, bir yere "müdavim" olmak için orayı işletenleri sevmesi gerekiyordu. Sahibi ya da garsonları onu "aziz" tutmalıydı. Tek koşulu buydu. İnsana insan gibi davranmalıydı meyhaneci. Bu konuda kendilerini eğitmiş olmalılardı. O zaman orasını daha bir benimserdi. Rahat ederdi. Ona kötü davranan, bayat meze, artık içki yutturmaya çalışan meyhaneleri, kaba ve hödük işletmecileri, "sessizce terk" cezasına çarptırırdı. "Abi, bir şey diyeyim mi size, bir daha gitmiyoruz oraya, tamam mı?" Cemal Süreya'nın gitmediği meyhanede bizim ne işimiz var?

Bu nedenle on yılda epeyce meyhane değiştirmiştik.

Cemal Süreya'nın meyhane masaları, müptezel işret masaları değildi hiç kuşkusuz. Bazen bir esprinin, bir fırkanın, ansiklopedik bilginin çevresinde saatler geçirilirdi. Herkesi dinler, herkese söz hakkı tanır, konuşmayıp susanları konuştururdu üstat. Genç yaşlı, ünlü ünsüz, kadın erkek, bilgili bilgisiz, paralı parasız, herkese eşit davranır, aynı muhabbeti gösterirdi; yeter ki bir çiğlik, bir sahtekârlık yapmamış olsunlar. Kaç saat oturulursa oturulsun, söyleşisine doyum olmazdı. Alabildiğine renkli, keyifli saatler çabucak geçip giderdi onunla. Buyrukçu, "Cemal, bir büyük daha söyleyeyim mi?" derken, geçip giden zamanı başa almak isterdi adeta. Birini överken, övgü sözcüklerinin arkasına -yalnızca ârif olanın anlayacağı- gizli anlamlar saklamak, yalnızca üstada özgü bir diplomatlıktı! Masasının müdavimleri iyi bilirlerdi onun bu özelliğini.

Cemal Süreya'nın meyhaneciliği, biraz da evcil olmayışından ileri geliyordu, yanılmıyorsam... Sözgelimi, ölünceye dek sürdürdüğü, Gazeteciler Cemiyeti Lokali'ndeki pazartesi toplantıları onun kabul günleri gibiydi. Saat on ikide başlar, akşama kadar sürerdi. Burada konuklarını ağırlar, buluşacağı kimselerle buluşur, iş görüşmelerini yapar, telif alacağı varsa birilerinde, onu getirirler... Ama asıl, dostlarıyla gırgır şamata bir gün geçirirdi. Kimler gelirdi lokale? En başta Buyrukçu. Necdet Ökmen. Bazen Melise Gürpınar. İpek Tekil. Arada bir, birkaç dakikalığına Halil İbrahim Bahar... Yeni yetmelerden Sunay Akın. Avcı Raif...

Bir defasında da Can Yücel geldi. Keyifli bir kalabalığı vardı sofranın. Oraya ilk kez gelmiş olan bayanlar da anımsıyorum şimdi. Can Yücel daha oturmadan:

"Oo, Darphane Müdürü de burdaymış!" diye lafı patlattı.

Cemal Süreya hemen yapıştırdı:

"Darphane Müdürlüğü yaptım ama, oradan ayrılırken paçalarımı silktim ki, üzerimde altın tozu kalmasın... N'olacak, sen de bakan oğlusun..."

"Babam bakandı, evet, ama benim bir şeyim yok, sadece şiirim var benim!"

Şaka gibi başlayan bu diyalog giderek havayı geriyordu; Cemal Süreya:

"Evet şiirin var, ele gelir bir şey yazdın mı bugüne dek?"

Can Yücel enikonu öfkelenmişti:

"Senin eline gelecek başka şey var bende, ister misin, vereyim mi?"

Cemal Süreya, o giderek soğuyan ortamın sessizliğinde:

"Ver ulan!" dedi, elini uzattı Can Yücel'e.

Can Yücel muzip bir çocuk gibi ayağa kalktı, ordaki bayanların da bakışları altında, pantolonunun fermuarını açtı;

Desen: Onur Güçel

aletini ortaya serdi. Kimimiz gülüyor, kimimiz bu işin sonunu merak ediyor... Masanın iyice gerginleşen havasını yine Cemal Süreya değiştirdi:

"Hiç değişmemiş ulan!" dedi, "Eskisi gibi..."

Can Yücel en kalın sesiyle güldü:

"Değişmez tabii, niye değişsin ki!"

Kendini tutanlar kahkahayı koyverdi, hava yumuşadı gitti.

Sofrasının herkese açık oluşu, kimilerini rahatsız ederdi; bu nedenle başlarda Cemal Süreya'nın pazartesilerine sürekli gelenler, zamanla uğramaz oldular. Ama gidenlerin arkasından bakmazdı. O yalnızca kendisini sevip sayarak sofrasına gelenlere güler yüz gösterdi...

Benzetmek gerekirse, bir Mevlâna dergâhıydı üstadın sofrası.

Dünyanın her sorunu, en ilgisiz konular, Cemal Süreya'nın masası çevresinde birdenbire ilginçlik kazanırdı. Örneğin, memeli bir hayvan olan balinanın adet görüp görmediği; ya da dişi hayvanlarda kızlık zarının bulunup bulunmadığı; yahut Türkiye'nin en güzel kızlarıyla, hangi dönemlerde, hangi meslekten erkeklerin evlendiği gibi... Saçmalamak dahil, her konu konuşulabilirdi, tüm fantezisiyle. Söyleşinin merkezinde kendisi olurdu, çünkü bu türden konuları gündeme getiren de genellikle oydu.

Söyleşilerin başını çeken Cemal Süreya'nın meyhane masaları, en "mukassi" ortamlarda bile espri şimşekleriyle aydınlanırdı! Bu ortamda yasak olan tek şey, kişinin kendini övmesiydi. Hatta karşısındakini övmesi bile tiye alınırdı.

Günün sonunda masanın hesabı, genellikle herkesin mali gücüne, cebindeki paraya göre bölüştürülürdü. Parası olmayan, Cemal Süreya'dan yiyip içme hakkına sahipti. Bazen varlıklı bir arkadaşı ziyaretine gelmişse, -ki bunlar çoğunlukla Siyasal'dan arkadaşı olurdu- o kişinin hesabın tümünü ödemesine izin verebilirdi. Pazartesiler dergilerden telif alma günü olduğu için pek sıkıntı çekilmezdi ödemelerde. Ancak bazen de evdeki hesap çarşıya uymaz, beklenen telif gelmezdi!

Bileceksiniz, -adı gerekmez- seksenli yıllar boyunca derginin birinde sürekli köşe yazıları yazıyordu. Cemal Süreya'nın yazıları, hiç kuşkusuz derginin en nitelikli, en çok aranan, okunan yazılarıydı. Haftalığı yirmi bin liraya! Dört yazı yazınca seksen bin lira ya alıyor, ya da alamıyordu! Derginin yönetmeni, üstadın ölümünden sonra ayda dört yüz bin lira ödendiğini söylemiş bir yerlerde. Keşke belgeleriyle kanıtlayabilseydi bu iddiasını... Ödeme makbuzlarını gösterseydi, o zaman belki inandırıcı olurdu.

Bir gün, daha lokale uğramadan derginin yönetim yerine gitmiş, birikmiş teliflerini istemiş; iki saat sonra ödeneceği söylenmiş kendisine. Bunun üzerine lokale gelip beklemeye koyuldu. Akşamın geç saatlerine kadar sürdü bu bekleyiş. Arkadaşları sofrasına uğradı, söyleşildi, yenildi içildi... Hesap vakti geldi çattı; saat başı telefonlar edildi dergiye. "Şimdi gönderiyoruz!" vaadiyle aldatıldı! Buyrukçu da vardı o gün... Tanıktır. Bekleyerek geçen her saatte yeni bir şişe açılıyor, hesap gittikçe kabarıyordu. Belki elli bin lirayı bulmuştu. Seksen bin liranın ellisini oraya bırakacak, otuzunu da cebine koyup Kadıköy'e dönecek... Sinir bozucu o uzun bekleyişinin sonunda birileri çıkıp geldi elinde zarfla. Zarftan çıka çıka kırk bin lira çıktı! Üst yanı, çıkmaz ayın son çarşambasına havale edilmişti!

İşte bu koşullarda yazıyordu Cemal Süreya. Yazdıklarından eline geçen parayı arkadaşlarıyla yiyordu tasalanmadan... Yaşadığı sürece onurlandırdığı meyhaneler, onun ardından yetim kaldı.

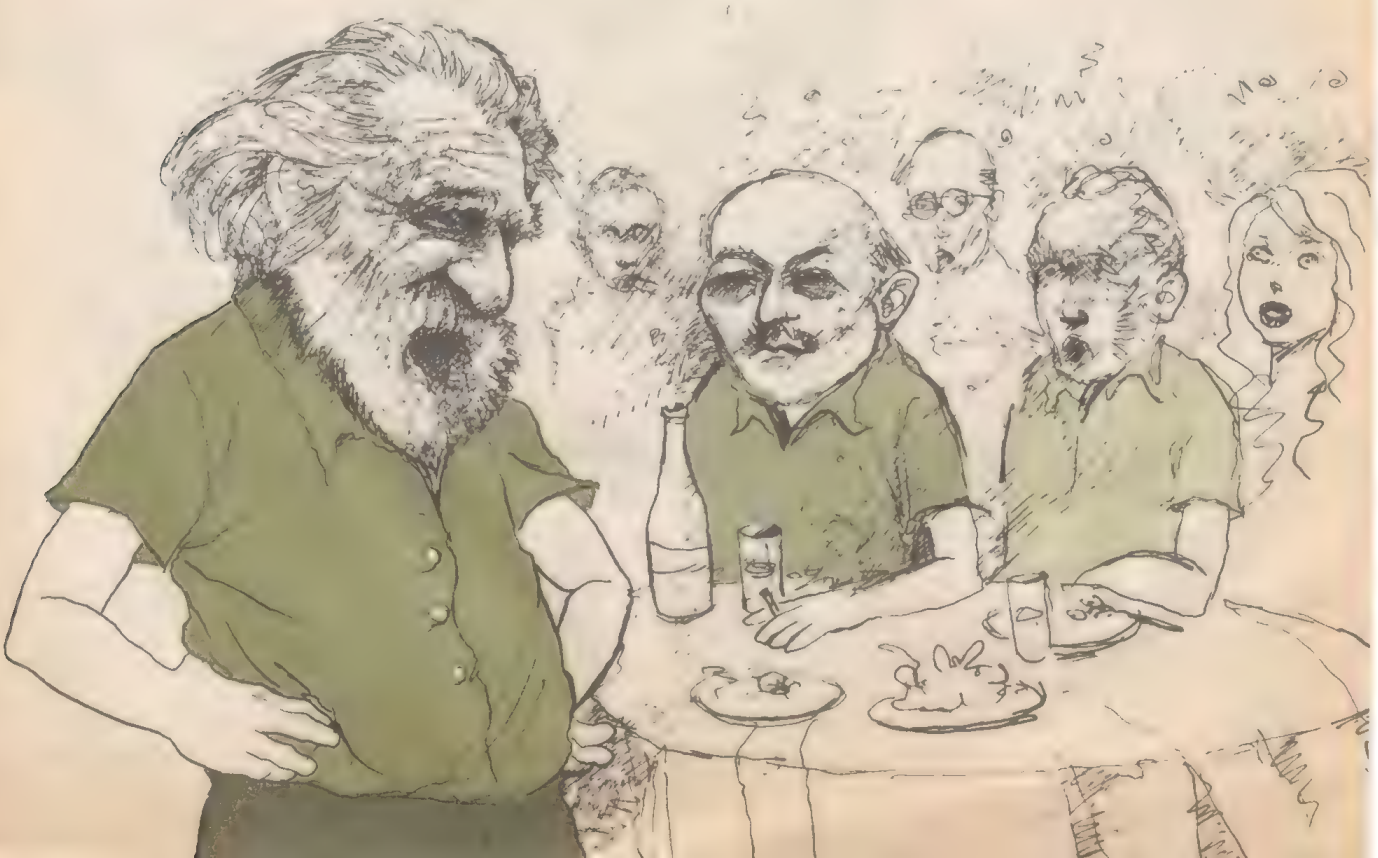

Babil'de gece

Babil'in üzerine göğün karanlık örtüsü çöktüğünden beri epey bir zaman geçmiş, cadde ve sokaklardaki bütün canlılığı alıp götürmüştü. Gecenin ilerleyen saatlerinde, son birkaç meyhane de kapandıktan sonra sıcak evindeki rahat yatağına uzanmamış hiç kimse kalmamıştı şehirde. O sıralar başkent Babil'in uykusunu kaçırabilecek hiçbir düşman gücü olmadığı için en az kralları kadar rahat uyuyabilen bu kentin insanlarının mutluluğunu her kavim diline dolamış, her kent onun rahatlığına imrenmişti. Ama bu rahatlık bile yeterli gelmeyebiliyordu bazılarına. Çünkü tüccar kocasının saray gibi evinde genç bir kadın huzursuzluk içinde döneniyordu yatağında. O gecenin bunaltan sıcağından dolayı genç kadın, üzerini örten ince keten örtüyü tekmeleyerek atmış, çıplak bacaklarını çarşafının en kuytu köşelerine sürterek yatağının üzerinde keşfettiği azıcık serinlikten bile yararlanmaya çalışmıştı. Ama olmuyordu, serinlemesi mümkün görünmüyordu. Bu gece odasındaki gölgeler bile serinliğe hasretti sanki; odasında her bir eşyanın silueti erimiş bir katran gibi duvarlardan akıyor, birbirine karışarak bir anlık fark edilebilen şekillere dönüşüp eski donmuş hallerini yeniden alıyorlardı.

Lamassi'nin tavana bakıp içini yakan sıcağa karşı üzerindeki ince geceliği de çıkarmaya uğraştığı bir sırada tavan aniden yarılarak göğün yıldızlarını bile örten kara gövdesiyle içeriye bir şeyin süzüldüğünü fark etti. Sıcak vücudu aniden buz gibi bir ürpertiyle dondu kaldı. Korkudan kıpırdayamıyordu ama öldürüleceğine dair bir his de taşımıyordu. Gölgenin niyetini sezmiş gibi kımıldamadan bekledi. Üzerinde devinen kara gölgenin çizgilerini seçtiğini sandığı sıralarda hep, bir sürüngenin pullu derisini görür gibi oluyordu. Göz zannettiği boşluklarda yarık bir çift gözbebeğiyle bakışıyordu ama bu pullu deri onun narin cildini çizmiyor, acıtmıyordu. Göründüğü gibi ağır olmayan bu şey bir alev gibi vücudunda gezinirken onu bir anda damarlarında akarken buluyor, yeşil baloncuklar arasında, tıpkı suyun akışına kendini kaptırmış yapraklar gibi sürüklenirmişçesine yüzerken görüyordu; boynundaki şah damarının kabartısını eliyle hissetti ve kanını tutuşturan bu deli alevin ateşiyle ciğerlerinden sökülüp gelen boğuk bir çığlık atarak zevk sarhoşluğuna benzer bir zihin bulanıklığı içinde kendini kaybederek bayıldı.

Ertesi sabah onu baygın bir halde bulan köleleri, hanımlarını kendine getirmekte çok zorlandılar. Lamassi gözünü açtıktan sonra bile içinde bulunduğu şoktan kendini kurtaramamıştı. Durumunu akşam eve gelen kocasına bildirdiklerinde o da çok telaşlanmıştı. Onun zorlamasıyla konuşan Lamassi'nin birkaç kelimesinden bile durumu anlayan kocası, evini cinlerin bastığı yargısına vararak doğruca Tanrıça İştar'ın tapınağına gidip yüklüce bir bağış ile kurban sunusu yapmasına karşın, içini rahatlatamadığından dolayı arkadaşı olan başrahipten işin aslını öğrenmek için ona her şeyi anlattı. Başrahip hemen birini arşive gönderip kadının kayıtlarını incelettirdi. Yardımcısı gelip kulağına bir şeyler söyledikten sonra başrahibin yüzü allak bullak oldu ve üzgün bir ifadeyle acı gerçeği dertli kocaya anlatmaya başladı: Arşiv kayıtlarına göre Lamassi, Tanrıça İştar'a karşı ödenmesi gereken bir borç olarak bu tapınağa gelip kutsal fahişelik görevini ifa etmemişti.

Adam karısının inançlarından hiç kuşkuya düşmemişti doğrusu, ama onun erkeklere karşı çekingen biri olduğunu kendi deneyiminden biliyordu. Evliliklerinin ilk gecesinde bile onu tahrik etmek için gayet sabırlı davrandığını başrahibe sıkıla sıkıla itiraf ettikten sonra onun onayıyla yüce gönüllülüğü konusunda artık bir laf edilemeyeceğine kesinlikle emindi artık. Ama gel gelelim, o gece karısı gereğinden fazla korkak davranınca, giysilerini çıkarıp üzerine abanarak işini bitirmiş ve lüle lüle sarkan siyah sakallarını sıvazlayarak keyif ve hazdan titreyen dudaklarından birkaç sevgi sözcüğü dökülmüştü. İşte böylesine çekingen bir yapıya sahip olduğu için belki de tanrıça İştar'a olan borcunu ödeyememişti.

Başrahip ona hak vererek söylediklerini sonuna kadar dinledi, ama bu durumda bile kararında en ufak bir değişiklik olmamıştı. Hüküm kesindi ve bu görevi yerine getirmediği sürece evinin cinlerin istilasından kurtuluş ümidi yoktu. Çünkü karısının şahsında Tanrıça İştar tezahür edeceği için aynı zamanda birlikte olacağı erkeğin şahsında da İştar'ın sevgilisi Tanrı Tammuz tecelli edecekti. Oysa Tammuz'un ni-

Desen: Onur Güçel

kâhının olmadığı bir kadına cinler rahatlıkla musallat olabilirdi. Başrahibin teşhisi buydu.

Adam, başlarına gelen talihsizliği bertaraf edebilmek için karısına yarın tapınakta giymesi için çok güzel bir elbise satın alarak evine döndü. Bütün gece süren tartışmalardan sonra nihayet karısını ikna edebilmişti. Lamassi, kendisini seçen birisi çıkmazsa günlerce eve dönememekten korkuyordu. Kocası, gerçi Lamassi'nin güzelliğini fark edebilen bir insan olarak böyle bir ihtimali aklından bile geçirmemişti. O gün geldiğinde zavallı Lamassi çok sevdiği evinden ve düzeninden uzak kalırım diye göz yaşları dökerek ayrıldı. Tapınağa gidip iplerle bölünmüş alanlardan birine geçip oturmaya başladı. Hiç ummadığı biçimde erkeklerin kendisini ışıltılı gözlerle süzdüğünü ve birisinin elini kesesine uzatıp ona doğru geldiğini görünce sevindi; ama arka sıralarda meydana gelen bir karışıklık adamın hevesini kursağında bırakmış gibiydi. Çünkü gelen kişi kralın tahta çıkacak en büyük oğluydu. Onun geldiğini görenler saygıyla yana çekilerek yol açmışlar ve onun kesesini çıkararak Lamassi'nin dizlerine doğru attığını görmüşlerdi. Prens, kalın sesiyle, "Senin şahsında Tanrıça İştar'ı çağırıyorum," demişti.

Ertesi gün tüccar olan kocası uzaktaki bir ülkeye mal götürmek için saraydan önemli bir sipariş aldığında, evine dadanan beladan kurtulduğuna iyi bir işaret olarak algıladı bu durumu. Karısı cinlerin saldırısından kurtulmuş, kendisinin de işleri açılmıştı. O, kervanıyla Babil'den gittikten sonra prens, başrahibe teşekkür kabilinden armağanlar gönderdikten sonra Lamassi'nin tapınakta rahibe olarak kalması için ikna edilmesi konusunda da bir ricada bulundu. Başrahip memnundu; çünkü ne de olsa prense, İştar'ın en güzel tezahürüyle birlikte olma şansını vermiş ve böyle bir rahibeye sahip olmanın hayalini kurmuştu.

Oktay Taftalı>

Şiir Atölyesi

Şiire Çalışırken

Sırt Numarası 3

Şiirde ritm (tempo)

Ritm, genel olarak evrenin hareketinin ve evrendeki hareketin, göreceli zaman içindeki akış ve oluş düzenini belirleyen bir unsurdur. Hani kimi zaman deriz ya "hocam ya? amma ritmim bozuldu, kendimi iyi hissetmiyorum" veya can sıkıcı bir maç izlerken deriz ya: "hocam bu oyunda tempo yok, içim bayıldı Kuran çarpsın." İşte bu söylemlerle dile getirmek istediğimiz şey olayın akış biçimindeki düzensizlikten veya uyum bozukluğundan kaynaklanan bir durumdur.

Evrendeki hareketi ve oluşu belirleyen ritm düzeni, futbol sahasındaki oyunu da, kâğıt üzerindeki şiirin akışını da aynen belirler. Niye? Çünkü, şiir de, futbol da bu evrende yine bu evrenin işleyiş yasaları içinde cereyan etmektedir de ondan. Bu evrenin dışında bu evrenden bağımsız bir şiir olamayacağı gibi, evrenin yasalarından bağımsız bir şiir de olamaz. Eee, neticede bizzat insan ve insanın yaşamı da bu evrene ait ise, şiir de bu evrene ait olmak zorunda değil mi?

Nasıl ki, sahadaki oyunun ritmi, oyunu yürüten oyuncuların hareket biçim ve düzenlerinden kaynaklanıyorsa, şiirdeki ritm de, şiirin üzerinde yürüdüğü sözcük ve mısraların düzeninden kaynaklanmaktadır.

Bu düzen, şiiri yazarken, insanın ve doğanın bütünlüğünde temelini bulan bir sezgiyle kendiliğinden de oluşabilir. Yahut da sözcükleri artırıp eksilterek, tekrarlar yaparak, mısraları değişik yerlerinden kırıp, birleştirerek ve noktalama işaretlerinden de yardım alarak, çeşitli ritm düzenleri elde edebiliriz. Bunlar tıpkı müzikte olduğu gibi ağır aksak (senkop), hızlı aksak veya ağır düz, hızlı düz vb. ritimler olabilirler.

Bir örnek olarak, şiirimizde en ustaca ritm tekniklerini uygulamış ve geliştirmiş olan Nazım babaya göz atabiliriz: "Sıcaktı./ Sıcak./ Bulutlar doluydular,/ bulutlar boşanacak/ O, kımıldamadan baktı./ Kayalardan/ iki gözü kartal gibi indi ovaya./ Orada en yumuşak, en sert/ en tutumlu, en cömert,/ en seven, en güzel kadın/ TOPRAK/ Neredeyse doğuracak/ doğuracaktı."

Nazım babadan aktardığımız bu mısralar ritm konusunda çok tipik ve belirgin ipuçları veriyor. Yeni ek hecelerle tekrar edilen benzer sözcükler, kuvvetlendirdiği kadar yinelenerek mısra akışına katkıda bulunan 'en' sözcüğü ve son hecelerde vurgulu ünlü harflerle güçlendirilmiş sözcüklerin mısra sonlarına rast getirilmesi... ve daha neler neler... Bu kısacık aktardığımız mısralara bakan dikkatli bir göz bizim de farkına varmadığımız çok şeyi görebilir...

Not: *Geçen sayılarımızda, mürettip hatası nedeniyle ortaya çıkan ve anlam bozukluklarına bile yol açan dizgi yanlışları dolayısıyla, ben ve takım arkadaşlarım adına hepinizden özür diliyoruz...*

>Özlem Kumrular

Latin Dünyası

Tatil Seyir Defteri

Öyle deniz, kum, güneş racona 180 derece ters düşer mantalitesiyle birinci sınıf bir turistin yapmayacağı her şeyi yapmak üzere Latin halkımın arasına karışıp şöyle has be has bir yaz geçireyim, bir taraftan da Romalılar hazır Roma'yı terk etmiş, arşivleri ve kütüphaneleri bana bırakmışken Vatikan Gizli Arşivi'ne girip bitmeyen tezime hız vereyim diye Roma'ya attım kendimi. Malum, Ağustos ayı İtalyanların pılıyı pırtıyı toplayıp soğuk memleketlere göç ettikleri bir aydır normal koşullarda. Lâkin bu sefer gazetelerde boy gösteren savaş, terör ve bilumum sahte korku saçan haberlere canı gönülden inanmış ve cümbür cemaat İtalyan sahillerine saldırmışlardı. Roma'da karıncalar dahil olmak üzere herkes turistti. Camlarda görünen tek ibare tatil nedeniyle kapalı yazısıydı. Tüm Roma'nın tatil nedeniyle kapalı olduğu, sıcağın meteorolojik saptamalara göre son iki yüzyılın tabanına vurduğu, Çin asıllı olduğu iddia edilen kaplan sivrisineklerin bütün şehri zapturapt altına aldığı bu nahoş ayda bana da kala kala ciğerlerini tanıdığım Romalıları bir de ölüm koşullarında, bu sefer daha bir yakından, incelemek kalmıştı.

Mil yapayım maksadıyla elimle ölümümü imzalayarak bir kez daha kullandığım İtalyan Havayolları bu sefer beni şaşırtacak bir eylemde bulunmamıştı. Ne de olsa deneyim bana "her şey yolunda gidecek mi acaba" sorusunun yerine "acaba bu sefer ne ters gidecek" sorusunu sormayı öğretmişti. Havada olmazsa karada, mutlaka ama mutlaka bir sürpriz olur malum havayolu imzalı uçuşlarda. Bu sefer uçağa gelmesi bize fazladan bir saate mal olan bir valizi bekleyerek boynumuzun borcunu ödediğimizi sanıp mutlu mutlu havaalanına inmiştik ki, bütün bagaj bantlarının saatlerdir iflas halinde olduğunu keşfettik. Hiç şaşırmadık ve o bildik sabır ile bekledik. Ne de olsa normal hali grev gibi olan bu müessesenin havada grevini görmüş, sıcak kahve ile haşlamış bir insanoğluydum. Bu uçuşlarda saatlerce beklemek norm, bir şeyin yolunda gitmesi normdan sapmadır. Bant çalışmaz, havalandırma her daim bozuktur, uçak kalkmaz, piste inemez, iner ama kapı açılmaz, kapı açılır ama amcam havaalanı bağlantısı kapısını açmayı unutmuştur, yolcu bir fare gibi tüpe sıkışır, bekler. Rötar mı? Farzdır.

Havada hayat ise şöyle seyreder. Ölmesine bir yıl kalmış bütün İtalyanlar bu uçuşlarda hizmette bulunurlar, Gino'nun anneannesi, Antonello'nun dedesi, Tiziana'nın büyük dedesi, hepsi hosteslik, stewartlık yapar. Anneannemden hallice kadınlar hostes sıfatıyla dolaşır ellerinde tepsilerle. Hem de Drakula maskesiyle. Stewartlar ise İtalyanın çirkini olmaz mottosunu haince baltalar. Malum biz de saçın santim fazlası, sakalın sinek kaydırmayanı uçağa binemez. Bunlarda saç sakal öyle bir birbirine karımış ki, amcam koridorda dururken hangi tarafa servis yapıyor anlaşılmaz. Kafanın önü arkası bir, aynı derece kıllıdır. İtalya'da yenmeyen ne kadar şey varsa hepsi havada tepsi içinde zavallı yolcuyu bulur. Yemeği görebilmek için ise mikroskop yoktur. İğrenç yeşil kurbağa rengi bir fonda oturur bunları kemirir, İtalya'nın adı duyulmamış şaraplarıyla acınızı unutmaya çalışırsınız. Ayrıca sakın çatal bıçağın dayanıklılığını fazla zorlamayın, çünkü elinizdeki her şey dokuzuncu sınıf plastikten yapıldığı için vahşi bir temasa dayanamayacak kadar kırılgandır. Yere inince alkışlamak kaynağı bilin-

meyen bir gelenektir. Biz buna aramızda kısaca "Akdeniz alışkanlıkları" deriz. AB salatalıkların boyu, pizzanın yanığı, şarap şişesi mantarıyla uğraşacağına arasında para toplasın, şu İtalyanımın havayollarına bir çeki düzen versin.

Uçaktan indiğinizde, -er geç bunu başarırsınız çünkü, ama bu zaten sizin kişisel başarınızdır- ilk fark ettiğiniz şey hiç bir şeyin yolunda gitmediği olur. Ne de olsa bu ülkede kurallara uymama kuralı vardır. Hatta kural hiç koyulmaz, çünkü olanlara da uyulmaz. Ya da başka bir deyişle İtalya'da yasak koymak yasaktır. Kendi adıma dehşetle pek çok İtalyan dostumun "kasis" kelimesini bilmediğini keşfettim. Çünkü memlekette kasis neredeyse yok gibidir. "Bizim İtalyanlar zaten takmayacak" mantığıyla kasis yapma gereği duyulmamıştır. İtalya'da, özellikle de Roma'da, dönüş yasak tabelası önünde yığılmalar olur, lütfen buradan geçin efekti yaratır bu tabelalar. Dönüş yasak, tek yön gibi kavramlar ise İtalyanlarca hastir ünlemiyle karşılanır. Giriş olmayan her yoldan ısrarla girilir, tek arabanın zor girdiği sokaklara iki yanlı park edilir. İtalyanım arabasız tuvalete bile gitmez. Kıçının girebileceği her yere arabayla girer. Memlekette yaya yok gibidir. Yaya olan da zaten turisttir. Neyse ki her şeyin büyüğünü seven İtalyanlar arabaların küçüğünü sever ve şehirde ulaşımın *mission impossible* olmasını engeller. Geçen on arabadan biri, adının Smart'tan ziyade "Stupid" olması gerektiğine tüm kalbimle inandığım, içine tek bir şeftali -ama kabuksuz- alabilen, dört tekerlekli bir araçtır. İtalya'da kaza oranının bizimkini havada karada sollar hale geldiği bu zamanlarda hükümetin parlak bir fikir geliştirerek her hatadan ehliyetten korkunç puanlar düşürmesi bile caydırıcı bir rol oynamamıştır. Ehliyet üç kez kırmızı ışıkta geçerek sonsuza kadar elden gider durumdayken bile İtalyanım tam gazdır. Roma'da numune olarak kalan son üç beş kelle Romalının bile firar ettiği resmi tatil günü olan Ferragosta sabahı incinin top oynadığı bir sokakta iki arabanın birbirine girdiğini görüp bir kez daha dehşete düştüm. Bizden başka trafikte bulunan diğer iki araba üstün başarı örneği sergilemiş ve cafcaflı bir şekilde çarpışmayı başarmıştı. Hemen safkan bir Japon gibi bu anı görüntüledim.

İtalyanım beş dakika boş durmaya gelmez, hemen milli stil yaratır. Son İtalya uçak biletime bakıyorum. Sadece iki buçuk ay önce alınmış. Bir de İtalyanlara bakıyorum, tanınmaz haldeler. Kitlesel bir stil yaratmışlar kaşla göz arasında. Eskiden kellik eğilimi gösterenlerin kullandığı bir taktik iken şimdi istisnasız tüm İtalyanlarca uygulanan bir stil olmus sıfır numara kelle. Tüm İtalya anlaşmış gibi kafayı kazıtıp, çene ortası minik armut sakal bırakmış, göbekler kazınmış. Sözleşmiş 12 milyon dev adam. Bütün yaz kapri pantolonlar ve açık, parmak arası terliklerle kel kel dolaşıp durdular. Çinliyi at Çin'e, zor da olsa bulursun. Romalıyı at Roma'ya, hayatta tanıyamaz, bulamazsın. Yazlık fani stillerin bir din gibi bu kitlesel uygulaması Çizme'de kanun. Her şeye rağmen Çizmelim bir numara. Tanrım, bu İtalyanları vinçle mi döktün buraya? Hepsi bir yere toplanmış güzelliğin. Göbeklisi, keli, kıllısı, sünmüş, uzamış, dört bir yanı sarkmışı bile ayrı bir güzel. Vatikan'ın nirengi noktası, San Pietro[1], İtalya'da tüm erkekler San Pietra[2]!

Sekiz yıldır televizyonla yakın temasta bulunmayan biri olarak İtalyan televizyonunun sefaletini görüp en azından saçma salak diziler yapma kabiliyetimiz olduğunu düşünüp avundum. Çünkü İtalyanlar onu bile yapamıyorlar. Mevcut olan birkaç kanalda son sekiz yüzyılın en iğrenç filmleri ve 900'lü satış hatları var. Düzgün bir şey seyretmek için şöyle kesenin ağzını bir güzel açmanız lazım. Unutmayın ki İtalya'da her şey Berlusconi'nin.Televizyon kanalları, futbol takımları, yayın hakları, don, külot, hava, su, her şey. Aman kendinizi kollayın.

Bütün bunlar bir yana, her türlü hava muhalefetine rağmen İtalyanıma, İtalya'sına, memleketin her zerresine ölümüne âşık olmadan edemezsiniz, ne yalan söyleyeyim. Başka bir şeydir İtalya ne de olsa. Roma kavrulurken şöyle bir Frascati'ye çıkar, bin yıllık geleneği uygular litrelik şarabınızı alır Yeditepe'ye karşı yudumlarsınız. Ya da sadece bir saat ötedeki ortaçağ köylerine gider, turuncu sokaklar, yeşil panjurlar arasında dolaşır, sokak aralarında unutulmuş fresklere hayretle bakar, şehrin gerçek bir açık hava müzesi olduğunu onaylarsınız. Böğürtlen köyü Nime'ye gider göle karşı dondurmalı orman meyveleri yersiniz, Subiaco'ya çıkar tatlı şarabını tadar, bir metrelik sokaklarından sürtüne sürtüne geçersiniz, Altiplani di Arcinazzo'ya tırmanır sekiz yüz metrede açık hava kitapçılarından akla hayale gelmedik kitaplar bulur, eski film afişleri yüklenirsiniz. Deniz mi? Atlar Toscana'ya gidersiniz. Akıllara durgunluk veren Giglio adasında kar beyazı kumlara bulanır cam gibi turkuaz denize girersiniz. Bir de Rino'yu açarsınız sonuna kadar... Yetmişlerin en çatlak şarkıları çalar rüzgâra karşı. **TI AMO ITALIA!**

GELECEK AY: İTALYA YOLCULARINA PRATİK TAVSİYELER...

[1] Aziz Petrus Katedrali
[2] Aziz tas!

>İrfan Yıldız

AÇIK MAVİ'DEN ZEYTUNİ MAVİ'YE

Anadolu'da petrol de var, edebiyat da!

Bilirsiniz, bir grup uzman, aydın, petrolün varlığını hatta petrol rezervinin olağanüstülüğünü ileri sürer, kanıtlamaya çalışır, diğer bir grup ise, her ne mantıkla davranıyorlarsa, 'Türkiye'de petrol yok kardeşim, bunlar palavra' diyerek, birilerine şirin görünür. Ama, cümle âlem bilir ki, Anadolu'da önemli petrol kaynağı vardır, ancak keşfedilmemiştir yahut keşfettirilmemiştir. Bacaksız, kısa kısa kuyularla, 'işte yok' diyerek geçiştirilmiştir. Bunları sağır sultan da biliyor. Neyse bunun gibi... Anadolu'da büyük bir edebiyat var, diyoruz. Hoş, pek çok büyük edebiyatçımız Anadolu semalarından yükseliyor zaten. İşin değişen yanı şu. Eskiden Anadolu semalarından yükselerek İstanbul'a intikal eder, artık istanbul semalarında bir tür mecburi iskâna tabi tutulurdu. Özellikle de Rumeli (Avrupa) yakasında. Aksi halde, kazan kaldırdı diye itham olunup, Babıali'de görünmez avlularda manen ve fikren idam olunurdu. Sesizce götürülüp kellesi vurula! Ne var ki, iş artık değişti. Bilişim ve iletişim, dükalıkların saltanatını yıktı. Bu âlemde illa ki bir ödül istemiyorsan, zalim bir jürinin giyotini önüne boynunu uzatmıyorsan, oh özgürsün! Biliyor musun, artık sen edebiyatınla baş başa, özgür edebiyatçısın. Bir dizenin, bir şiirinin, bir öykünün bir kitabının okunup, paylaşılması, iletisini halka ulaştırması yetiyor sana. Sen artık hür generalsin. Ne âlâ. Sen, keşfedilmemiş, belki de, hakkındaki ferman icabı asla keşfedilmeyecek, ama, her zaman başı dik ve onurlu kalacak (tıpkı bir mezar taşı gibi) ölümsüz bir özgür kişisin. Sen onlardaki şeyi istemediğin sürece özgürsün. "Ne olur, etmeyin jüri amcalar, ne olur bana bir ödül! Çok gereksinimim var. Yalvarırım görün beni!" Diye kıpraşmıyorsanız, size kim ne diyebilir ki! Siz, kendi halinizde Che bile sayılırsınız.

Anadolu milletinin edebiyatçısından istirhamım şudur ki, işi bir kerteye değin ifrada getirerek, özgürlük istemek gibi bir cürete azmetmişken, artık, dönme! Dönme. Dönme. Bu yol, gelişi var, dönüşü yok bir yoldur. Bu yol, kişiyi yakan bir kordur. Gelme, gelme, gelme. Geldinse, dönme dönme, dönme. Değil mi ey azizler. Pir Sultan'a kim ödül verdi? Ne verdiler, boynuna geçirilen ipten başka? Yunus Emre'ye kim ödül verdi? Dadaloğlu'na, Köroğlu'na, Nesimi'ye kim ödül verdi? Hangi jüri var etti onları? Onlar yalnızca halkın bağrında, sine-i millette yaşadılar ve var oldular. Edebiyatçı, sine-i millete dönmelidir efendiler. Kurtuluş budur. Yaşasın edebiyatçının ademi merkeziyetçisi. Zaten, önemli kentler kendiliğinden ademi merkeziyet merkezi haline geledurmaktadırlar.

Ankara'nın başkent olmasını müteakip, İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır, Samsun, Ordu, Trabzon, özellikle Bursa, Edirne, Kocaeli, Antalya, Mersin... Konu yerel bir edebiyatla yetinmek değildir. Konu, evrensel içre yerel bir edebiyat, yerel içre, evrensel bir edebiyattır. Sorun küresel köy sorunu değildir. Sorun ve olay, bütün renklerin, bütün edebi mozayiğinin var oluş, eşit derecede var oluş, kendisini sunma hakkıdır. Bütün bir realite haline gelmiş olan bu eylem, anadolu milletinin (Anadolu ve Rumeli Müdafayı Edebiyatçılarının) edebiyatçılarını yaktıkları ateşlere sahip çıkmalarıdır. Sosyolojik-kültürel-sanatsal açılım, bilginin, bilişimin, iletişimin demokratikleşmesiyle gerçekleşecek ve insani olacaktır. Yoksa, sanal âlemde, yok olduğumuz üzere, sanal bir şekilde silinme durumu yaşama riski vardır. Genel olarak edebiyat, özelde bilim edebiyatımız, ancak, tüm renklerinin, tüm kılcal damarlarının güçlenmesiyle, tüm varlığının en insani biçimde canlı durumda kalmasıyla gerçek olacaktır, var olacaktır. Yoksa 'Fuzuli rind-i şeydâdır, hemişe halka rüsvâdır' efendiler!

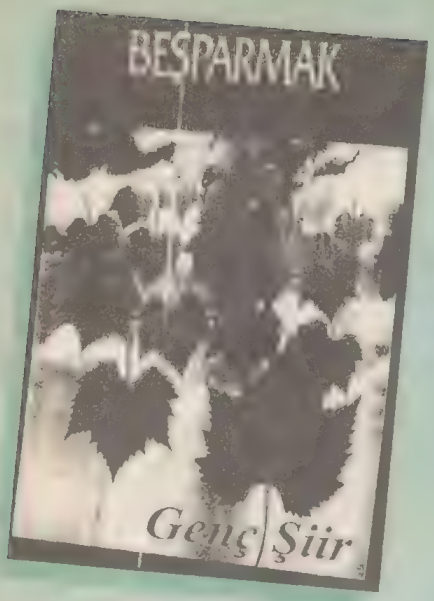

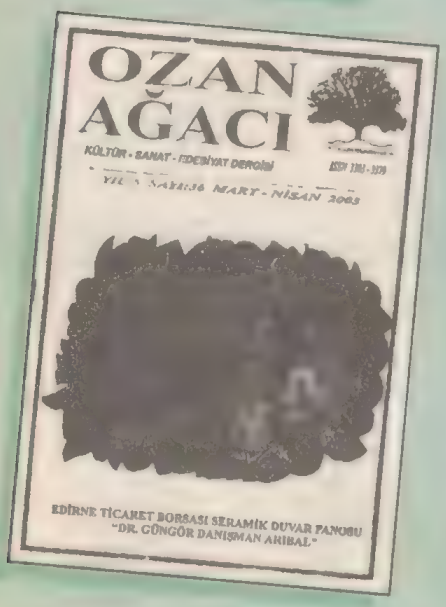

Türkiye'nin kültür devrimi, ekonomik-sosyal (ve elbette siyasal) çerçevesi, tabanı, düzlemi, yerli yerine oturmadıkça, tamamlanmış olmayacaktır. Anadolu'nun dev kültür mirası, her yanından duru sular gibi yazına yansımadıkça, bu eylem eksik kalacaktır.

Dikili 'ekin' DİKİLİ-İZMİR'den çıkan bir dergi, Kültür Sanat-Çevre olarak alanını belirlemiş. Köy Enstitüleri'nden tarıma, Şiirden Öykü'ye geniş bir alanda çalışıyorlar. Şair Bahri Sohtorik'in ölümü nedeniyle başsağlığı duyurusu var dergide. Ayrıca, şair Abidin Güneyli'nin yenilenen yüreğiyle, yeni şiirlerinin beklendiğine ilişkin, geçmiş olsun duyurusu var. Dikili Ekin, düzenli çıkıyor. Ulaşmak isteyen: "A. Ziya Öğütcen, Halk Koop. 11/7, Barışkent, Dikili-İzmir"e yazabilir.

Fethiye, Aylık Fikir Sanat Dergisi. Tarım ve hayvancılıktan fen bilimlerine, yerel folklordan turizme, şiirden yerel tarihe, geniş bir yelpazede yayın yapan, düzenli çıkan bir dergi. Dergideki TEKE YÖRESİ ATASÖZLERİ'nden birkaçı: Her koyun bir çubukla dövülmez/ Her üren köpeğe taş atılmaz/ İt kışı geçirir ama sen derisine sor/ Dumanlı dağlar yağmursuz kalmaz. İletişim: Atatürk Cad. Lise karşısı, 15/2 Fethiye.

Beşparmak (Kültür ve Sanat Dergisi). Söke Hacıhalilpaşa Halk Kütüphanesi Koruma ve Yaşatma Derneği yayını. Düzenli çıkıyor. Dergide, Osman Serhat Erkekli, Ahmet Günbaş, Tan Doğan, Tacim Çiçek, H. Hüseyin Yalvaç, Hasan Güneş, Erhan Tığlı, Tamer Abuşoğlu, Mustafa Emre, Arslan Bayır gibi Anadolu yöresinde çok bilinen imzalar da yer almakta. Belirtmeli ki, Beşparmak, gerçekten düzeyli bir dergi. Teknik çalışma da, göz okşayacak kadar iyi. İçerik de gönül okşayacak kadar iyi. Sevgili Osman Serhat'ın şiirinden alıntı yapalım, hem de ona bir selam olsun: "Uzan Osman Serhat/ Uzak da olsa/ Öpücükler mesafesizdir"! Dergiyle haberleşme: PK. 39 Söke.

Ş İ R İ N. Tashih var sanmayın. Özgün biçimi bu. "ş ii r i n". Mersin Kitap Kulübü Şiir Seçkisi. Gürsel Keskin'in 'İyi Şiir/Kötü Şiir' adlı yazısı şöyle bitiyor: "Marcel Proust 'Bütün iyi kitaplar bir tür yabancı dilde yazılmışlardır' diyor. Bütün şiirler de bir tür yabancı dille yazılmışlardır". Haberleşme: MERSİN KİTAP KULÜBÜ – Bahri Ok İşhanı, B. Blok, No.16 Mersin.

OZAN AĞACI. Düzenli çıkıyor. Kültür-Sanat-Edebiyat dergisi. Çok miktarda şiir yayınlıyor. EDEBİYATIMIZDA "DÜŞMEK" FİİLİNİN ZARAFETİ ÜZERİNE BİR SOHBET isimli çok keyifli bir yazı var (Saadet Karaköse'nin) 36. sayıda. Yazarımız örnekler vermiş: "MAVİ YELEK MOR DÜĞME/ YİNE DÜŞTÜN GÖNLÜME", "HASTA DÜŞTÜM GELMEDİN/ BARİ CAN VERENDE GEL", "ŞU BENİM DİVANE GÖNLÜM/ YİNE HUBDAN HUBA DÜŞTÜ", "KİMİ ATLAS LİBAS GİYER/ ŞÜKÜR BİZE ABA DÜŞTÜ", "EMRAH EYDÜR BU GÜNÜMDÜR/ ARŞA ÇIKAN TÜTÜNÜMDÜR/ YARE GİDECEK GÜNÜMDÜR/ DÜŞEM YOLLARA YOLLARA". Yazının giriş bölümünde şöyle diyor, yazarımız: "Edebiyatımızda 'düşmek' fiili, en fazla terkip oluşturan ve mecazlı söyleyişte en çok kullanılan fiillerimizdendir. Sözlü kültürümüzü yansıtan deyimlerimizde, ata sözlerimizde, destanlarımızda, hikâyelerimizde düşme ve kalkma mutlaka mevcuttur." Gene bu dergide, GACAR/KAÇARLAR/KAÇARLILAR'da Batıl İnançlar'a değinen Şükrü Tekin Kaptan'ın ilginç yazısı var; konu batıl inançlardan birkaç örnek alalım: "Köpek ulumasın, uğursuzluk yaratacağı ve acı bir haberin geleceği şeklinde yorumlanır./ Köpek ağzı yukarı yatarsa veya toprakta ağnarsa, misafir geleceğine yorum yapılır./ Ocakta odun yanarken ses çıkarması halinde, hane halkından birisi anılıyor inancı yaygındır./ Tavuk horoz gibi öterse, uğursuzluk getireceği düşüncesiyle ibiği veya kendisi kesilir./ Yolda tilki ve tavşan görülmesi, hayra alamet sayılmaz, uğursuzluk getireceğine inanılır./ Yürüyen çocuğun emeklemesi, eve bir misafir geleceğine yorum yapılır. Gene, aynı yazıda: Kaçar Oba ve Oymaklarında erkek doğan çocuklara şu adlar verilir yazıyor: ABDURRAHMAN, AHMET, ALİ, BAYRAM, CİHAN, DURMUŞ, HACI, HALİL, HASAN, HÜSEYİN, İSMAİL, İZZET, KADİR, KASIM, KÂZIM, vb.". İletişim: Özlem Kitabevi- Sabuni Mh. Muhittin Günel İş Merkezi, Carmen Sineması Pasajı, B-2, No.14 Edirne.

Yoksa bu şarkıyı yasaklı sandın, oğ Corç?

Aykırı Sanat, Adana'dan yayın yapan, pırıl pırıl bir dergi. Gerçekten düzenli çıkıyor. Danışma kurulunda Mahmut Makal, Osman Bolulu, Öner Yağcı gibi isimler var. Yayın kurulunda Arslan Bayır, Adnan Gül gibi değerli arkadaşlar var. Geniş bir oylumda, düzgün bir sayfa düzeninde, düzeyli bir dergi. Anadolu dergilerinin kuvva dayanışmasını onlar da yapıyor. Sayfalarının bir yerinde, kendilerine gelen dergi ve kitapları yayınlıyorlar. Böylelikle, kendi evrenlerine doğal medya yöntemiyle iletişiyorlar. Dergide, Güngör Gençay, Arslan Bayır, Adnan Gül, Mansur Ekmekçi gibi imzalar dikkat çekiyor.

Bir alıntı: "tan doğmadan anasız.../ bilmez güneş tanrısını" (Adnan Gül)

Bir alıntı: "İkinci cemrenin düştüğü yerden/ Bir beyaz papatya ile/ Bir gelincik çiçeği de getir/ Saçlarının örgülerine" (Mansur Ekmekçi). Aykırı Sanat'a şuradan ulaşın: PK. 1048, 01122, Gar-Adana.

Anadolu böyledir. Bin yıllık acı, bin yıllık özlem, bin yıllık umut ve bin yıllık aşk bitmez orada. Bin yıllık mı? Kaç bin yıllık? Bir çıkınca bunca duygu. Çanta diyeceklerine, neden çıkınta dememişler anlamadım!..

FANTASTİK KURGULAR YA DA FANTASTİK KEDİLER ÜZERİNE

BİR BAŞKA DEYİŞLE "AYIN PARÇALANIŞINI BİR DİŞİ KEDİ GÖRDÜ"[1]

Bu yazı, şu son beş altı senedir ortalıkta dönen fantastik kurgu laflarına, kitapçılarda genişleyerek iyice göze batan "bilimkurgu ve fantastik kurgu" raflarını dolduran kitaplara bakarak kendisine "Nedir lan bu iş" diye soranlar ya da "ben bu işten anlarım" diyenler için basitleştirilmiş bir "Türkiye'de fantastik kurgunun özetlenmiş serüveni"dir ya da "Kedi gereklidir her ev içine".[2]

Türkiye'de fantastik kurgunun serüveni gerçekte çok eskilere değil, 1990'ların ortalarına dek uzanır. Aslında bir kök bulmak gerekirse işi çocukluğumuzda okuduğumuz Türk korsanları ya da bahadırları (!) üzerine yazılan macera romanlarına, hatta Karaoğlan, Tarkan gibi çizgi romanlara dek çekebiliriz, ama işin en mantıklı yanı -bugünkü anlamıyla- fantastiğin ülkemizdeki ilk kıpırtılarını Michael Ende'nin "Bitmeyecek Öykü" ya da Stephen King'in "Ejderhanın Gözleri" gibi kitaplarının yayınlanmasına ve Zeplin gibi birkaç çizgi roman / alternatif kültür dergisi denemelerine dek geriletmek yeterli olacaktır. Tam bu noktada 1990'ların ortalarına doğru İstanbul, Ankara ya da İzmir gibi büyük şehirlerde küçük gruplar halinde Fantastik Rol Yapma ya da FRP denilen oyunların hafif hafif yayılarak oynanmaya başladığını da belirtmeliyim.

Hobbitlerin cinsel hayatı var mıydı?

İşte o günlerde Metis Yayınları'nın bastığı birkaç Ursula LeGuin'i bir yana koyarsak FK'nın ilk patlaması J.R.R. Tolkien'in Hobbit'iyle geliyordu. 1996 yılında Mitos ve Altıkırkbeş Yayın'ın ortaklaşa bastığı bu kitap yayıncılarının beklediğinin çok üzerinde bir başarıya ulaşıyor ve ülkemizde bir anlamda FK'nın resmi açılışını yapıyordu. Derken Metis'ten çıkan Yüzüklerin Efendisi üçlemesi, Altıkırkbeş'in David Eddings -Elenium ve Tamuli üçlemeleri- ve Michael Moorcock'un Elric, hatta Sarmal'ın Dune -bazıları tarafından BK sayılsa da FK'ya daha yakındır bence- serilerinin yayınlanmasıyla birlikte FK önlenemez yükselişi için gereken ivmeyi kazanmıştı.

Tıpkı şimdiki gibi o günlerde de kitap piyasasında -aslında neredeyse hiç bitmeyen- bir kriz hüküm sürüyordu ve ortaya çıkan bu yeni "şey" elbetteki diğer yayınevlerinin de dikkatini hemen çekivermişti. FK'nın yaşanan okur azlığı krizinden hiç etkilenmemesinin ana sebebi o güne dek yayıncıların ilgi alanına pek girmeyen yeni -ve çoğunlukla genç- bir kitleye, ciddi edebiyat kurumları tarafından pek sevilmeyen macera okurları ya da kolejli çoluk çocuklara ulaşmayı başarmasıydı.

Hemen aşağılayıverirler, özellikle de rahat, akıcı ve eğlenceliyse

Yazık ki fantastik kurgu da tıpkı bilim kurgu gibi "yüksek edebiyat" okurları tarafından aşağılanmaktan bir tür-

lü yırtamayacaktı. Aslında onun kitaplarını okumak diğer FK yazarlarına göre daha zor olduğu halde bu türün ülkemizdeki öncüsü sayılan Tolkien'e güçlü akademik geçmişi yüzünden pek dil uzatılamasa da diğer yazarlar bu "tu kaka" yaklaşımından bir türlü kurtulamadı. Bu saçmalık yüzünden tıpkı polisiye, BK ya da korkuya olduğu gibi FK'ya da yapıştırılan çoluk çocukedebiyatı ya da özel okur kitapları etiketi şu anda bile bir türlü çıkarılıp atılamamaktadır. Geniş bir açıdan bakıldığında fantastik kurgu temelde keyifli bir maceraya dayanır; King, Koonz ya da diğer popüler edebiyat ürünlerinde olduğu gibi. Şu bilinmelidir ki: Evde kedi beslemek büyük şehir şartlarında uygarlık ya da rahatlık belirtisi olarak kabul edilirken bir parça büyünün yardımıyla düşmanların hakkından gelip hayatta kalmayı başarma düşleri kurmak çocukça kabul edilemez elbette.

Ejderin koruduğu hazinenin peşine düşmek

Aslında bu "eğlenceli çoluk çocuk edebiyatı" etiketi ve hızla yükselen satış grafikleri büyümeye gerçekten elverişli bu yeni pazara hiç kuşkusuz farklı yayınevlerinin hızla dalışını sağlayacaktı.

1990'lar kapanırken Amerikan süper kahraman çizgi romanları yayıncılığıyla işe başlayan Arka Bahçe'nin yaptığı M. Weiss / T. Hickman'ın rahat okunan ve üstüne üstlük TSR kökenli "Ejderha Mızrağı" serisi atağı ülkemizdeki FK'ya yeni bir yön getiriyordu. Arka Bahçe'nin ardından gelen İthaki, Ankira, Phoenix gibi yayınevleri aslında işin en kolay ve belki de en mantıklı rotasına uygun olarak hareket etmektedirler: Bir tür arayış içinde ol, ama Salvatore ve Weiss gibi isimlerin sürüklediği "Ejderha Mızrağı" ya da "Unutulmuş Diyarlar" gibi denenmiş, sıkmadan okunan ve bir anlamda satış garantisine sahip alanlara yoğunlaş.

Hobbit'in ülkemizde ilk yayınlanışından bu yana on yıl bile geçmedi, ama FK pazarı bir anlamda kör topal bir şekilde de olsa büyüyüp gelişmesini hâlâ sürdürmekte. Ülkemiz şartlarında geçmişi bu kadar kısa olan bir türün şu anda tüm büyük kitapçılarda kendisine ait bir rafı yaratmış olması aslında çok önemli bir gösterge. Yeri gelmişken şunu da söylemeliyim ki bu konuda yapılan bir haksızlık artık bitmeli ve FK ile BK standları artık birbirlerinden ayrılmalı. Çünkü bilim kurgu gerçekten özel bir edebiyat türü olabilir, ama FK'nın okur kitlesi daha geniş bir yelpazeye yayılmakta.

Kumsolucanlarına binmek ya da kompüter insanlarının elinden kurtulabilmek

Kısaca özetlersek sadece ticari arzuyla tek tük atış yapan yayınevlerinin dışında ülkemizdeki FK yayıncılığının üç ana koldan ilerlediği söylenebilir:

1- Şu an için asıl yoğunlaştığı nokta Arka Bahçe, Anki-

ra ya da İthaki'nin ağırlıkla üzerinde durduğu gibi TSR türevli eserler, ki bir tür ana akım oluşturmuş görünüyorlar.

2- Bu ana akımın dışında kendi yolunda ilerlemeyi sürdürenler. Bu sınıflamaya girenler arasında Metis, FK türündeki çalışmalarını biraz yavaşlatmış gibi ve Altıkırkbeş başlangıç günlerinden bu yana çizdiği Tolkien, Moorcock, Eddings, Saberhagen gibi ustalara devam ederken yeni isimleri öne sürmeye hazırlanmakta.

Bu arada Kabalcı Yayınları da geçmişte çıkardığı birkaç örneğin dışında bu yıl Dune dizisini yeniden ele alırken başlangıç olarak baba Frank Herbert'ın notlarına dayanarak oğul Brian Herbert ve X-Files'dan tanıdığımız Kevin J. Anderson'ın yazdığı Hanedanlar -Atreides, Harkonnen, Corrino- üçlemesiyle gerçekten kayda değer bir atak yapmakta. Ardından gelecek "Butleryan Cihatı" üçlemesiyle klasik dizinin karanlıkta kalan bölümleri iyice aydınlanacak ve Dune dizisi 6 kitaptan 12'ye çıkarken de FK okurları bir tür çöl ziyafeti için hazırlıklarını yapabileceklerdir.

3- FK piyasası anlamında bu yıla damgasını vuran önemli ataklardan biri de yine TSR döngüsünün dışında kalmayı seçen Artemis Yayınları'ndan geldi. Bu alanda -mahalle arkadaşımdır diye kıyak geçmiyorum, artık iyice yaşlansa da balıkçılıktan ve fantastikten anladığı kabul edilebilir- gerçekten deneyimli isimlerden biri olan Ferhan Öztürk'ün editörlüğünde yürüyen Artemis, çok yeni bir yayınevi olmasına rağmen ayda iki FK kitabı gibi bir ritmi tutturmaya çalışarak keyif için kitap okuyanların dışında FK'da ülkemiz adına üçüncü bir kolu harekete geçirmeye uğraşıyor: Ultima ve Diablo gibi serileri yayınlayarak daha önce pek kitap okumayan tutkulu bilgisayar oyunu hayranlarını kitapçılara sokmaya çalışan Artemis görünüşe bakılırsa amacını gerçekleştirmeye oldukça yakınlaşmış durumda.

3,5 ya da 4. -FK ülkemizde böylesine hızla patlarken -artık ayda üç beş kitap raflara girmekte ki zaman içinde gerçekten daha da artacak gibi- Türk yazarların ortaya çıkması elbetteki şaşılacak bir durum değildi. Bu alanda birkaç küçük, dağınık, hatta başarısız hareketin ardından, en ciddi deneme Metis'den geldi: Perg Efsaneleri adını verdiği dizisiyle Barış Müstecaplıoğlu ilk resmi (!) FK yazarımız olarak diğerlerinin arasından hafifften sıyrılmış görünüyor. Şu anda bile bir yerlerde kendi FK romanlarını yazmakta olduklarına emin olduğum yeni isimlerin çalışmalarını yılmadan devam ettirmelerini dilerim. Yüksek edebiyat grupları tarafından anlamsız bir şekilde zaten aşağılanan bir türde yazmaya çalışan ilk Türk yazarları olarak birçok yayınevi tarafından "çöp" olarak damgalandıklarına hiç kuşkum yok. Ama oyun böyle. Çalışmayı sürdürmekten başka bir yolları yok. Ya da vazgeçip karşı cinsten güzel varlıklarla ilgilenip yaşayıp gitmeyi de seçebilirler. İnsanların önünde seçebilecek yolların olması ne kadar da hoş.

Son söz olarak ilk bakışta ilgisiz görünse de şöyle diyorum:

"Birçok filozofu ve birçok kediyi inceledim
Kedinin bilgeliği çok daha üstün bence." [3]

Not: *Bu alıntıları bilgisayarda okudum, emin değilim, ama yanlarında İsmet Özel (1), Mallarme (2) ve Hippolyte Taine (3) yazıyordu, ben yazanın yalancısıyım.*

Maske - İlker Karakaş

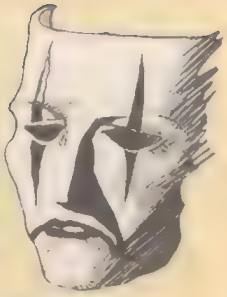

Boşuna yaşamdı benimkisi. İşten ayrıldım. Fazla dayanamıyordum. Yedi ay sürmüştü bu seferki. Sabah uyanınca yola bakan pencerenin yanındaki sandalyeye oturuyor, bir kitap açıp okumaya başlıyordum. Amacım yoktu. Kış geliyordu, sonra bahar, ardından yaz gelecekti. Günler birbirini izliyordu. Devinim vardı yaşamda. Kadınlar makyaj yapıyordu, güzel görünmek için. Binlerce çocuk okula gidiyordu. İnsanlar para kazanmak için türlü kılıklara giriyordu. Kimisi mutluydu, kimisi değil. Anlık mutluluk yaşayanlar vardı. Ailem inatla para göndermeye devam ediyordu ve ben bir hiçtim. Hiçliğimden rahatsızlık duyamıyordum. Hırs yoktu bende. Yenilip duruyordum. Bıraksalar öylece oturabilirdim. Sürekli. Yine de bir şeyler yiyor, içiyor, hayatımı devam ettiriyordum. Gazeteler değişimden söz ediyordu; yaşamak için değiş. Değişemiyordum. Her şey değişiyordu oysa. Şaşkın etmişti yaşam beni. Niye ben de hırs yoktu? Kazanmak, savaşmak! Ne anlama geliyordu bunlar?

Çelişkilerle doluydum. Hırslı değildim ama bir taraftan da inatla, yaşamayı sürdürüyordum. Birbirinden kötü geçen yıllar direncimi artırıyordu. Kendim de kendimi tanımıyordum. Her gün kendim hakkında yeni şeyler öğreniyordum. Karmaşık bir bilmeceyi çözer gibi.

Bırakıp gidemiyordum. Yaşamı bırakamıyordum. Öte yandan memnun da değildim hayatımdan. Böyle olunca türlü maskeler geçiriyordum yüzüme mecburen. Gardrobumda bin bir çeşit maske vardı. Seç beğen, istediğini tak. Her ortama uygun rengârenk yapma yüzler. Ailemin yanındaysam hayırlı evlat maskesini takmalıydım. İlk, orta, liseden sonra üniversiteye gidilmeli daha sonra zaman kaybedilmeden askerlik yapılmalı, bitiminde saygın bir iş kurulmalı, evlilik için geç kalınmamalı, çocuklar doğmalı, ardından iyi aile babası rolü, cumartesileri mangal başında yemek... O toplumun beğendiği insan maskesi, bir an bile çıkarılmamalı surattan, kazara düşmesine izin verilmemeli. Bu arada esprili neşeli olunmalı. Hayattan zevk almıyorsan bile, alıyorsun numarası yapmalısın. Maskeler bunun için zaten.

Arkadaşların yanında daha değişik maskeler takılmalı. Okulda işte ortama uygun maskeler yaratılmalı. Oysa çoğu maske eğreti duruyordu yüzümde. Esriklik yaratmıyordu ruhumda. Tersine karamsarlığımı ve geri dönülmez ıstırabımı kamçılıyordu. Çıkarıp atamıyordunuz maskelerinizi. İşyerinde patronunuza kızsanız bile belli etmemek zorundaydınız. Evde okulda sokakta her yerde kendiniz olmanızı engelleyen barikatlar vardı. Ama yüzünüzdeki maskeyle rahatça dolaşabiliyordunuz ortalıkta. Ben maske takmakta ustalaşmıştım. Bir diplomat gibiydim. Mutsuzluğumu maskeliyordum. Maskenizi çıkarıp gerçek yüzünüzle kendinizi ve beraber yaşadıklarınızı sorgularsanız kimsenin hoşuna gitmeyeceğini biliyordunuz çünkü. Denemeye kalkışınca ya dağlara sürülürdünüz ya da bir tımarhaneye kapatmaya çalışırlardı sizi. En iyisi yapmacık bir yüz geçirivermekti kafanızdan aşağıya ve böylece günleri geçirmek. Ben de öyle yaptım. Maskelerim ve ben yaşamaya devam ettik.Başarısız olacağımı bile bile yaşadım. Her gün bir sınavdı aslında. Olsun. Maskeler ne güne duruyor.

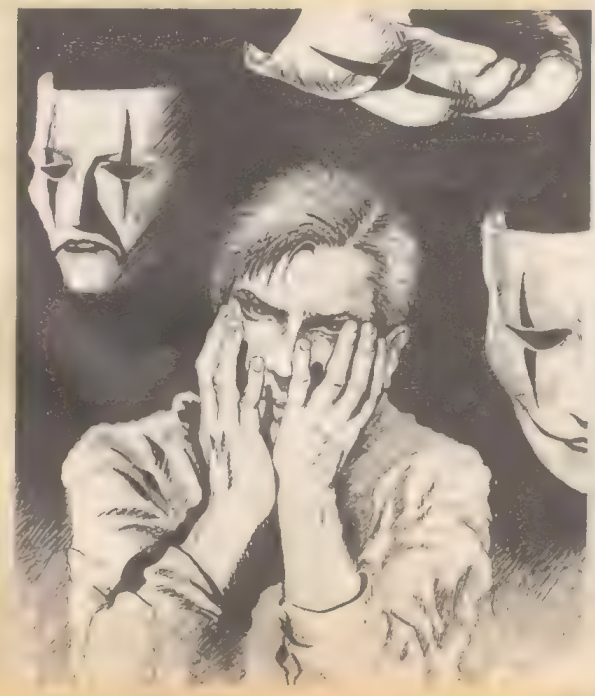

Kırmızı Domates - Özlem Özyurt

İçlerinden en kırmızı olanı seçti. Sanki anneannesi iyice olgunlaşması için üç-dört gün önceden pencerenin önüne, güneş alan bir köşeye koğuşlandırmıştı domatesini. Herşeyi ne kadar da ince düşünürdü annesinin biriciği. İyiden iyiye olgunlaşmış derisini incitmemeye özen göstererek usulca kavradı domatesi. Parmak uçlarında pürüzsüz, kaygan deriyi hissetti. Bir an dayanamayarak kalın parmaklarını içine batırası geldi. Sonra yine dayanamayarak çekti arsız tırnaklarını olay yerinden. Parmaklarının etli ve dolgun kısmıyla usulca yüzeyde gezinmeye devam etti. Derken küçücük bir yükselti takıldı parmaklarının en uyarlısı işaret parmağına. Tekrar yakaladı şevkle ve tam orasından ısırıverdi nar kırmızısı domatesi. Domates, zevkle karışık acı hissinin de etkisiyle hiç utanmadı. Kırmızı kesilmedi. Her şeyiyle, içindeki en küçük tohuma kadar teslim olmuştu çoktan. Derken ikinci ısırık geldi. Bu seferki daha az acı, daha çok zevk verdi. Üçüncüsü de gelmeliydi. Zevkin de acının da alışkanlık yaptığı nasıl da gerçekti. Yusyuvarlak bedeninden taşan kırmızı sıvı, aşağılara bir yere süzülüverdi. Pürüzsüz yüzeyindeki birkaç yükselti iyiden iyiye uyarılmıştı artık.

.....

Sonra biraz ara verdi yemeğe bizimkisi. Damağındaki yanma hissinin geçmesini bekledi. Diliyle pütürlü damağına bastırması fayda etmedi. Yarıda kalmış domatesi tezgaha koyup mutfaktan ayrıldı. Domates, içinde ne varsa verdiği adamın arkasından öylece bakakaldı.

Hüseyin abi ile Murat'ın konuşması, yani **Türkiye çok güzel!**

Aylardan Temmuz. Bizimköy Tatil Sitesi'nden Ayvalık'a giden dolmuşta geçen bir diyaloğun tutanağıdır:

...

"Her yer asker bavulu gibi Hüseyin abi."

...

"Kuşadası, Bodrum, Marmaris çok güzel, Hüseyin abi."

"Biz bilmeyiz oraları. Biz bir evimizin yolunu biliriz, Murat."

...

"Bir ev, bir araba, bir de güzel iş oldu mu yeter, Hüseyin abi."

"Para da olacak, Murat."

...

"Deniz bugün çok güzel, Hüseyin abi."

"Biz denize de girmeyiz, Murat."

.....

"Saat kaç oldu, Hüseyin abi."

"Saati ne yapacaksın, Murat?"

....

"Sizin işiniz çok zor, Hüseyin abi."

"Kolay iş var mı, Murat?"

...

"Arabaya iyi bakmışsın, Hüseyin abi."

"Bu bizim ekmek teknemiz, Murat."

...

"Ne kalabalık Ayvalık, Hüseyin abi!"

"Onlar bizim ekmek kapımız, Murat."

"Günde kaç saat çalışıyorsun, Hüseyin abi?"

"Çalışma saatle ölçülür mü, Murat?"

.....

"Şimdi buz gibi bir su olacaktı ki, Hüseyin abi."

"Su da kesmez insanın iflahını, Murat."

...

"Buralardan hiç gitmeyi düşündün mü, Hüseyin abi?"

"Bizim başka yerde mezarımız yok, Murat."

....

"İçki içer misin, Hüseyin abi?"

"Hayatın dili de öğrenilir, Murat."

....

"Buralarda da kız kaçırılır mı, Hüseyin abi?"

"Sevenin gözü kara olur, Murat."

....

"Her gün saatlerce direksiyon sallamaktan bıkmıyor musun, Hüseyin abi?"

"İnsan bir yere gitmez, alışkanlıkların seni alır götürür, Murat."

Dolmuş durdu. Hüseyin abi ile Murat indiler.

Kıyıda bir kahve. Ama ne kahve! Kıyıdaki kahve Ayvalık'ın göbeğinde. Atatürk heykelinin tam arkasında. Limana giden yolun solunda. Tekne turu düzenleyen firmaların sağında. Cunda'nın tam karşısında. Gümrük binasına komşu. İşte bu kahvede yerlisi yabancısı dinlenir; denize bakar, çay kahve içer. Tekneler ortalığı gürültüye boğar. Poyraz, kahvedekilere serinlik verir. Arada gazete ve kitap okuyana da rastlanır. Ama daha çok, konuşulur bu kahvede. Neler mi konuşulur? İsterseniz masalara kulak misafiri olalım:

- Perpa'ya (Perşembe Pazarı) her hafta gelmek zorunda mısın? Gelme. Bak nasıl yorulmuşsun.

- Ay şekerim, bak neler neler aldım yine. Hem de kaça biliyor musun? Birer milyona. İstanbul'da ben nerede bu kadar ucuza alışveriş edebilirim ki!

- Kız yine küstü. Alma hastalığı var bu kızda. Almadan duramıyor. Geldiğimizden beri neler neler neler aldı, yine de doymadı.

- Çocukları sıkma, hanım. Bir yıl eşekler gibi çalıştılar. Şimdi de elbette eğlenecekler, gençliklerini yaşayacaklar.

- Yine misafir. Ya bizden önce, ya da bizden sonra gelseler ya. Görümcem hazıra konmayı pek sever. Hiç dinlenemeden tatil bitecek valla!

- Dün akşam çok içmişim azizim. Sofra bir harikaydı! Mezelere diyecek yoktu doğrusu. Mangaldaki köftelerle, tavuk pirzolalarıyla ne içmişim ama! Ama buranın havasından mıdır nedendir bilmiyorum, erkenden kalktım yine, bahçeyi suladım; başağrısı, tısss!

- Yarın dönüyoruz ne yazık ki. Aslında olanağımız olsaydı bir süre daha kalmak isterdik. Tahta Kuşlar'a, Güre Kaplıcaları'na, Sütüven Şelaleleri'ne de gitmek isterdik. Olmadı. Bakalım gelecek yıl yine Ayvalık'a gelebilecek miyiz?

- Şeytansofrası'nda güneşin batışı doyumsuz güzel!

Güneş, adaların arasından öyle bir batıyor ki, insan çarpılıp kalıyor doğrusu.

- Cunda'da Dinozor Bar'ı pek övüyorlar. Bir akşam gidelim mi? Ada'daki lokantalarda bir şey yemeyelim, çok pahalı. Hem taze ve lezzetli değil mezeler, balıklar; sonra da anasının nikâhını istiyorlar insandan.

- Ayvalık demek zeytinyağı demek, değil mi? Nerede güzel, iyi, ucuz zeytinyağı bulabilirim? Buranın zeytinlerini pek sevmedim. Pazardakilere de güvenemiyorum doğrusu.

- Bu mevsim sardalya yiyeceksin, yağlı olur bu mevsimin sardalyası. Mangalda yapacaksın, yağı iyice akacak. Yanına da genzi yakan bol rokalı bir çoban salatası hazırlayacaksın. Başka bir şeye gerek yok. Bak nasıl içiliyor o zaman!

- Bizim kaldığımız sitenin sahilinde çok var deniz börülcesi. Topladıktan sonra iyice yıkamak gerekiyor bu enfes yiyeceği. Sonra düdüklü tencerede haşlanacak. Haşlandıktan sonra yeşil kısımlar saplarından sıyrılacak. Sarımsaklı yoğurda biraz da zeytinyağı ilave ettikten sonra, servis yapabilirsiniz efendim. Kolesterol falan yok, üstelik çok hafif. Büyük kentlerde çok pahalı bir mezeyi biz burada bedava yiyoruz..

- Bu yaz Artun Ünsal'ın "Nimet Geldi Ekine"sini (Türkiye'nin Ekmeklerinin Öyküsü), "Süt Uyanınca" yı (Türkiye Peynirleri) ve "Ölmez Ağacın Peşinde" (Türkiye'de Zeytin ve Zeytinyağı) kitaplarını okudum doyumsuz tatlar yaşayarak. Hem bilgilendim, hem de Türkiye'yi biraz daha yakından tanıdım tatil yaparken.

- Ben de at meraklı vardır. At yarışlarının müdavimiyim yıllardır. Hiç para kazanamadıysam da bugüne dek, arada bir verdiklerimi geri aldığım da olmadı değil. "Yoldaşımız At" kitabını çok sevdim. At'a ilişkin ne çok şey varmış bilmediğim. Şaştım kaldım doğrusu.

- .....

Türkiye çok güzel! Şiş kebap, göbek dansı, çok güzel! Türkiye çok güzel! Şiş kebap, göbek dansı, çok güzel! Türkiye çok güzel! Şiş kebap, göbek dansı, çok güzel! Türkiye çok güzel!

"Söylenen Toplum"dan "Söyleyen Toplum"a

Sabahattin Ali, Marko Paşa'da (24 Şubat 1947 tarihli 12. sayı) yayımlanan "Korkuyoruz" başlıklı yazısında, Abdülhak Hamit'in özdeyişsel bir sözüne gönderme yapar:

"Bu millet söylemez, söylenir."

Onay verdiğini belirtmek için de, "Evet millet tramvayda, vapurda, yolda, kahvede söyleniyor, ama söylemiyor." diye sürdürür.

Bu sözlerin üzerinden elli beş yıl geçti. Hiç de kısa sayılamayacak olan bu süre içerisinde, Abdülhak Hamit'in belirttiği ve Sabahattin Ali'nin de onayladığı gibi, "söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" toplum durumuna gelmeyi başardık mı acaba?

Bu soruya olumlu yanıt verilebileceğini sanmıyorum. İyimser bir yaklaşımla ve kişiler düzleminde "söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" durumuna gelmekte, bir arpa boyu yol alındığı ileri sürülebilir belki. Ancak toplumsal düzlemde o bile söylenemez. Yarım yüzyıl öncesine oranla bu konuda dikkate değer bir değişim olmadı çünkü. Olup–bitenler karşısındaki duyarlılığın da, onlara gösterilen tepkinin de katsayısı ortada. "Söyleyen" değil de, "söylenen" toplum olma özelliğimizi bugün de koruyoruz.

Nedir peki bunun gerisinde yatan?

Yanıt, "söylenen"olmaktan çıkıp "söyleyen" durumuna gelmenin koşullarında saklı. "Söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" durumuna gelmenin koşulları var çünkü. O koşullar oluşmadan ve yan yana gelmeden "söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" durumuna gelmek olanaksız. Yarım yüzyılı aşkın bir süre önce konulan tanının bugün de geçerli olmasının nedenlerini kuşatabilmek için, öncelikle onlara bakmak gerekiyor.

"Söyleyen" Olmanın Gerek ve Yeter Koşulu

"Söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" durumuna gelmenin biri gerek, diğeri yeter olmak üzere, iki koşulu var. Gerek koşul "söyleyecek söz"ü olmak; yeter koşul ise, onu "söyleyecek cesarete sahip olmak"tır. Bir toplumun "söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" topluma dönüşmesi için bu iki koşulun oluşması ve yan yana gelmesi gerekir. Söz konusu koşullar yan yana gelmediği sürece, bir toplum "söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" topluma dönüşemez.

Kuşkusuz öncelik gerek koşulda, yani "söyleyecek söz"ü olmakta. "Söyleyecek söz"ü olmayan "söyleyemez," "söylenir." Ama "söyleyecek söz"ü olup da onu "söyleyecek cesaret"i olmayan da, "söylenen" olmaktan çıkıp "söyleyen" durumuna gelemez; çok çok "mırıldanır". "Söylenecek söz" başkalarının duyabileceği biçimde seslendirilmezse, söylenmiş sayılmaz çünkü. Öyle sözün değeri de, işlevi de yoktur ayrıca.

"Söyleyecek Söz"ü Olmak

"Söyleyecek söz"ü olmak için, o sözü üretecek ortam ve koşullara sahip olmak gerekir. "Söylenecek söz" gökten zembille inip beynine dolmaz çünkü insanın. Üretilmesi gerekir. Bunun için gerekli ortam ve koşullar yoksa da üretilemez.

Özetle söylersek, "gerekli ortam ve koşullar"la, bilgi kaynaklarının varlığı ve çok yönlülüğü, onlara ulaşabilmek ve onlardan özgürce yararlanabilmek, üretilen bilgiyi korkusuzca tartışabilmek ve başkalarına aktarabilmek... amaçlanıyor.

Görüldüğü gibi sorun bilgi üretmenin olmazsa olmazı ile, yani "düşünme ve düşündüklerini iletme özgürlüğü" ile ilintili. Bu özgürlükten yoksun bir toplumda insanların "söyleyecek söz"ünün olması olanaksız değilse bile, olanaksız denilecek ölçüde güçtür. Öte yandan böyle bir toplumda "söyleyecek söz"ü üretmek yalnızca güç değil, aynı zamanda güçlüklerle de doludur.

Bu tür toplumlarda tek yönlü bir bilgi akışı vardır ve doğal olarak da bilgi kaynakları çeşitli değildir. "Muhalif düşünce"ye değil "yaşam alanı," "yaşama hakkı" bile tanınmamıştır. Bu nedenle de insanlar kendilerine dayatılan "söz"ün sınırladığı alan içerisinde düşünmek zorundadırlar. Ürettikleri düşünceleri değil, kendilerine türlü yol ve yöntemlerle belletilen düşünceleri aktarırlar "söz" niyetine.

Demek ki bir toplumun "söylenen" değil de "söyleyen" olabilmesi için, öncelikle, o toplumda "düşünme ve düşündüklerini iletme özgürlüğü"nün en az koşullarının oluşmuş olması gerekir. Eğer bu koşullar oluşmamışsa ve üstüne üstlük insanlar tek yönlü biçimde koşullandırılıyorsa ortada "söylenecek söz" de yok demektir.

"Söyleyecek Cesaret"i Olmak

İş, "söylenecek söz"ü üretmekle bitmiyor. Onu "söyleyecek cesaret"e sahip olmak da gerekiyor. Çıplak kralın giyinik olduğunun söylendiği, dahası kralın bile çıplak değil de giyinik olduğuna inandığı bir ortamda, "Kral çıplak!" demek cesaret ister. "Düşünme ve düşündüklerini iletme özgürlüğü"nün en az koşullarının bile oluşmadığı toplumlarda özellikle böyle bu. "Söyleyecek söz"ü hem üretmek güç ve güçlüklerle doludur, hem de onu söylemek cesareti gerektirir. "Söylenen halk"ın bu konuda bir "söz"ü var: "Erken (zamansız) öten horozun başını keserler." Nitekim Sabahattin Ali de, "Korkuyoruz" başlıklı yazısında şöyle diyecektir:

"Markopaşa, söylenen değil, söyleyen bir gazetedir.

Biliyor musunuz, diken üstünde duruyoruz. Kalem elimizde, kulağımız kirişte, kendimiz tetikte, yüreğimiz ağzımızda bekliyoruz:

– Ha geldiler, ha gelecekler, ha gittik, ha gideceğiz.

Her mektuba,

– Yeni bir celp mi, diye bakıyoruz. Bu memlekette serbest ve doğru bir muharririn her türlü eziyet ve baskıya katlanır bir insan olması lâzım.

Korkmaz olur muyuz? Hem de nasıl.

Ama taş çatlasa, yine de söyleyeceğiz."

"Söyleyecek söz"ü üretmeyi başaran insan, sonu baştan belli bir serüvenin öznesi olmayı göze alarak dile getirebiliyor onu ancak. Bu "cesaret" gösterilmeden de hiçbir şey olmuyor. Ancak "cesaret"i yalnızca bireye ilişkin bir olgu olarak da görmemek gerekiyor. O tutumu takınacak olan, sonuçta, "birey"dir, evet. Ama toplumun da cesur bireylerine sahip çıkabilecek, onların arkasında durabilecek konuma yükselmiş olması gerekiyor. Kuşkusuz o "cesur bireyler" böyle bir ortam henüz oluşmadan ve oluşmasını amaçlayarak o "söz"ü söylemeyi sürdüreceklerdir. Zaten öyle davrandıkları için "cesur"durlar. Ama toplumda onlara sahip çıkma doğrultusunda bir gelişim olmaz, hatta tam karşıtı onlara düşman gözü ile bakma eğilimi öne geçerse, o toplum, "söylenen" olmaktan kurtulamaz.

Bizdeki Durum

Yarım yüzyılı aşkın bir süre önce konulan tanının bugün de geçerli olmasının nedenlerini kuşatabilmek için, bu gerçeklerin ışığında bizdeki duruma bakmak gerekiyor işte. Soralım o halde: Bu açıdan bakıldığında ne görüyoruz?

Seksen yıllık Cumhuriyet tarihinin yirmi üç yıllık dönemi tek parti yönetiminde geçti. Özünde "İki partili" bir siyasal sistemin amaçlandığı çok partili dönem ise, her on yılda bir, doğrudan ya da dolaylı askerî darbelerle kesintiye uğradı. Her iki dönemde de, görece farklara karşın, "düşünme ve düşündüklerini iletme özgürlüğü"nün en az koşulları oluşmadı. Belirli düşüncelere yasak kondu; onlara yönelenler suçlandı, cezalandırıldı.

Öte yandan yine bu süre içerisinde toplum "irtica," "komünizm" ve "bölünme" üçgeninin sınırladığı alan içerisinde yaşamak zorunda bırakıldı. İnsanlar "ya (...) ya da ikilemi" ile karşı karşıya getirildi. "Muhalif düşünce"ler, dahası sıradan yakınmalar ve istekler bile onlarla ilişkilendirilerek / onlara gönderme yapılarak baskı altına alındı, sindirildi, dahası susturuldu. Demokratik istemler de aynı gerekçelerle sürekli ertelendi. Zaman zaman görece açılımlar olsa bile, bilgi kaynaklarına ulaşmak hep güçleştirildi; ulaşmaya çalışmak tehlikeli bir edim durumuna getirildi; bir biçimde ulaşıp da "kendini sözü"nü üretmeye çalışanlar sakıncalı sayıldı; o sözü başkalarına iletmeye kalkışanlar ise olmadık cezalara çarptırıldı. Halk, tek yönlü bilgi akışının koşullandırıcı etkisi ile sahip çıkmak bir yana, cesur insanlarına "düşman" gözü ile bakmaya başladı. Böylece de toplum "söylenen" olmaktan çıkıp bir türlü "söyleyen" durumuna gelemedi. Tam karşıtı, giderek daha da daralan bir çember içerisinde sıkışıp kaldı. Son dönemlerde birbirini izleyen "Demokratikleşme Paketleri" ile bu çember kırılmak isteniyor. Başarı, çemberi var eden koşulların aşılmasından geçiyor.

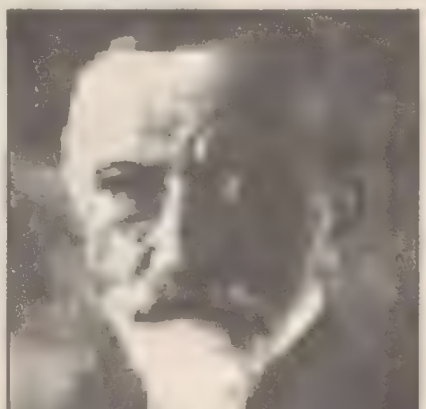

>İbrahim Baştuğ

Kestanelikteki ev

Mavi zemin üzerine sarıyla yazılmış bir tabela: **"AHMET MUHİP DIRANAZ KORUSU"** Teneke tabelayı yağmurdan koruyan terek de teneke. Ama tabelanın etine çakıldığı asırlık kestane ağacı canlı; korunun öteki kestaneleri gibi. Bir ikisi ayakta ölmüş. Nedeni bilinmeyen bir hastalık! Hoş, nedenlerle uğraşanın olduğu da söylenemez! "Bir öğrenci gelmişti, birkaç yıl önce; tez yapıyormuş, biraz kaldı gitti. Ziraat fakültesindenmiş. Başka da gelen olmadı."

"Başlamak yolun yarısı" der ya hani o atasözü; niyet etmek de bitirmenin yarısı olsa gerek. Bilmeye niyet etmek, görmezden gelmenin rehavetini soyunmak... Görmek de yetmez çoğu zaman, bilinen bir şeyse "çaresizlik"! Psikoloji bilimi "öğrenilmiş çaresizlik"ten söz eder: Tecrübeyle sabit bir şeyin değişmeyeceğine inanmış olmaktır kısaca. Böyle gelmiş böyle gider! Çabalamaktan vazgeçmek; umutsuzluğa teslim olmak.

Tarlafaresi ağaçtan düşen kestaneleri toplayıp kış için depoluyor. "Tesadüfen buldum. Toprağın altına muntazaman istiflemiş kestaneleri. Tarttım; beş kilodan fazlaydı." Murat Öztürk, kestaneliğinden bu yıl bir tona yakın verim aldı. "Kozalağından çıkarmadığın sürece kestane bir yıl bozulmadan kalır," diyor. Bu bilgiye muhtemelen tarlafaresi de sahip. Murat Bey, kuruyan kestane ağaçları için üzülüyor. Tarlafaresi de üzülüyor olmalı! Murat Öztürk muhtar olarak da üzülüyor; muhtar çünkü. Erfelek Belediye Başkanı Cemil Özdemir de üzülüyor. Eski Belediye Başkanı İbrahim Felek de...

Karaoğlu köyü, üç yıl önce Salı köyünden ayrılıp köy statüsüne kavuşmuş. Sinop'un Erfelek ilçesinde. Erfelek'in denize bakan yamaçlarında yetişiyor kestane yalnızca. Ama onlara da kıran girdi işte; tarlafaresi dahil herkesi üzen murdar hastalık.

Biz, bu kestanelikte bir kestane ağacının etine çivilenmiş teneke tabelaya geri dönelim: "DIRANAZ" tabelasına... Şairin soyadının tartışılmasına alışıktır şiir çevreleri. Kimi antolojilerde "Dıranas"tır, kiminde ise "Dranas"... Şimdi bir de bu çıktı: Dıranaz! İyi ki farkında değil; bilse bir de bunu üzüntü edecek tarlafaresi. Tabelanın iki metre ötesinde bir ev çürüyor. Şairin, "1966'da Av-

rupa'dan getirdiği projeye göre yaptırdığı" ev çürüyor. Kestane ve kayın ağacından yapılmış olmasa bu kadar uzun sürmeyecek can çekişme kuşkusuz. Şairin baba ocağına, köyüne, gölgesinde düşlere daldığı, nefes açan havasını soluduğu, eğreltiotunda başaklarını kebap yaptığı kestanelikteki ev çürüyor...

Muhtar Murat Öztürk, şairin yeğeni. Üzülüyor evin çürümesine. "Yengem söküp Sinop'a taşımak istiyor," diyor. "Neden Sinop?" sorumun yanıtı çok da net değil. "Ama bu ev sökülürse yeniden kurulamaz, yerinden oynatılmamalı" diyor. "Diyorum yengeme; Sinop'a ev yapmak istiyorsa kerestesini ben vereyim, aynısını yapsın." Belediye Başkanı Cemil Bey, valinin de karşı olduğunu belirterek, evin köyde kalması fikrini destekliyor.

Daha sonra öğreniyorum; Münire Dıranas (şairin eşi ve yasal varisi) 1994'te şair adına bir vakıf kurmaya kalkışınca ortalık birbirine girmiş Sinop'ta. Konu 12 Kasım 1995 tarihli **Hürriyet** gazetesinde yankılanmış. Gülden Aydın, "Sinop'ta vakıf savaşı" başlığıyla haber yapmış. Özetle; DYP Sinop eski milletvekili Yaşar Topçu ile zamanın Sinop Valisi İrfan Kurucu'nun öncülüğüyle, şairin eşinden yavuz davranıp "Sinop Dranaz Üniversitesi Vakfı" kuruluveriliyor. "Ahmet Muhip-Münire Dıranas Vakfı" da 1995'in Haziran'ında kuruluyor, uzun uğraşlardan sonra.

Ahmet Muhip Dıranas bu memlekette 70 yılı aşkın ömür sürdü. Gazetecilik ve bürokratlıkta üstlendiği önemli görevler bir yana "Beş Hececiler" ve "Garip" şiir hareketlerinde adı anılan bir şairdi. Baudelaire'i anlayacak derecede iyi Fransızca bilir ve o dilde de, anadilinde de okurdu. Öylesine okurdu ki, Tevfik Fikret'i Kırık Saz (1975) adıyla güncelleştirdi. Piyesler de yazdı. Bir şiirinden Yavuz Turgul'un (1984) aynı adlı filmi çıktı: "Fahriye Abla." Münire Dıranas,

Kaçak>Hatıra

>Duygu Gündeş

Paşa Kızı

Ankara'da yaşıyor. Yirmi yıl oldu eşini kaybedeli (21 Haziran 1980). Şairin mezarı Sinop'ta. Münire Hanım, vakfı kuralı beş yıl oldu. Vakfın durumu iç açıcı olsa, en azından Diranas'ın Karaoğlu köyüne kendi eliyle yaptığı eşine az rastlanır evin durumu böyle içler acısı olmazdı. "Çoluk çocuk zarar vermesin diye özel eşyalarını, yazı masasını bir odaya kilitleyip anahtarı da yengeme verdim," diyor Murat Öztürk. Giriş kattaki salonu görebiliyorum yalnız. Bir köşede melul kuzine. Bir de mutfağa girip çıkıyorum şöyle bir; eski bir ispirto ocağı ilişiyor gözüme, o da öksüz. Pencerenin dışı cennet, üst kat balkonuna çıkıyorum, cennete çıkıyorum yine. Ama dediğim gibi, kıran girmiş bu cennete; kestane ağaçlarını ayakta öldüren kıran!

Kimle konuştuysam üzgün. Daha kötüsü o "öğrenilmiş çaresizlik"le, yapılacak pek de bir şey olmadığına ikna ediyorlar sizi. Doğu'nun o mistik kaderciliğine çıkıyor bütün yollar: Fen uğramayacak buraya; kestane ağaçları çürüyecek birer birer... Kültür uğramayacak buraya; bir ülkenin kültürel dokusuna önemli ilmeklerden birini atmış Ahmet Muhip Dıranas'ın kestanelikteki evi çürüyecek sessizce...

Ne dersiniz, öyle mi olacak? Bizi tarlafaresinden ayıran bir yanımız var sanırdım!>

Not: Bu yazı daha önce E dergisinde yayımlanmıştır.)

1 Ayrılıyoruz buradan, eşyalar toplanıyor, kavga gürültü. Ablamla beraber her şeyi öpüp tek tek veda ediyoruz; Hoşça kal dolap", hoşçakal duvar, hoşçakal yatak". Çok safız, çok çocuğuz henüz. Çok güzeliz...

2 Babamın görev süresi iki sene daha uzatıldı. Halen Tuğgeneral. Trabzon'dayız şimdi, Kalepark'taki konutumuzda. Üç katlı, büyük, kasvetli bir yer burası, arka tarafı uçuruma bakıyor. Sekiz tuvaleti var bu evin ve fareler ortalıkta cirit atıyor. Evde emir erleri dolaşıyor, birinin adı Şahin, Erzurumlu, ben en çok onu seviyorum. Kapıların altına gazete kâğıtları tıkıyor Şahin, fareleri yakalamaya çalışıyor. El çırparak bağırıyorum:" Tut Şahin fareyi tut!"

3 Hayatımız oldukça hareketleniyor burada, en azından annemlerin hayatı. Sıkıyönetim zamanı paşalardan, komutanlardan, başbakanlardan, cumhurbaşkanlarından ya da bunların kombinasyonlarından oluşan insanlar geliyor devamlı ziyarete. Elimde bir demet çiçek, onları havaalanından karşılamak hep bana düşüyor. Bandolar çalıyor kulaklarımın dibinde, gözümde flaşlar patlıyor. Bu gurur verici bir şey olmalı ama ben nefret ediyorum tüm bunlardan.

4 "Kim mısır ekmeği sever? Hangisi içli köfteye bayılır? Bu sefer geldiklerinde çayda çıra mı oynatsak yoksa defile mi düzenlesek?" Annem bunlarla uğraşırken bizimle meşgul olması pek mümkün değil. Babamızı zaten hemen hemen hiç görmüyoruz. Oysa sorulacak sorularımız var onlar. Korkuyoruz biz bu kocaman evde. Ben ölümden korkuyorum, ablam ise uzaylıların kendisini kaçıracağından. Garip çocuklarız belki de, ama yine de etrafta bize makul cevaplar verecek birilerini arıyoruz. Akşamları yataklarımızı birleştirip sarılıyoruz birbirimize, biri uyumadan diğeri de uyuyamıyor. Sabahları utançla ayırıyoruz yataklarımızı, o yaştaki tüm kardeşler gibi nefret etmeye çalışıyoruz birbirimizden.>

Atilla Birkiye>

Kaçak>

Bir çift kumru gibi koyu karanlıkta

Kuşların sesiyle uyanıyorum. Serçeler oldukça özgür. Bazen bülbül sesini de ayırabilirsiniz aralarından? Kumruların sesi de geliyor. Yeni bir sabah, ömrümüm geçtiği rüzgârlı yaz körfezinde...

Yalnızlığıma alışmak istiyorum doğanın içinde. Yokluğun beni daha da yalnızlaştırıyor. Önceleri yalnızlığımı hem severdim hem de yalnızlığım için kederlenirdim. Şimdi yalnızca, yalnızlığıma alışmaya çalışıyorum.

Günler birbirini kovalıyor, zamanı çözemedik ama, zamanın akışını da kanıksadık doğrusu. Her ne kadar bu bizi kaygılandırsa da!

Bir kumru eşinden ayrı düşmüş, çimenlerin arasında çırpınıyor. Kanadı kırılmış, kıpırtısız duruyor, bakışları donuk, belli ki bir ölüm hali.

Kumrunun donuk bakışlarında geçmişe uzanıyorum; doğduğum eve gidiyor belleğim. Kendimi bildim bileli pencerinin hemen altındaki saçakta kumrular vardı; gur gur diye öter, çift çift gezerlerdi. Annem çarşıya gittiğinde, pencerede bekler, annemin dönüşüne bakardım, belki kumrular öpüşür de ben anlamazdım..

İstanbul'un en eski semtlerindeydi. Güvercinler cenneti Eyüp'teydi doğduğum ev, Güvercinler Eyüp Sultan Camisinin avlusunda, kumrular ise evlerin saçaklarındaydı. İstanbul aynı zamanda kumruların da kentiydi. Evden taşındığımızda henüz yaşım ikili haneleri bulmamıştı.

Zaman nedir ki, bir başınızı çevirmişsiniz geçivermiş. Yedisinden yetmişine seferber oluyor, rüzgârlı körfezin en eski sakinleri. Bir kaygı kumrunun çevresinde. Küçük bir kız kumruyu alıyor, minik elleriyle yaşlı bir kadına uzatıyor. Yaşlı kadın seksenine varmış, küçük kız daha ikili hanelere gelememiş. Hatırı sayılır bir zaman aralarındaki; bir yapılanma tarihi sanki.

Yaşlı kadın başındaki yaşmağıyla annesinden devraldığı bir geleneği sürdürüyor. Kumrunun kırık kanadına zeytinyağı sürüyor. Dikkatle izliyorum yaşmaklı kadını. Kırk yıl önce çarşıdan gelişini beklediğim gibi bekliyorum biraz uzakta. Yakın olsam, sanki kumrunun canı daha da acıyacak.

Küçük kız umutlanıyor. Kumruyu bir sepete koyuyor. Kuş birazcık olsun canlanıyor, ancak ölüm hali geçmiyor. Küçük kız tüm bunlardan habersiz, umutlu ve zeytinyağının mucizesini bekliyor. Yalnızca başındaki yaşmağı devralmamış yaşlı kadın; zeytinyağını örf-adet mirası olarak küçük kıza bir umut ışığı olarak veriyor. Zeytinyağının bedene sürülmesi insanlarda başlıyor ve ta Homeros zamanına kadar uzanıyor. Üç bin yıllık bir serüven. Üstelik ne kadar da yakınız o topraklara...

Zeytin ülkesinden esen rüzgâr belki de nedeni oldu kumrunun kanadının kırılmasına. En kötüsü eşinden ayrı kalışı. Kim bilir belki, bu da sert acımasız rüzgârın işidir. Doğa da zaman içinde sonsuz bir hareketlilikte...

Aysız geceler sürüyor...

Gecenin karanlığında genç bir kız ile kumsalda yürüyorum. Deniz bizi çağırıyor, kuma çekilmiş bir sandal kuytusunda kızın ateşli dudaklarında karanlığa karışıyorum. Dalgalar denizin yürek çarpıntısı. Yüreğiminki gibi.

Ay yok ama:

Denizin rengi fırtına
Deniz yüreğimin coşkusu yıllarca

Bu koyu bir gece. Issız kumların ıslaklığı yetmiyor yüreğimin ateşini söndürmeye. Genç kızın teni yumuşak, davetkâr; dudaklarım bedeninde dolaşıyor. Gizlenme telaşı sarıyor bedenimi. Rüzgâr daha da kamçılıyor isteğimi. Arzuyla dolu bir çift oluyoruz, yıldızların altında. Her ne kadar koyu da olsa gece, yıldızlar hep üstümüzde.

Kaçamakların zamanını çok gerilerde bıraktıysam da ömrümün geçtiği rüzgârlı körfezde kızın çıplaklığını içiyorum, bir çöl susamışlığıyla.

Ceneviz kalesi, kızın hayat dolu diri çıplak bedeninin hemen ardından yükseliyor. Yalnızca dalgaların sesi bir aşk şarkısı olarak kızın uzun saçlarından Ceneviz kalesinin düş duvarlarında yankılanıyor. Kim bilir belki rüzgârın şarkısı, İmroz'da, karşıdaki uzak adada zamanda kalmış bir aşkın da şarkısıdır.

Ertesi akşamüstü güneşin batışıyla birlikte ilk hilal haliyle ayı görüyorum. İlk ben görüyorum. İlk ben gösteriyorum. Genç kız hemen yanı başımda, güneş sonrası gökyüzünün gri maviliğine hayran bakıyor. Ay hilal ve genç bir kızın bedeni kadar narin.

Bu kez aylı geceler sürüyor, ay giderek büyüyor. Ayın kırmızı hilal haliyle geçmişte Tanrılar Tapınağıyla ünlü Samothraki'nin tepesinde batması işaret oluyor genç kızın dudaklarında yitmeye. Yine bir çift kumru misali, koyu kaçamak gece başlıyor; ama yıldızlar hep üstümüzde. Zaman eşinden ayrı düşmüş kumru için hiç de iyi geçmiyor. Kumru sepetin içinde ölümüne hazırlanıyor; donuk bakışları böyle söylüyor. Küçük kız ölüm haline çok çok uzak, hâlâ umutla başında bekliyor. Kumruya minicik avucuyla su taşıyor, buğday taşıyor. Nafile, kumru ağzını açamıyor.

Kanadı kırıldığı için mi, eşinden ayrı düştüğü için mi? Kim bilir! Yaşmaklı yaşlı kadın bir kez daha kumrunun kanadına zeytinyağı sürüyor. Küçük kız gözleri kocaman açık, ısrarla bekliyor, hemen yaşlı kadının ve kumrunun yanı başında. Geçmişin içinden, kültür derinliklerinden yok olmadan gelen zeytinyağının mucizesine inanıyor her ikisi de.

Ne var ki çaresiz, mutsuz bir son bekliyor hepimizi. Küçük kız ağlamaklı, günlerdir özenle taşıdığı elindeki sepet bu kez boş, ağabeyinin hemen yanında saf, çocuksu hem de acıklı bir töreni izliyor, gözleri dolu dolu. Kumru, eşinden ayrı düşmüş tek bir kumru olarak, kanadı kırık toprağın içinde artık. Kumrunun iki günlük öyküsü kaçınılmaz izler bırakıyor yediden yetmişe.

Sabah bile değil daha, doğanın devinimi başlamamış, hava kurşuni, yalnızca rüzgârın uğultusu var. Uyanıyorum. Issızlığın, renksizliğin görünebilir hali. Doğanın ve günün fecir hali. Gündüz de gece de uyuyamıyorum, belki bedenim bilincimin ötesinde beni yalnızlığıma alıştırıyor; yalnızlığıma alışıyorum.

Birden kumru sesi geliyor. Benzersiz ötüşünü dinliyorum. Bir kez daha, sonra bir kez daha. Sanki doğaya ve insanlara bir işaret. Yavaşça yavaş sabah oluyor; doğa da insanlar da güne başlıyor. Artık ayın denizden battığı geceler, korsan kırmızısıyla. Ay giderek büyüyor. Ay büyüdükçe, bedenlerin kösnüllüğü de artıyor; uyku tutmuyor aşksız gecelerde...

Yoksa, zeytin ülkesinden gelen rüzgârın şarkısında, genç kızın Ceneviz kalesine doğru dalgalanan uzun saçları bir düş müydü, ey aşk?

Desen: Onur Güçel

>Tarkan İkizler

Kaçak 5

Annem hep geç kalkar. O yüzden, değil ütü yapmak, beslenme çantamı bile ben hazırlardım ilkokuldayken. Hiç ütülü pantolon, gömlek giymedim, ütü yapmayı da hiç sevmem, nasıl her gün her gün ütü yaparım şimdi ben? Yok efendim yatılı okulda şartmış... Şart olup da yapılmayan o kadar çok şey var ki bu dünyada, saymaya kalksak, ömrümün son günü gelir, ben ölürüm de, benim ütüsüz gömleği hatırlayan çıkmaz... Şart olup da yapılmayanlar kadar, yapılmaması şart olanlar ne olacak peki? Yok senin aklını karıştırmak için böyle tahteravallili cümleler kurmuyorum, esastan... Mesela babamın bizi bırakıp, gitmesi şart mıydı? Ya yıllar sonra ortaya çıkıp kendini affettirmek için beni yatılı okula yazdırması?

Sen onun gömleklerini ütüler miydin, yoksa ben de kendi ütülerimi yapmaya alışayım diye mi beni yatılı okula yazdırıyor... Hem başkası ütülese bile gömleklerimi, ben yine de gitmeyeceğim, zaten bundan sonra gitsem ne olur, kırk günün yirmisi kaçmışım. Daha en baştan herkes adımı ezberledi, öğretmen yoklama yapmadan önce, sınıfta mıyım diye başkana soruyor, "O buradaysa herkes buradadır, sınıfı tam yaz" deyince, millet kırılıyor her seferinde... Ne bileyim ben alışık değilim öyle yirmi dört saat ders çalışmaya. Çalışacaksak da bir kez okuyunca neyimize yetmiyor? Yok sabah etüdü, yok akşam etüdü, bir de bütün gün okul. Elli yıldır bu hep böyleymiş, madem öyle hani o kadar çalışmaya, var mı bizden bir tane aya giden, ha ne oldu, yaaa... Gündüzcüler elini kolunu sallayarak, öyle kapıdan çıkıp gitmiyorlar mı, dayanamıyorum ben de kaçıyorum. Sanki yer kalmayınca filikalara binemeyip de, batan geminin güvertesinde tek başına kalmış gibi oluyorum arkalarından bakarken. Başkaları yok mu? Var tabii, ama onlar hep Anadolu'dan gelmişler okula, hemen hemen hiçbirinin İstanbul'da evi yok, ama ben öyle mi ya? Gömleğim ütüsüz de olsa evim var benim, değil mi? Senin her tarafı kaplayan çiçeklerinle, biraz Ziraat Fakültesinin bahçesi gibi olsa da...

Hatırlıyor musun? Birgün seninle iyice bağırıp çağırıp kavga ettiğimizde, evden atmıştın beni, o gün ben nerede kalırım artık diye çok ağlamıştım Salihlerin bahçesindeki asmanın altında... İnsanın iyi kötü bir evinin olması çok güzel... Canım nereden çıkarıyorsun bunları, tabii ki sırf yatıp kalkmaya gelmiyorum eve, senin için de geliyorum, zaten sen olmasan ne işim var benim burada? Tamam, okuldan her zamanki gibi, karşıki kırtasiyeye gidip geleceğim diye, kimliğimi kapıya bırakarak kaçtım yine... Evet, çıkar çıkmaz, hemen eve gelmedim, her zamanki gibi gittiğim o küçük esnaf lokantasına gidip, fındıklı keşkül yedim yine, ama anla işte, herkesin bir zaafı var, benimki de tatlı... Hayır tatlıyı yemesem de, Ortaköy'den Bebek traleybüsüne binmezdim, keşkül yiyince param kalmadığı için değil, Dolmabahçe'de yokuşu çıkarken bayılıyor zaten, neredeyse biraz hızlı yürüsem, yetişir, aynı saatte Taksim'de olurum diye binmiyorum... Troleybüs, inadına Gümüşsuyu'na dönen yerde, hani yokuşun tam düzleştiği yer var ya, tam orada işte, bir bastırıyor, bastırıyor ki, o minicik, kısa arada, camdan stadın çimlerine bakamayalım... İnadına binmiyorum işte... Yooo, hiç de kızgın değilim kafam falan bir şeye atmadı, niye okulda kızdırmış olsunlar ki beni, hem artık, hiç "Fırt" götürmüyorum okula, onun için de bir daha "Balta Mehmet," "Ne lan bu karı resmi?" diye dövemez... Hayır, gece de biri, birşey demedi. Ne? Orası koru motel mi gece istediğimiz saatte dolaşıp duracağız? Bazen eğlendiğimiz de oluyor, nöbetçi öğretmen falan yoksa o gece... Allaaaah, artık ne sen sor ne ben söyleyeyim... Yok canım kimseye birşey yaptığımız yok, sadece bir keresinde, kullanılmayan teneke dolapların kapaklarını çıkarıp, kapalı koğuşların kapılarına dayamıştık, kapıları çalıp kaçıyorduk... İçeriden gelip kapıyı açanın üstüne, tangur tungur öyle bir gürültüyle düşüyor ki teneke kapaklar, milletin halini görme, altına işersin gülmekten... Aman sen de, iyi ki bir şey söyledik, hayır, bak bir daha söyleyeyim, birincisi, kimsenin uyurken, gidip de pipisini boyamıyorlar, bu bir!.. Geçen hafta geldiğimde kilodumun önündeki mavi boyalar, resim dersinde tuvalete gidince oldu, çişimi yaparken elimin boyalı olduğunu farketmemişim bu da iki... Amma abartıyorsun bazen sen de, seni duyan da her gün okulda dayak yiyip, geceleri de sabaha kadar birbirimizin pipisini boyuyoruz sanır... Sen benle uğraşacağına çay koy da bir çay içelim... Valla en çok senin çayını özledim, yemek yemiyorum ya yemekhanede, kantindekiler öğrendiler artık, beni gördüklerinde hemen bir büyük çay, bir de "Piknik" büsküvi ben söylemeden anında geliyor... O kadar da, kırk sefer, demli olsun diyorum ama, nerede senin çayın, nerede onların ki... Yok, yok ütüyü bırak yarın gitmem okula, bir tek cuma kalmış zaten, bir gün için taa burdan oraya... Pazartesi sapasağlam, tertemiz giderim, hem artık hiç kaçmayacağım okuldan valla, bu sondu...Tamam, tamam, madem ki illa istiyorsun, sen yine ütüle gömleğimi, yeter ki, köyüne vali gelmiş muhtar gibi, konu komşuya oğlum geldi, oğlum geldi diye seslenip durma mutfak camından. Kaçağa çıkmış adım mahallede zaten, bakkalın oğlu bile kaçak, kaçak diye alay ediyor arkamdan...

Desen: Onur Güçel

Kendi duygu ve düşüncelerimi anlatma hevesinden çok, şiir için doğru olanı aradım hep... Şiirin kendisine has gizemi değil midir şairi şiire zorunlu kılan?

Gülsün İlgün

Gülsün İlgün, 1968'de İstanbul'da doğdu. Arkeoloji ve sanat tarihi eğitimi alan İlgün, öykü, resim ve kısa metrajlı film alanında da çalışmaları oldu. "DEM" İlgün'ün ilk şiir kitabı. Bu kitapta 1997-1999 yılları arasında yazdığı şiirlerden seçkiler yer almaktadır.

Arif Damar İlgün için şöyle diyor: Gülsün birçok şairin yaptığını yapmadı. O şu: İlk denemelerini dergilere göndermedi. O da Ece Ayhan, Cemal Süreya gibi, Turgay Kantürk gibi, şiirle ilgili arayışlarını, yani "heveskâr"lığını okurla paylaşmayı seçmedi.

'DEM' ilk kitabınız ve bu şiirlerinizden ilk kitabınız olduğu hiç anlaşılmıyor. Kitabınız bütün ilk şiir kitaplarında olduğu gibi ozanların dağınıklığını, kafa karışıklığını, neyi nasıl anlatacaklarını bilememelerinden kaynaklanan sözcüklerinin titrekliği ile hemen belli eder kendini. Tabii kınamıyorum. Bu ilk şiir kitaplarının olmazsa olmazıdır sanki. Oysa "DEM"de durmuş, oturmuş bir şiir anlayışı, bir estetik beğeni ve eğitimini tamamlamış bir şairin sözcük seçimi hemen göze çarpıyor? Neden? Ya da bu nasıl oldu?

"Bir ilk kitap gibi değil" değerlendirmesi sizden önce de gelmişti. Bu benim açımdan sevindirici. Uzun yıllardır şiirle iç içeyim. Çok okumanın ve şiir üzerine ince bir işçilikle çalışmanın ürünü olan kitabın olumlu yankılar getirmesi de doğal.

Toplam dört yıllık bir dönemi içeriyor şiirler. Gerçekten de demlendirip çıkardım bu kitabı. Sözcükler üzerinde fazla titiz çalışmamı, Serdar Koçak'ın Radikal Kitap Eki'nde yayınlanan şu değerlendirmesi iyi yansıtıyor; "çok seyreltilmiş, çok seçilmiş olmanın dışında, neredeyse bütün bir Türkçe'yi unutmuş bir şiir karşımızdaki".

Benim de ilk çalışmalarımda el titrekliği vardı tabii ama bu dönemi ben kendi kendime atlattım. Şiirlerimin olgunlaştığına inandığım süreçte de kitap geldi. Kendi duygu ve düşüncelerimi anlatma hevesinden çok, şiir için doğru olanı aradım hep. Şaire, şiire borçlu saydım kendimi. Eğer şiir olmasaydı yaşama tutunamayacak çok insan tanıyorum. Şiir böyledir. Hayatımızdaki gerçekleri değiştirmez belki ama avutur, bizi oyalar. Derindeki yalnızlığımızın, umutsuzluğumuzun içinde ışıyan tek umut yine şiirdir. "Çünkü söz sesidir ruhumuzun" diyorum. Kulak vermek zorunda olduğumuz iç sesimizin samimiyeti, bilincin doğru birikimiyle örtüştüğünde, estetik kendiliğinden geliyor sanırım.

Kristeva'nın şiirle ilgili görüşüne de katılıyorum. Şiir dilini öteki dilleri içine alan bir dil olarak değil, "dilsel kodun sonsuzluğunun" yazılımı olarak görüyorum.

Bu ülkenin şiir toprağı bitektir bilirsiniz? Bu şiir her on yılda bir "bir büyük şair" yetiştirir. Siz kendinizi bu şiir geleneğinin içinde tanımlasanız, kendinizi hangi zincire bir son halka olarak eklerdiniz?

Kendimi yaşamım boyunca hiçbir şeyin içine sığdıramadım, şiirim de bu paralellikte gidiyor belki. Sadece kendin ya da öteki ben gibi olmak yeterli sanırım. Yine Serdar Koçak'ın yazısından alıntı

yapmak istiyorum, çünkü şairin kendi şiiri üzerine ahkâm kesmesi pek de kolay değil. "Çözündüren yatıştırıcı bir dil, doğu hevesiyle batılı bir yaklaşım" eleştirisine katılıyorum.

Felsefe, psikoloji, sanat tarihi ile ilgiliyim. Zaten sanat tarihi eğitimi aldım. Bunların şiirime yansıdığını düşünüyorum. Örneğin şizoid, panik atak gibi ruh durumlarını anlatan şiirlerim var. Bunun örneğine, ben şiirimizde hiç rastlamadım.

Sözcüklerin kendi başlarına taşıdığı lirizme çok fazla güveniyorsunuz ve bence iyi de ediyorsunuz? Bu anlamda şiiri adın önüne taktıkları sıfatlarla yazdıklarını sananlara da güzel bir yanıt oluşturuyor şiirleriniz. Sıfatsız, duldasız, ham tek bir sözcük belki. Ama şiirinizin bütününde, kurduğu atmosferin içinde sizin istediğiniz biçimde bir sürü anlama bürünebiliyor. Bunu sevdim. Ama o kadar "kendine kadar" iniyor ki, birdenbire "burası dizenin dibi" diyesi geliyor okurun. İkinci şiir kitabınızda dizeyi daha ne kadar atomlarına ayırabilirsiniz?

Sözcükler, dizeler; onlara çok yükleniyorum. Sözcükleri anlatan şiirlerimin kendini bulması çok zaman aldı. O sözcüklerin hayat içinde bir duruşu, anlamı var. Bunları doğru kavramak, yaşamda sınamak, tarifini vermek doğru bir yol gibi geliyor bana.

Şiirde kısa anlatım gücünü, düşünce ve duygulanımları dile getirirken göstergelerin değerlerinden yararlanıp onları değişik ve etkileyici bağlantılarla yerinde kullanımlarından alır.

Şiir dünyadaki en insani eylemlerden biri. Senin için doğru olanı imleyebilmek ciddi bir uğraş, aynı zamanda zevkli bir oyun, bazen de işkence. Büyümüş çocukların iyi şiir yazamayacağına inanırım ben. Şiir, çocukluğumuzdaki dünyanın aranışıdır. Ve bulduğumuzu sanışımızın. Dizelerimdeki metaforların kaynağını burada aramak gerek.

Eskiden beri iki şeyle derdim oldu; dil ve zaman. Bu sorun beni dilden uzaklaştıracağına, içine çekti. Ben de karşılığında "söz"ü içime çekip yeniden var etmeye kalkıştım. "Söz" ile "ben" arasında imkânsız bir aşk var. Geniş açılı bir yaklaşım geliştirebilmek için, ses ve anlamı tüm katmanlarından ayrıştırmak gerekiyor. Bunu nasıl yapıyorsun diyorsunuz. Sadece ben değil, bilinçdışı da şiire dahil. Şiirin kendisine has gizemi değil midir şairi şiire zorunlu kılan? Ayrıca bilincin imge yaratım sürecini ne kadar kavrayabiliriz?

Bu kadar yalın bir şiir tarzına "anlatımcılığı" nasıl katıyorsunuz?

Anlatımcı üsluba girmeden anlatabilmek önemli sanırım. Şiir çok söz etme sanatı değil. Tersine sözcüksel arınmayı, beraberinde ruhsal soyunmayı gerektiren bir eylem biçimi. Şiir serüvenine başladığım yıllarda, bir gün gelip sadeleşebilmek için biriktirdiğimi ben de bilmiyordum. Çok fazla kelam etme derdine düşülünce, ortaya mantık hataları, bayat imgeler ve gereksiz sözcüklerle dolu bir "şiir çorbası" çıkıyor. Ben kalemi tutumlu kullanmaktan yanayım. Belki de yaşamda gerçekleştiremediğim sadelik ve yalınlığı inatla şiirimde kurdum. Bunun için ben de kendime teşekkür ediyorum aslında.

Son olarak da şunu sorabilir miyim? Acaba neden bir şiir kitabının baskısına başka bir ozandan önsöz konur? Bunu sadece sizin kitabınız için söylemiyorum. Genel bir eğilim sanki. Bir usta şair bir önsöz yazıyor! Şairin, kitabının ikinci ve ya üçüncü baskılarına "önsöz" yazmasına bir dereceye kadar anlıyorum ama bundan sonrasını anlamıyorum. Bu okuru yönlendirmek olmuyor mu? Usta ozan, "bakın bu şairi benim dediğim gibi okuyun" yönlendirmesini yapıyor. Siz neden bir "önsöze" gerek duydunuz.

Önsöz gerekli mi, değil mi, ayrı bir tartışma konusu. Ancak hem şiirini, hem de hayata karşı duruşunu sevdiğim Arif Damar'ın önsöz yazısı, her yeni şair adayı gibi umutsuzca atladığım şiir deryasında samimiyetine inandığım tek sıcak dost eliydi.

Önsözlerin okuru yönlendirici gücüne inanmam ben. Gerçek okur zaten kendi gözlüğüyle okur. Dikkatli bakılırsa, önsöz daha çok, arkadaşça yazılmış bir yazı; şiirim üzerine kritik çok az ve tarafsız.

düşler vurunca kıyıya/
çekiliverdi ağlardaki sözcükler
çarptı/
susturuldu su
dalgakıranda/
çekince martı çığlığını içre
kanatlandı çırpındı/
lekesi kaldı beyazın

SEVİŞMEK

kokusu derinin deminde
kalmış

mismiş/mismiş

yanmış teri deminde

tenmiş/tenmiş

bağlanmamış kendine

senmiş/senmiş

AŞK

neydi aradığımız/
bulduğumuzu sandık
sandığımızı/
kapattık

ÇALINDI ÇALINDI

cam armonika eşliğinde
çalındı
son sonat benden
tutkular/
son taş ten
tek/
tek/
alındı/
yerini/
rüzgârın solukları/denizin sarısı aldı
gökyüzü yere serildi/
nasıl/ihanet bekledim doğadan/
gerçek çehresiyle yaşayan/
o sevgili

Onca yazar varken...

İntiharının üzerinden 23 yıl geçen Romain Gary'yi bu yaz tekrar hatırladık. "**Uçurtmalar**," "**Kadının Işığı**," "**Yalan Roman**," "**Şafakta Verilmiş Sözüm Vardı**" gibi kitaplarının herbiri başyapıt olan Gary'nin "**Onca Yoksulluk Varken**" adlı romanının üstüne çıkacak bir kitabı bu yıl okumadığımızı söyleyebiliriz...

Romain Gary

Baudelaire, "İnsanlar konuşurken birbirlerini anlamazlar, anlasalardı bir arada yaşamazlardı" diyor. Romain Gary insanlarla konuşmaya, derdini anlatmaya çalışmış, baktı olmuyor, çekip gitmiş bir yazar. Çünkü, eğlenceli bir oyun olarak Emile Ajar takma adıyla yazmaya başladığı romanlardan biri ona ikinci kez Goncourt Ödülü'nü kazandırınca, Paris'in entelektüel çevrelerinde bir Romain Gary karalaması - Emile Ajar yüceltmesi almış başını gitmiş. "Romain Gary bunları yazacak yetenekte değil" bile denmiş. Gizliden gizliye anlatmaya çalışmış, ama olmamış...

Onu anlamayan sadece "Pariscilik yapan" eleştirmenler değilmiş. Henüz 20 yaşında "Jeanne D'Arc," "Günaydın Hüzün" ve "Serseri Âşıklar" gibi filmlere imza atan ve o dönemde "yeni Marilyn" olarak adlandırılan güzeller güzeli Jean Seberg'e 25 yaş farka rağmen aşık olduğunda "konuşamayacağını" bilmiyormuş Gary. "Yardım edemeyeceğiniz, değiştiremeyeceğiniz ve terkedemeyeceğiniz bir kadını sevmek kadar zoru yok" sözleri yeterince açıklayıcı olsa gerek.

İntiharının üzerinden 23 yıl geçen Romain Gary, ölümünden sonra açıklanmak üzere "Emile Ajar'ın Yaşamı ve Ölümü" adlı bir mektup bırakmıştı oğluna. Kendinden önce eserini öldürecek kadar bıkmış bir yazarın hayatını okuyacaksınız aşağıda. Sakın ola ki bazı özdeşlikler kurmayın. Çünkü, Gary'nin söylediği gibi "Birlikte mutlu olmak için ayrı ayrı mutsuz olmak yeterli değildir..."

Babanı sen seç

Roman Kacew, 8 Mayıs 1914'te Moskova'da doğdu. Anne - babasının, onun doğumundan hemen sonra ayrıldığı sanılıyor. Babasını ve hakkındaki gerçeği hiç bilmedi. Annesi, sahne adıyla Nina Borisovskaia, ışıltısız ve başarısız küçük bir aktristi.

Ağustos ayında Rusya, Almanya ve Avusturya-Macaristan'la savaşa girmiş, bunun sonunda da 1917'de Çar II. Nikola düşmüştü. Anne Kacew, henüz üç yaşına girmeyen oğlu Roman'la Moskova'yı terketti. Önce Litvanya'ya, ardından Varşova'ya gittiler. 1927'de Fransa'ya gelip Nice'e yerleştiler. Romain 13 yaşındaydı.

Roman Kacew yakışıklıydı, yabani bir güzelliği vardı. Bunu sık sık söylüyorlardı. Yüzü herşeyini doğudan almıştı: Güçlü çizgiler, geniş bir boyun, ince dudaklar, mavi gözler... Küçük çocuk, doğumunun etrafında ondan saklanan gerçekleri hissediyordu. Kavuniçi bir bisiklet gibi, "gökten düşen" bazı gi-

zemli hediyeler söz konusuydu çünkü. Roman, sessiz Rus sinemasının yıldızlarından Ivan Mosjoukine'in oğlu olduğuna inanmak istiyordu. İkisi arasındaki benzerlik şaşırtıcıydı: Aynı Slav-Asyalı egzotizme sahiptiler, Viking, barbar ve Çingene karışımı... Roman Kacew belki de tesadüfi bir karşılaşmadan sonra doğmuştu. Buna inanmak istiyordu; çünkü muhtemel babası Beyaz Rus Mosjoukine soylu ve başarılıydı.

Nice'de birkaç ay iki odalı bir evde yaşadıktan sonra, şehir kadar kozmopolit bir pansiyona geçtiler. Kacewler resmi olarak Yahudi'ydiler ama diğer Yahudi ailelere karışmıyorlardı. Nina hiç Tanrı'dan söz etmiyor, kökenlerini hatırlatmaktan kaçınıyordu. Nice'de Rus, Rus toplumunda Yahudi, Yahudilerce ateist olarak görülüyorlardı. İkisi de öteki için yaşıyordu. Nina, Romain'i Fransız kültürü içinde yetiştiriyordu. Kendisinin gerçekleştiremediği hayalleri oğluna taşıyordu. Çok sevdiği oğlu akademisyen ya da diplomat olsun diye her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdı.

Nina, yaşamak için en kötü işlere razı olmak zorunda kaldı. Pansiyona alınan hayvanların temizliğini yapmak gibi... Güzel olduğu ve bunu soylu kadınlar gibi taşıyabildiği için Hotel Negresco'da küçük bir vitrin kapmayı başardı: Otel müşterilerine komisyonla kravat, fular, parfüm satıyordu. Ağır bir şeker hastasıydı, ama bu, çalışmasını engellemiyordu.

Çekingen, hatta vahşi Romain ona hep küçük bir çocuk gibi davranan bu cesur ve gururlu kadının gölgesinde büyüdü. Bu hayranlık uyandıran ama despot ve baskın anne Romain'i başarmaya ve diğerlerinden daha iyi olmaya itiyordu. 13 yaşında, çok zor ayırt ettiği ve nasıl yakalayacağını bilmediği bir gelecekle karşı karşıyaydı.

Nice Lisesi'nde iyi bir öğrenciydi, yazma yeteneğine ve seyrek rastlanan bir olgunluğa sahipti. Bu Nice'li yeniyetme, Romain Gary olduktan sonra bir gün, hayatının en otobiyografik romanı olan "La Promesse de L'Aube"da (Şafakta Verilmiş Sözüm Vardı), bu döneme ait bütün sevecen duyguları ve genç adamda açılan yaraları anlatacaktı. Burada anlattığı, fakirlik ve kötülük eğilimleriyle Nice'in atmosferidir. Hikâyenin tam ortasında bir anne ve çocuğun takıntılı ve çetin aşkı vardır. Anne karakteri baskındır: Kuruntulu, baskıcı, can sıkıcı, kaprisli, oğlunu en çılgın başarılara iten, kendi düş kırıklıklarını bu deliğe tıkmak isteyen bir anne. Slav, hayatını son rolüymüş gibi oynayan, kocası tarafından ter kedilen, oğlunu tek başına yetiştiren, fakirlikle mücadele eden bir Rus tiyatrocu ve oğlu. Bu çocuğun Liberation'un temsilcisi, Fransız konsolosu, Legion d'Honneur sahibi biri haline gelmesi için Gary'nin kalemine, yaratıcı gücüne ihtiyacı vardı. "Şafakta Verilmiş Sözüm Vardı" hakkında şöyle diyecekti Gary: "Anne sevgisiyle, hayat en başta size hiç tutmayacağı bir vaatte bulunuyor. Daha sonra hayatınızın son günlerine kadar darbe yemek zorundasınız. Bir kadın sizi kollarına her alışında ve sizi kalbine her bastırışında, bu taziyeden başka bir şey değildir. Daha sonra hep annenizin mezarına gelip yenik bir köpek gibi bağırırsınız... Kaynağa çok erken gelmiş ve bütün suyu içmişsinizdir. Susuzluk sizi tekrar sardığında kendinizi yerden yere atmak zorundasınızdır, çünkü artık kuyu yoktur, sadece seraplar vardır... Ben annelerin çocuklarını sevmesi engellensin demiyorum. Sadece annelerin sevecek başkalarına sahip olmalarının daha iyi olacağını söylüyorum. Eğer annemin bir sevgilisi olsaydı, hayatımı her çeşmenin başında susuzluktan ölerek geçirmezdim."

Aix-en-Provence ve Paris hukuk fakültelerindeki eğitiminden sonra Gary havacılığı da öğrendi. Daha sonra "Fransa'ya Özgürlük" hareketinin hava kuvvetlerine katıldı. 1944 yılında Londra'da ilk romanın yayımladı: "Education Europeenne." Aynı yıl Lesley Blanch'la evlendi. Küçük, sarışın, İngiliz bebeklerini andıran Lesley 37 yaşındaydı ve Gary'den yedi yaş büyüktü. Vogue dergisinde başarılı bir gazetecilik ve redaktörlük yaparken bir yandan da o çevrelerde çok iyi tanındığı sinema ve tiyatroyla ilgileniyordu. Mizah ve edebiyat aralarındaki en iyi bağdı.

Sofya'da elçi sekreterliği, Bern'de (İsviçre) birinci elçi sekreterliği, Bolivya'da maslahatgüzarlık, Los Angeles'da elçilik, Gary'nin kariyerini parlatan işlerdi.

1956'da Bolivya'da bulunduğu sırada "Les Racines du Ciel" (Cennetin Kökleri) adlı kitabının Fransızların en önemli edebiyat ödülü Goncourt'u kazandığını öğrendi. Paris'e dönüşünde diplomasi, politika, edebiyat çevreleri ve bütün Fransızlar onu kutluyordu. Gary titizlikle reklamını yapıyor, farklılığını, Clarck Gable bıyığını, kibirli yürüyüşünü ve büyüleyici sesini geliştiriyordu. Paris Match için hayvanat bahçesinde poz veriyor, orada fillere kocaman ekmek dilimleri atıyor, Paris sokaklarında Bolivya'dan aldığı kavuniçi - yeşil boneyle dolaşıyordu. Başarının komediden geçtiğini tecrübe etmişti o. "Cennetin Kökleri"nin yayımlanmasıyla birlikte eleştiriler de ikiye bölünmüştü: İyi bir yazar mıydı, değil miydi? Gary, zayıf noktalarını biliyor ama her zaman editörüne kitaplarını gözden geçirilmesi zamanını vermiyordu. O kitabını bitirdiğinde, hatta biraz da düzensizce, hemen yayımlanmalıydı. Goncourt'dan sonra "Cennetin Kökleri"nin ikinci baskısında büyük hatalar düzeltilmişti.

Elveda huzur

1957'de Los Angeles'da Hollywood yaşamına katıldı Gary. Jean Seberg'le burada tanıştı; Seberg 21 yaşındaydı, o 45. Bir Meksikalı'ya benzeyen bu Fransız konsolosunun yanında sarışın, solgun ve duruydu. Ünlüydü, Gary'den de. Otto Preminger'in "Jeanne D'Arc"ında oynamıştı. "Günaydın Hüzün"de Cecile'i oynamış, Jean-Paul Belmondo'yla birlikte Godard'ın yönettiği "Serseri Âşıklar"ın çekimini henüz bitirmişti. Kabaca taranmış saçlarıyla daha kadınsı, daha hassas, daha saf görünüyordu ve üstünde zıtlığın mükemmeliyeti vardı. Işıklarla dalga geçen bu güzellik daha ilk bakışta Gary'yi kendine çekti. Seberg, romanlarının ideal güzel kadınına denk düşüyor, böylece kendi yarattığı şeylerden birine âşık oluyor, hayali vücut buluyordu. Bir mantık evliliği ve gecelik ilişkilerden sonra sonunda kendi gökyüzünden düşen kendi düşünün kadınıyla karşılaşıyordu.

O akşam Gary ve Seberg şu durumdaydı: Birinci sınıf bir kahraman Fransız konsolosu karşısında; Godard, Truffaut tarafından tapılan bir star Goncourt'lu bir yazar karşısında; Parislileşmiş bir Amerikalı biraz fazla Rus, De Gaulle'cü ve fazla Yahudi bir Fransız karşısında. Bir ilk karşılaşma için yeterli büyü sağlıyordu bunlar.

O sonbahar Bac sokağındaki sekiz odalı geniş bir eve taşındılar. Lesley, Jean'ın hamile olduğunu öğrendiğinde 17 yıldır birlikte olduğu Gary'den ayrıldı. 1961'de Gary diplomasi kariyerini bıraktı ve şöyle dedi: "Bunlar benim son genç yıllarım, ve hayatımın aşkını ihtirasa feda etmeyeceğim." Jean'ı ve bohem yaşamı tercih etmişti. Jean'la karşılaşması kişiliğin-

deki büyük değişikliğin ilk adımıydı.

Jean, Lutheryen'di, dünyanın en sert dinlerinden biri olan bu dinin prensiplerinin izleri vardı çocukluğunda ve bunları Amerika'ya da taşımıştı. Püritanizmin tüm değerlerini yüceltmeye devam ediyordu. Müşfik, olağanüstü duyarlılığa sahip, yaşamın kirletmediği Jean, herkesin yerine acı çekebiliyordu. Haksızlık ve acı karşısında bir Haçlı seferine çıkmıştı. Kedi ve köpeklere bakıyor, evini hippilere, dilencilere, evsizlere açıyordu. 1968'de bütün vücudu ve ruhuyla ırkçılık karşıtı mücadeleye girdi. Gary, Jean'ın masumiyetini, saflığını biliyordu, ama onu çocuksu idealizmi nedeniyle suçluyordu. Beyazların siyahlar karşısındaki suçluluğunu paylaşmayı reddediyordu. Bu savaş onu ilgilendirmiyordu çünkü.

Bu dönemde Gary'nin çizdiği portre hoşgörü ve umutsuzlukla dolu. "Yardım edemeyeceğiniz, değiştiremeyeceğiniz ve terk edemeyeceğiniz bir kadını sevmek kadar zoru yok. Ben de yapamıyorum. Bir evde 17 milyon siyah Amerikalı çok fazla, bestseller'lara başkalarının acılarını yerleştirmeye alışık profesyonel bir yazar için bile... Savaşla, işgalle, annemle, Afrika'nın bağımsızlığıyla, bombayla ilgili edebiyat yaptım, Amerikalı siyahlar için yapmayı reddediyorum." Şöyle gizli bir inanışı vardı Gary'nin: "Bizim ideolojik meseleler diye adlandırdığımız şeylerin çoğu aslında psikiyatriktir."

1968 Eylülü'nde ayrıldılar, sonra boşandılar ama ikiye bölünmüş aynı evde yaşamayı sürdürdüler. Oğulları Diego babasıyla kalıyordu. Jean onları noellerde görüyordu.

1970'te, hâlâ resmi olarak Gary soyadını taşıyan Jean hamile kaldı. Romain çocuğun babalığını üstlenmeye karar verdi. Çünkü FBI, Jean'ın Amerikan rejimi karşıtı faaliyetlerinden çok rahatsızdı. Gazetelere geçtiği bir mektupta, çocuğun babasının "Kara Panterler" örgütünün lideri olduğu söylentisini yaymıştı. 23 Ağustos'ta Cenevre Hastanesi'ne kaldırıldı Jean ve prematüre bir kız dünyaya getirdi. Fakat "Nina" iki gün geçmeden öldü. İçi nefretle dolu annesi tarafından cam bir tabutta sergilenen çocuk, annesi gibi bembeyaz bir tene sahip değildi. Ama zenci de değildi. Meksikalı yazar Carlos Fuentes, yıllar sonra yazdığı "Diana" adlı kitabında aslında 1970'te Jean Seberg'le Meksika'da yaşadığı iki aylık "ateşli" ilişkiyi anlatıyor ve çocuğun babasının Meksikalı bir melez olduğunu söylüyordu.

Yeni bir kimlik

1974'te Gary 60 yaşına gelmişti ama hâlâ güzel bir yürüyüşü vardı. Dolu dolu bir yaşamdı onunki. Kendi gözünde saygınlığını yıkmak için takma adla roman yayımlamaya bu dönemde karar verdi. Bunu yayıncısı bile bilmiyordu. "Gros-Câlin" ve "La Vie devant soi" (Onca Yoksulluk Varken) böyle ortaya çıktı. Gary, maceracı yaşamında belki de hiç yaşamadığı bir maceraya dalmış oluyordu böylece.

Emile Ajar macerasının edebiyat tarihinde bir örneği daha yok. Bu trajik ve çılgın olay, hem Gary'nin dehasını hem de intiharına neden olan itici güçleri yaratan kırılmayı işaret ediyor.

Hayatında, eserlerinde, hatta fiziki görüntüsünde bile Gary yüzleri, isimleri, kimlikleri değiştirmekten bıkmadı ve sonunda yaşamını eserlerinin bir parçası olarak yazdı. "Sadece kendin olma alışkanlığı bizi dünyanın geri kalanından, diğerlerinden tamamen uzaklaştırıyor; 'Ben' olasılıkların sonudur" diyen Gary devam ediyor: "Bazen kimlik değiştirmek, kendimden biraz uzaklaşmak ihtiyacını duyuyorum." Ajar'la, Gary kendine takma bir isimle bir maske verdi, bu bir yeniden doğuştan çok bir kamuflajdı. Çünkü Ajar imzası, Gary'nin "Education Europeenne"le doğduğu günlerdeki gibi bir başlangıçtı. Eseri ona benziyordu. Pek zorlanmadan hem karamsar hem ironik dünya görüşü, idealizmi ve edepsizliği görünüyordu. Eserleri bazen Boris Vian ve bazen Raymond Queneau tarzına kayıyordu: Kelime oyunları, cümle bozumu, dilin değiştirilmesi...

Gary bir rahatsız ediciye dönüşmüştü. Özgürlük Haçı, Legion d'Honneur, De Gaulle'cülük, Fransız Konsolosluğu, Goncourt ödülü gibi nedenlerle ve 20 yıldır yaptığı yüksek tirajlarla rahatsız oluyordu herkes ondan. Artık fazla bir beklentisi yoktu kimsenin. Bu yüzden Gary, içindeki anarşisti ortaya çıkarmak için bir takma ad aramaya başladı, hem böylece gerçek okurlarını da tanıyabilecekti. Eserlerine şöyle bir göz atılmadan yapılan eleştirilerden üzgündü ve eğer her yeni kitabı sıkıcı ve uzun bir metinidiyse artık kalemini saklaması gerekiyordu. Bunu görmek için kendine Ajar adını verdi. Onu yeni bir deride yeniden doğuran bu takma ad aynı zamanda bekâretini, bütün tazeliğiyle yeni bir başlangıcı da veriyordu.

Ama aynı zamanda kuklasını da göstermesi ve bir komedi sahnesinde onu oynatması gerekiyordu. Emile Ajar aileden biri olacaktı: Küçük kuzen Paul Pawlowitch, ki gerçek kimliği en başta gizli kalacaktı. Bu adam Romain Gary'yi çok seviyordu. Bütün kitaplarını okumuş, bütün hikâyelerini ve kahramanlarını ezberlemişti, amatör bir edebiyatçıydı. Gary eğleniyordu. Ajar'ı oynaması için seçtiği kukla otantik bir komedyen yeteneğine sahipti, dahi bir yazar taklidi yapıyordu, iyi bir cümle yapısı vardı, kendi gizemini büyütmeyi biliyor-

du. Ancak Ajar'ın yazdığı "Onca Yoksulluk Varken"e verilen Goncourt ödülüyle birlikte balon Ajar resmileşti. Prensip olarak hiçbir yazar bu ödülü iki kez alamazdı. Gary, reddetmesi için Paul'e bir mektup yazdırdı.

Ama Akademi'nin başkanı Herve Bazin şu cevabı verdi: "Akademi bir adayı değil, bir kitabı oylar. Goncourt ödülü ne kabul edilebilir, ne reddedilebilir. Mösyö Ajar kazanmıştır."

Bu ödül Gary'ye eserinin gücünü ispatlama fırsatını vermişti. Ama o, oyuna devam etti. Merakla, ne kadar ileri gidilebileceğini görmek için gölgesini dört nala koşturmaya devam etti.

Şimdi maalesef, basının ve yayın dünyasının gözünde Romain Gary yerini kendisinden daha parlak, daha dâhi yeğenine bırakıyordu. Ajar, modern ve isyancı sanatçı, haykırıyor, yıkıyordu. Buna karşın Gary yaşlı sakallarının arkasına saklanıyordu... Emile Ajar'ın yazdığı "Onca Yoksulluk Varken" bir zaferdi. Aynı yıl yayımlanan Romain Gary imzalı "Biletiniz Buraya Kadar" ise hor görülmüştü, "Don Juan"ın düştüğü salonlarda alaysı bir acımayla söyleniyordu bu. Bu kitap yaşlı ve güçsüz bir adamın üzüntüsünü anlatıyordu; oysa "Onca Yoksulluk Varken" parlıyor, yeğenin tükenen amcasının karşısında ezici üstünlüğünü simgeliyordu. Ajar'ın yıldızı Gary'ninkinden daha fazla parlıyordu.

Paul'ün kamu alanında görünmesi beklenirken o saklanıyordu. Kimlikleri birbirlerinin içine geçiyordu. Ajar yılları, Gary için oldukça yaratıcı olmuştu. Bu tutkulu ve loş bir dönemdi. Bir de Jean'ın ölümü olmasa...

Suçlu FBI

8 Eylül 1979'da Jean'ın cansız vücudu arabasının arka koltuğundaki bir örtünün üzerinde bulundu. 10 gündür kayıptı genç kadın. Yanında boş bir sakinleştirici şişesi vardı. Otopsiye göre kanında yüksek oranda alkol bulunmuştu. 41 yaşındaydı ve bunun 10 yılı oğlu Diego'nun varlığıyla geçmişti. Gary, Gallimard'da bir basın toplantısı düzenledi. Heyecanını yenemiyordu. 1970'de, Jean'ı yokeden iftiraları kasten açıkladığı ve onu delirttiği için FBI'ı suçladı. "FBI, onu, ikinci çocuğunun beyaz olduğunu anlatmak için cesedini bir cam bir tabuta koydurtmaya zorlamış, bu olaydan sonra Jean psikiyatrdan psikiyatra, intihar teşebbüsünden intihar teşebbüsüne koşmuştu..."

Kendisinin 29., Emil Ajar adıyla yazdığı dördüncü ve son kitabı "Kral Salomon'un Bunalımı" yalnızlık ve yaşlılıkla yoğruluydu ve uzun yürüyüşünü anlatıyordu. Gary yaşlıydı, Gary yalnızdı. Oğluna ve Leila'ya rağmen. Leila Chellabi, 40 yaşında genç bir kadındı; uzun ve ince, esmer, kısa kesilmiş kıvırcık saçlı, Giritli bir prenses profiline sahipti. Babası Türk, annesi Bordeaux'luydu, bir yıldır Gary'nin yanında yaşıyordu. Bu sessiz ve sakin kadını Romain bağımsız ama tutkulu bir kediye benzetiyordu. Boşanmıştı, bir oğlu vardı. Bac sokağına yeni bir kadın düzeni getirmiş, yemekler düzenlemiş, Jean'ın teröründen ve Ajar sirkinden sonra giderek endişeli bir hal alan Gary'ye her zaman huzurlu ve güven verici bir ortam sağlamıştı.

Ama Bac sokağında güldürü kısa sürede bir kâbusa dönüştü. Pavlowitch bir oyuncak, uslu bir kukla değildi; artık usta şarkıcıyı oynamak istiyordu; mesela bu işten aldığı komisyonun arttırılmasıyla! Amcayla yeğeni arasındaki ilişkiler ekşiyordu. Sonbaharın sonunda Romain Gary'nin günlük sıkıntılarına yenilerini eklendi. Gary kendini kendi manevralarının tuzağına düşmüş hissediyor, yaşlılıkla, Ajar'la hatta başarıyla boğuşuyordu.

Gary "Europa"da, şöyle yazıyor: "İnsanın onurlu bir etiği olduğuna inanmıyorum; bu yaşamın feda edilmesine kadar üstlenilen estetikten başka bir şey değildir." Öyleyse ölümü, onun son sanatsal numarası olacaktı.

2 Aralık 1980 günü, birkaç aydır yazmayı bırakıp kendi gölgesi haline geldikten sonra ağzına bir revolveri soktu ve tetiğe bastı. Ölümünden beş hafta önce Matin gazetesine, "Ben kötü tanınmış biri değilim, tanınmamış biriyim," demişti. Bu intihar anlık bir sıkıntıdan kaynaklanmıyordu, uzun süre önce tasarlanmışa benziyordu. Artık her şeyin bittiği ve bir daha var olunamayacak bir duruma geldiğinde gerçekleştirilen bir intihar.

Belki de "Kadının Işığı" romanına bakmak lazım. "Bu romanda ölümün eğlenceli bakışı altında inançlarımız ve ahlâkımıza pusu kuran bir acı alay ve nihilizm var" diyordu Gary. "Pagan tanrılar bizi Olimpos Dağı'na götürerek tuzak kurdu. Yaşamımız belki de herhangi birinin eğlencesinden başka bir şey değil." Bu roman da hayatın bir müzikholden, bir sirkten ibaret olduğunu söylüyordu zaten. Emile Ajar imzalı üçüncü kitap "Yalan-Roman"da şöyle diyor Gary: "Bu gece yeni halüsinasyonlar gördüm; halüsinojenlerin en güçlüsü olan gerçeği gördüm. Bu dayanılmazdı. Klinikte çok talihli bir arkadaşım var, halisünojen aldığında yılanlar, fareler, larvalar, böyle sempatik şeyler görüyor. Bense gerçeği görüyorum."

İntiharından altı ay sonra, oğluna vasiyeti üzerine Emile Ajar olayının içyüzünü anlatan belge yayımlanır. Aslında, kazandığı sahte ünün üstüne konmak isteyen ve kendi adıyla bir kitap yazan "yeğen" Paul Pavlowitch, kahraman olmak için bu gerçeği Fransız basınına sızdırmıştır.

Olsun; son yazdığı "eser"de Gary, Emile Ajar'ı zaten öldürüyordu. "Çok eğlendim. Hoşçakalın ve teşekkürler" diyerek...

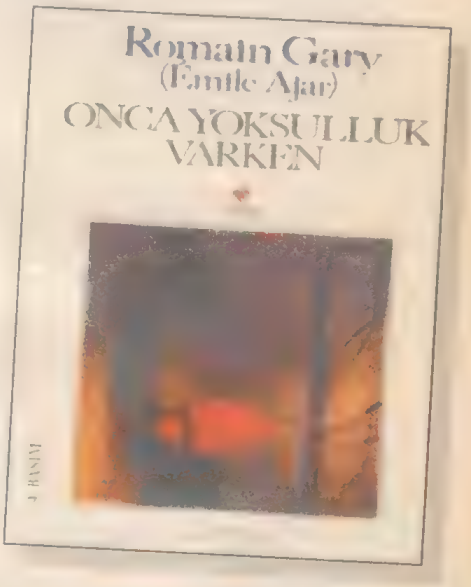

ROMAIN GARY'NİN TÜRKÇEDEKİ KİTAPLARI
(Can Yayınları)

* **UÇURTMALAR**
* BİLETİNİZ BURAYA KADAR
* **CENNETİN KÖKLERİ**
* POLONYA'DA BİR KUŞ VAR
* **ŞAFAKTA VERİLMİŞ SÖZÜM VARDI**
* KADININ IŞIĞI
* **KOCA TEMBEL**
* ONCA YOKSULLUK VARKEN (Emile Ajar)
* **YALAN-ROMAN** (Emile Ajar)
* YILDIZYIYICILER
* **KRAL SALOMON'UN BUNALIMI**

>Aslan Özdemir

Mezarını Yadırgayan Kadının Şansı

Kadın öylesine huzursuz gitmişti ki öte dünyaya, mezarında bir türlü rahat durmuyordu. Ruhu yeniden beden bulduğunda mezarlık sakinlerine çok çektirmişti. Mezarlıktaki ölüler, kadının etrafına yaydığı bu korku ve şiddeti tatmamak için ona hoş geldine bile gitmemişlerdi. Nasıl gitsinlerdi ki; öldüklerinden beri, kadının onlara yaşattığı işkenceyi mezarlıktaki en günahkâr insan bile henüz çekmemişti. Kadın öfkeliydi, ağzından küfür eksik olmuyordu. Sürekli sağa sola sataşıyor, ona buna beddualar okuyordu. Derdi neydi, anlayan olmamıştı, öfkesi kimeydi belli değildi. Ebedi istirahate çekilmiş bu insanlara akla gelmeyecek sıkıntılar çektiriyordu. Bir keresinde, sevap günü sevabını almaya giden bir ölüyü kendisine tecavüz etmekle dahi suçlamıştı. Öyle bir hal almıştı ki herkes kendi mezarlığına çekilmiş, bu çılgın ve ağzı bozuk kadınla karşılaşmamak için mezarlar arasındaki koridorları boş bırakmıştı. Koridorlar boştu ama ya o insanın içini gıcıklayan, yaralayan, acıtan ses. Kadının çileli ve öfkeli sesi koridorlarda yankılandıkça ölüler öldüklerine bir kez daha pişman oluyorlardı. Bir pişmanlık da, yeryüzünde yeterince mutlu olmayı beceremedikleriyle ilgiliydi. Mezarlıkta yatan ölüler, kendilerini daracık odalarına hapseden, ruhlarını özgürleştirmeyen, sevaplarına ve dualarına engel olan (ziyaretçisine gitmeyenin hanesine sevap yazılmıyor) kadından o kadar korkuyorlardı ki, en ufak tepkiyi verecek cesareti bulamıyorlardı kendilerinde. Kadının bu çılgın hali bazı dedikoduların da önünü açmıştı. Bunlardan biri, gerçekte kadının müslüman olmadığı, müslüman mezarlığında gömülü olduğu için de ruhunun kasılmış olduğuydu. Gerçeği bilemeyecek kadar uzaklaşmıştı yaşamdan bu ölü insanlar. Belki iyi niyetli bir ölü yakında aralarına katılsaydı, bu ağzı küfürlü kadınla ilgili her şeyi anlatacak ve meraklarını giderecekti.

Dışarıda, sonbahar yaprakları dalları terketmeye hazırlanıyordu. Toprak soğumaya başlamış, coğrafyanın rengi solmuştu. Kızıla çalan yaprakların dökülmesi an meselesiydi. Rüzgâr mezar taşlarını serinletmiş, mezarlıktaki ağaçlara ve onun yapraklarına mevsimlik bir melodiyi tekrar ettiriyordu. Burası bir Kürt mezarlığıydı. Doğu'nun bir çok mezarlığı gibi bu mezarlıkta da yazılı mezar taşı çok az vardı. Genelde mezar taşları şekilsiz ve yazısız oluyordu. Buralara yabancı biri, geleneklere aykırı olduğu için veya dinsel yasaklardan dolayı mezar taşlarının yazısız bırakıldığını sanabilirdi, ama gerçek olan şuydu; tamamen fukarlıktan ve yokluktandı mezar taşlarının şekilsizliği. Ölüsünü gömen ölü sahibi, herhangi bir taşı mezarlığa dikiyor, böylece ardından yıllar geçse de gidip bu mezarlığı çok kolayca bulabiliyordu.

Bir gün amaçsızca yürüyen bir yabancının yolu bu mezarlıktan geçiyordu. Mezar taşları yazısız mezarlıkta ölülerin ruhuna fatiha okumaya başladı. Tam bu sırada, üzerine örtülen topraktan yeni kapanmış olduğu anlaşılan bir mezardan sesler, iniltiler duymaya başladı. Yabancı seslerin yükseldiği mezarlığa yaklaştı ve buradan yükselen küfürleri, iniltileri daha net duymaya başladı. Bu bir kadının isyankâr sesiydi. Kadının ağzı o kadar kötüydü ki, adam bundan utandı. Aslında adam alçak gönüllü ve her şeyi hoş gören çilekeşliği benimsemiş erenlerden bir kimseydi. Ama giyimiyle bulunduğu bu topraklarda şaşkınlıkla karşılanacak tiplerdendi. Sanki başka dünyadandı. Eğer çevredeki medreseler hâlâ ayakta olsaydı, adamın buraya atanan astronomi veya matematik hocası olduğu düşünülebilirdi. Yıllar önce yıkılan, kalıntılarında çocukların oynadığı taş yapılı medreselerde ilgiyi bu dersleri veren hocalar görürdü en çok. Buralar için sıra dışı tiplerdi, çünkü genelde Batı'dan geliyorlar ve çok şık giyiniyorlardı, bu da yöre halkının merakını ve hayranlığını uyandırı-

yordu. Ama çoğu zaman bir boşluğa bakar gibi bakıyorlardı. Hepsi kendini çok beğenmiş insanlardı. İşte kadının mezarına dikilen adam bu hocaları hatırlatıyordu, o da çok şık giyinmişti. Onların aksine bakışları anlam doluydu.. Peki gizemli bu adam kimdi, ne arıyordu dış görümüne yabancı bu şehirde, gizemli miydi gerçekten?..

Adam bütün çıplaklığıyla ortadaydı. Seslerin çıktığı mezarı kazıp, kızı mezarından çıkarttığında, kendisini ötedeki ceviz ağacından izleyen, köyün akıllı-delilerinden Haco çoktan köyün yolunu tutmuştu. Adam kadının üzerindeki yırtık kefeni sıyırıp, sırt çantasından çıkardığı rengârenk ve desenlerle süslü fistanı giydirdi. Kadın gözlerini açtığında karşısında çok şık giyimli ve yakışıklı bir adam duruyordu. Gömüldüğünden beri ağzından küfür eksik olmayan kadının dudakları yeniden hayata gülümsüyordu. Kadın, şansına, kendisini yeniden hayata kazandıran adama tebessüm ettiğinde, bayılıp yıkıldı adamın kucağına. Adam kadının şansıydı. Kadınının bitkin bedenini, kolları arasına alıp köye doğru yol aldı.

Deli Haco'dan olup bitenin haberini alan köylüler onları bekliyordu. Hepsi evlerine kaçışmış, kapılarını pencerelerini sımsıkı kapatıp bu gizemli adamı ve mezardan diriltiği kadını korkulu gözlerle bekliyorlardı. Köylüler perdelerin ardında birer şüpheydi. Adam kadını köyün meydanındaki çeşmenin taşına yatırdı ve bakır tastan su verdi. Su hayat kattı kadına, gözlerini açtı ve sıkıca sarıldı bu yakışıklı adama. Bu, kadının hayata son bakışıydı. Yeniden cansız bir bedene bürünmüştü. Ama bu sefer dudaklarında pembe bir gülümsemeyle yol alacaktı öte dünyaya.

Adam, taş yapılı evlerin pencerelerinde bekleyen meraklı gözleri süzdü. Köylüler hızla perdelerin arkasına saklanacakken onlara eliyle yanına toplanmalarını işaret etti. Adamın bakışları o kadar etkileyiciydi ki, itaat etmekten başka bir şey düşmedi köylülere. Köydeki yaşlılar âlimler, melâlar tedirgin ve korkuyla etrafına doluşmaya başladı. Kadının cansız bedenini köylülere uzattı. Henüz sıcacıktı vücudu. Çeşmenin yanına ateş yakıldı, sular kaynatıldı kazanlarda. Çıplak bedeni adamın elleri arasında yeniden yıkandı dualar eşliğinde. Köylüler, mahcup yüzleriyle adamın eline ılık su döktüler. Kadının bedeni kurulandıktan sonra yeniden kefene sarıldı. Saf tutuldu, bir Müslümana yakışacak şekilde cenaze namazı kılındı. Mezarlığa kadar uzun bir kuyruk oluştu. Şekilsiz mezar taşları arasında, eski mezarı bulundu ve defnedildi kadın. Bu onun dana önceki mezarıydı. Kadın, kara yazgılı bu topraklara tutkuyla âşık olduğu adamın peşinden gelmişti. Yaşadığı kenti ve kariyerini bir kenara bırakmış, aşka açmıştı yelkenini. Bilemediği birşey vardı, her zaman rüzgâr yelkenleri şişirmeyebiliyordu. Kadın küreksizdi ve pusulası yanlış gösteriyordu. Sevdiği adamın aşkına karşılık vermemesi kadını tirajik bir çözüme itmişti. Kadın yabancısı olduğu çoğrafyada aşk acısından intihar etmişti. Böyle anlattı köylüler adama. Ama kadının intiharlı bedeni köylüler tarafından yıkanmamış ve cenaze namazı kılınmamıştı. İntihar edenlere lanetlenmiş gözlerle bakılıyordu buralarda. Bu da kadının ruhunu huzursuz etmişti. Ruhunu tam manasıyla teslim edememiş, bu yüzden mezarında acı çekiyor, öfke kusuyordu.

Kadının uğruna intihar ettiği adam pişmanlıktan dağlara taşlara vurmuştu kendini. Böylesine bir âşka kayıtsız kaldığı için kendini o kadar suçladı ki, en sonunda köyün de artık bir delisi olmuştu. En çok ağaçlarda vakit geçiren, kimsenin farkına varamadığı olağanüstü durumlara uyanan bir deli...

Kadın, mezarlıktan geçen adamın amacıydı.

Adamın amaçsız yolculuğu bir mezarlıktan geçiyordu.

Bu mezarlıkta sorunlu bir kadının bedeni yatıyordu.

Ceviz ağacında bir deli bütün bunları goruyordu.

10 Eylül tarihine kadar İzmir Fuarındayız

Fuar süresince uzay lemanı LeMan karikatür sergisi.

Ayrıca bu süre boyunca, yazar, müzisyen, sanatçı konuklarımız olacak. İstanbul LeMan Kültür'den masalarımızı, sandalyelerimizi, çayımızı, kahvemizi alıp geleceğiz.. Kitaplarımızı, posterlerimizi, tişörtlerimizi imzalayacağız.. İzmir'de ki ve İzmir'e yolu düşen okuyucularımızı bekliyoruz...

İmza ve söyleşi programımız

1 Eylül Pazartesi ve izleyen günler

Suat ÖZKAN
Mehmet ÇAĞÇAĞ

3 Eylül Çarşamba

Can BARSLAN
Saat:14.00-18.00

Bahadır BOYSAL
ve ATOM yazar-çezerleri
Saat:17.00-20.00

5 Eylül Pazartesi ve izleyen günler

Tuncay AKGÜN
Güneri İÇOĞLU

6 Eylül Cumartesi

Cezmi ERSÖZ
Saat:16.00-18.00

7 Eylül Pazar

Kaçak Yayın Söyleşisi
Saat:17.00-19.00

Yer: İzmir Fuar alanı Lozan girişi, Pakistan pavyonu yanındaki yeşil alan.
(Bu etkinlik İzmir Belediyesi'ne bağlı İZFAS-LeMan isbirliğiyle gerçekleştirilmektedir.)

OKULLAR AÇILIYOR!

KAÇAK YAYIN 'YAZINSAL VE DÜŞÜNSEL GELİŞTİRİCİLİK KURSLARI' DÜZENLİYOR

Derslikler

1A - KAÇAK- YAZAR OLUCAM
1B - KAÇAK- ŞAİR OLUCAM
1C - KAÇAK- FİLOZOF OLUCAM

Kaçak Yayın değerli ve deneyimli akademisyen, yazar eğitici kadrosuyla bu yıldan itibaren hizmetinizde.
Ünlü, yerli, yabancı konuk yazar ve düşünürlerden özel seminerler, work shoplar, geziler, kütüphane hizmeti, yayın desteği....

KURSLARA KATILIM KOŞULLARI

- Öğrenmenin yaşı yoktur ilkesine bağlı olarak yaş sınırı konulmamıştır.
- **Eğitimin gerektirdiği disipline uymak.**
- Geliştiricilik için eğitim kadrosu tarafından belirlenen asgari yazınsal yetenek/ düşünsel kavrayış (Başvuranlar arasında basit komposizyon yazma denemesi yapılacak, bu denemeyi geçenler **kurslara katılacaktır**)
  Denemenin konusu: (Kısa bir yaşam öyküsü içinde) **"Bir çocukluk düşü olarak yazmak."**
- Kurslar ücretsiz, herhangi bir katkı payı almaksızın gerçekleştirilecektir.
- Başvurular için 4 adet vesikalık fotoğraf, basit kimlik bilgileri (isim, soy isim, adres, yaş, cinsiyet, **tel, varsa elektronik posta adresi) yeterlidir.**
  Başvurular: 15 Eylül- 15 Ekim tarihleri arasında yapılacaktır.
  Sonuçlar 30 Kasım günü açıklanacaktır.
- Kurslar 5 **Kasım- 1 Şubat ve 1 Mart- 1 Haziran dönemlerinde.**
  Kurs eğitim programı gelecek sayımızda ilan edilecektir.

Başvurular için adres: Firuzağa Mah. Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir

"Böyle acı bir şey yok!"

Yaşar Kurt

1980'li yıllarla 1990lı yılların sonları kadar Cumhuriyet tarihinde birbirine teğet geçen başka bir zaman dilimi var m? Hele sözkonusu olan müzikse. Arada yaşanılan bir darbe ve Türkiye de yaşamanın bir karşılığı olan Özal süreci...

Yaşar Kurt işte bu teğet sürecin şarkıcısı.

Beyaz Yunus adlı, hani neredeyse çocukluk dönemi grubunu ve grup üyelerini çok net olmamakla birlikte hatırlıyor gözümün önüne getirebiliyorum. Özellikle de Moda'da bir sokak arasına sıkışmış güzelim Anotalia Cafe dönemini. Çok Güzel Pink Floyd çalarlardı. Yaşları henüz büyüme yaşı olmalarına karşın - özellikle de Yaşar- az "ukela" değildiler. Bir yanıyla da üzerlerine çok yakışan bişeydi de bu ukelalıkları, müzik bi yana tiyatroculuğu da müziğe arkadaş etmiş bir ukelalıkları vardı. Sonra hepimiz gibi onlar da ayrıldılar birbirlerinden, araya uzun yıllar girdi ve ben bir tek Yaşar'la görüşmeye devam eder oldum. Beyaz Yunus'un diğer elemanları sonraları başka gruplar oluşturdular. Flu olanına, yılını hatırlayamadığım Ataköy Marina da yapılan bir yarışmada, birinci olmalarını sağlayacak çok önemli bir katkım olmuştu. Çok iyiydiler. Açıkcası o zamanlardan içimde kalan, onların ayrılmayıp beraber çalmalarıydı. Yakışırdı hani. Kaç grup var bugün çocuklukta başlayıp müzik yapmayı birlikte sürdüren? Şenhan'larla, son görüşmem oldu o yarışma... Bir daha da sesleri çıkmadı. Ya da ben izlerini kaybettim. Yaşar, işte o bolca yaşanılan ayrılıkların, aşkların ve sonra tekrar ayrılıkların yaşandığı dönemin yoğurduğu bir şarkıcı. Bir döneme değil belki ama Türkiye müzik yelpazesinin önemli bir dilimine adını yazdırabilmiş bir şarkıcımız. Haliyle söyleyecek sözü olan bir arkadaşımız... Ne de olsa o da "küçük yaşta sazı eline alanlar"dan. Hani biraz da bu sebeple konuşturduk kendisini.

"Dostum Dostum" türküsünü yaptığınızda, bu türkü bir anda patladı ama seni bu patlamanın içinde göremedik... Televizyonlar hep başkalarına çalıştı galiba.

Yaşar Kurt: Televizyonda pek bulunmadığım için orada patlamak henüz mümkün olmadı. Televizyondaki son "Anne" şarkısına çektiğim klibim yoğunca gösterildi, son iki aydır. Ancak tabi şeyin farkındaydım. O türküyü yorumladıktan sonra artık türkücüler bile o tarz bir yoruma geçtiler...

İlk sen yaptın bu tarzda bu türküyü değil mi, tekrar hatırlanmasına da vesile oldun bir anlamda, yanlış mı hatırlıyorum?

Olabilir, emin değilim. Benden önce de yapmış olan olabilir. Ama ben duymadım açıkçası.

Ama çok kişi çıktı. Başlangıç oldu.

Ondan sonra o türküyle bayağı çıkış yapan sanatçı oldu. Kasetlerine aldılar o türküyü. Gayet de başarılı oldular. Ama o türküyle çıkış yapmak benim elimi kolumu bağlayacak diye çok korktum ben. Tamam, onu yaptım. O bir örnekti. Biraz modern yorumların önünü açmaktı niyetim, ama bir de o işin böyle iş olarak üzerimde kalmasını da istemediğim için de aslında çok fazla çıkış parçası olarak üzerine gitmedim "Dostum"un.

O türküden değil de rock, popu karıştırarak bir sürü insanı çekti. Bunu demek istedim.

Evet, evet o türkü bir sürü insanı birleştirdi. Ona bende inanıyorum. Birçok yerde işittim o türküyü. Birçok farklı mekânlarda, hâlâ bende konserlerimde söyleyince gayet coşkulu bir tepki alıyorum. O tarz türküler elime geçerse ya da aklıma geçerse denemeler yapmaya devam edeceğim.

"Sokak Şarkıları"ndan sonra, dinleyici kitlen tarafından eleştirilere maruz kaldın. Aynı Bülent Ortaçgil'in "Benimle Oynar mısın"dan sonra karşılaştıkları gibi... Bu dönemi nasıl değerlendiriyorsun?

Refleks benim için bir dijital stüdyo deneyimiydi. Biraz da açık konuşmak lazım. Ben harcaması ve maliyetleri ile çok dengeli bir sanatçı değilim. Dijital albüm yapmak pahalı bir iş. Stüdyosu daha uzun, enstrümantalisti daha pahalı vs. stüdyo kalitesi isteyen bir süreç. Dolayısıyla yatırımla geliri dengelenemeyen bir albüm oluyor. Yani çoğunlukla zarar eden bir albüm. Akustik olandan söz etmiyorum, diğer orkestralı albümlerden. Yoksa tek başına girip çaldığın zaman zarar etmiyorsun. Orası öyle. Ve bu orkestralı şarkılar yazmaya yani tek gitar için yazdığımız şarkılar, o tek gitar için yazılan şarkılar oluyor. Ama müziği düşünmeye başladığınızda, müziğinizi geliştirmek istediğinizde orkestraya ihtiyacınız oluyor. Dolayısıyla bu "Refleks" birazcık o doların iki katına çıkması ve zaten pahalı olan maliyetlerin iki katına fırlaması nedeniyle daha ucuz olan dijital bir stüdyoda yapılmak zorunda kaldı. Ve tabi ona göre ses kalitesi de ve müzikalitesi de ona göre biraz hani "ucuz etin yahnisi" gibi oldu. Dolayısıyla daha önce daha şıkır şıkır şeyler sunduğumuz insanlar "Refleks"e tepki gösterdiler. Ancak tabi o Türkiye standartları içerisinde "Refleks" o kadar kötü bir albüm de değil. Belki bana göre değerlendirildiğinde birazcık benim daha önce yaptığım işlere göre biraz daha hani neden böyle dijital bir şey falan diye eleştiri alındı, ama o maliyetlerle alakalı bir şey, onu söylemek isterim. Öyle bir stüdyoya param yetti ve öyle bir stüdyoda çalışma imkânı buldum. Ama tabii ki şarkıların özünde benim önerilerim var. Şarkı yapmaya önerilerim var. Şar-

kı söylemeye önerilerim var. Yani yalnızca bir soundla bitebilecek bir iş değil. Özünde emek var. Şarkı yazmak, orijinal şarkı yazmak zaten başlı başına bir iş. Yazdıklarınız içerisinde en güzellerini seçip insanlara sunuyorsunuz. Dolayısıyla öyle bir yoğun emek her seferinde kaçınılmaz olarak bütün albümler için geçerli. Ama endüstriyel koşulların getirdiği birtakım sıkıntılar tabii ki sanat yaşamına da yansıyor. Albümler hakkında söyleyeceklerim bu kadar.

Yeni bir albüme hazırlanıyorum. Bu sefer o dijital stüdyo vs. onlara girmeden artık istediğim gibi iki inç bir stüdyoda istediğim müzisyenle çalışabilecek bir olanak olmadan zaten yapmayı düşünmüyorum.

Dolar düştü diye mi?

Dolarla alakası yok. Şimdi buna yatırım yapabilecek insanlar bulduğum için, en azından benimle ortaklık yapacak insanlar bulduğum için. Daha önce bunu kendi başıma yapmaya çalışıyordum ve oldukça zor hani. Hem sanatçı olacaksınız hem prodüktör olacaksınız hem reklamınızı yapacaksınız, bir ömür gerekiyor bu işler için. Dolayısıyla benim ömrümün yarısı da gitti. Şimdi diğer yarısına biraz katkıda bulunmam gerekiyor. O yüzden de yaptıklarıma daha uygun bir stüdyoda önümüzdeki ekim-kasım aylarında piyasa çıkacak bir albüm hazırlığım var.

Kimlerle çalışıyorsun?

Şu anda daha ekip belli değil, ama Hamburg'da bir stüdyo var. Hamburg'daki stüdyoya önümüzdeki ay gidiyorum. Orada stüdyoda müzisyenlerle tanışacağım. Çoğu yabancı müzisyenler. Ve stüdyo da istediğim koşullarda bir stüdyo. Ben şarkıları hazırlayıp gideceğim nasıl olsa. Oradaki müzisyenlerin de elbette daha sonra katkıları olabilir, ama bohçamı hazırlamış olarak gideceğim için çok önemi yok şu anda.

Şu an dinleyici kitlenle aran nasıl?

Kendi kitlemle ilişkiler?.. Ben her zaman kendi kitlesiyle boğuşan bir adam oldum. Yani bir yandan kendi kitlemi yarattım, bir yandan da o kendi kitleme kendi sürecimi yaşatmaya çalıştım. Tabi bu zor bir süreç. O zor süreç devam ediyor. Mesela geçende gazetenin toplantısındaydım. Birkaç sanatçı vardı. Bende çaldım o toplantıda. Adamlar karşımıza geçip, CD'yi koyup pleybek yaptılar. Ve aynı kitleye çaldım ben de. Ben çalarken de eğlendiler, o adam pleybek yaparken de eğlendiler. Ben bu mantığı anlamıyorum. Bu kitleyle tabii ki boğuşmam gerekiyor benim. Yani müziğe, müzisyene değerini vermek zorunda olan bir kitle benim kitlem. Yoksa öyle hava cıva langır lungur onu da yiyelim, bunu da yutarım, onu da dinlerim, bunu da alırım falan böyle saçmalık olmaz. Bu genelde Türk kitlesinin -ne diyeyim- burada müzik tüketicisinin, dinleyicisinin sorunu. Yani müzisyen olmanız gerekmiyor, ne kadar acıdır! Onlarla bir şey paylaşmak için. Müzisyen olmanın da bir değeri, bir karşılığı yok maalesef. İşte Ertan Oban mesela -şimdi yeri gelmişken anmalıyım- muhteşem bir bas gitarist. Olağanüstü bir müzisyen ama onun müzisyenliği bir para etmedi. Para derken derdim burada mecazi. Paradan söz etmiyorum. Belki evet, ekonomik sorunları da vardır. Ama yıllarını vermiş olduğu müzik beynini, parmaklarını, vücudunu müzisyen olmak için elindeki enstrümanı en üstüne olanaklarla kullanabilmek için verdiği performans hayatta karşılık bulmadı. Böyle acı bir şey yok! Bu yüzden de bu dinleyicinin henüz gerçek bir dinleyici olduğunu düşünmüyorum ben.

Müzik beynin üzerinde mistik bir frekanstır. Tahta ile demirin sesidir başta. Yani doğanın o muhteşem uyumundan, tınısından bir mistik frekanstır müzik.

Çeşitli meslek grupları var. Reklamcılardan doktorlara, avukatlardan sinemacılarına varıncaya kadar. Ve bu insanlar hayatları boyunca müzik dinliyorlar. Şu ya da bu şekilde kitleniz de buralardan oluşuyor. Bu insanlar Türkiye'de müziği alırlarken müzik kulakları nerelerde gelişiyor sence ya da nasıl bir gelişme gösteriyor.

Çok doğru bir şey söyledin. Hani Casiolar çıktı mertlik bozuldu dönemi. Çok haklısın. Şimdi o '80 döneminde böyle her eve alınan birtakım ebik bükük aletler oldu. İşte saat zili de aynı şeyden çalıyor. Ona da basınca ona da müzik diyorsun.

Telefonlar mesela, dizi müzikleri çalıyor.

Müzik beynin üzerinde mistik bir frekanstır. Tahta ile demirin sesidir başta. Yani doğanın o muhteşem uyumundan, tınısından bir mistik frekanstır müzik. Belki o otantik saz döneminde çok daha kaliteli, çok daha sağlam bir müzik kulağı vardı. Çünkü yine tahta ve demir vardı işin içinde. Yine müzisyenin parmakları vardı. İşte insan faktörü aradan ayrılınca, kolay ve ucuz olanı tercih etti. Bütün toplum müziği oradan öğrendi. Ve tabi bu çok acı. Bu neden çok acı? Çünkü böylesi bir müzik anlayışıyla müzisyen olmak için kendini adamış insanların uzlaşması mümkün değil. Bu bir hayat memat meselesi. Bir yerde bir grubu dinlemeye gidiyorsunuz. Canım, adamların akortları yok ama çalmaya devam ediyorlar. Hadi kulakların akortları duymayabilir. Çok basit akort aletleri var. Alıyorsunuz cihazınıza sokuyorsunuz, La'yı size işte gerekli sayıda tınlatıyor. Mi'yi size gerekli sayıda tınlatıyor. Böyle elektronik aletler var. Hiç olmazsa bunlardan faydalanın. Yani bu bilgisizlik tabi. Kitledeki bu bilgisizlik tabi sahnedekine de yansıyor. Yadırgamıyor adam sahnede olan biteni. Yani müzisyeni talep etmiyor. Yani o anda kolay gelen işte kendini hoplatacak, zıplatacak bir şeyler arıyor. Tabi bu gerçek müzisyenler için çok umut kırıcı bir şey. Yani siz dünya müziğini izliyorsunuz bir sorumlulukla. Bir yeni enstrümantalist sazı şu şekilde kullanmış, o teli hangi kalınlıkta kullanmış, hangi ye-

ni enstrüman ileticisi bir yeni enstrüman iletmiş, bir ağaca yıllarını vermiş, o ağacı eğitmiş ondan sonra o ağacı yontmuş ve tahtadan bir alet yapmış, ondan bir ses çıkartmış. Sen bunları takip ediyorsun. Ve bunun iyisini derleyip yaşamak ve yaşatmak istiyorsun, ama karşısındaki kitle işte o, o diyor. Al diyor dijital. Abuk subukluklarla vakit geçirmeye son derece hazır. Ve bu çok acı! Bu kitleyle hesaplaşılması gereken en önemli konu. Ve bu müzik yapımcılarıyla hesaplaşılması gereken en iyi konu. Adama diyorsun ki; arkadaşım bu çok iyi bir davulcu. Ben bunu Fransa'dan getirdim. Bu albümü bir kere yapacaksın ve yıllarca bu albümü satacaksın. Bu albümü ben kendi ülkeme kazandıracağım. Abicim adam stüdyo saati verene kadar iki buçuk ay geçtiği için davulcu ülkesine geri dönmek zorunda kalıyor. Ve ben istediğim o enstrümantalistle çalışma imkânını kaçırıyorum. Ötekisi hâlâ albüm yapma peşinde. Halbuki albümü müzisyenle yaparsın. Şimdi bu eksiklikler, bu yanlışlıklar elbette ki kitle dediğimiz şey hem dinleyiciden oluşuyor, hem satıcıdan oluşuyor, hem üreticiden oluşuyor, burada hem tanıtıcıdan oluşuyor. Bu kitlenin artık tahtayla demire sahip çıkması lazım. Yoksa yüzyılımızın ortalarında enstrümantalist de kalmayacak. Çünkü kimse artık hayatını vermez böyle bir işe yani. Günde bilmem kaç saat çalışacaksın, parmaklarını alıştıracaksın, işte enstrümanına dikkat edeceksin onu temiz tutacaksın, tellerini her zaman iyi tutacaksın falan artık bu işler de bir süre sonra gına getiriyor insana. Aslında söyleyeceklerim bu konuda böyle.

Demin söylediniz de eskiden sağlam bir dinleyici vardı. Bağlama sesini dinlemekten şimdi utanç mı duyuluyor. Zevk alsa da ondan kaçınıyor gibi bir durum var.. Halbuki sazlı sözlü kültürümüzdeki en eski çalgılardan biri bağlama. Davul, zurna bir de bağlama var yani

E, tabii o dejenerasyon sonucu uçtu gitti... Yani şunu söyleyeyim; utancı kendilerine duymalılar. Ben öfke duyuyorum onlara. Şimdi dehşet bir dejenerasyon var. Ve müzikte dejenerasyon var. Benim de özellikle altını çizmek istediğim; Nietzsche'nin de dediği gibi "müziksiz hayat olmaz." Yani gerçek müziği tahta ve demir olsun, hani bu tel -enstrümanı tanımlamak için açısından söylüyorum- ve deri de vardır işin içinde, davul da vardır, ritim de vardır. Bir sürü şey vardır. Metal de vardır. Ama insan müzikle ilişkisini buradan koparddığı zaman müzikle ilişkisinin frekansı bozulmuş, kish taklit bir sese yönlendirdiği zaman o hayatının müziği de taklit ve kish olacaktır. Yani gerçek hayatın müziği; bu tarz enstrümantalistler de var. Dünya niye etniğe yöneliyor? Niye bütün dünya müzikçileri albümlerinde mutlaka etnik ses bulundurmak istiyorlar. Çünkü kendileri bile o kadar dijitalleştiler ki o etnik, o müziğin mistiğini işte Hindistan'da arıyorlar, Afganistan'da arıyorlar, Mısır'da arıyorlar, Afrika'da arıyorlar vs. kendi yaratılarının içinde onları taşımaya çalışıyorlar.

Nasıl yapıyorlar?

İşte o lezzeti yakalamak için yani o ruhu yakalamak için. Bizler o ruha hâlâ sahibiz. Yani bizlerin gidip Afrika'dan adam getirmesine gerek yok, biz Afrikalıyız zaten. Biz zaten üçüncü dünyanın içinde yaşıyoruz. Biz birinci dünyanın dijitizasyonunun sardığı bir kuşak değiliz henüz. Biz derken, benden söz ediyorum. Ama bizden sonra tufana benziyor bu işler.

Gençlere dijital müzik sunuluyor.

O gün o gazetenin kutlama töreninde bir tane halk sanat-

çımız vardı. O da türküleri -o da biraz uyum sağlamış- elektro bağlamayla ve bir tane klavyeden gelen bir alt yapıyla, dım dım dım bir davul sesi falan bunlarla icra etmeye çalışıyordu. Yani o da o batağın içine girmiş. Yavaş yavaş gidiyor. Halbuki sazını alıp söylese muhteşem bir keyif yaratacak. Ama o da sözün içine girmiş. Ben o sözün içine girmekten artık korkuyorum. Neden korkuyorum? Benim on üçüncü yılım olmuş artık müzik hayatımda. Bu on üçüncü yılda, bütün çabalara rağmen bütün her şey geriye doğru gidiyor. Bizler bir sürü grup kurduk. Yanımızda insanlar yetiştirdik. Enstrümantalistler yetiştirdik ve onları da dijital stüdyolara kaptırdık. Yani onlar da artık işte diğer tarafın enstrümantalistleri, müzisyenleri olmaya başladılar. Çünkü orası daha ucuz, müzisyen istemiyor orası. Orası herkesin yapabileceği bir iş. İşte bu korkunç! Bunu artık bırakmaları gerekiyor. Kim bırakacaksa.

Bir şey merak ediyorum DJ'lere, elektronik müzik yapan insanlara müzisyen diyemeyiz değil mi?

Elektronik müzik ayrı bir şey. Yapılmaz diye bir kanun yok.

Denir mi?

Denir tabi. Peter Gabriel'dir elektronik müziğin babalarından biri.

DJ'ler müzisyen midir? Kerem Görsev, "bu işe çok bozuluyorum. Bir müzisyen gibi ortalıkta dolaşıyorlar. DJ'ler asla birer müzisyen değildir", diyor.

Bir müzisyen DJ'lik yapabilir. Ama her DJ müzisyen olmak zorunda değil hakikaten. Ama benim tanıdığım arkadaşlarım var müzisyen, enstrümantalist, ama aynı zamanda DJ'lik yapıyorlar. Çünkü o işten para kazanamadıkları için kendi hayatlarına böyle bir katkıda bulunuyorlar. Ama hani her DJ müzikten anlar mı? Müzikten anlamasa çaldığı parçaları nasıl seçecek yani. Onları nasıl özenle seçecek? Onları hangi perspektifle seçecek. Mesela benim tanıdığım sevgili dostum Suat'ın çaldığı parçalardaki özeni, hafızayı ben hep sevmişimdir...

Mesela Mercan Dede'ye müzisyen diyemeyecek miyiz?

Yani bilmiyorum, ben Mercan Dede konusuna girmeyeyim. Ben çok abartılmış hamaseti de biraz densiz buluyorum açıkçası. Gerek yok o kadar hamasetin köküne kibrit suyu yapılamıyor muydu da sen kalkıp geliyorsun Amerika'dan yapmaya ya da Kanada'dan yapmaya çalışıyorsun? Ya da yapıyorsun, neyse. Nerde ne yaptığını da bilmiyorum. Ama ben çok anlamlı bulmuyorum o çabaları.

Teoman'a şöyle bir şey söylemek lazım; bu ülkede cumhuriyet ilan edileli çok oldu. Biraz karıştırırsa literatürü yüzyılımızın başında cumhuriyet ilan ettik. Krallıklar mırallık bitti. Herkes efendi efendi işini yapsın.

Teoman; rock müziğin Türkiye'deki kralı benim, dedi ve kendi jenerasyonundan epeyce tepki aldı.

Teoman'a şöyle bir şey söylemek lazım; bu ülkede cumhuriyet ilan edileli çok oldu. Biraz karıştırırsa literatürü yüzyılımızın başında cumhuriyet ilan ettik. Krallıklar mırallık bitti. Herkes efendi efendi işini yapsın. Şimdi, herkes kendini imparator, kral filan ilan ederse bu sefer yeni bir cumhuriyet ihtilaline ihtiyaç duyarız. En iyisi arkadaşlar öyle işlere karışmasınlar.

Senin jenerasyonundaki müzisyenleri nasıl buluyorsun?

Bir kere müzisyen bulmak o kadar kolay değil. Müzisyen benim için önemli bir kavram. Mesela bir duduk ustasıyla çaldım dün gece. Duduğuyla Ermenistan'dan Türkiye'ye gelmiş çok güzel bir albüm yapmış. Dünya ona açık. Enstrümanıyla her şeye eşlik etmeye çalışan mütevazı ama aynı zamanda müzikal bilgiyi de bir şekilde dağarcığında saklı tutan insandır müzisyen. Mesela dün gece onunla bir parça çaldık. Muhteşem keyifliydi, doğaçlamaydı. Şimdi, müzisyen biraz bu. Onun dışında biraz böyle kadife perdelerin arkasında çok ciddi backroundlarla oluşturulmuş işlerde müzisyenlik biraz kayboluyor. Yani müzisyen daha çıplak bir kavram. Daha sahnede, daha enstrümanıyla kâbil bir durum. Yeni müzisyenlerinde önlerinde tabi bir sürü engel var. Dediğim gibi o dijital süreç onları da zorluyor.

Benim çok sık konserim olmaz. Ayda iki üç tane olur. Onun dışında müzisyenleri biraraya toplamaya çalışırım. Ama hepsinin bir yerde, stüdyoda bir işleri vardır falan. Benim davulcum mesela ünlü bir şarkıcımızın arkasında perküsyon çalıyor. Ama çalmıyor aslında playback yapıyorlar. Görüntü olarak perküsyon çalıyor. Oradan daha çok para alıyor. E, bende çalıyor. Geliyor sahneye davul çalıyor. Ama o işten o kadar para kazanmıyor. İnsanlar onu talep etmiyor. Onun görüntüsüne daha çok para veriyorlar. Üstelik davul da çalamıyor. Marakas filan sallıyor arkada. Şimdi bu durumda kaldıkları için gelişmeleri, gelişimleri zor. Ama çabalarını saygıyla destekliyorum hepsinin. Çünkü birileri yaparım işi kaparım parayı, ondan sonra gerisi beni ilgilendirmez diye bakıyor. Hani bu '80 sonrasının köşe dönücülük mantığı her konuya sinmiş vaziyette. Kimileri de bizim gibi yaparım yaparım yaparım yaparım yine yaparım yine yaparım. Daha iyisini ne zaman yapacam diye yine yaparım yine yaparım. O yoldan gidenleri sevgiyle karşılıyorum. Heyecanla bu işi yapanları.

Bilgisayar teknolojisinin ve müzikal ortamı çok olumsuz etkileyeceği söyleniyor olmasından kaynaklanan bir nedenle ve bu yüzden de müziğin giderek CD'de toplanmış, kasetlerde toplanmış, plaklarda toplanmış albümler olmasından ziyade bir konserler dünyasına dönüşeceği söyleniyor. Aslen gerçek müzisyenlerin tamamıyla konser müzisyeni olacağına dair bir varsayım var, ki ben katılıyorum biraz buna. Yani kuşkularımdan yola çıkarak katılıyorum. Ne diyorsun? Herkes müzisyen olabiliyor şu an. Bilgisayar

teknolojisini bilen bir insan müzisyen olabiliyor.

Çok haklısın. Müzisyen olabiliyor, ama tabii herkes olduğu için bir süre sonra enflasyon da oluyor. Artık evinde kareoke partisi yapabiliyorsun. O kadar da var yani. Sen kendin de söyleyebiliyorsun. Alt yapıları sana gönderebiliyorlar. Dolayısıyla şarkıya ihtiyacın yok, şarkıcıya da. Şimdi orada bizim toplumun artık el emeğine, yani müzisyenin el emeğine değer verme ya da onun değerini anlama süreciyle doğru orantılı. Toplum derken bizim dinleyen, konserlerimizi dolduran insan sayısı toplasan 50 bin-100 bin kişidir. Ama Türkiye 65 milyonluk bir ülke diye söyleniyor. Bu 65 milyonluk ülkede 50 bin-100 bin insan çok küçük bir sayıdır. Yani bu sayıların milyonları bulması lazım. Milyonları bulması lazım ki müzikal endüstri yani sahne şeyi de ona yeterince destek versin. Basit bir örnek vereyim size; herhangi bir şehre gidip çalmak istiyorsun. Bunun maliyeti, yol paraları, otel paraları, salon kiraları ve stüdyo maliyetleri var içinde, bir de ses sistemi maliyeti. Ama bizim gerçekten kullanabileceğimiz verimli bir ses sistemi atıyorum maliyeti belki satın alan adama 50 bin dolar falandır. Şimdi bu parayı yatıracak ve sonra da bizim konserlerimizin seyirci sayısı belli. Ortalama 500 kişi. Adam başına şu kadar alsan şu kadar para yapar. Bir bakıyorsun kaliteli bir sound sistem, kaliteli bir konser yaratmak için finans yeterli değil. Sponsorlarla bu iş olur mu? Sponsorlarla bu iş olmaz. Sponsor bir gün yapar ertesi gün yapmaz. Bir gün seni seçer ertesi gün başkasını... Sponsorun seçimlerinde tamamen kendiyle ilgili kaygılar vardır, müzikle ilgili kaygılar yoktur. Dolayısıyla bunun sponsoru seyircidir. Seyirci bu işi talep etmediği sürece bu ülkede kaliteli sahne müziğinin gelişmesi çok zor. Çünkü somut koşullar sürekli kendinden vermeyi gerektiriyor. Benim müzisyenlerim bazen para almadan çalıyorlar. Sırf maliyetler karşılansın abi. Biz de o konserde çalma zevkini yaşayalım yani. Daha başka yerde maraka sallıyoruz, hiç olmazsa burada enstrümanımızı hayata geçiriyoruz falan. Ama bizim için de konser maliyetleri çok yüksek. Bir de biliyorsunuz bu ekonomik krizden sonra hem maliyetler yükseldi, hem seyirci sayısı ona göre düştü. Dolayısıyla Türkiye'nin bu ekonomik ve sosyal yapısı açısından bu işlerin gelişmesi birazcık eğilmeye bakıyor. Geçen gün saygı değer milletvekilimiz Berhan Şimşek mesela müzisyenler, sanatçılar konusunda sosyal bir proje hazırladığını söylüyordu. Çünkü müzisyenlik meslek sayılmıyor. Sosyal sigortası, emeklilik sigortası, sağlık sigortası yok.

Dışarıda müzik yazarı bile sendikalı.

Evet. Bizim sendikamız da var. Müziksen üyesiyim 7-8 yıldır. Ama böyle hakkımız yok. Yani biz dışarıda müzik yapan insanlarla aynı koşullarda değiliz. Bir de şuna gıcık olurum; falancayı çağırdık geldi Türkiye'de konser verdi. Çok iyi enstrümantalist. Çok para verdiniz? 100 bin dolar verdik. Filancayı çağırdık. Geldi, konser verdi. Ne kadar verdiniz? Bayağı pahalıya maloldu. İşte süitlerde kaldı. İşte şöyle, bilmem ne şu kadar para verdik. E peki yerli müzisyenler çalamıyor mu? E, çalamıyor çünkü onlara karşı hiçbir yatırım, onlara karşı bir destek yok. Ne halktan var, ne kapitalizmden var falan. Yani bu paradokslar yaşandığı sürece sahne müziği bizim ülkemizde zor gelişecek. Geçen gün bir caz kulübe gittim. Çok güzel standart caz parçalar çalıyorlar. Nefis bir orkestra. Ama orada oturmak için adam başına şu kadar para vermek zorundasın. Yani ondan insanların faydalanması imkansız. Evet, küçük bir gruba çalarsınız. Her gece 20 kişiye 30 kişiye çalarsınız. Sponsorlarınız da olur arkanızda. Ama bunun sosyal bir karşılığı yok. Sosyal bir karşılığı olmayan projelerin de kendine faydası yok. Seyirci, kitle oluşturamaz. Böyle anlarda enstrümantalistlerin özverilerini göstermesi lazım. Madem başka kimse yapmayacak, kendi mesleğimiz için bunu kendimiz yapmak zorundayız. Yani nedir? Gideceğiz, çalıcağız, tanıtacağız... Ben hatırlıyorum yıllar evvel, Okay Temiz baba Türkiye'ye geldiğinde Gülhane'de yumurta yağmuruna tutulmuştu. Şimdi, o noktada bırakıp gidebilirdi de yani. Diyebilirdi ki ya kardeşim bir dakika. Geçen gün bir televizyon röportajında "biz ne yaptık ki daha bir şey yapmadık" diyordu. Şimdi onun saygın davranışını, onun saygın tutarlılığını hepimizin göstermesi şart. O zaman belki bu ülkede gerçek müziğin değeri anlaşılacak. Gerçek müzik nedir? Gerçek müzik tahtayla demirin yani müzisyenin emeğinin çıkardığı o mistik frekansın değerini bulacağına inanıyorum.

Geçen gün Feridun Düzağaç'a da sordum. Gördüğüm kadarıyla Türkiye'de sinemacılar da, müzisyenler de müzik dinlemiyorlar. Benim böyle bir gözlemim var. Kimse kusura bakmasın. Türkiye'de kendi yaptıklarının dışında müzik dinliyor musun?

Kendi yaptıklarımla ben pek ilgilenmem. Stüdyo sürecinden sonra albümleri dinlediğim vaki değildir. Çünkü zaten çalıyoruz onları her seferinde sahnede. Müzik elbette ki dinliyorum. Yani takip ettiğim bazı müzisyenler var dünyada. Onlar yeni bir şey yapmışlarsa... Mesela bir tanesi Peter Gabriel. "Up" diye son yaptığı bir albümü var, onu dinliyorum. Müziği elbette ki takip ediyorum; hem kendi içimizde yapılan işleri, hem dünya müziğini takip ediyorum. Takip etmem de gerekiyor.

Peki, genelde şöyle bir karşı savunu var. Dinlemiyorum çünkü etkisinde kalırım diye korkuyorum diyorlar. Bu doğru bir yaklaşım mı?

Etkide kalınmadan nasıl bir şey yapılabilir. Onu anlamak da mümkün değil.

Nâzım Hikmet'in şiirlerini kendi sesinden dinlerseniz böyle bir irkilirsiniz. O destansı yazımın karşılığında Nâzım Hikmet'in çok mütevazıdır yaklaşımı ses tonundaki kendi şiirine. Belki şairin bile o konudaki yaklaşımı ters olabilir kendi şiirine. Ama şiir bence dediğim gibi o yazılı ve görsel haliyle kalmalı.

Yani bir sanatçı etkiye açık olmalı. Bir ağaç da seni etkiler. Bir bahar gelir seni etkiler. Bir kadın seni etkiler. Bir öfke seni etkiler. Bir sanatçının tavrı seni etkiler. Elbette ki etkilere açık olmak lazım.

Biraz mistik frekansa döneyim ben yine. Müzik tarihten bu yana akıp gelen bir şey. Her yeni müzisyen o şahikaları kendi enstrümanında, kendi müziğinde yakalama çabası içerisinde. O şahikaya bir nota etkileyebilmek mümkün müdür bilmiyorum. Ama ancak o yüksek noktayı yakalamak gerekiyor. Dolayısıyla etkiye açık olmak gerekiyor. Şuna, etkiye değil tabi, bizim hani yakındığımız şu kötü, alelacele abuk subuk yapılmış birtakım şeyler var markette. Onları dinlemesinler tabi. Ama bu işe yıllarını vermiş, emeğini vermiş, ruhunu vermiş insanlar elbette ki takip edilmeli. Öğrenecek çok şey var onlardan.

Bazı parçalarının Pink Floyd'un parçalarına benzediği söyleniyor. Belki senin de kulağına geldi. Ne diyorsun buna?

Geldi evet. Hangisi? (gülüyor)

"Annem" galiba biraz öyle eleştiri alıyordu.

Ben Pink Floyd'un hiçbir şarkısına benzetemiyorum, ama Mother diye anneyi sorguladığı bir metin vardır.

Bir taraftan güzel bir şey. Gurur verici.

Gurur verici. Yüksek değerde bir yapıtla karşılaştırılması bence değerli bir şey de o şarkıda Pink Floyd değil de etkisi daha çoktur bence o parçada. Lynyrd Skynyrd mesela beni çok etkileyen Amerikalı gruplardan bir tanesi. Onların gitarları, davulu, vokalini kullanışını çok severim yani soundu. Daha sonra Seattle olayı belki onların üzerine gelişti. Ama yani o şarkı Pink Floyd'a benzemiyor.

Türkiye'deki genç müzisyenlerden, umutlu olduğun, beğendiğin, gerçekten gelecek gördüğün müzisyenler var mı? Mesela ben her yerde söylüyorum bunu. Korkuyorum hatta o çocuk müziği bırakacak diye. Kurban'ın davulcusu Burak (Gürpınar) var. Çok beğeniyorum.

Kurban gayet güzel işler yapan bir grup. Ben de onların sahne performanslarına rastladığım zaman keyif alıyorum. Ama isim sorunum vardır. Hepsinden özür diliyorum. İsimlerini aklımda tutmam çok mümkün değil. Ancak enstrümantalistlik konusunda çaba sarf eden insanlar var. Ama daha çok yolları var. Yani mesela bir davulcuyla çalışıyorsunuz. Tamam rock çalışmış ama reggea çalışmamış. Funk'a bakmamış ya da Dev Bekıl dinlemiş ama Manukaçe'ye hiç bakmamış. Şimdi biraz da neden? Aktüel olarak yaptıkları müzikte o tarz şeyler zaten kullanamıyorlar. O müziği yapan insanlar da onlardan öyle bir şey istemiyor. Ben biraz herhalde böyle on parmağında on marifet müzisyenler seviyorum. O şekilde olmalarını isterim. Açıkçası biraz daha özellikle ritim konusu... Ben de davulcu değilim ama davul çalarım. Kendi albümlerimin davullarını yazarım en azından. Özellikle davulu bizim rock soundunda en önemlisi davulu değiştirmeleri gerekiyor. Yani işte funk'a da bakmaları gerekiyor, rock'a bakmaları gerekiyor, soft rock'a da bakmaları gerekiyor. Yani dediğim gibi çeşitli aksanları çalışmaları gerekiyor.

Kendi şarkılarını kendin yazıyorsun?

Kendi şarkılarımı kendim yazıyorum. Hatta Cahit Külebi'nin bir şiirini de kullandım. Ben bestelemeye açığım yani şairlerin şiirlerini. Ama bu konuda yalnızca çok titizim. Bazen beceremiyorum. Şair dostlarım var. Bana şiirlerini verdiler. Aldım onlardan kitaplarını falan ama yok, bestelemeye kıyamadım. Bazen çünkü şiir değerini kaybettirme imkânı var ya da sen çok uyuşan bir melodi bulamamışsan onunla, o zaman da ona saygısızlık olmasın. Ordan kesip zorlama bir şey olmasın diye... Çünkü bende genellikle melodiyle söz aynı zamanda oluşur. Dolayısıyla o şairin melodisi vardır. Kendi melodisi vardır. O da sizin müziğinizin konsepti içinde yoktur mesela. Dolayısıyla yapılmaz diye bir şey söyleyemem yapılabilir. Bu konuda çok titiz olmak lazım. Şiir görsel de bir şeydir aynı zamanda. Mesela en azından o şiirin görselliğini kaybedersiniz. O dizelerin dizilişinin de bir anlatımı vardır. Şairin nerde soluklandığı, nerde uzun konuştuğunu anlarsınız mesela. Şarkı da bütün bunları da yaşatabilmek lazım.

Ben şiiri kendim okumayı severim.

Başka bir müzik görüyorsun okurken. Başka bir şey okuyor.

Nâzım Hikmet'in şiirlerini kendi sesinden dinlerseniz böyle bir irkilirsiniz. O destansı yazımın karşılığında Nâzım Hikmet'in çok mütevazıdır yaklaşımı ses tonundaki kendi şiiri-

ne. Belki şairin bile o konudaki yaklaşımı ters olabilir kendi şiirine. Ama şiir bence dediğim gibi o yazılı ve görsel haliyle kalmalı. Ama bazen niye şiir bestelerim ben? Cahit Külebi mesela bana göre yeni kuşaklara aktarılması gereken bir şairimizdir. Benim böyle seçimlerim vardır. Bir şeyi seçerken başka amaçlarım da vardır. Mesela şimdi bu albümde "Refleks"te sonunda bir alaturka bir şarkı söyledim. O şarkıyla ben buluştuğumda çok etkilemişti beni. Ama kimsenin bilmediğini gördüm. Radyolarda artık çalmıyor falan. Ve o da bence çok önemli bir besteci. Yani Allah rahmet eylesin. Antalya Konservatuarında hocalık yapmış. Üstat bir kimse. Ama bir şekilde gündeme gelmesi gerekiyor böyle şeylerin de. Dolayısıyla böylesi nedenlerle albümüme aldığım insanlar oluyor. Gerek besteci, gerek şair vs. birazcık kitleye tanıtmak için onlara ya da tekrar hatırlatmak için. Ama onun dışında öyle bir şiir besteleme durumu yok bende.

Sokakta şarkılarının bestelenmesine ne diyorsun?

Bayılıyorum. Hatta ara sıra şunu duyuyorum; ya sen şurada çalıyordun geçen gün. Yook... E, senin sesini duyduk kardeşim içerden. Artık sesim de taklit edilir durumda (gülüyor). E, bu beni çok mutlu ediyor. İnsanın ödülleri bunlar. Bir şarkı yazıyorsunuz. O şarkı sizin olmadığınız bir yerde siz varmışsınız gibi...

Seni bir gün onlara eşlik ederken gördüm.

Yaparım, eşlik ederim. Sokakta çalıyorsa biraz para veririm ona benim şarkımı da çaldığı için bu arada. Ama bu beni çok gururlandırıyor.

Bazı müzisyenler tamamıyla karşılar, bazıları beni ilgilendirmiyor diyor korsanlık hikâyesine.

Şimdi şunu anlıyorum. Alım gücünün düşüklüğünü anlıyorum. Yine de o değere ulaşmak istiyor. Bunu da anlıyorum. Yani o yüzden korsan alanı kınayamıyorum. Çünkü bir ekonomik kriz var bu ülkede. 10 milyon bizim CD'lerimiz. 1,5 milyona adam sokakta edinebiliyor bunu. Hiç olmazsa ben ona bir şekilde ulaşmış oluyorum. Bu yine de mutlu edici bir şey. Ancak, durumu olanların korsanı tercih etmemesi, bizim gibi insanların da yaşamasını, tekrar yapabilme gücünü sağlamasını düşünmeliler.

Korsandan telif alsanız belki daha iyi para kazanacaksınız?

Evet, doğru. Hiç olmazsa MESAM bizim teliflerimizi ödeseler.

Genelde ben müzisyenlere soruyorum. Sayfa sayfa reklamlar çıkıyor, telif yasasından dolayı. Mesela yanlış hatırlamıyorsam Kramp grubu bugüne kadar 30 milyon lira mı ne para almış. Başka da bir şey almamış. Senin aldığın bir şey var mı?

Ben hiç almadım. Ayrıca MESAM üyesi de değilim. Herhangi bir copyright ajansı üyesi değilim. Ona da şöyle bakıyorum, açıkçası söyleyeyim. Haklarımızı koruduğunu söyleyen bir firma ama ortada hakkı korunmuş bir müzisyen yok. Herkes yakınıyor. Ama yine de bunlar gelirlerden %40 alıyorlar. Bana göre temelde yasal bir mücadeledir bu. Yapımcıya karşı vereceğin bir mücadele değil. Gidip devletle Meclise karşı vereceğin mücadele. Bu yasaların çıkması, telif haklarının garanti altına alınması ve sanatçının telif haklarından gerçekten yararlanabilmesi. Mesela mahkemeliksin, televizyon yayınlıyor şarkını paranı ödemiyor. Radyo yayınlıyor, para ödemiyor. Bırakın adam barında çalıyor para ödemiyor. Yani senin müziğin birçok alanda kullanılıyor, ama hiçbir şekilde sana, sanatçıya dönen bir şey yok. Ha, bu tamamen dört dörtlük takip edilebilen bir şey de olsa o da yok.

Bildiğim kadarıyla şeyi de getirdiler galiba. Mesela ben DJ'lik yapıyorum. Çantayla dolaşıyorum. Çantamdan kayıt CD'ler çıktı. DJ'yim diyorum. Eyvallah diyorlar. MESAM'a kayıtlıysam yıllık dolar bazında şu kadar lira para ödediysem bana bir suç biçmiyorlar.

Allah Allah nasıl oluyor bu? Abi, bu çok kötü.

Ama eğer böyle bir kaydın yoksa korsan kayıtçılıktan beni hapse atabiliyorlar. Yani DJ'lik yaparken orijinal CD kullanmak zorundayım dolayısıyla. Ama bütün bu paralar ne oluyor?

Ben de bilmiyorum. Ama şunu söyleyeyim. Ben Caz DJ'liği yaptım küçük klüpte. Hiç korsan bir şey çalmadım. Bütün plaklar ordaydı. Biz daha çok plak kullanıyorduk açıkçası. Bu dediğim 13-14 yıl evveldi. Korsan plak kullanma şansım yoktu (gülüşmeler). Ve o dönemde de bizim GEMA'ya ödediğimiz paralar vardı. Ben de tabi DJ olarak kayıtlıydım. Ben DJ'liği bıraktım durumun ne olduğunu bilmiyorum doğrusu. Ama Türkiye'de de böyle bir sistem getirilsin. Türkiye'de sanatçı haklarını koruyan bir sistem getirilsin. Ama bu gerçekten gelmiş olsun yani. Şimdi mesela Kramp 30 milyon almış.

Şu ana kadar gruba verdikleri para. Topu topu grubun aldığı para 30 milyon muymuş neymiş?

MESAM yıllardır var. Hiçbir sosyal politika görmüyorum. Dediğim gibi MESAM'ın yasaların peşinde koşması lazım, kişilerin değil. Yasalar garanti altına aldıktan sonra, isterse kişiler ihlal etsin.

Peki, genelde sendika bazında böyle bir faaliyet var ama Allah gecinden versin, göstermesin diyelim. Hastalandın. O anda insanın parasal gücü yetmiş olsa bile ayrı bir şey bu. Böyle bir kurum Türkiye'de mevcut mu başvurabileceğin? Beni hastaneye yatırın, bakımımı karşılayın. Ya da bunu bana borç olarak verin. Daha sonra size bunu uzun vadede ödeyim gibi.

Yok. Bunu Erkan'ın durumunda da yaşadık. Erkan bir ay yattı. Hiçbir sosyal güvencesi yok yani. Onları babası karşıladı. Babası olmasaydı ne olacaktı? Ben sigortalıydım Avrupa'da. Böyle bir sistem var. Kendi sigortanızı kendiniz ödüyorsunuz. Sağlık sigortasından da faydalanıyorsunuz, emeklilik sigortasından da faydalanıyorsunuz. Ha siz müzisyensiniz, üstelik siz sanatçı olduğunuz için devlet sigortanızın bir bölümünü de üstleniyor. Böyle bir sistem Avrupa'da var. Ben o sistemde sigortalıydım, ama işte yıllardır Türkiye'deyim. Oradaki primlerimi ödemedim. Burada öyle bir sistemin varlığından haberdar değilim. Ama işte dediğim gibi Berhan (Şimşek) Bey sanatçı bir milletvekili olarak böyle bir çaba içinde olduğunu söyledi. Umarım biz ölmeden ya da ağır hastalanmadan böyle yasalar da çıkmış olur biz de faydalanırız.

Yurtdışından telif alıyor musun?

Yurtdışından telif alıyorum, geliyor.

Son olarak söylemek istediğin bir şey var mı?

Son diye bir şey yoktur. Her şey sonsuza varır.>

Tersten Okuma

E-POSTA SEVDASI

"Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli" diyenler haklı çıktı. Bir e-posta sevdası bizi önce bilgisayar sahibi yaptı, sonra da internet. Geçen ay, dergimizin editörü Aslan beyin, beni cebren e-posta adresi sahibi yaptığını anlatmıştım. Cahilliğim sınırsız olmasına rağmen bu e-postaları alma, okuma işi için eninde sonunda bilgisayar sahibi olmak gerekeceğini, bunun teknolojinin bir oyunu olduğunu akıl etmiştim. Ama işin buralara geleceğini bilememişim. Neredeyse bir aydır bilgisayarla, internetle cebelleşiyoruz. Şu ana kadar e-postaları okumak bir yana, daha posta kutumuzu görmeyi bile başaramadık. Ama biz eski toprakların azminin elinden kimse kurtulamaz, bunu da bilin. E-posta peşinde koşarken nelerle karşılaştık onları da anlatmadan geçemeyeceğim. Internet bir bilgi hazinesi diyorlar. Bu bilgilere ulaşmak için de çeşitli yollar varmış. Arama motorları diye bir şeyler... Neyi arıyorsan boş kutuya yazıyorsun, sonra tıklıyorsun, çıkıyor bir sürü liste. Çıkıyor da ne oluyor? Oralardan bilgi geliyor mu? Hele, sayın Kemal Şahingözlü'nün türkçenin en entelektüel internet sitesi Ekşi Sözlük'teki bilgi yanlışları hakkındaki yazısını (Akşam-lık, 8.8.2003) okuduktan sonra, internetteki bilgiler ne kadar güvenilir kuşkudayım.

AHMET ALTAN'IN ŞİİRLERİ

Internetteki arama motorlarından birine girdik, "Ahmet Altan" diye yazdık ve karşımıza ne çıktı bilin bakalım? Efendim, bizim haberimiz yokmuş ama Ahmet Altan romanlarının, denemelerinin, köşe yazılarının yanında şiirler de yazarmış. Doğrusu şimdiye dek ben Ahmet Altan'ın şiirlerini herhangi bir yayın organında okumamıştım. Bilgisayarın kurulması, internete girilmesi gibi işlerde bana hocalık eden yeğenim Memet, "Amca, internet işte böyle bir şey, insanların bilmediğin yönlerini öğreniyorsun" diye durumu izah etti.

Efendim, "antoloji.com" diye devasa bir şiir sitesi var. Bu sitede Ahmet Altan'ın 33 adet şiiri bulunuyor. Daha önce de söz etmiştim, ben şiirden anlamam. Herhalde duygusal yanım gelişmemiş. Yine de Ahmet beyin şiirlerinin pek de hoş olmadığını söylemeliyim. Çoğu dize dize sıralanmış düzyazı cümleleri gibi. Sanırım Ahmet Altan, bazı ünlülerin yazdıkları manzumeleri şiir diye yayınlatıp yüzbinlerce kitap satmasına özenmiş. Nedense, roman yazmaktan çok daha kolay. Biraz hisli iki üç cümle kurdun mu oluyor sana şiir!.. Ahmet beye önerim, bu şiir yazma işinden tez elden vazgeçsin. Bu şairlik öyle bir şeydir ki, kimseye yaranamazsın!.. Bir kere şairler seni aralarına almaz; sonra okurlar, bakarlar şiir yazıyorsun, "bu şair olmuş!" derler, yazdıklarının işe yaramayacağını düşünüp romanlarını, denemelerini okumazlar...

Evet, tam bunları yazmıştım ki, birden içime kuşku düştü. Internet gerçekten doğru bilgi mi veriyordu? Ahmet Altan gerçekten bu şiirleri yazmış, bu siteye yollamış mıydı? Bu şiirlerin Ahmet Altan'ın olduğunu nereden biliyorduk? Hatta bu dizeleştirilmiş şeylerin şiir olup olmadığını! Biraz dikkatli okuyunca tanıdık gelen sözlerdi bunlar, ama ortada da bir karmaşa vardı. Aşağıda antoloji.com'dan alınmış bir Ahmet Altan şiirinin girişi var. Kuşkularımda haklı mıyım, haksız mıyım, siz karar verin!

kırkıncı oda
Ne kadarınız gerçek sizin,
kırk odalı şatonuzun kırkıncı odasındaki
kilitler altında sakladığınız gerçek
duygularınızla,
gerçek düşüncelerinizin ne kadarı yansıyor
hayatınıza,
söylenmeyen neler var kuytularda,

AĞAÇKAKAN MI, BİLİCİ Mİ?

Sanıyorum, Ağustos ayında edebiyat çevrelerinin en çok konuştuğu olay Picus dergisi ve onun tanıtım kokteyliydi. Ben bile oturduğum yerden neler duydum şaşarsınız. Epsilon Yayınları yaz aylarının sakinliğine, yayın sektörünün durgunluğuna aldırmadan yine bir atılıma girmiş. Kitap okumayı daha geniş kitlelere özendirmeyi amaçlayan bir dergi çıkarmış. Kapağında Murathan Mungan ve Ümit Karan'ın birlikte fotoğrafları var. Yedi sayfalık röportajda edebiyatla, kitapla ilgili sadece Ümit Karan'ın "okumayı sevmiyorum", "en son dört sene önce kitap okudum", "yazarlar ilgimi çekmiyor" cevaplarını vermesi bir kitap dergisinin kapak konusu olarak pek manidar bulunmuş. Picus'un ilk sayısında kitap okumayan bir futbolcuyu kapak yaparak ne mesaj vermeye çalıştığı merak ediliyormuş.

Picus, yayın piyasasına yıldırım hızıyla girmiş. Sıfır sayılar basılmış, billboardlar asılmış, ilanlar verilmiş... Ve Temmuz ayının son günlerinin birinde de Ortaköy'de Feriye Lokantası'nda bir kokteyl verilmiş. Tabii en çok merak edilen, kimler çağrıldı, kimler gelecek konusu imiş. Bir çok yazar

ve de şair kokteyle çağrılmamış, çağrılanlardan bazıları da gelmemiş. Sonuç olarak ağırlık, rakiplerinin neler yaptığını merak eden gazeteciler ve yayıncılarda imiş. Picus, genel olarak beğeni ile karşılanmış. Birkaç kişi, dost kulaklara, Picus'un projeleriyle ünlü bir şair editörün bir kaç büyük yayınevine teklif ettiği ve "yazarların Aktüel'i olacak" diye tanımladığı dergi projesine neredeyse birebir uyduğunu fısıldamışlar. Bu münafıklar, "her iyi şeye böyle kulplar takılır" diye bertaraf edilmiş. Bu arada bazı küçük eleştiriler de yok değilmiş. Bir kere adının çok alafranga olduğu söylenmiş, doğrudan Türkçedeki anlamı olan "ağaçkakan" kullanılsa daha iyi olur denmiş. Bazıları bu kadar kitap tanıtımı çok derken, bazıları entelektüel düzeyi hafif bulmuşlar. Ama Picus'u çıkartanlar dahil herkes Tuğrul Eryılmaz'ın dergiyi nasıl değerlendireceğini merak ediyormuş. Başta Radikal 2, Radikal Kitap eki ve de Milliyet Sanat Dergisi olmak üzere bir çok yayının yöneticiliğini yapan Tuğrul Eryılmaz, yeni yayınları o kendine has üslubuyla eleştirmesi ile ünlü imiş. Tuğrul Bey, eş-dost demez, kimsenin gözünün yaşına bakmadan doğru bildiklerini acımasızca söylermiş. Picus'un kokteylinde Tuğrul beyi derginin ilk sayısını büyük bir ciddiyetle incelerken görenler tabii ki onun görüşlerini almak istemişler. Tuğrul Eryılmaz, "görüşlerimi daha sonra yazılı olarak arkadaşlara bildireceğim!" demiş. Gecenin en çok konuşulan konusu da bu olmuş. Picus'ta söze dökülmeyip yazıyla bildirilecek kadar vahim ya da önemli ne gibi özellikler olduğu tahmin edilmeye çalışılmış. Bazıları, "Tuğrul Eryılmaz, rakip dergi Milliyet Sanat'ın yöneticisi. Picus'un başarısını görünce dili tutulmuş, söyleyecek söz bulamamış" deseler de, bence Tuğrul bey, rakip felan demez bildiğini söyler. Üstelik Picus'u çıkartanların arkadaşı olduğunu da unutmamak gerek!.

2002'nin EN'leri

Picus dergisi ilk sayısında, oldukça bayatlamış bir konu olmasına rağmen "Kitap Dünyasından 58 kişiye 2002'nin en beğendikleri ve hiç beğenmedikleri kitabını" sormuş. Picus, oylamaya katılanların listesini de yayınlamış. Gerçekten de kültür hayatının önemli kişileri var. 58 kişiden on beşinden cevap gelmemiş. Cevap verenlerden beşi ise, oylar gizli tutulacak denmesine rağmen "bir anket için kimseyle düşman olmayalım" düşüncesi ile olsa gerek beğenmediği kitabı söylememiş. Sonuç olarak, açık ara ile en beğenilen kitap Tahsin Yücel'in Yalan adlı romanı, en beğenilmeyen kitap ise Ahmet Altan'ın Aldatmak'ı olmuş. En beğenilenlerin ikinci sırasında Hakan Günday'ın Zargana'sı, en beğenilmeyenlerin ikinci sırasında Perihan Mağden'in İki Genç Kızın Romanı varmış.

Picus'un kokteylinde bu anket de konuşulmuş. Öncelikle, kültür hayatının "kitap" deyince aklına "roman" geldiği tespiti yapılmış. Tüm liste sadece romanlardan oluşuyormuş. Şiirin, öykünün, hele araştırma kitaplarının adının anılmaması anlamlı bulunmuş. Tabii, esas anlamlı bulunan kültür dünyasının bu çok önemli kişileri ile okurların beğenileri arasındaki tam 180 derecelik fark, yani zıtlıkmış. Bildiğiniz gibi, geçen yıl en çok okunan, üzerinde konuşulan romanlar Ahmet Altan'ın Aldatmak'ı ve Perihan Mağden'in

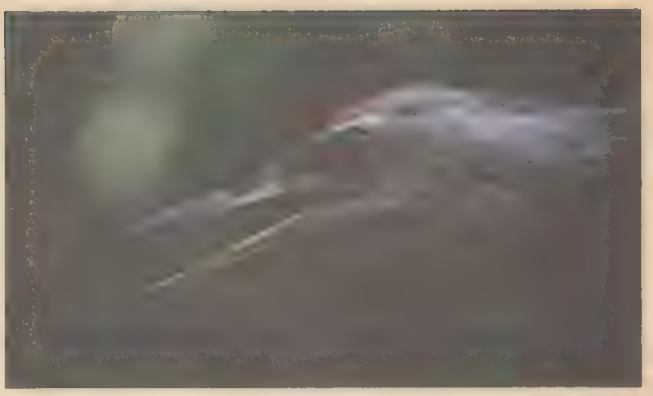

İki Genç Kızın Romanı'ydı. Bu romanlar yüz binlerce okura ulaştı, günlerce gazetelerde konuşuldu, tartışıldı. Tahsin Yücel'in Yalan'ına gelince; Yalan, gerçekten de hakkında çok yazı yazılan kitaplardandı, ama bunun okur katında bir yansıması olduğu söylenemez. Yani çok satmadı. Hatta, entelektüel çevrelerde "en çok okunamayan roman" diye esprisinin yapıldığı da söyleniyor. Büyük ustalardan Tahsin Yücel'in belki de en zor okunan romanı olan Yalan'ı sonuna kadar okuyanın mumla arandığı bile iddialar arasında. Zargana da hakkında konuşulan, yazılan ama çok okunmayan romanlardan oldu. Üstelik Doğan Kitap'ın o müthiş reklam ve tanıtım kampanyasına rağmen.

Picus'un anketinden şu sonuç çıkar mı bilmiyorum; Kültür otoritelerinin beğendiğinin tersini yazan yazar, basan yayıncı kazanır!..

"ÇAKALLAR!" MI, VAMPİRLER Mİ?

Değerli çevirmen, Radikal Kitap'taki "Yeryüzü Kitaplığı" sayfalarında her hafta büyük keyifle okuduğumuz Celâl Üster, adına yakışır biçimde celâllenmiş sonunda. Radikal Kitap'taki "Çakallar" (1.8.2003) başlıklı yazısında şöyle yazıyor; "Geçen gün bir dostumun anlattıkları doğruysa (doğruysa, dememin nedeni, inanmak istemeyişim) kimi yayınevleri oylumlu bir romanı üç-dört toy çevirmene çevirtiyor, çeviriler geldiğinde "Olmamış" deyip gençleri başından savıyor ve çeviriyi iyi kötü düzeltip yayımlıyormuş. Bedava çeviri! Harika! Bunlara "kurnaz", "açıkgöz" demek yetersiz kalır. "Tilki", hafif düşer. "Çakal" uygundur."

Celâl Üster, bu duruma düşürülen çevirmenlere bir de çağrı yapmış, çakalları adlarıyla yayınlamak istediğini belirtmiş. Benim yazıyı yazdığım güne kadar çıkan Radikal Kitap'larda bu yönde bir gelişme olmadı. Sanırım genç çevirmenler çakalların intikamından ürküyor. Ne de olsa, çevirmenlik yapacaklarsa bu çakallarla iş yapacaklar. Eh, çakallar da kolay kolay unutmaz ve punduna getirip öçlerini alırlar.

Bir editör dostum, bu yazıdan söz edince "O da bir şey mi! Bunun daha da vahimi, çevirmensiz kitaplar!" dedi. Ben hayretler içinde "Çevirmensiz kitap da nasıl oluyor! Atma!" deyince de önüme kitapları diziverdi. Efendim, özellikle yazarına telif hakkı ödemek gerekmeyen klasiklerde ve bunların kısaltılmasından oluşturulan çocuk kitaplarına çevirmen adı koymama modası çıkmış. Yeni Telif Hakları

Yasası'na göre Türkiye'de yayınlanan tüm kitaplara bandrol yapıştırılması zorunluymuş. Bu bandrollerle devlet hem korsan yayını önleyeceğini, hem de yazarın ve çevirmenin hakkını koruyacağını umuyormuş. Bandrolden sonra korsan yayının önlenmek bir yana, daha da azdığı ortada. Yazarın, çevirmenin hakkına gelince, bazı çakal yayıncılar hemen kafayı çalıştırmışlar. Telif Hakları Yasası, tüm dünyada olduğu gibi, bir kitabın yazarının ölümünün üzerinden 70 yıl geçmişse onun yayın haklarını serbest bırakıyormuş. Yani kitabı istediğiniz gibi, hiç telif ödemeden yayınlayabiliyormuşsunuz. Ama çeviri kitapta küçük bir sorun varmış, o da çevirmen. Kitap telif hakkından serbest bile olsa, eğer çevirmeni varsa bandrol almak gerekiyormuş. Bandrol engelini aşmak tutkusuyla yanıp tutuşan çakal yayıncılar da kitapları çevirmensiz yayınlama yolunu bulmuşlar. Böylelikle kitabın çevirmeni olmadığı için, çevirmenin hakkı diye bir husus da kalmıyormuş. Çevirmene biraz fazla para verip, bir kâğıt imzalatıp işi çözüyorlarmış. Böylelikle o kitap ilelebet telif hakkı ödenmeden yayınlanabiliyormuş. Örneğin Victor Hugo'nun Sefiller'inin Türkçede çevirmensiz baskıları varmış. Bilmeyen Victor Hugo Türkçe yazdı sanacak!.. Sayın Celâl Üster'in "çakal" tabirinin burada yetersiz kaldığını düşünüyorum, bunlara dense dense "vampir" denir.

>Erkan Doğanay

Kaçak>Şiir

KARS TA ÇOK ÇOCUKTUK KARDEŞİMLE

Gevrek gevrek gülüyordum ben paçavramın altında
Bir paçavra ki zil çalıyor eteği
Dilim patlamış mısır göbeği tadında
Ve kim kimin umurundaysa
Öylesine kar yağdırmaktaydı pencerem kayıtsızca
Beyaz ve mutlu kelebekler gibi oynaşan boşlukta
Sessiz ve ölgün bir buğuyu andıran
Yitik kardeşimizdi belki de kapımızın eşinden ıslığını duyuran.

Dışımda muasır bir telaş vardı
Ve içimde koyu, pastoral melodiler
Gözlerimde çizilip yeryüzünün soğuk müzelerini kaplayan
Kışın en güzel resmiydi beyin duvarlarıma asılan
Ve çocukluğumuza mevsim dışı bir ilişkiyle boşalan.

Gök iliğine kadar sağaltırdı demini
Biz başımızdan aşağı dökerdi ışık renklerinin kristal bileşkesini
Bir değerimiz diyorum ya da kıdemimiz olsaydı hani
O vakit bizde bilirdik elbet sıcak düşlerde ömür törpülemeyi.

Sırtımız buzu çürümüş duvara yaslı
Bir tek içimiz umutla kıpırdanırdı
Biz cesurduk gerçekten
Camlardı korkudan zangır zangır titreyen.
Genzimizi delerek akıtırdı karasını zehirli katran
O zamanlar bilirdik bilmesine
Çok da çocuktuk üstelik
Umutlarımız ne kadar Everest'se avuçlarımızda bir o kadar kadırga
Şehrin enlemine boylu boyunca uzananların eyyamını
Nasırlı kömürün çözümsüz karbon payandasını
Bilirdik de
Tek gözlü sobamızın canavar iştahını gidermek için
Katarlar büyük çelmeler takardık yükümüzü alıp geçerken.
Çocuktuk.
Ve Ruslara benzerdi evlerin ve taşların sisli yüzleri
Bir o kadar da sarışındık sokakların yarım yamalak ufkunu torbamızla gizlerken
Ustaca örülmüş labirentler değildi bizi kendimize çıkaran
Geceler bir hayli eksilirdi unutulmuş kutuplardan.

Babam bağınırdı anamın karalığı üzerinden
Rest çekerdi turanın yazısız nikahına
"söndürün ulan, derdi. Bu gece fisiltısını,
çekin ışıltıların sahtekarlığını aramızdan..."
Sonra;
İniltisi asılı kalırdı yarasa adımlarla küflü tavanın latasında
duvarların kalın sıvası
ve yün döşeği medet umardı sayısız koyunlar sırasından... Birden bire ıssızlığın orta yerine yıkılışı duyulurdu yakışıklı sesiyle arsız kuyusu üzerinden. Elma şekeri yalayan çocuk sevinciyle nanik yapardı bize kapı aralığından.
Biraz keder örterdi yüzünü biraz da titrek elleri...
Sigarasının dumanı da en az kendisi kadar yakışıklıydı harelenip başımızda uçarken
Biz geleceğimize kuracak düş işçiliğinde gezinirken
Un ufak olurdu beyin hücrelerimiz kuru tasında
Ve yağlı bir kırbaç gibi şaklardı sessizlik içimizdeyken.

Çok çocuktuk üstelik
Ve en az karıncalar kadar çalışkan
Ve ne kadar da çocuk geçmişiz o sokaklardan.
Durmadan yağardı kar ve piç ederdi uykumuzu soğuk nefesiyle
Ve sonrasında da her yağışında biz uyusak da uyumasak da
Camlar kırılırdı birer birer korkudan
Bugün andıkça mintanımızı, kravatımızı bile ağlatan
Kalbimiz çok kırıldı sırtımıza yüklenen o masum çocukluktan
Şimdi önümüzde acı yığınağıyla oynaşan
Özlem duyduğumuz şeylerin onulmaz birikintileri
Bilmediğimiz
Görmediğimiz
Tatmadığımız şeylerin
Yani hiçbir zaman bizim olmayacak
Olamayacak olan şeylerin kollarımıza kazınan ağır ceza kelepçesini
Ve kendi ömrümüze müebbet ve de amaçsız hevesimizin kıt kanaat sarhoşluğunu
Varken kayboluşumuzu, yokken unutuluşumuzu
Açlığımızı, fukaralığımızı biliyoruz
Biliyoruz da
Umutlarımız Everest her defasında ...
Avuçlarımızsa küreksiz boş bir kadırga yalnızca...

İkinci harekat başlıyor!

Issız ada zevkten 4 köşe

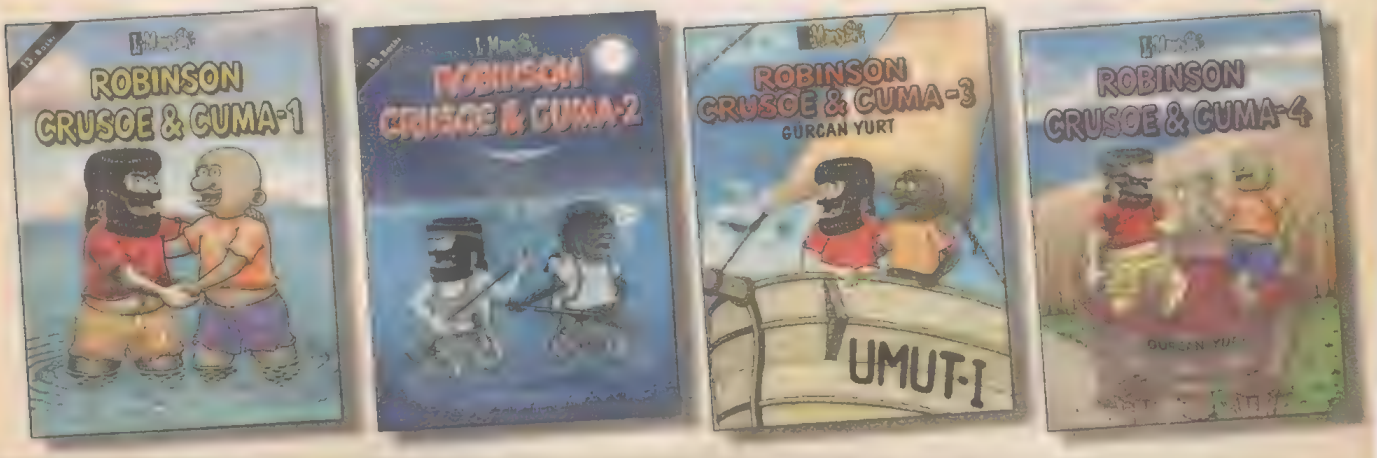

Kitapçılarda ve gazete bayilerinde

Aydınlık bir duyuru

Kars Belediyesi ile birlikte? Kars ve çevresindeki her fakir okulda küçükte olsa bir kitaplık oluşturabilme kampanyası? başlattık.

Bu kampanyayla, henüz ders kitapları dışında herhangi bir masal, hikaye, öykü kitabı okuyamamış çocukları, okunmayı bekleyen kitaplarla buluşturmayı amaçlamaktayız.

Umarım kampanyamıza destek olur ve birlikte pek çok çocuğa kitap okutmuş, pek çok okula da kitaplıklar kurmuş oluruz...

Bilgi İçin:
erkandoganay@hotmail.com
Kitapların ulaştırılacağı adres:
Kars Belediye Başkanlığı
Halkla İlişkiler Müdürlüğü / Kars

Not: Kargo ücretini ödeyemeyecek iseniz ücret Kars Belediyesi tarafından ödenecektir.

Erkan Doğanay / Ressam - Yazar

Senin baban ilk kokoreç şehidiydi yavrum

Haliç sularında yüzen Ali Müfit Gürtuna'dan sonra muhalefet kanadından Deniz Baykal kameralar karşısında halkıyla birlikte önce işkembe çorbası içti, ardından da ekmek arası kokoreç yiyerek AB uyum yasasına karşı tepkisini dile getirdi. İsmail Kuzucan adlı bir vatandaşımızın; "Ben bu yiyeceğin hastasıyım, devlet büyüğümüz de yiyorsa gayet sağlıklıdır" diyerek çiğ çiğ kokoreç yemeye kalkışması Baykal tarafından engellendi. Olay karşılıklı yenilen birer çeyrek ekmek arası kokoreç ile tatlıya bağlandı...

Miniaturk'ta sergilemek üzere yaptırdıkları maket kokoreç tezgahını getiren göstericiler, aynı yerde peri bacalarının yanına konaklarının maketlerini koydurtmaya çalışan Asmalı Konak ekibi ile karşılaştı. Konak maketinin kabul edilerek kokoreç tezgahının içeriye sokulmaması iki grup arasında gerginliğe yol açtı. Bilet alarak içeriye girebilen göstericiler maket Boğaz köprüsüne çıkarak yasak kaldırılmadığı taktirde atlayarak intihar edecekleri açıklamasını yaptılar. Güvenlik güçlerinin ; eşlerinizi getirelim, eşi olmayanları evlendiririz, ayrıca iş sözü de veriyoruz şeklindeki sıkı pazarlığından sonra eylem sona erdirildi. Maket olimpiyat stadının yarı sahasında Asmalı Konak kadınlarının piknik yapması, diğer yarısında ise erkeklerinin japon kale maç oynamaları tiksinti yarattı.. Kafalar güzelken, sabaha karşı bol sirkeli, bol sarımsaklı işkembe çorbası içemeyeceksek ne anlamı var alkol almanın diyenlerin sayısının günden güne arttığı ve bir çok alkol bağımlısının AMATEM'e başvurduğu açıklandı. Yoğunluktan ötürü alkol tedavisi için en erken 2 yıl 5 ay 24 gün sonrasına tarih verildiği belirtiliyor.. "Kokoreç/İşkembe/Bitsin Bu İşkence/Sustukça Sıra Tekirdağ'ın Köftesine/Erzurum'un Ketesine Gelecek" yazılı bir pankart meclis binası girişinde asılı olarak bulundu. Pankartı kimin astığı bilinmezliğini korurken, İsmail Kuzucan adlı şahıs şüpheli olarak gözaltına alındı...

"Buralar eskiden hep işkembeci dükkanıydı, her yer kokoreç tezgahı kaplıydı aga" geyiği aldı başını yürüdü... Gizli gizli düzenlenen işkembe-kokoreç partileri zengin kesimin yeni eğlencesi oldu. Geleneksel Televole programı tadında, yeni yayın döneminde gösterime girecek **Kokovole** isimli programın tanıtımı yapıldı, reklamları şimdiden günde en az 43 kez olmak üzere televizyonlardan verilmeye devam ediyor...

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bush'un, Abdullah Gül'ü bizzat arayarak; "Ben denedim, kolaturkanın yanında en iyi kokoreç gidiyor. Boş verin Avrupa Birliğini **turkakokoreç,turkaişkembe** diye özel markalar yapın, reklamlarında da başbakan Tayyip kovboy kılığında Cihan isimli atla birlikte oynasın biz sizi kesin alırız bi yerlere. Ben-den-sin, ben-den-sin" dediği öğrenildi... İsmail Kuzucan göz altında tutulduğu hücrede ölü olarak bulundu. Polis: Kuzucan'ın gizlice yanında getirdiği bağırsaklarla kendini astığı açıklamasını yaparken, geride bıraktığı intihar mektubunda; kendi bağırsaklarından da kokoreç yapılmasını ve birlikte Çiçek Pasajı şeklindeki anıt mezara gömülmelerini vasiyet ettiği belirtildi. Böylece İsmail Kuzucan ilk kokoreç şehidi olarak tarihe geçti...

AB basın sözcüsü; "Tabi ki Türkiye'yi alacağız ama yavaş yavaş. Tek tek aileleri alarak işe başlayacağız, jest olsun diye de ilk Kuzucan ailesini alıyoruz. Tek tek aramıza almak istemediğimiz tek insan İbrahim Tatlıses'tir, zira kendisi tek parçada 364 kez tek tek diyebilen süper bi kişiliktir, işi olmaz Avrupa Birliği'yle. Kuzucanlar'ın AB'ye giriş tarihini de önümüzdeki bi tarihte açıklayacağım sizlere yeminle bak" diyerek yüreklere su serpti...

Olan kokorece oldu, işkembeye oldu...

Faruk Kaya

Duyarsızlık Söylemleri

Ölümüne övgüler diziyorum, yok olasıca akşamların sonsuz gecelerinde. Karanlık bir film şablonunda ölü insan suretlerine dalmışız çaresizliğin son demlerinde .Umudun yitirilmemesi gereken en son hazinem olduğu bilincinde ,lanetle sövgüler diziyorum silah tüccarlarının avuç okşamasındaki sinsi kirli para hesaplarına uzanışlarına.....

Her gün yeni bir savaş senaryosunun yazıldığı ,eski asker siluetlerinin hiç eksik olmadığı ekran boşluklarında,bir kez daha insanlık adına utanç verici hesaplara ölü çocuk bakışlarında utançla ve hınçla geriniyorum.Her savaşın yok ettiği yeni filizlenen çocuk bakışlarını karamsar bir utançla ,ruhunun son kalan insanlık kırıntılarını pazarlayan para tüccarlarına inat, lanetleyerek ıssız dünyama çekiliyorum....

Yokluğuna inat hep sana ithaf ediyorum, insanlıktan çıkma zorba rejimlere inat güzelleşen yeni ütopyalarımı.Çocuğunu teknoloji harikası bir misket bombasıyla kaybeden bir ananın çığlığındaki hınçla geleceği lanetleyen çöl insanlarının çaresizliğine inat, utanıyorum insanlığımdan...

Bombaları imal eden emekçilerin akşam evlerine gidip televizyona baktıklarında gördükleri insan cesetleriyle ne kadar gurur duyabildiklerine inanmamaya çalışıyorum,utanç rüzgarlarında...

Her gün doğumuyla beraber yeniden kaç insanın ölebileceğini hesaplayan savaş uzmanlarının ne kadar değersizleştiğini görüyorum uslanmaz karamsarlık taşıyan kabuslarımda. Tanrının cehennem zebanilerini bir başka dünyada aramaya gerek duymuyorum tv deki haber saatlerindeki vahşi özgürlükçüleri seyredince.....

Seni sevilmesi zor zamanlarda kaybettiğim insanlık düşlerimde arıyorum kahrolası medeniyet tacirlerinin katliam seronomilerinin eşliğinde. Medeniyetin son kalan dişinin de güncel talan rüzgarlarında eridiğini, arsızca seyredenlere ithaf ederek son sığınağıma ,sensizliğe giderek söyleniyorum.

İnsani değerleri vaaz edenleri tartacak teraziyi icat edecek mucidi bekliyorum sevgini kaybederken katliam görüntülerinde. Her gün yok olmayı bir kat daha istiyorum çaresizliğime inat yaşamların her günkü umutsuz ölümü bekleyişlerinde...

Zaferler vaat ediyorum ölüm tüccarlarına zehir saçan bombalarındaki söndürülen gülüşlerin bir gün kendi yaşamlarına da uzanacağı düşleriyle.Kahreden her açıklamadaki anlamsız bir söylemin bir gün kendi gülüşünü de karartacağı umuduyla söyleniyorum sahte zaferlere inat soyutlamalarımla.....

Özlemin sahte bir hüzün sarmalıyor, yoksul düşlerimin kararan umutsuzluklarında. Sensizliğe inat yine de düşler görmeye çalışıyorum uykusuz gecelerin savaş kabuslarında. Sevgiler yolluyorum her şeye rağmen yokluklar zincirlemesinde umudunu yitirmeyen güzellikler müjdecilerine .....

Her şeye rağmen ımudumu yitirmiyorum,dünyanın bir gün güzellikler sarmalında tüccarlara inat güzelleşeceğine,Pirüs zaferlerinin sahiplerini tüketeceğine.....

Kaya Doğan

"Kanat Alıştıranlar" Geliyor!

Kaçak Yayın gelecek sayısından başlayarak bir ürün eki veriyor.

Genç yetenekler için artık ürün yayımlatma sıkıntısı ortadan kalkıyor.

Şiir, öykü, deneme tarzlarında ürünlerinizi bekliyoruz. Dileyen fotoğrafını da gönderebilir (vesikalık, aile albümü tarzı fotoğraflar olmamak kaydıyla).

"Kanat Alıştıranlar" da, yazar, şair adaylarının ürünleri bir kurul tarafından seçilerek yayımlanacaktır. **"İletişim"** köşesinde bu ürünlere yönelik yapıcı eleştiriler yer alacak! Unutulmamalı ki eleştiri, modern toplumların iyileştirici gücüdür.

Ürünler için adres:
Fizuağa Mah. Defterdar Yokuşu No:47
Beyoğlu/İstanbul

>İbrahim Baştuğ

gibi yaşamak

Yazı piyanosu

1840'lardaki "yazı piyanosu" adlandırması hayli ilginç bir yaklaşım doğrusu. Daktilodan kopup bilgisayara geçemeyen yazarlarımızın bilinçaltındaki neden bu mu acaba! Yazarken piyano çalmak! Piyano çalar gibi yazmak!

Daktilom olmadı hiç! Daktiloyu ilk gördüğümde kaç yaşındaydım anımsamıyorum ama belleğimi şöyle bir yokluyorum da, sanki o benim için özelden çok, kamusal alana ait bir imge. Daktilo denince arzuhalciler gelir aklıma. Bir de Yeşilçam filmlerinin o meşhur mahkeme sahnesi: "Yaz kızım, şahitlerin dinlenmesi için..." Kâtibe, daktiloyla resmileştirir tutanağı.

Her ne kadar makine yazısıyla ilişkisi arzuhal (dilekçe) seviyesinde kalmış bir toplumda büyüdüysem de, elimin kitaba değdiği yıllarda daktilonun sivil imajını da gördüm. Modern zamanların kalem erbabı, daktilosuyla fotoğraf çektirmeyi pek sevdi.

Ansiklopediler, daktilonun ilk atasının 18. yüzyıl İngiltere'sinde ortaya çıktığını yazar. Ama bu, çok da işe yaramayan bir buluştu. Yararlık gösterecek denli pratikleşip yaygınlaşması ise 19. yüzyılın sonlarını buldu.

Daktilo 20. yüzyılın fetişidir. Ama adını aldığı "daktylos/parmak" sözcüğünün Homeros'tan beri kadim şiirdeki parmak hesabına dayalı bir ölçü birimini ifade ettiğini de belirtmeden geçmemeli. Bu önemli; bugün de yazı yarışmalarında boşuna "makineyle iki aralıklı" yazma koşulu getirmiş olamazlar! Daktilo-şiir ilişkisi nerelere dayanıyormuş meğer...

Daktiloya "yazı makinesi" de dendi. Ama 1840'lardaki "yazı piyanosu" adlandırması hayli ilginç bir yaklaşım doğrusu. Daktilodan kopup bilgisayara geçemeyen yazarlarımızın bilinçaltındaki neden bu mu acaba! Yazarken piyano çalmak! Piyano çalar gibi yazmak!

Kabul etseler de etmeseler de daktilo, klavyeye indirgenip bilgisayara bağlandı. Ekrandaki sanal kâğıdın üzerinde beliren harfler, her an sanal âlemin sanal korsanlarının saldırısıyla kaybolabilir! Modern öncesinin cadıları, korsanları, şeytanları kendi çağlarında bile olmadığı kadar gerçek artık. 21. yüzyıl, 20. yüzyıl modernizminin bütün yapıtaşlarını kullanırken ince bir ayak oyunuyla modern öncesi çağların "mistik" söylenlerini de bünyesine katmayı ustalıkla beceriyor şimdilik! Daktilo fetişistlerinin bir kaygısı da bu belki; onlar pozitivizmin somut bilimcileri...

Daktilo klavyeye indirgendi ama o eski tartışma bitmedi. Bu makine 20. yüzyılda ülkeye girince, millileştirme kaygısıyla "Q klavye" yerine "F klavye" icat edilmiş; hatta bununla ilgili yasal düzenleme bile yapılmıştı. "F klavye" Türkçe yazıma pratikte nasıl bir kolaylık getiriyor anlamış değilim. Hele de bilgisayar klavyesi olarak düşünüldüğünde ihmal edilen bir nokta var ki, bu tartışmayı gereksiz kılıyor. Bilindiği gibi bilgisayar yazılımlarında artık oturmuş uluslararası bir standart var; klavyedeki kimi harfler kısa yol tuşu görevini üstleniyor. "Ctrl + C" kopyalama, "Ctrl + V" yapıştırma işlevlerini yüklenir vb. Bu tuşların pratik olduğu klavye tipi ise "Q" ile başlayanıdır. Bu basit gerçek, seri yazmaya zorunlu olmayıp bu "milli" meseleyi tartışıyor "gibi yapanlar" için önemsiz olabilir, ama işi gereği gününü klavye karşısında geçirenler için vazgeçilmez kolaylıklar sağlıyor.

Dediğim "gibi" 20. yüzyıl, 21. yüzyıldaki yerini, geçmiş tüm çağların bir kolajıyla alıyor. Hızla yapıtaşlarına bölünüyor 20. yüzyılın ve tabii modernizmin paradigmaları... Bu arada ulus devlet anlayışı da ciddi ayrışma yaşıyor.

Ulusalcılığın karşı karşıya kaldığı çağ sorununa, bu yazının kavramları ve bağlamında kalarak dikkat çekmek, şu basit gerçekle bile mümkün: 21. yüzyılın habercisi "computer" Türkçeye "bilgisayar" biçiminde çevrildi. İki kavramlaştırma arasındaki anlamsal (semantik) fark, her iki kelimenin kökenbilgisel (etimolojik) boyutunda ele verir kendini. "Hesap" anlamına gelen "compute"tan türeyen "computer" kavramına karşılık "bilgi"yi "saymak"... Bir kültürde "hesaplayan" makine, başka bir kültürde "bilgiç" bir şey olup çıkıyor. Gizli ajan, "lap-top"unu açıp çok gizli mesajı aldıktan sonra, "bilgiç" makine alev ve duman içinde kendi kendini imha ediyordu! Belki bundan etkilendik! İnterneti bilmiyorduk o zaman...

Satıcı, sattığı makineye Türkçe kullanma kılavuzu koysa çözülecek bir sorun için uyduruk işkolları türedi. Dershaneler açıldı. Koca koca paraların döndüğü bilgisayar kurslarında enikonu makinenin açılıp kapatılması öğretildi! Çünkü öğrenmek değil, öğretmek gerekiyor. Öğretiyor "gibi yapmak" daha doğrusu!

Daktilomun başında çekilmiş bir fotoğrafım olmadı, ama hiçbir zaman da daktilosuz kalmadım. Bundan daha önemlisi, "on parmak" yazma kurslarına gidenlerin, bu avantajla işe girme heveslerinin kursaklarında kaldığına tanık oldum! Bilgisayar kursuna gidenlerin hevesini kırmış olmayayım...

Bilgisayar sistemimi ise "upgrade" tacirlerinin oyununa en az gelecek biçimde kurdum. Onu oyun makinesiyle karıştıranlar bunu anlamıyor tabii. Şimdilerde fotoğraf çektirilirken olmazsa olmaz "konu mankeni" ise dizüstü (lap-top) bilgisayarlar. Çağının adamı olmanın fetiş göstergesi. TV programları, masanın üstünde (hani dizüstüydü) birkaç lap-top olmadan eksik kalıyor. Haber sunucuları, karşıdaki ekrandan okudukları halde haberleri, masalarındaki dizüstü de görüntüye sokuluyor illa ki...

Taşınabilir daktiloların geçen yüzyıldaki yaygınlığını anımsayalım... Göstermek, kullanmak kadar önemli oldu, olacağa benziyor.

ibastug@yahoo.com

Akdeniz'den gerçek bir edebiyat yıldızı.
Genç ve sıcak bir roman...

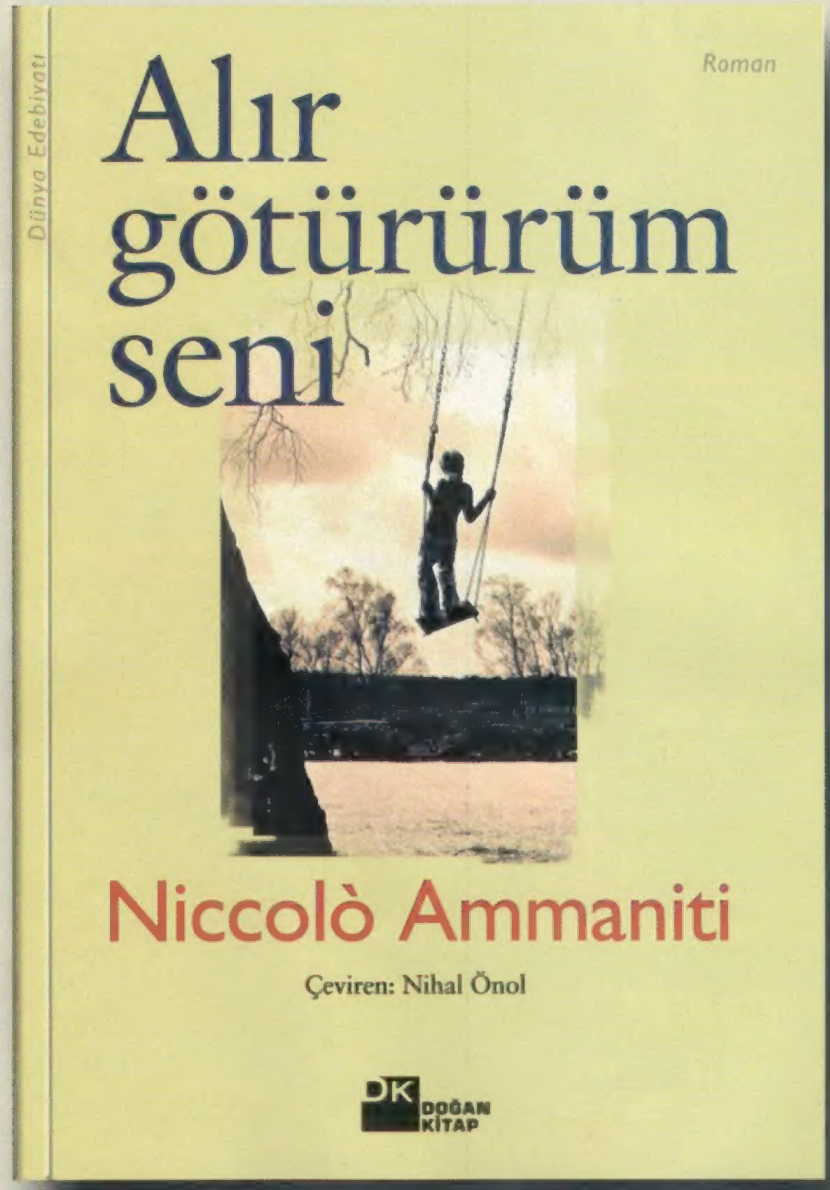

Hepsi birbirinden ilginç kişilerin oluşturduğu bir kalabalık, temposu sayfadan sayfaya hızlanarak güçlenen bu garip dansta el ele tutuşuyor. Olaylar dağılıyor, kesişiyor, birbirini kovalıyor ve sonunda kaçınılmaz sona yöneliyor.
Tüm bu kargaşanın ortasında, tertemiz, saf ve ilkgençliğinin eşiğindeki küçük Pietro, şaşılası bir sağduyuyla yaşam deneyimine adımını atıyor.
Kalemini kamera gibi kullanan, kuşağının bayrağını, sözcüklerini ve sesini yükseklere taşıyan genç yazar Niccolò Ammaniti'den görkemli bir anlatı...

www.dogankitap.com

DK DOĞAN KİTAP

yeniHarman

filtresiz, hususi kokulu, bol dumanlı gazete